

Ekonomik RAPOR

2014

EKONOMİK RAPOR

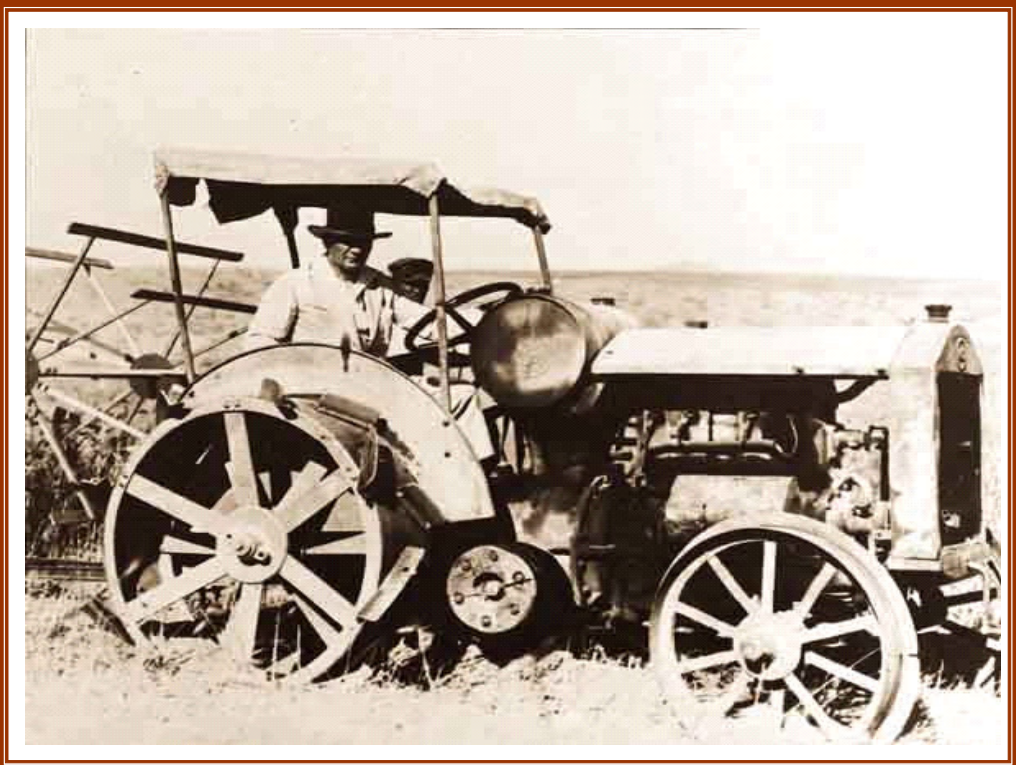
2 0 1 4

ANTALYA TİCARET BORSASI
Cumhuriyet Caddesi Borsa İşhanı Kat 2-3-4
P.K. 101 07040 Antalya/TÜRKİYE
Tel: 0 242 241 28 28 Faks: 0 242 241 11 58
<http://www.antalyaborsa.org.tr> info@antalyaborsa.org.tr

**TÜCCAR, MİLLETİN EMEĞİNİ VE ÜRETİMİNİ KIYMETLENDİRMEK İÇİN
ELİNE VE ZEKÂSINA, EMNİYET EDİLEN VE
BU EMNİYETE LİYÂKAT GÖSTERMESİ GEREKEN ADAMDIR.**

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ANTALYA TİCARET BORSASI ÇALIŞMA ALANI

Sunuş

Antalya Ticaret Borsası yönetimi olarak 2014 yılı faaliyetlerimiz; geçmiş faaliyet döneminden gelenler, bu yıla ilişkin olanlar ve gelecek faaliyet dönemine hazırlık mahiyetinde olanlardan teşekkül etmiştir. Ülkemizin önümüzdeki dönemde giderek artacak olan küresel ekonominin ve toplumun bir unsuru olma özelliği, bu yapı içinde üstlenmemiz gereken role bağlı olacaktır. Burada önemli olan edilgen ve sıradan verilmiş bir rolü oynamak yerine; stratejilerimizle, projelerimizle, çalışmalarımızla ve tempomuzla aktif, etkin ve belirleyici rolü üstlenebilmektir.

Son yedi yıldır eski dinamizminden uzak bir görünüm sergileyen ülkemiz ekonomisi 2014 yılında yüzde 2,9 büyüyerek beklentilerin altında bir performans sergiledi. Özel sektör yatırımları canlanamayarak aynı düzeyde kalmaya devam ederken, kişi başına düşen milli gelirimiz de 10 bin dolar seviyesinde tıkanı. Ülkemiz, büyüme oranlarındaki düşüşe bağlı olarak dünya sıralamasında 16. büyük ekonomiden 18. büyük ekonomi sırasına geriledi. Tüm bu yaşananlara rağmen petrol fiyatlarının düşmesinin cari açığımıza olumlu etkisini görmekteyiz. Ancak petrol ticaretimizin özellikle komşu ülkelerimiz ile olması ticaretimizi olumsuz etkilemektedir. Yine petrol fiyatlarındaki düşüş önümüzdeki dönemde bölgemizdeki huzursuzluk ortamının artacağına işaret etmektedir. Ticari hayatı kolaylaştırıcı adımların atılması, yatırım ortamının artırılması ve özel sektörün güçlendirilmesi amacıyla 2014 yılında yapısal reformların planlamaların ötesine geçilerek uygulanması zaruri bir hal almıştır. İş dünyamızın ortak problemlerinin takım çalışmasıyla ve grup sinerjisi ile sürdürülebilir nitelikte gerçekleştirilebileceğini düşünmekteyiz. Aksi halde eski alışkanlıklarımızla başarılı olma şansımız bulunmamaktadır.

Borsamızın bu yönetim döneminde hazırlamış olduğu Stratejik İş Planına da uygun olan 2014 Ekonomik Raporu'nun ilgilenenlere fayda sağlaması, birlikte sağlıklı, mutlu ve başarılı yıllar dileğimi sizlerle paylaşmak isterim.

Ali ÇANDIR
Yönetim Kurulu Başkanı

ANTALYA TİCARET BORSASI YÖNETİM KURULU

Başkan : Ali ÇANDIR
Başkan Yardımcısı : Mahmut R.ALPAĞOT
Başkan Yardımcısı : Halil BÜLBÜL
Sayman Üye : Süleyman ERSAN
Üye : Hüseyin SİMAV

ANTALYA TİCARET BORSASI MECLİSİ

Başkan : Hüseyin Cahit KAYAN

Başkan Yardımcısı : Veli KARASU

Başkan Yardımcısı : İbrahim KÖSEOĞLU

Katip Üye : Adnan İNGEÇ

Üye : Ali ÇANDIR

Üye : Halil BÜLBÜL

Üye : Mahmut R.ALPAĞOT

Üye : Süleyman ERSAN

Üye : Hüseyin SİMAV

Üye : Yusuf KARASU

Üye : Recep ÖZKUL

Üye : İsmet KEREM

Üye : Cüneyt DOĞAN

Üye : Ragıp GÖK

Üye : Ata SÖNMEZ

Üye : Osman YARDIMCI

Üye : İbrahim YILMAZ

Üye : H.Ergin CİVAN

Üye : Tuncay ÖZDEN

ANTALYA TİCARET BORSASI MESLEK KOMİTELERİ

1. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Mehmet ÖZMEN
Başkan Vekili	Ali GÖK
Üye	Yusuf KARASU
Üye	İbrahim KÖSEOĞLU
Üye	Hüseyin Cahit KAYAN
Üye	Yusuf SARICALAR
Üye	Ahmet YILMAZ

2. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Muzaffer AYDOĞAN
Başkan Vekili	Ali YILDIRIM
Üye	Süleyman ERSAN
Üye	Veli KARASU
Üye	Ramazan ÇETİN

3. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Fatih EKİNCİ
Başkan Vekili	Mustafa ÇETİN
Üye	Recep ÖZKUL
Üye	İsmet KEREM
Üye	Cüneyt DOĞAN
Üye	Mehmet Ali CAN
Üye	Sedat EKİCİ

4. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Cengiz TULÜBEN
Başkan Vekili	Erdoğan GÖK
Üye	Halil BÜLBÜL
Üye	Hüseyin SİMAV
Üye	Ragıp GÖK
Üye	Yaşar KOCAOĞLU
Üye	İrfan AKBAŞ

5. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Süleyman KAÇAROĞLU
Başkan Vekili	Şadi BAYRAM
Üye	Ata SÖNMEZ
Üye	Adnan İNGEÇ
Üye	Osman YARDIMCI
Üye	İlhan AYHAN
Üye	İbrahim UYSAL

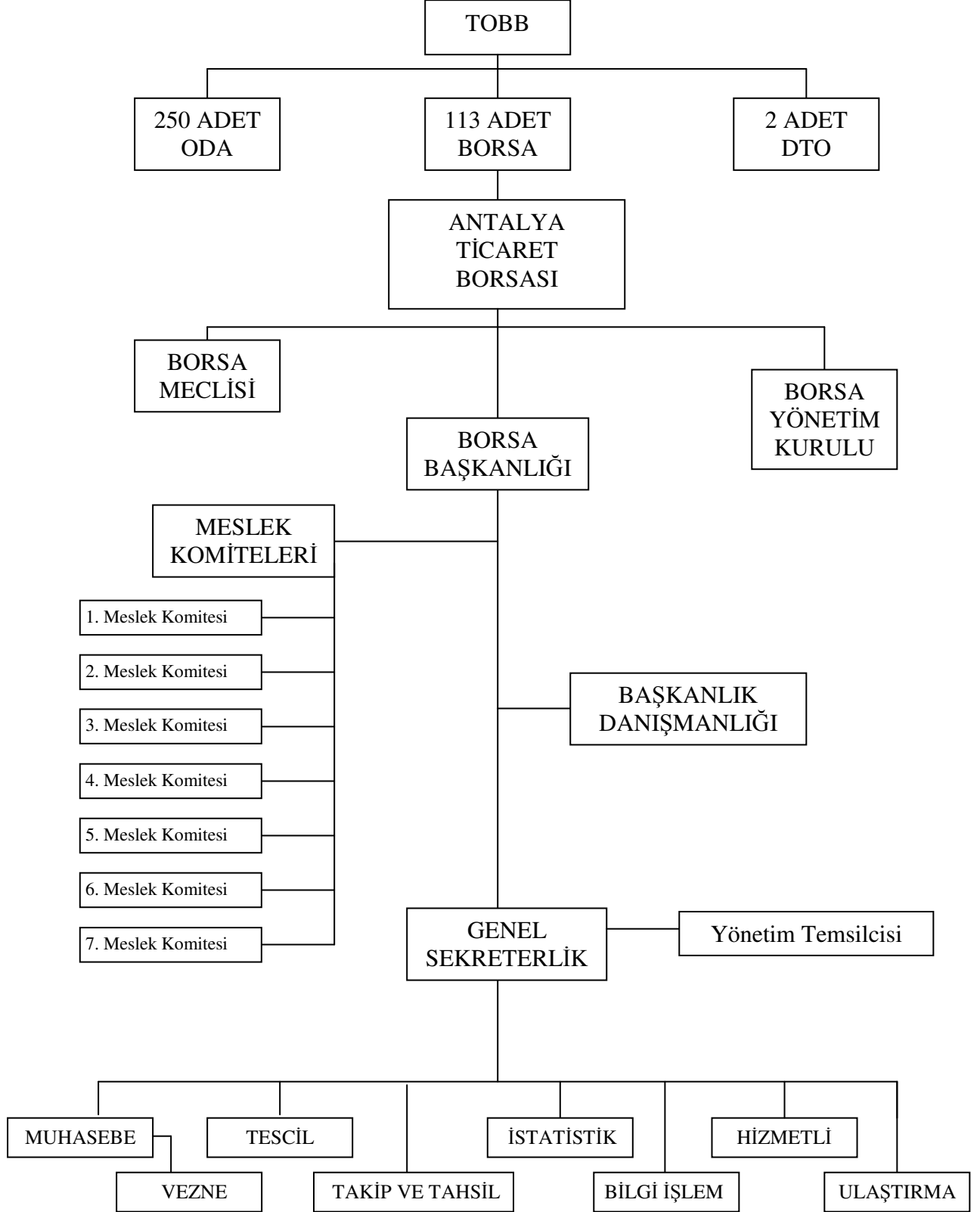
6. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Tuncay ÖZDEN
Başkan Vekili	Ömer OSMAN
Üye	Ali ÇANDIR
Üye	İbrahim YILMAZ
Üye	Tefil BAŞKAYA
Üye	Mehmet BULGAN
Üye	Mehmet KURBAN

7. MESLEK KOMİTESİ

Başkan	Arif İZMİR
Başkan Vekili	Şaban ACAR
Üye	Mahmut Ruhi ALPAGOT
Üye	Hakkı Ergin CİVAN
Üye	Osman ÖZKAN

ATB YÖNETSEL ÖRGÜTLENME ŞEMASI

İÇİNDEKİLER

Sunuş	4
Giriş	10
1. Küresel Ekonomik Gelişmeler	11
2. Büyüme	26
3. İşgücü Piyasası	36
4. Kamu Maliyesi	48
5. Para Politikası ve Enflasyon	68
6. Yurtiçi Finansal Piyasalar	77
7. Ödemeler Dengesi	90
8. Ekonomik Coğrafya	107
8.1. Coğrafi Yapı	107
8.2. Topoğrafik Yapı	108
8.3. Dağlar, Akarsular, Irmaklar	108
8.4. Bitki Örtüsü	109
8.5. İklim Yapısı	109
8.6. Demografik Yapı	110
9. Tarımsal Yapı ve Ticareti	111
9.1. Tarımsal Alanlar ve Kullanım	112
9.2. Tarımsal Üretim Değeri ve Ticareti	114
10. Tarımsal Üretim	119
11. Antalya Ticaret Borsası	120
11.1. Kuruluş ve Tarihçe	120
11.2. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet	121
11.3. Gelir Kaynakları	121
11.4. Yayın Faaliyetleri	121
11.5. Borsa Tescilleri	122
11.6. Ticaret Borsaları Kotasyonuna Dahil Maddeler (Ana Grup İtibariyle)	122
11.7. Borsanın İşlem Hacmi	124
11.8. Yönetmelik Proje ve Ar-Ge Faaliyetleri	124
11.9. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler	125
12. 2015 Yılı Hedefleri ve Planları	125
Sonuç ve Değerlendirme	126

Giriş

İlk bölümde, yukarıda sözü edilen yaklaşımla bir tümden gelim uygulaması ve değerlendirmesi yapılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde IMF,OECD, WTO ve WB gibi uluslararası, TÜİK, DPT, DTM ve HM gibi ulusal kurumların verilerinden ve Maliye Bakanlığı raporlarından yararlanılmıştır.

İkinci bölüm Antalya'nın Doğal ve ekonomik coğrafya özelliklerine ayrılmıştır.

Üçüncü bölümde ise Antalya'nın tarımsal yapısı ve ticareti; uluslararası, ulusal ve bölgesel karşılaştırmalarla değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölüm doğrudan tarım kesimi üretimi ve üretim değerleriyle ilgili 2014 yılı değerlendirmelerini kapsamaktadır.

Beşinci bölümde Borsamız 2014 yılı ekonomik, sektörel, sosyal ve toplumsal faaliyetleri ile çeşitli konular hakkındaki görüş ve değerlendirmeleri yer almaktadır.

Altıncı bölümde Borsamızın 2015 yılı hedefleri ve planlarına yer verilmiştir.

1. KÜRESEL EKONOMİK GELİŞMELER

Küresel ekonomi 2014 yılında beklenenin altında ancak ılımlı bir seyir izlemektedir. Gelişmiş ekonomilerde nedenleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte yavaş bir toparlanma gözlenmektedir. Dünyanın en büyük ekonomisi ABD’de yılın ilk çeyreğinde kötü hava koşullarının da etkisiyle gözlenen durgunluk yılın devamında yerini belirginleşen bir toparlanmaya bırakmıştır. Buna karşın Avro Bölgesi’nde beklenenden zayıf bir toparlanma söz konusudur. Bölge’de yüksek kamu borçları, kredi akışındaki durgunluk ve atıl kapasite sorunları ekonominin daha hızlı toparlanmasının önünde önemli birer engel olarak durmaktadır. Başta Çin olmak üzere birçok gelişmekte olan ekonominin performansı ise finansal riskler, jeopolitik gerginlikler, zayıf iç talep ve bazı yapısal sorunlar dolayısıyla zayıf seyretmektedir.

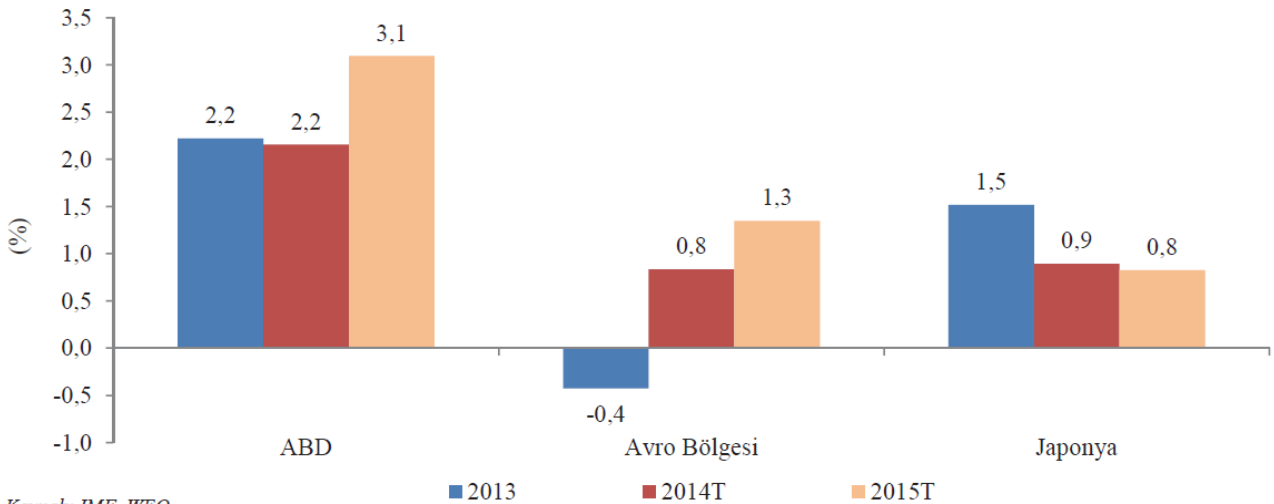
Bu görünüme paralel olarak IMF de 2014 yılı için küresel büyüme tahminini 0,3 puan aşağı yönlü revize ederek yüzde 3,6’dan yüzde 3,3’e çekmiştir. Bununla birlikte 2015 yılı için daha iyimser bir beklentiye sahip olan Kurum 2015 yılı büyüme tahminini ise yüzde 3,8 olarak belirlemiştir. Küresel ekonomi önümüzdeki dönemde üç temel risk ile karşı karşıyadır. Bunlar; Avro Bölgesi’nde düşük büyüme ve deflasyon riski, küresel finansal koşullarda daralma riski ve jeopolitik riskler olarak görünmektedir.

A. Küresel Ekonomik Görünüm

1. Gelişmiş Ülkeler

Gelişmiş ülkelerde 2013 yılında yüzde 1,4 olarak gerçekleşen büyümenin 2014 yılında yüzde 1,8 olacağı öngörülmektedir. ABD’de 2013 yılında yüzde 2,2 olan büyümenin 2014 yılında da aynı seviyede gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2013 yılında yüzde 0,4 oranında daralan Avro Bölgesi’nin ise 2014 yılında yüzde 0,8 oranında büyümesi beklenmektedir. Japonya ise 2013 yılında yüzde 1,5 oranında büyümüştür ve 2014 yılında sadece yüzde 0,9 oranında büyümesi beklenmektedir.

Şekil 1: Gelişmiş Ülkelerde Büyüme

ABD ekonomisi büyüme performansı bakımından 2013 yılında yakaladığı ivmenin ardından 2014 yılı ilk çeyreğinde beklenmedik bir şekilde daralmıştır (yüzde 2,1). Bu daralmada kötü hava koşullarının stoklardaki artışı sınırlandırması ve net ihracatın büyümeye negatif katkı yapması etkili olmuştur. Ancak ekonomi ikinci çeyrekte, tekrar toparlanma göstererek beklentilerin üzerinde olmak üzere yüzde 4,6 oranında büyümüştür. Bu hızlanmada, GSYH'nin üçte ikisinden fazlasını oluşturan tüketim harcamalarındaki yükselişin yanı sıra stok yatırımları ve ihracat da etkili olmuştur. ABD'de öncü göstergelerden İmalat Sanayi PMI verisi de yılın ikinci yarısı için umut vermektedir. Şubat ayından bu yana bir artış trendi sergileyerek Ağustos ayında 59 seviyesine ulaşmıştır.

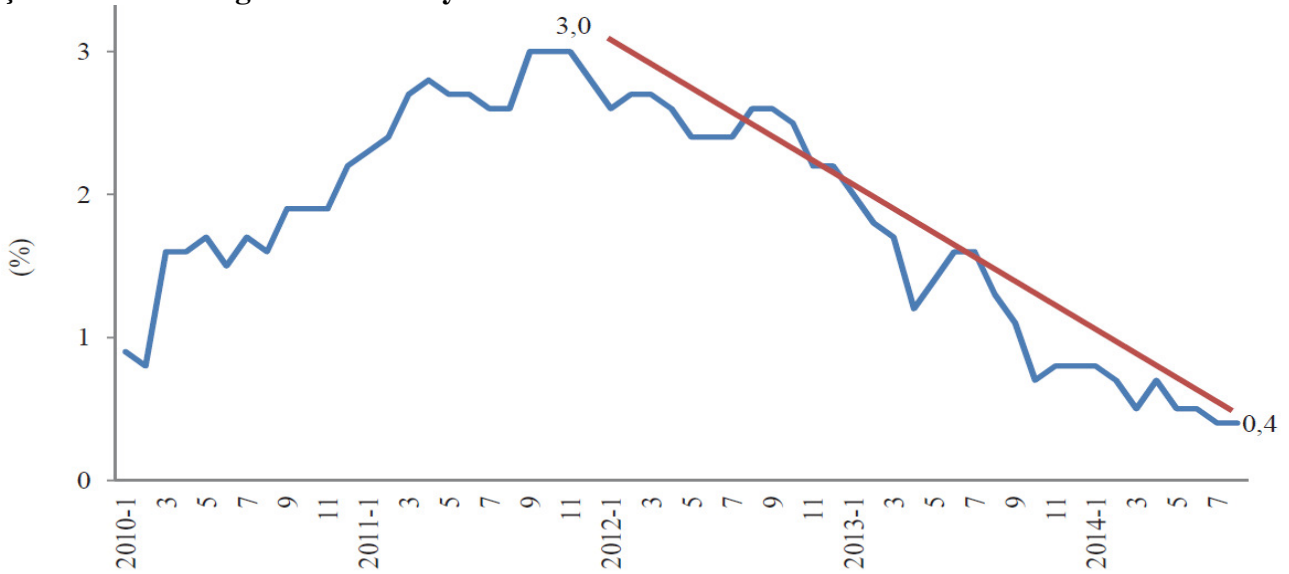
ABD'de istihdam piyasası ise yavaş bir iyileşme kaydediyor olmakla birlikte sağlıklı bir yapıya henüz kavuşamamıştır. İşsizlik oranı Haziran ayındaki yüzde 6,1 seviyesinden Temmuz ayında yüzde 6,2'ye yükselmiş; Ağustos'ta ise yüzde 6,1'e geri dönmüştür. İşgücüne katılım oranı ise hala kriz öncesi seviyesinin altında, yüzde 62-63 aralığında seyretmektedir. Ekonomide enflasyonun ise bir miktar hızlandığı gözlenmiştir. Mayıs ayında yüzde 2 ile 2012 yılından bu yana ilk defa yüzde 1'li seviyeleri aşan enflasyon Temmuz'da yüzde 1,8'e gerilemiştir.

ABD Merkez Bankası Fed de son toplantılarında işgücü piyasalarındaki olumlu gelişmelere karşılık halen kaynakların yeterli düzeyde kullanılmadığına (atıl kapasite) dikkat çekmiştir. Fed, ancak istihdamın güçlenmesi durumunda faiz artırımını olabileceğini (tahvil alımının Ekim ayında sonlanmasından sonraki bir tarihte olmak üzere), faizi "kayda değer bir süre" daha artırmayacaklarını belirterek faiz oranlarını şimdilik sabit tutmaktadır. Bununla birlikte Fed, 2015 yılına ilişkin faiz tahminini yüzde 1,12'den yüzde 1,375'e revize etmiştir.

Avro Bölgesi ekonomisi ise resesyondan çıkmakla birlikte zayıf bir görünüm çizmektedir. Bölge ekonomisi 2014 yılının ilk çeyreğinde yüzde 1, ikinci çeyreğinde ise sadece yüzde 0,7 oranında büyüebilmiştir. Bu performans düşüklüğünde yüksek kamu borçları, kredi akışındaki durgunluk ve atıl kapasite önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca son dönemde Bölge'de reel ücretler ile işgücü verimliliği arasındaki açığın büyümenin önünde önemli bir engel teşkil ettiği dile getirilir olmuştur. Bölge ülkelerinden İtalya'nın uzun süredir daralıyor olması ve ülke borcu ile genç işsizliğin yüksekliği, ülke ve Bölge ekonomisine ilişkin görünümü oldukça kötüleştirmektedir. Ayrıca Almanya ve Fransa gibi Bölge'nin itici gücü olan büyük ekonomiler de yılın ikinci çeyreğinde oldukça yavaşlamış ve hatta çeyreklik bazda her ikisi de daralmıştır. Bölge'de İmalat Sanayi PMI verisi 2014 yılı Ocak ayında biraz yükselmiş ancak Şubat ayından bu yana sürekli düşüş kaydetmiştir.

Avro Bölgesi'nde işsizlik hala yüksek seviyesini korumaktadır. Bölge'de işsizlik 2013 yılı Temmuz ayında yüzde 11,9 iken 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla yüzde 11,5 seviyesindedir. Deflasyon riski bölge ekonomisinin en önemli sorunu olarak durmaktadır. Bölge'de enflasyon 2011 yılının sonundan bu yana devamlı bir düşüş trendi çizmektedir. Son olarak Ağustos ayında yüzde 0,4 seviyesinde gerçekleşen enflasyon oranı Kasım 2009'dan bu yana en düşük seviyesine gerilemiştir. Dolayısıyla Avrupa Merkez Bankası ECB'nin düşük enflasyonla mücadele ve ekonomik faaliyeti canlandırma amacıyla son aylarda attığı parasal genişleme adımlarının ne ölçüde etkili olacağı önemini korumaktadır.

Şekil 2: Avro Bölgesi'nde Enflasyon

Kaynak :Eurostat

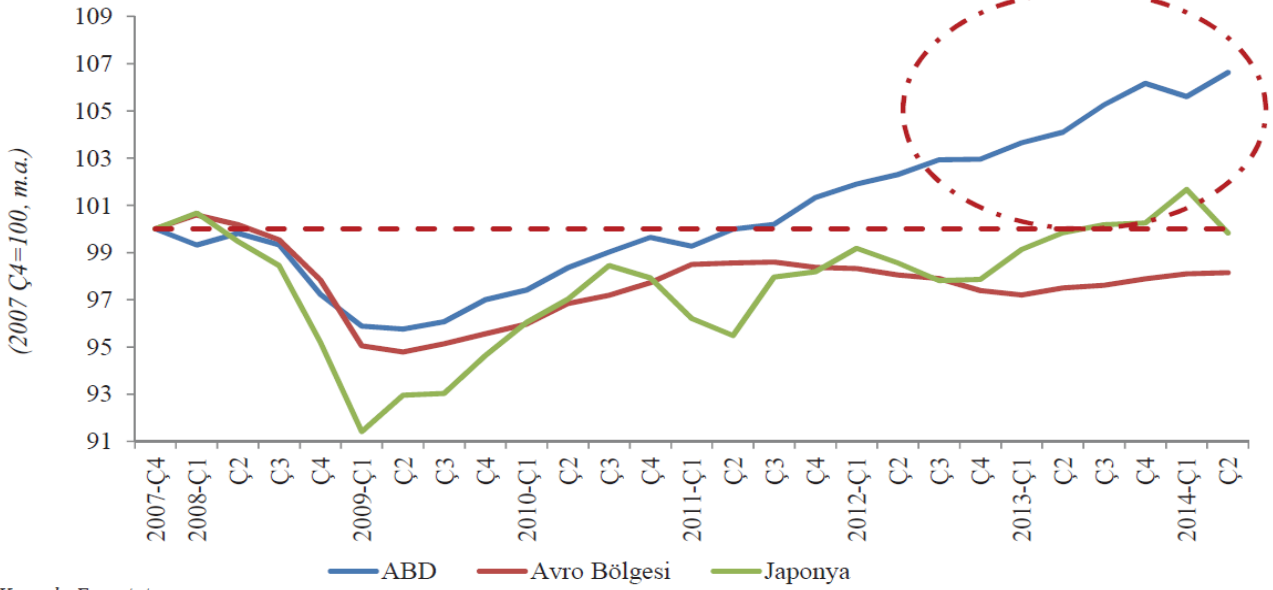
ECB, faiz oranlarını indirmenin yanı sıra yeni bir “uzun vadeli refinansman operasyonu (T-LTRO) paketi” uygulayacağını duyurmuş ve Eylül ayı itibarıyla ilk fonlamayı gerçekleştirmiştir. 2016 yılına kadar sürmesi planlanan T-LTRO kapsamında piyasaya aktarılacak toplam kaynağın 1 trilyon avroyu bulabileceği ifade edilmektedir. ECB politika faiz oranı, 2013 yılı başından bu yana toplamda 45 baz puan indirilerek bugün itibarıyla 0,05 seviyesine gelmiştir. ECB son olarak T-LTRO'ya ilaveten iki yeni genişletici operasyonun da duyurusunu yapmıştır.

Japonya ekonomisi çok güçlü genişletici maliye ve para politikalarını uygulamaya devam ediyor olmasına karşın oldukça yavaşlamıştır. 2014 yılı ilk çeyreğinde yüzde 2,7 oranında bir büyüme kaydeden Japonya ekonomisi ikinci çeyrekte ise hiç büyümemiştir. Bu yavaşlamada borç sorununa çözüm amacıyla yapılan vergi artışlarının özel tüketim harcamalarını rekor düzeyde düşürmesinin etkisi büyüktür. Bunun yanı sıra ekonomide ihracat hacminde de düşüş göze çarpmaktadır. Böylece Japonya 2011 yılının ilk çeyreğinde meydana gelen tsunami felaketinin ardından en kötü dönemini 2014'ün ikinci çeyreğinde yaşamıştır. Bu nedenle; mali canlandırma, parasal genişleme ve yapısal reformlar üçlüsünden oluşan Abenomics'in başarısı daha çok tartışılır hale gelmiştir. Mali konsolidasyon kapsamında yapılan tüketim vergilerindeki artış bu yavaşlamada temel belirleyici olmuştur. Ayrıca söz konusu üç ayaktan üçüncüsü olan yapısal reformlar ayağının aksadığı, özellikle tarım ve hizmetler sektörlerinde yapısal dönüşüme duyulan ihtiyaç sıklıkla vurgulanır olmuştur.

Japonya'da işsizlik 2013 yılı son çeyreğinde yakaladığı düşüş trendini sürdürmüş ancak son olarak Haziran ayı itibarıyla biraz artarak yüzde 3,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Ülkede enflasyon ise teşvik paketinin de etkisiyle Nisan ayında iki katına çıkarak (Mart: 1,6, Nisan: 3,4) yaptığı atağın ardından son olarak Ağustos ayı itibarıyla yüzde 3,3 seviyesine ulaşmıştır.

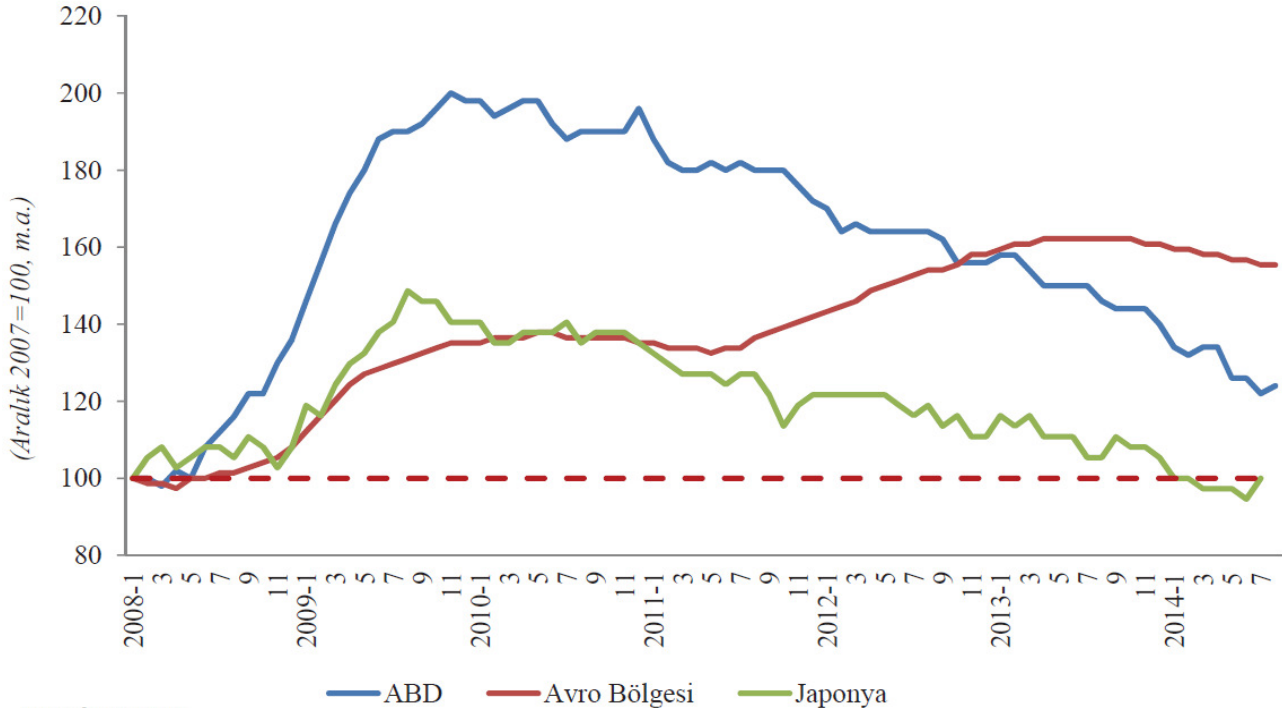
Diğer yandan Japonya Merkez Bankası BOJ Ekim ayındaki toplantısında da parasal tabanı yıllık bazda 60 trilyondan 70 trilyon yine yükseltme teminatını korumuştur.

Şekil 3: Gelişmiş Ülkelerde GSYH

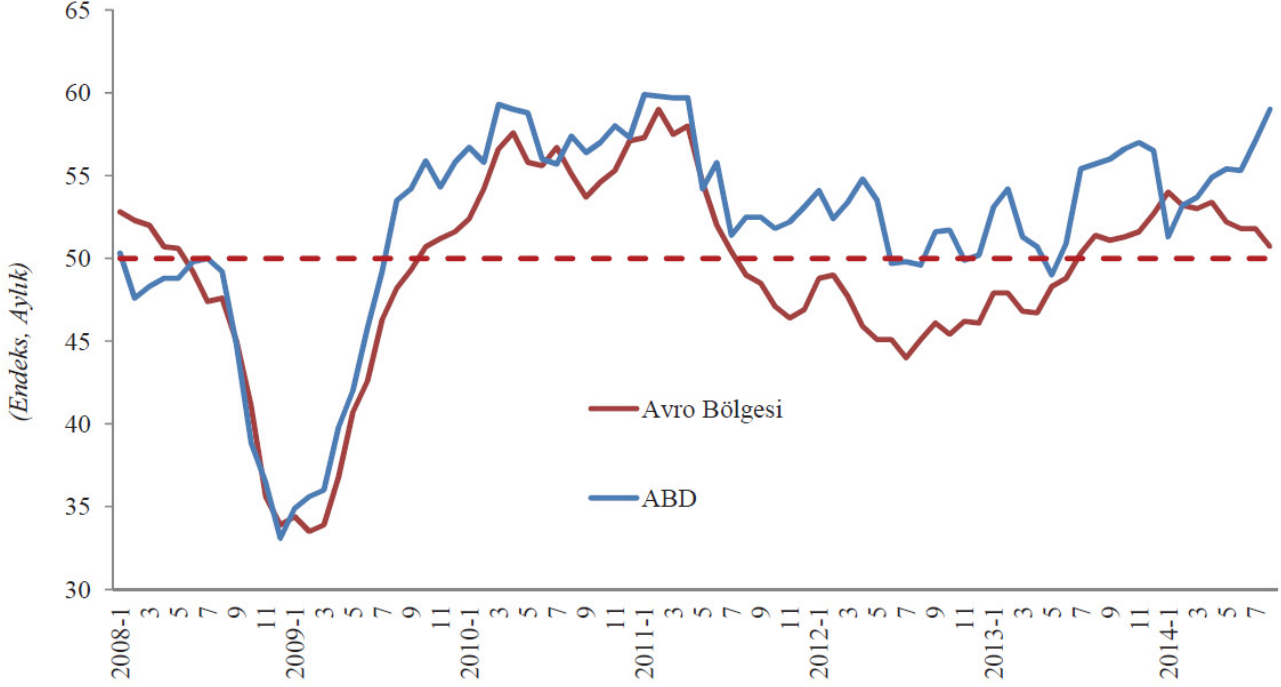
Kaynak: Eurostat

Şekil 4: Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik

Kaynak: Eurostat

Şekil 5: İmalat Sanayi Satın alma Yöneticileri Endeksi

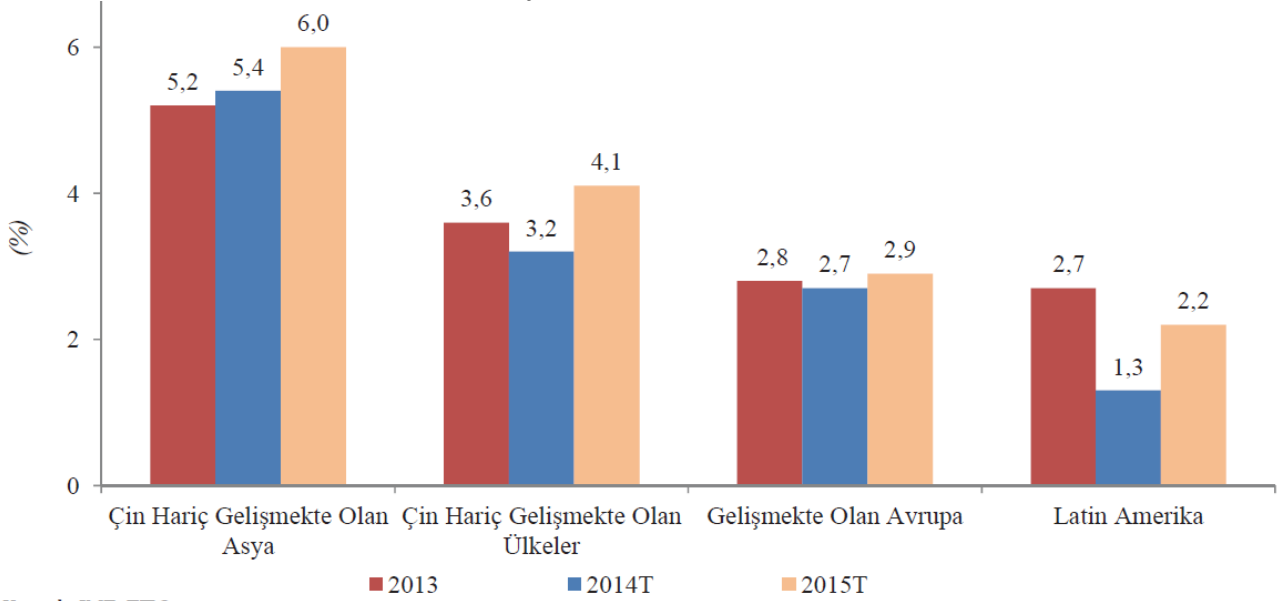
Kaynak : Bloomberg

2. Gelişmekte Olan Ülkeler

Gelişmekte olan ekonomiler bir yandan Fed'in genişletici para politikasından çıkışının neden olduğu kırılma bir yandan da yapısal sorunlar nedeniyle nispeten yavaş bir büyüme döneminden geçmektedir. Söz konusu ülkelerde yapısal reformların gerekliliği uluslararası kuruluşlarca sıklıkla dile getirilmektedir. Gelişmekte olan ekonomiler için özellikle altyapı eksikliklerini giderici ve üretkenliği artırıcı reformlarla büyüme potansiyelinin artırılması ve büyümenin daha sürdürülebilir kılınması öncelik verilmesi gereken hususlar olarak durmaktadır.

IMF, gelişmekte olan ülkelerin büyük bir kısmı için büyümede aşağı yönlü revizyon yapmıştır. 2013 yılında yüzde 4,7 oranında büyüyen gelişmekte olan ülkelerin 2014 yılında yüzde 4,4 oranında büyüyeceği tahmin edilmektedir. Grup içerisinde 2013-14 dönemi için ortalama yüzde 6,5 büyüme oranıyla gelişmekte olan Asya başı çekmektedir. Bu oranda Çin ve Hindistan'ın yüksek büyüme oranlarının etkisi önemli rol oynamaktadır. Gelişmekte olan Avrupa ve Latin Amerika ise 2013-14 dönemi için yüzde 3'ün altında büyüme oranları ile dikkat çekmektedir.

Şekil 6: Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme

Kaynak: IMF, WEO
T: Tahmin

Çin haricindeki gelişmekte olan Asya ülkelerinde büyüme daha sürdürülebilir bir patikaya geçmek üzere 2013'te yavaşlamıştır. 2012'de yüzde 5,4 oranında büyüyen grup 2013'te yüzde 5,2 oranında büyüme kaydetmiştir.

Çin'de reform sürecinin bir yansıması olarak ekonomik büyümede bir miktar yavaşlama söz konusudur. Yatırım ve tüketimdeki ivme kaybı, büyümedeki yavaşlamanın arkasındaki temel unsurdur. Hükümetin ekonomik faaliyeti canlandırmak amacıyla çeşitli politika tedbirlerine sıklıkla başvurduğu görülmektedir. Bu tedbirler küçük ve orta ölçekli işletmelere getirilen vergi indirimlerinden, mali ve altyapı harcamalarının artırılmasına ve zorunlu karşılık oranlarının indirilmesine kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Çin ekonomisi 2014 yılı ilk çeyreğinde yüzde 7,4, ikinci çeyreğinde ise beklentilerin bir miktar üzerinde olmak üzere yüzde 7,5 oranında büyümüştür. IMF, Çin'in 2014 yılında yüzde 7,4 oranında büyüyeceğini tahmin etmektedir. Çin'de İmalat Sanayi PMI verisi Temmuz ayında 51,7 ile son 27 ayın en yüksek seviyesinde gerçekleşerek ülke ekonomisine yönelik olumlu beklentiler oluşturmuştur. Ancak Ağustos ayında gerileyerek 51,1 seviyesine inmiştir.

Son dönemde reform sürecinin yanı sıra ülke ekonomisine yönelik bir endişe kaynağı da konut sektörü olmuştur. Sektördeki üretim fazlası nedeniyle yaşanan yavaşlama ve finansmanda gölge bankacılığın ciddi rolü büyümenin önündeki önemli sorunlar olarak görülmektedir.

Hindistan'da büyüme ilk çeyrekte yüzde 4,6 ile 2012 yılı son çeyreğinden bu yana en alt seviyeyi gördükten sonra seçim ertesi iş dünyasının da toparlanması ile birlikte ikinci çeyrekte yüzde 5,7 büyüme kaydetmiştir. IMF'de 2014 yılı büyüme tahminini 0,2 puan yukarı yönlü revize ederek yüzde 5,6'ya yükseltmiştir. Hindistan, 2012 sonlarında bütçe açığı ile mücadele için başlattığı bir dizi reformu sürdürmektedir. Bunun yanı sıra ülkede ekonomik büyümeyi canlandırma ve enflasyonist baskıyı kontrol altına alabilme amaçlı sıkı para politikası uygulaması da devam etmektedir ve politika faizi yüzde 8 seviyesindedir.

Gelişmekte olan Avrupa’da 2013 yılında görülen toparlanmanın ardından 2014 yılında ılımlı ve dış talep kaynaklı bir büyüme hüküm sürmektedir. 2013 yılında yüzde 2,8 büyüyen ülke grubunun 2014’te yüzde 2,7 oranında büyümesi beklenmektedir

Polonya; çok yönlü ekonomisi, iş çevresi dostu düzenlemeleri ve eğitilmiş işgücü ile son yıllarda yükselen bir performans kaydetmiştir. Ancak 2013 yılında sadece yüzde 1,6 büyüyen ekonominin 2014’te ise yüzde 3,2 oranında büyümesi beklenmektedir. Polonya, 2014 yılı ilk çeyreğinde yüzde 3,4 oranında büyümüş ancak bu oran ikinci çeyrekte yüzde 3,3’e gerilemiştir. AB ve Rusya arasındaki karşılıklı yaptırımlar Polonya’daki büyüme görünümünü olumsuz etkilemektedir.

Rusya’da jeopolitik riskler ve yapısal sorunların etkisi ile ekonomik görünüm bozulmuştur. Rusya ekonomisi yaşanan jeopolitik risklerin de etkisiyle 2014 yılı ilk çeyrekte sadece yüzde 0,9 büyümüştür. Zaten yapısal sorunları olan Rusya ekonomisini Ukrayna krizi daha da sarsmıştır. Ayrıca Kırım’ın bağlanması da ekonomide mali baskıları artırmıştır; iç talepteki zayıflık da bütçe gelirlerinde düşüşe neden olmuştur. Diğer yandan ABD ve AB kaynaklı yaptırımlar da ticaret ve beklentiler kanalı ile ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. IMF, Rusya büyüme tahminini 2014 yılı için 1,1 puan aşağı yönlü revize ederek yüzde 0,2’ye çekmiştir

Latin Amerika’da ise 2013 yılında yüzde 2,7 olan büyümenin 2014’te yüzde 1,3 olması beklenmektedir. Grupta özellikle yapısal sorunlar ve finansal koşullardaki sıkılık büyümeyi değişken kılmaktadır

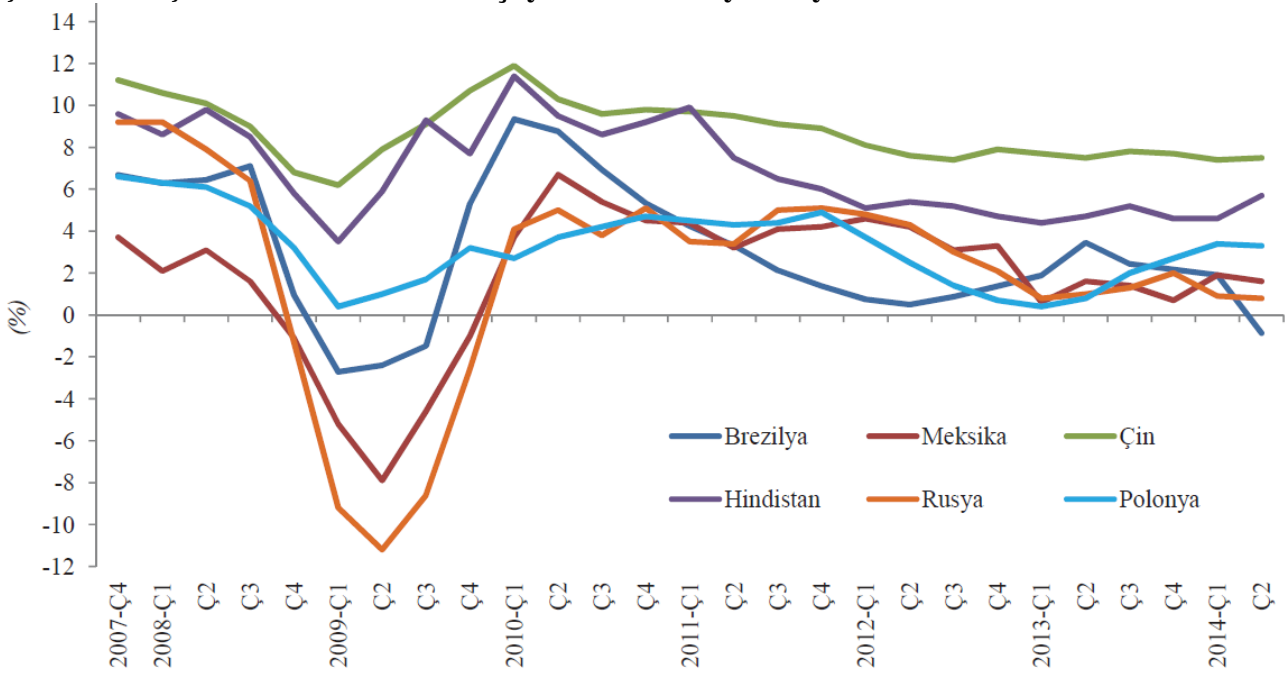
Latin Amerika bölgesinin önemli ekonomilerinden Brezilya’da finansal koşullardaki sıkılık ve bozulan beklentiler yatırım ve tüketimi baskılamaktadır. Ekonomi ikinci çeyrekte yüzde 0,9 oranında daralmıştır. Nisan 2013’te sıkılaştırıcı para politikası izlemeye başlayan Brezilya Merkez Bankası yüzde 4,5 oranında bir enflasyon hedeflemektedir. Eylül ayı itibarıyla politika faizini yüzde 11’de tutmaktadır.

Meksika ise 2014 yılında 2013’te olduğu gibi zayıf bir ekonomik performans sergilemeye devam etmiştir. Meksika, 2014 yılı ilk çeyrekte yüzde 1,9, ikinci çeyrekte ise yüzde 1,6 oranında bir büyüme kaydetmiştir. Ülkede son yıllarda eğitim, telekomünikasyon, kamu maliyesi, bankacılık gibi birçok alanda reformlar hız kazanmıştır. Söz konusu reformların kısa dönemli faydalarının katlanılan maliyetlerin altında olması, hukuki belirsizlik, yüksek vergiler ve mali kurallar ülkede tüketim ve yatırım harcamalarına ket vurmuştur. Bu nedenle hükümetin büyümeyi hızlandırmak için kamu yatırım harcamalarını arttırması beklenmektedir. 2013’te yüzde 1,1 oranında büyüyen Meksika’nın 2014’te yüzde 2,4 büyümesi beklenmektedir.

Güney Afrika ekonomisinin ise elektrik arzı ve işgücü piyasası sorunları nedeniyle yavaş kalacağı öngörülmektedir. Ülkenin 2014 yılı için büyüme oranı 0,3 puan aşağı yönlü revize edilerek yüzde 1,4’e indirilmiştir.

Gelişmekte olan ülkeleri yakından ilgilendiren bir diğer önemli gelişme ise son yılların yakın takip altındaki grubu BRICS24 ülkelerinin aralarında finans ve kalkınma hususlarında işbirliğini geliştirmek amacıyla yeni bir kalkınma bankası kurma kararı olmuştur. Bankanın kuruluş hazırlıkları devam etmektedir.

Şekil 7: Gelişmekte Olan Ülkelerde Çeyrekler İtibarıyla Büyüme

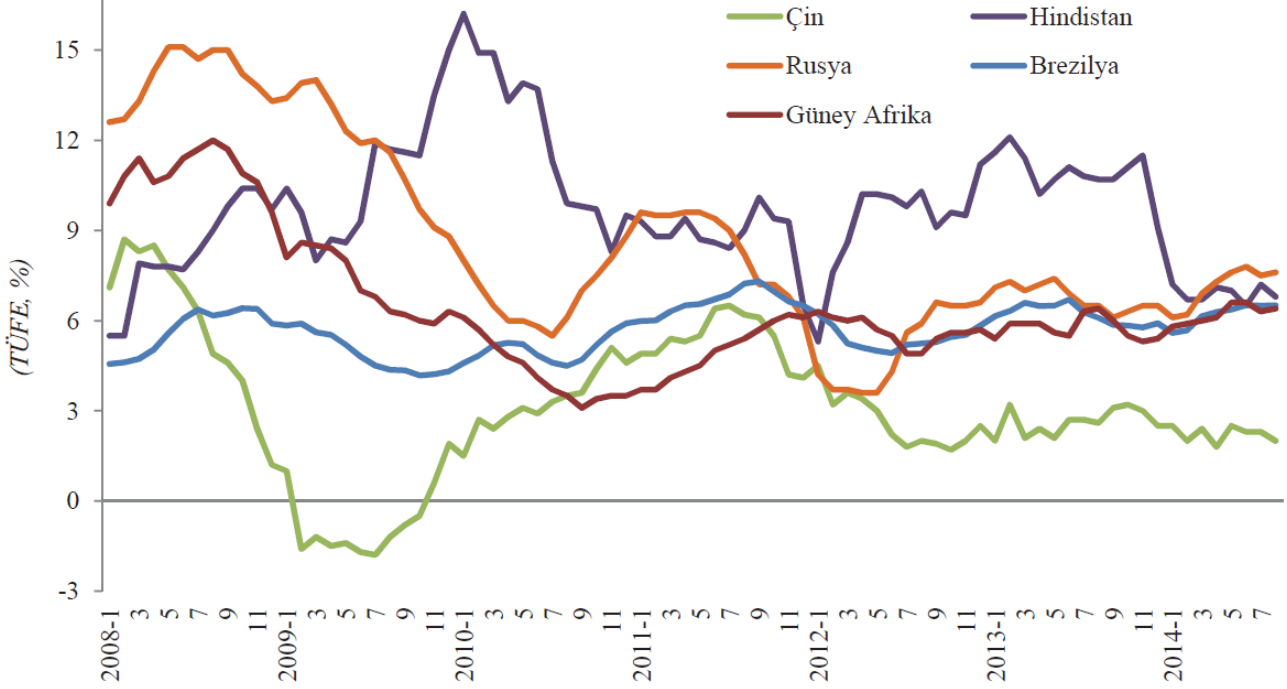
Kaynak: Bloomberg

3. Enflasyon ve Emtia Fiyatları

2013 yılında yüzde 3,6 olan küresel enflasyonun 2014 yılında yüzde 3,9 olması beklenmektedir. Gelişmiş ekonomilerde enflasyon düşük seyretmektedir. Bu ülke grubunda 2013 yılında yüzde 1,2 olan enflasyonun 2014 yılında yüzde 1,7 olması beklenmektedir. Çıktı açığı ve giderek düşen emtia fiyatlarının bir yansıması olarak gelişmiş ülkelerde enflasyon hedefi aşağı yönlü olarak tutturulamamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde ise enflasyon nispeten yüksek seyretmektedir. 2013 yılında yüzde 5,5 olan enflasyonun 2014 yılında yüzde 5,7 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Enflasyonun yüksek seyretmesi gelişmekte olan ülkelerde para politikasının daha da sıkılaştırılmasına neden olabilecektir. Ancak sıkı para politikasının büyüme üzerinde olumsuz etki yaratma olasılığı nedeniyle söz konusu ülkelerin para politikalarını belirlerken fiyat istikrarının yanı sıra büyümeyi de gözetmeleri gerekecektir.

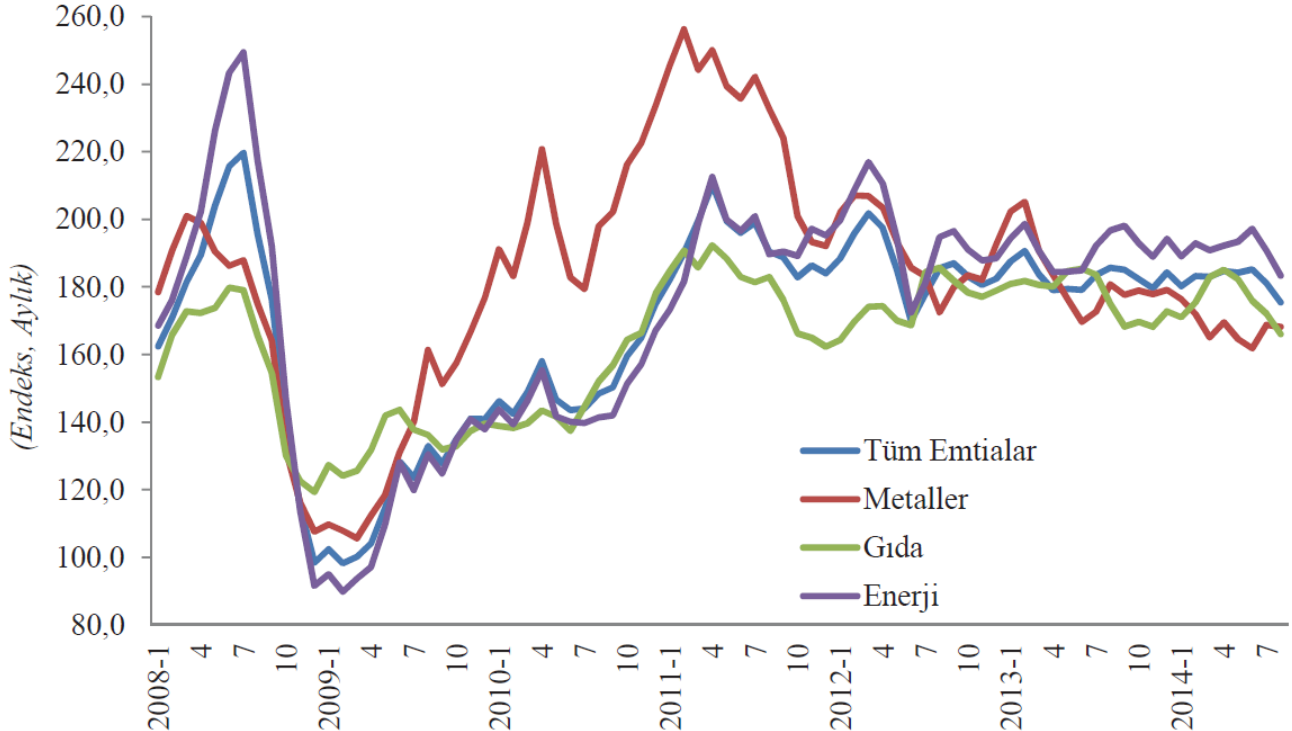
Şekil 8: BRICS Ülkelerinde Enflasyon

Kaynak: Bloomberg

Emtia fiyatları 2014 yılı ilk yarısında yatay bir görünüm sergilemiştir. İkinci yarıda ise arz beklentilerindeki iyileşmenin etkisiyle gıda fiyatlarında; zayıf talep ve yeterli arz dolayısıyla da petrol fiyatlarında düşüş gözlenmiştir. Öte yandan jeopolitik gerginliklerin sürüyor olması nedeniyle petrol fiyatları üzerindeki risk yukarı yönlü olmaya devam etmektedir.

Şekil 9: Emtia Fiyat Endeksleri

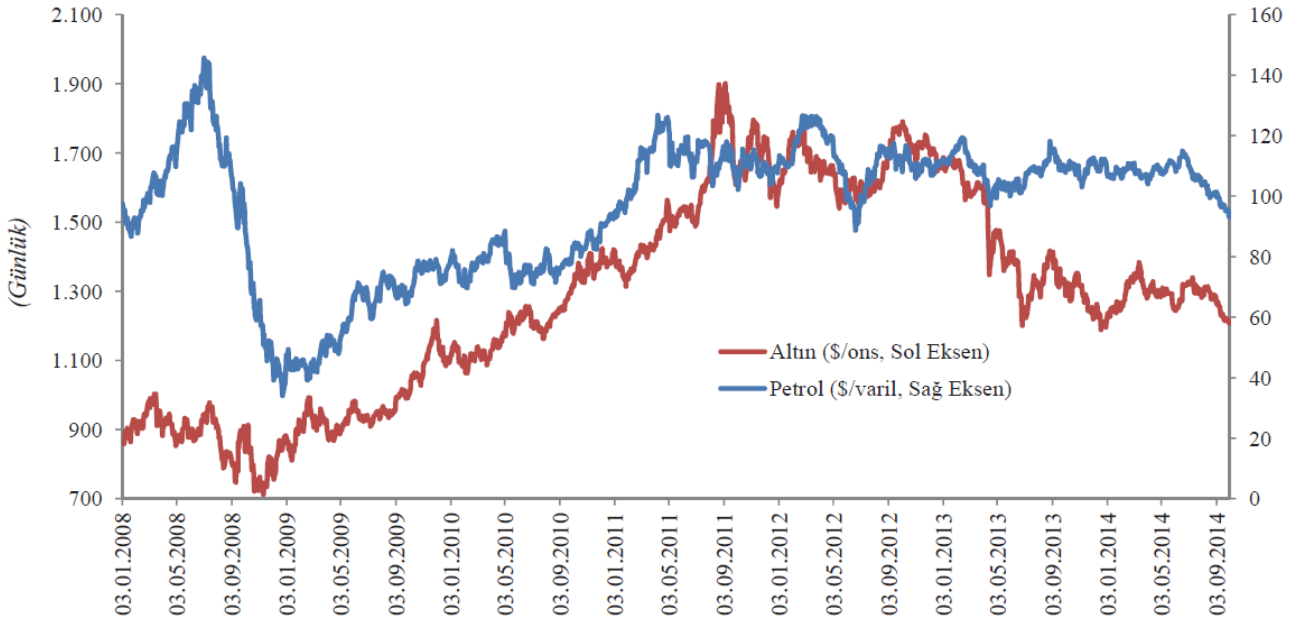

Kaynak: IMF

Petrol fiyatları 2014 yılı boyunca jeopolitik riskler ve arz yönlü endişelerin değişkenliğine bağlı olarak dalgalı bir görünüm çizmiştir. Yılın ilk üç ayında nispeten yatay bir seyir izleyen petrol fiyatları Nisan ayında biraz artmış ve 30 Nisan itibarıyla Brent tipi petrolün varil başına fiyatı 109 dolar düzeyine ulaşmıştır. Haziran ayında 114 dolara kadar çıkan petrol fiyatları Temmuz ayında Irak ve Libya kaynaklı endişelerin zayıflamasının etkisiyle gerileme eğilimine girmiştir. Son dönemde ise ABD'nin Orta Doğu'daki müdahaleleri paralelinde petrol arzına ilişkin endişeler hafiflemiştir ve varil başına Brent petrolün fiyatı Eylül ayı sonu itibarıyla 100 doların altında seyretmektedir.

2013 yılının son aylarında genel olarak aşağı yönlü bir seyir izleyen altın, 2014 yılı boyunca dalgalı bir seyir izlemiştir. Dolardaki değer kaybı ile yukarı yönlü hareket eden altın, Şubat ayında ons başına 1.300 dolar düzeyinin üzerine çıkmış; Nisan ayında ise jeopolitik gerginliklerin azalması ve doların değer kazanmasıyla birlikte tekrar gerileme eğilimine girmiştir. Temmuz ayında dalgalı bir seyir izleyen altın fiyatları 31 Temmuz itibarıyla ons başına 1.283 dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Ayın son günlerinde gözlenen aşağı yönlü harekette Çin'in altın cevheri talebinin sekiz yıldır ilk kez olmak üzere yılın ikinci çeyreğinde düşmesi etkili olmuştur. Altın fiyatı 30 Eylül itibarıyla ons başına 1.208 dolar seviyesindedir.

Şekil 10: Petrol ve Altın Fiyatları

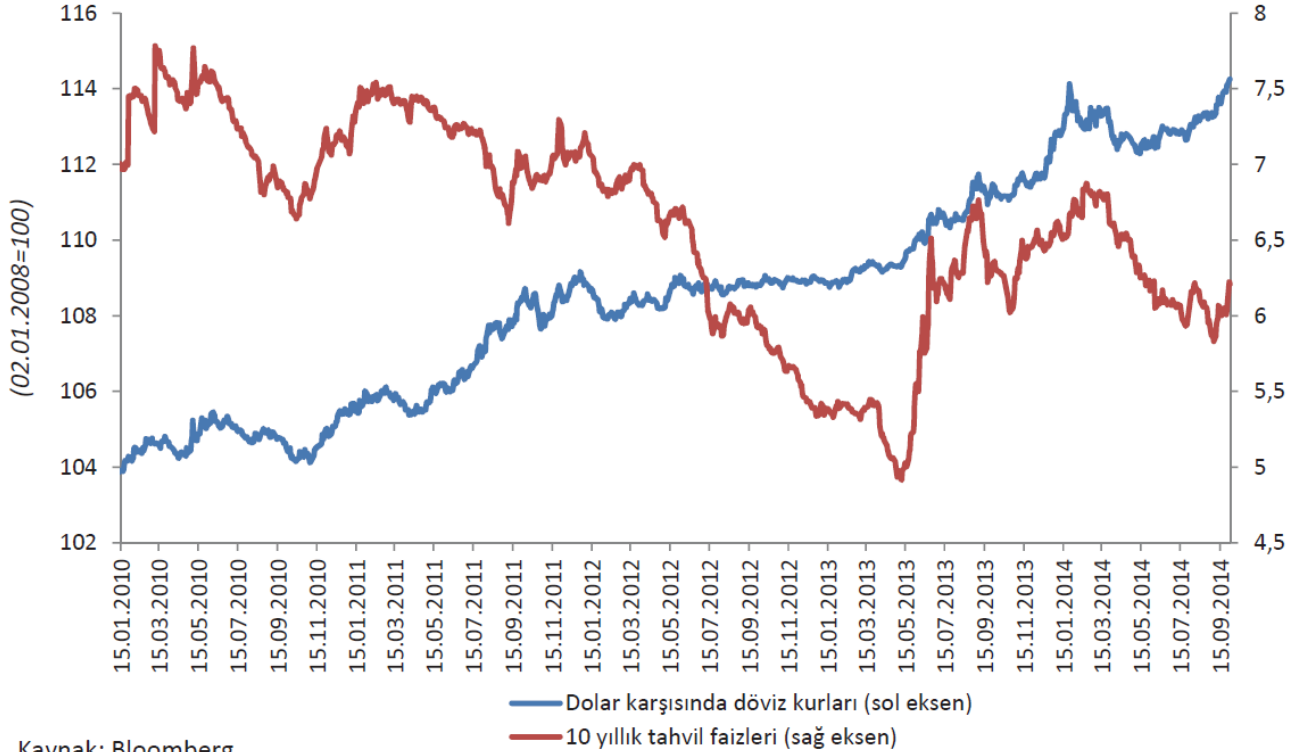
Kaynak: Bloomberg

4. Finansal Piyasalar

2014 yılı boyunca Rusya-Ukrayna gerginliği, Fed'in genişlemeden çıkışı ve ECB'nin yeni genişleme dalgası finansal piyasaların en yakından takip ettiği hususlar olmuştur. Fed'in tahvil azaltımının başlangıcındaki belirsizliğin büyük ölçüde ortadan kalktığı 2014 yılında yatırımcılar daha güvenli hareket edebilmiştir. Ancak halen başlıca gelişmiş ekonomilerin merkez bankalarının belirleyici rolü üstlendiği bir küresel finansal ortamda olunması dolayısıyla özellikle gelişmekte olan piyasalar için oynaklık riski devam etmektedir.

Gelişmekte olan ekonomiler finans piyasalarında nispeten istikrarlı bir büyüme ve yeniden dengelenme sürecine geçiş yapmıştır. Fed'in tahvil alımı azaltımında harekete geçmesiyle birlikte gelişmekte olan ekonomilerde kur ve faiz göstergelerinde iyileşme gözlenmiştir.

Şekil 11: Gelişmekte Olan Ülkelerde 10 Yıllık Tahvil Faizleri ve Döviz Kurları

Kaynak: Bloomberg

*Gelişmekte Olan Ülkeler (GOÜ) : Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Güney Afrika, Endonezya, Güney Kore, Brezilya, Şili, Kolombiya, Meksika, Türkiye.

Bir yanda jeopolitik gerginlikler ve Fed piyasalarda oynaklığa sebep olurken diğer yandan ECB'nin politika faiz oranlarını indirmiş olması ve yeni genişleme politikalarını yürürlüğe koyması küresel risk algısını nispeten dengeleyen bir gelişme olmuştur. Son aylarda finansal koşulların rahatlamasının bir göstergesi olarak tahvil faiz oranları düşmüş ve hisse senedi fiyatlarında artış gözlenmiştir.

Son olarak Fed'in beklenenden daha erken faiz artırımına başlayabileceği yönündeki değerlendirmeler ise son dönemde küresel piyasalarda oynaklığa ve güvenli liman olarak nitelendirilen yatırım araçlarına olan talebin artmasına neden olmaktadır. Bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye girişlerinin önümüzdeki dönemde baskı altında kalacağı görüşü ağırlık kazanmaktadır.

B. Küresel Riskler

Küresel krizin üzerinden geçen altı yıla rağmen küresel ekonominin kırılabilirliği sürmektedir. Bu nedenle aşağı yönlü riskler önemini korumaktadır. İlk olarak ABD ve Avro Bölgesi gibi başlıca gelişmiş ekonomilerde toparlanma yeterli seviyede değildir. ABD'nin para politikasındaki normalleşme süreci devam etmekte ve Fed'in olası faiz artırımını finansal piyasalarda risk algısının yönünü her an değiştirebilecek gibi durmaktadır. Jeopolitik riskler ise yeniden su yüzüne çıkmıştır, petrol fiyatlarında ani yükselmeler olasıdır.

Gelişmekte olan ekonomiler dışsal/finansal etkilerin yanı sıra arz yönlü kısıtların etkisiyle beklentilerin altında bir büyüme ile mücadele etmektedir.

Küresel ekonomi için öne çıkan aşağı yönlü riskler; Avro Bölgesi'nde düşük büyüme ve deflasyon riski, küresel finansal koşullarda daralma riski ve jeopolitik riskler başlıkları altında özetlenebilir.

1. Avro Bölgesi'nde Düşük Büyüme ve Deflasyon Riski

Avro Bölgesi ekonomisinde halihazırda ülkeler arasında eşit dağılmayan yavaş büyüme, yüksek işsizlik ve sorunlu ülkelerde çok yavaş seyreden kredi akışı ile düşük seyreden bir enflasyon görünümü söz konusudur. Bütün bu sorunlar birlikte düşünüldüğünde ekonominin kırılabilirliği açıkça görülebilmektedir.

Avro Bölgesi'nde olası (iç yahut dış) ters şoklar Bölge'de yaklaşık 3 yıllık bir düşüş trendi çizen enflasyonun daha da düşerek deflasyona dönüşmesine yol açabilecektir. Deflasyona yakalanmak bir ekonomi için üretimin daralmasından işsizliğin artmasına, gelirlerin azalıp tüketimin kısılmasına ve borç yükünün artmasına kadar uzanan bir kısır döngünün içine girilmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle deflasyon riskine karşı önlem alınması kritik öneme sahiptir.

Düşük enflasyon sadece Bölge ekonomisi için değil ticari ve finans ortakları bakımından da büyük risk teşkil etmektedir. Düşük büyüme ve düşük enflasyon ikilisi Avro Bölgesi'nin gelişmiş ticari ve finansal ağırları nedeniyle dünyanın geri kalanı için olumsuz yayılma etkilerine neden olmaktadır. ECB ekonomiyi canlandırma amacıyla yeni bir parasal genişleme politikasını (T-LTRO) uygulamaya koymuştur. ECB, gördüğü risk doğrultusunda 2014 büyümesi ve önümüzdeki üç yıla ilişkin enflasyon tahminlerini aşağı yönlü revize etmiştir. Başkan Draghi, Haziran ayında yeni paketin duyurulmasının ardından yaptığı açıklamada faizleri indirme noktasında manevra alanlarının kalmadığını belirtmiştir. Yeni pakete göre bankalara sağlanacak fonlamanın reel sektöre aktarılacak olması hedeflenmektedir.

Brüksel bazlı bir düşünce kuruluşu olan Bruegel'in Mayıs ayında yayınladığı raporda T-LTRO gibi bir önlemin çoktan alınmış olması gerektiği belirtilmiştir.

Vaktinde önlem alınması daha sonradan daha büyük çapta fonlama yapmak zorunda kalınmasının önüne geçecektir vurgusu yapılmıştır.

IMF de Avro Bölgesi'ni toparlanmayı güçlendirmesi için alması gereken önlemler hususunda uyarırken “parasal genişleme”nin yanı sıra acil olarak uygulanması gereken iki önleme vurgu yapmaktadır.

Bunlar “iç talebin desteklenmesi” ve “bilançoların onarılması”dır. Banka bilançolarındaki zayıflığın ve kaliteleri konusundaki belirsizliğin kırılma katkısında bulunduğunu belirten IMF, bu durumun bankaları yatırıma kredi verme noktasında olanaksız ve isteksiz bıraktığının altını çizmektedir.

Yeni parasal genişleme programının uygulanması halinde ise ticari ve finansal bakımdan önemli boyutta olumlu yayılma etkileri yaşanacaktır. Avro Bölgesi'nin gelişmiş finansal sistemi düşünüldüğünde bu kaçınılmazdır. Söz konusu etkiler de Dünya Bankasının analizine göre; iç talebin artması yoluyla bölge ithalatının artması (ticari ortaklarının ihracatının artması) ve küresel finansal koşulların gevşemesi olacaktır. Genişlemenin olumsuz bir yayılma etkisi ise avro dışı yükümlülükleri yüksek olan bazı ülkelerin avronun değer kaybı ile kırılma katkısında olacaktır.

2. Küresel Finansal Koşullarda Daralma Riski

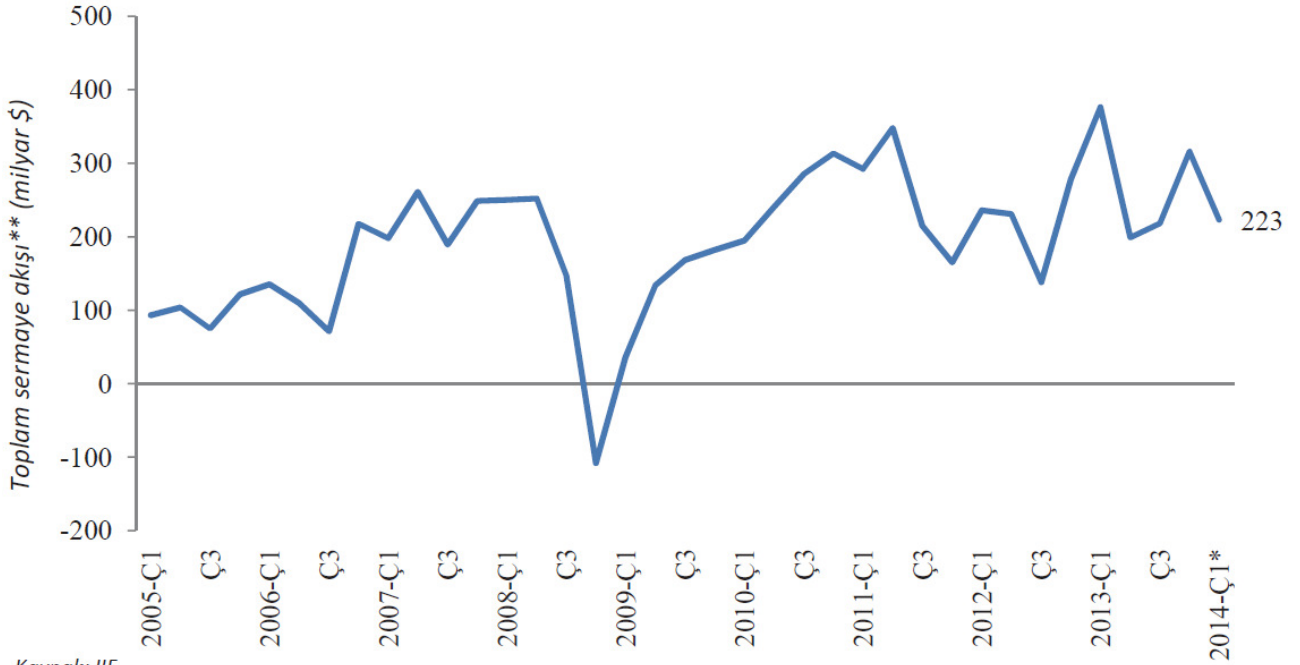
Fed'in para politikasından çıkış sürecinin ABD'de faiz oranlarını yükseltme ve gelişmekte olan piyasalarda likidite ve finansman sıkıntısına neden olma riski sürmektedir. Böyle bir durumda finans piyasalarında risk algısının yönü tersine dönebilir ve gelişmekte olan piyasalardan sermaye çıkışı yaşanabilir.

Bununla birlikte ECB ve BOJ'un parasal genişlemeye devam edeceği görülmektedir. Dolayısıyla küresel anlamda finansal sıkılaşma bütün büyük merkez bankaları tarafından senkronize/eşanlı olarak gerçekleştirilmeyecektir. Bu da Fed'in faiz artırma riskini gelişmekte olan ülkeler tarafından daha yönetilebilir kılmaktadır.

Son yıllarda gelişmiş ülkelerdeki düşük faiz oranları ve merkez bankalarının genişletici politikaları gelişmekte olan ülkeleri borçlanma konusunda cesaretlendirmiştir. BIS'in açıklamasına göre; 2008'den bu yana gelişmekte olan piyasalara ait şirketler toplamda 2 trilyon dolardan fazla borçlanmıştır. Bu da onları fonlamanın durması ihtimaline karşı kırılma katkısında kılmaktadır. Böyle bir durumda hane halkları ve firmalar borçlarını çevirememesi sorunu ile karşı karşıya kalacaktır.

Gelişmekte olan ekonomilere sermaye akışı 2014 yılının ilk yarısında Ukrayna-Rusya krizinin de etkisiyle büyük ölçüde yavaşlamıştır. IIF de 2014 yılına ilişkin sermaye akışı tahminlerini aşağı yönlü revize etmiştir. Bu revizede Çin hükümetinin kısa vadeli sermaye girişlerine karşı uyguladığı önlemlerin de etkisi olmuştur. Buna göre; GOÜ 10 grubuna 2013 yılı son çeyreğinde 316 milyar dolar büyüklüğünde gelen toplam sermaye akışının 2014 yılı ilk çeyreğinde 223 milyar dolar, ikinci çeyreğinde ise 190 milyar dolar seviyelerine gerilediği tahmin edilmektedir. 2014 yılı ikinci yarısında ise yavaş toparlanan küresel makro görünüm ve risk iştahına bağlı olarak sermaye akımlarının da kademeli toparlanacağı öngörülmektedir. Gelişmekte olan ekonomilere sermaye akımlarının, Ukrayna-Rusya krizi ve Fed'in zamanlaması hususlarına karşı kırılganlığı sürecektir.

Şekil 12: Gelişmekte Olan Ülkelere Sermaye Akışı

Kaynak: IIF

*Tahmin

**GOÜ10: BRICS, Türkiye, Meksika, Şili, Polonya ve Endonezya

Gelişmekte olan ekonomilerde cari açıkların istenenden yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

IMF'nin son Dış Sektör Pilot Raporu'nda da küresel dengesizliklerin bu anlamda yeni bir kalıba girdiği belirtilmektedir. Buna göre; zaman içerisinde ABD ve Avro Bölgesi ülkelerinde cari açık daralırken Çin ve Japonya gibi ülkelerde cari fazla daralmış; birçok gelişmekte olan ekonomide ise açıklar fazlasıyla genişlemiştir. Buna gerekçe olarak ise bazı ülkelerin açık kapatma politikalarının diğerlerine açığın genişlemesi olarak yansımaları gösterilmektedir.

3. Jeopolitik Riskler

Süregelen jeopolitik riskler 2014 yılında yeniden su yüzüne çıkmıştır. Bir yandan Orta Doğu'daki sorunlar bir yandan da Ukrayna-Rusya krizi küresel ekonomi için risk teşkil etmektedir.

Libya ve Irak'ta süregelen gerginlikler petrol fiyatlarını yıl içerisinde yukarı yönlü etkilemiştir. Bunun yanı sıra İran ile P5+1 arasında 20 Ocak 2014'te başlayan ekonomik ambargoların azaltılmasını öngören "geçici anlaşma" dört aylığına yani 24 Kasım 2014'e kadar uzatılmıştır. Söz konusu ülkeler arasında daha kapsamlı bir anlaşma sağlandığı takdirde ise bu, 1 milyon varilden fazla İran petrolünün küresel petrol arzına katılacağı anlamına gelecektir. İran'dan gelecek arz petrol fiyatlarını rahatlatacak olmakla birlikte kesin sonuç için dünyanın geri kalanının arz ve talebi de çok önemlidir. Bu noktada Rusya, ABD ve OPEC ülkeleri kilit rol oynamaktadır. Ayrıca Libya ve Irak'ın jeopolitik tansiyonu (ki bu küresel petrol piyasasından 1 milyon varilin çekilmesi demek) ile Ukrayna-Rusya anlaşmazlığı da bu konudaki riski arttırmaktadır. Diğer yandan birçok petrol ihracatçısı gelişmekte olan ülkenin mali dengeleri için petrolün varil fiyatının da en az 100 dolar olması gereklidir.

Ukrayna-Rusya gerginliğinin iki ülkenin büyüme performanslarını da ciddi ölçüde olumsuz etkilediği görülmektedir. Dünya Bankasının analizine göre bu gerginlik söz konusu ülkelerin 2014 büyümelerini Ukrayna için yüzde 7, Rusya için de yüzde 1,7 oranında aşağı çekecektir. Bunun yanı sıra Avrupa ve Orta Asya ülkelerinin toparlanmalarını da yavaşlatacağı belirtilmektedir. Buna göre Avrupa ve Orta Asya'da büyüme yüzde 0,9 oranında daralacak, cari açık/GSYH oranı da yüzde 0,3 oranında artacaktır. Bunun küresel büyümeye yansımaları ise yüzde 0,1'lik bir azalma olacaktır.

1990'ların sonunda girilen ucuz petrol dönemi 2009 resesyonu ile beraber varil başına 100 dolar seviyesi ile sona ermiştir. Fiyatlar, Haziran 2014'te 114 dolar seviyesine ulaşmıştır. Geride bıraktığımız 40 yıla bakıldığında da birçok ekonomik bozulmanın yükselen petrol fiyatları ile ilintili olduğu görülmektedir.

2. BÜYÜME

Türkiye ekonomisi, 2013 yılının ikinci yarısında ve 2014 yılının ilk çeyreğinde yurt içinde artan siyasi risklere, yurt dışında ise özellikle ABD’de para politikasında görülen normalleşme sinyallerine karşın beklenenden daha iyi bir büyüme performansı göstermiştir. 2013 yılının tamamında yüzde 4,1 büyüyen Türkiye ekonomisi 2014’ün ilk yarısında yerel seçimler, parasal sıkılaştırma ve makro ihtiyati tedbirlere rağmen yüzde 3,3 düzeyinde büyümüştür.

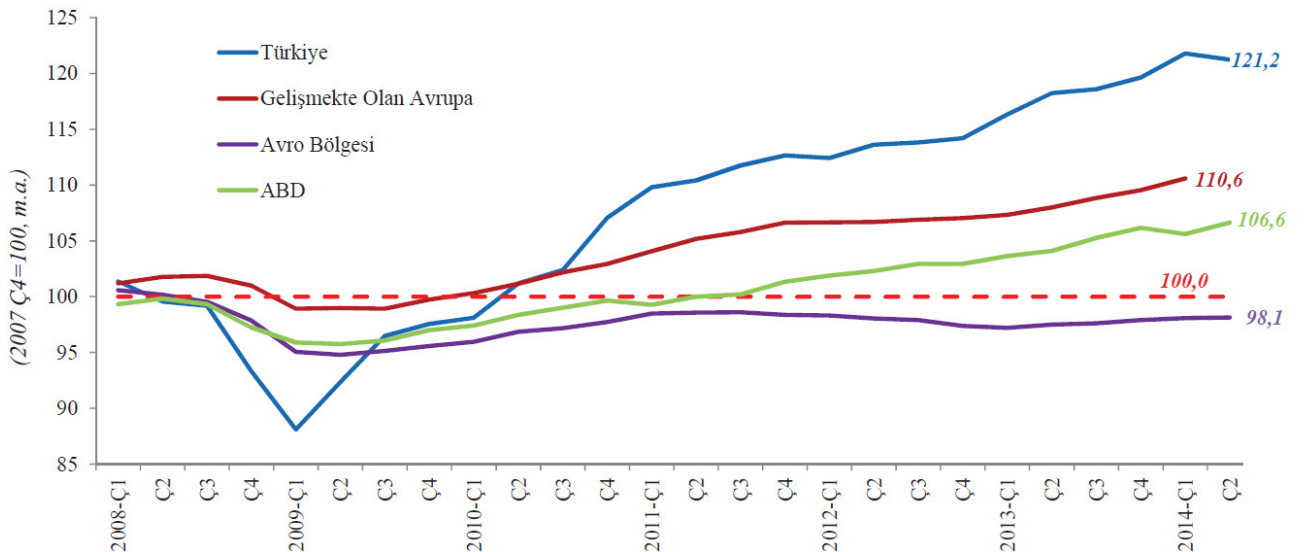
Satın alma yöneticileri endeksinde (PMI) görülen ivme kaybına karşın, ihracat, sanayi üretim endeksi ve kapasite kullanım oranı gibi göstergeler ekonominin makul bir hızda büyümeye devam etmekte olduğunu göstermektedir.

Öte yandan Irak ve Suriye kaynaklı jeopolitik riskler ve AB ekonomisindeki toparlanmanın istenen düzeyde olmaması dış talep dolayısıyla büyüme görünümü üzerinde baskı yaratmaktadır. Rekabetçi kur düzeyi dış talepteki bu riskleri bir miktar dengelese de 2014 yılında Türkiye ekonomisinin yüzde 3,3 büyümesi beklenmektedir. Gelecek yıl ise küresel ekonomideki toparlanma, AB’de beklenen ekonomik iyileşme, Türkiye’nin ticaret ortaklarında büyümenin artması ve iç talepte görülecek canlanma ile büyümenin yüzde 4 olması beklenmektedir.

A. 2014 Yılıın İlk Yarısında Büyüme

2014’ün ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 4,7 büyüyen Türkiye ekonomisi ikinci çeyrekte yüzde 2,1 büyümüştür. Böylece yılın ilk yarısında büyüme yüzde 3,3 düzeyinde gerçekleşmiş ve Türkiye ekonomisi 2012 yılında görülen yeniden dengelenme sürecine benzer bir görünüm sergilemiştir.

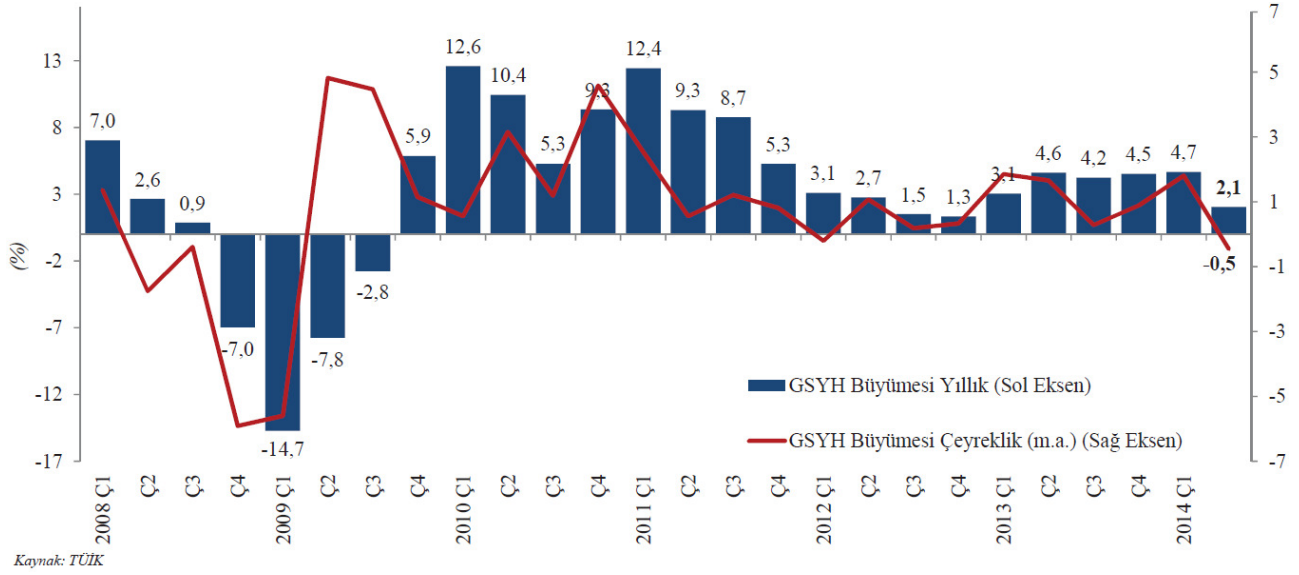
Şekil 1: Reel GSYH

2014 yılının ilk çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre yüzde 1,8 büyüyen mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH ikinci çeyrekte yüzde 0,5 daralmıştır.

Buna karşın 2014 yılının ikinci çeyreği itibarıyla kriz öncesi seviyesinin yüzde 21,2 üzerinde yer alan Türkiye ekonomisi bu performansıyla gelişmekte olan Avrupa ekonomilerini, Avro Bölgesi'ni ve ABD'yi geride bırakmıştır.

Şekil 2: GSYH Büyüme Oranları

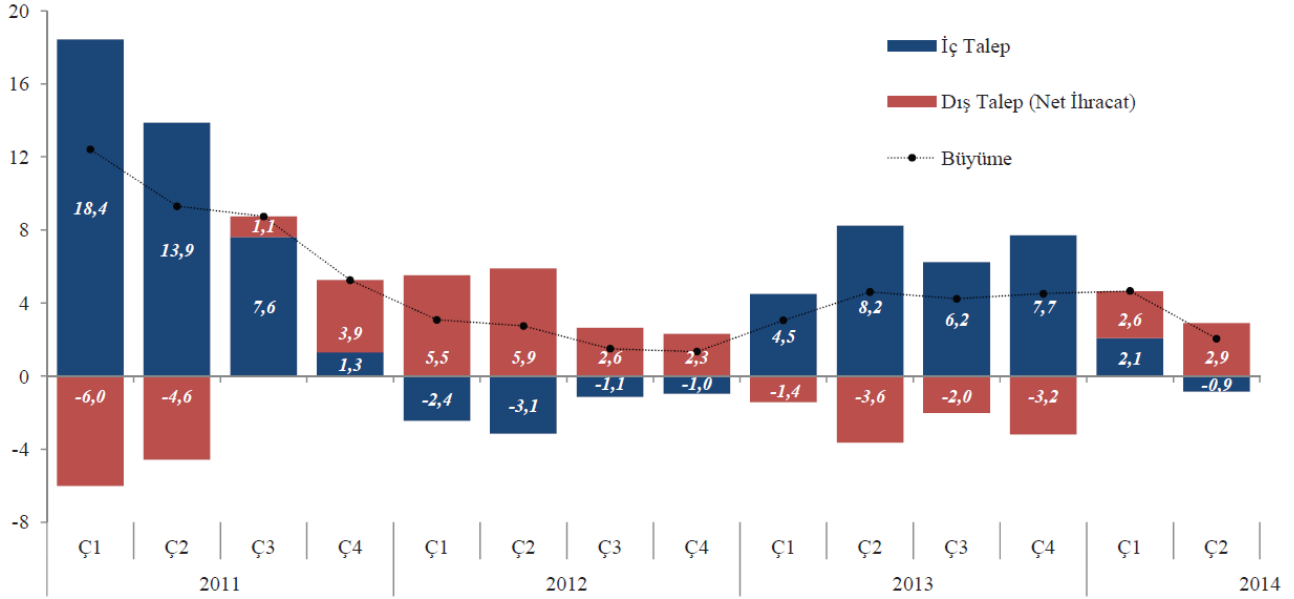
1. Harcamalar Yönünden GSYH

2014 yılının ilk yarısında iç ve dış talebin kompozisyonu her iki bileşenin de büyümeye pozitif katkı yaptığını ve büyümenin dış talep ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Yılın ilk çeyreğinde rekabetçi kur, iç talebe bağlı olarak daralan ithalat ve en büyük ticaret ortağımız AB'deki toparlanmanın katkısıyla hareketlenen dış talep büyümeye 2,6 puan katkıda bulunmuştur. İkinci çeyrekte ise dış talebin büyümeye katkısı 2,9 puan olmuştur. Böylece yılın ilk yarısında dış talebin büyümeye katkısı 2,7 puana ulaşmıştır.

2014 yılıyla birlikte özel tüketimin yavaşlaması ve özel yatırımlardaki daralma iç talebin büyümesini sınırlamıştır. Özel tüketim yılın ilk yarısında yüzde 1,8 büyürken özel yatırımlar yüzde 2,9 daralmıştır.

Bir önceki yılda büyümenin en önemli kaynağı olan iç talebin büyümeye katkısının 2014 yılının ilk çeyreğinde 2,1 puan, ikinci çeyrekte ise -0,9 puan olduğu görülmektedir. 2014 yılının ilk altı aylık döneminde ise iç talep büyümeye 0,6 puan katkı yapmıştır.

Şekil 3: GSYH Büyümesine Katkılar (Harcamalar Yönünden)

Kaynak: TÜİK

Özel tüketim harcamalarının yılın ilk yarısında bir miktar ivme kaybettiği görülmektedir. İlk çeyrekte büyüme 2,2 puan katkı yapan özel tüketim harcamaları ikinci çeyrekte büyüme 0,3 puan katkı yapmıştır. Özel tüketimin ilk altı aylık dönemdeki toplam katkısı ise 1,2 puan olmuştur. Bir önceki yıl büyüme 1,6 puan katkı yapan stoklar ise 2014'ün ilk yarısında büyüme 0,7 puan aşağı çekmiştir.

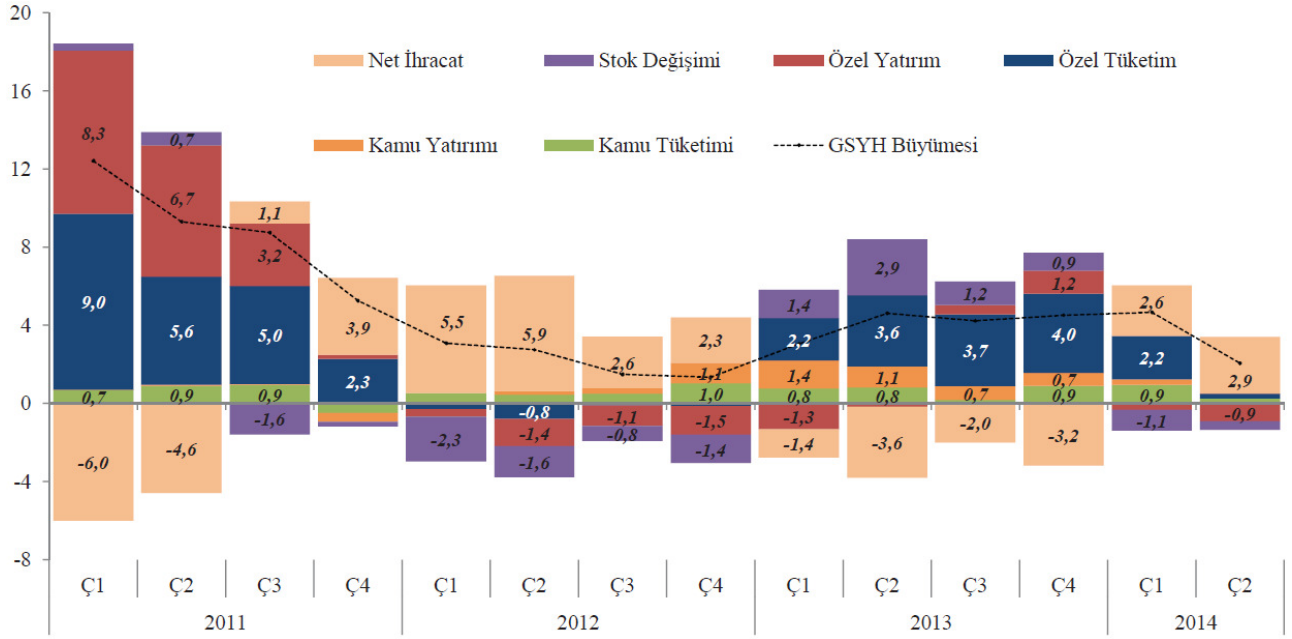
2014 yılının ilk yarısında özel yatırımların büyüme henüz beklenen katkıyı yapamadığı görülmektedir.

İlk çeyrekte büyüme 0,3 puan aşağı çeken özel yatırımların ikinci çeyrekteki katkısı -0,9 puan, ilk yarının tamamındaki katkısı ise -0,6 puan olmuştur.

Yılın ilk yarısında özel yatırım harcamalarındaki daralmanın büyük ölçüde makine-teçhizat alımları kaleminden kaynaklandığı görülmektedir. İlk altı aylık dönemde inşaat kalemi yüzde 4,4 büyürken makine-teçhizat alımı yüzde 6,2 küçülmüştür. Aynı dönemde inşaat kalemi büyüme 0,3 puan katkıda bulunurken makine teçhizat alımları büyüme 0,9 puan aşağı çekmiştir.

2014'ün ilk yarısına ilişkin büyüme verileri kamu sektörü bileşenlerinin büyüme katkı açısından ağırlığının arttığını göstermektedir. Bu dönemde kamu yatırımları büyüme 0,1 puan katkı yaparken kamu tüketiminin katkısı 0,6 puan düzeyinde olmuştur. Böylece ilk yarıda kamu sektörü büyüme toplamda 0,7 puan katkıda bulunmuştur. Özel sektörün katkısı ise 0,6 puana gerilemiştir. Aynı dönemde özel sektörün yüzde 0,7'lik büyümesi de yüzde 4,8 olan kamu sektörü büyümesinin gerisinde kalmıştır.

Şekil 4: GSYH Büyümesine Katkılar (Harcamalar Yönünden, Detaylı)

Kaynak: TÜİK

2. Üretim Yönünden GSYH

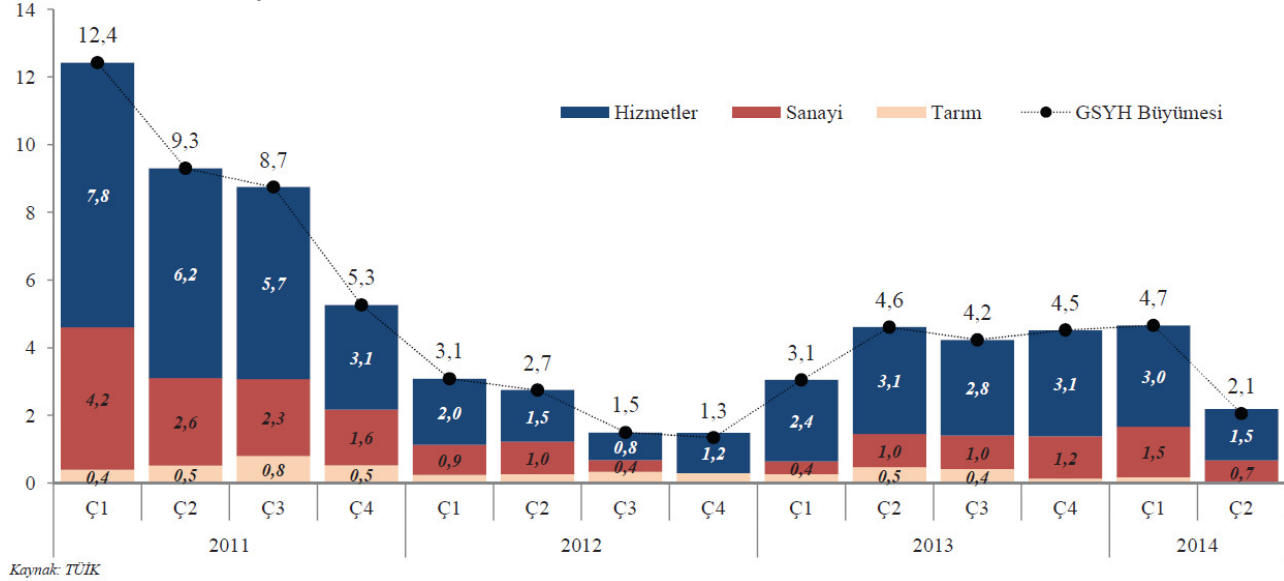
Yılın ilk yarısında büyüme sektörler tarafından bakıldığında yüzde 60'ı aşan payı ile ekonomide en büyük paya sahip olan hizmetler sektörünün yüzde 3,4 büyüdüğü ve büyüme 2,2 puan katkı yaptığı görülmektedir. Bu dönemde hizmetler sektörünün içinde büyüme en büyük katkı 1,3 puan ile finans ve sigorta faaliyetleri kaleminden gelmiştir. Sektörün diğer önemli kalemi olan toptan ve perakende ticaret kalemi ise ekonomik büyüme 0,2 puan katkıda bulunmuştur.

İnşaat sektörü 2014'ün ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,1, ikinci çeyreğinde ise yüzde 2,6 büyümüştür. Yılın ilk yarısında yüzde 3,8 büyüme kaydeden sektör, büyüme 0,2 puan katkı yapmıştır. Mevsimsel etkilerden arındırılmış veriler inşaat sektörünün çeyrekte çeyreğe büyüme hızının 2013 yılının başından bu yana giderek azaldığını göstermektedir. 2014'ün ikinci çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre büyüme kaydedemeyen inşaat sektörü çeyreklik bazda yavaşlamaya başladığı 2013 yılının başından bu yana yüzde 7,4 büyümüştür.

GSYH içinde yüzde 30'a yakın payı ile ekonomide ikinci büyük sektör olan sanayi sektörünün yılın ilk yarısında büyüme yaptığı 1,1 puanlık katkının büyük bölümü imalat sanayi kaleminden gelmiştir (0,9 puan). Bir önceki yıl yüzde 3,4 büyüyen sanayi sektörü 2014 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 2,4, 2014 yılının ilk yarısında ise yüzde 3,8'lik bir büyüme kaydetmiştir.

Yüzde 6 ile GSYH içinde en düşük paya sahip olan tarım sektörü ise yılın ilk yarısında büyüme katkıda bulunmamış ve bu dönemde sadece yüzde 0,2 büyümüştür.

Şekil 5: GSYH Büyümesine Katkılar (Üretim Yönünden)

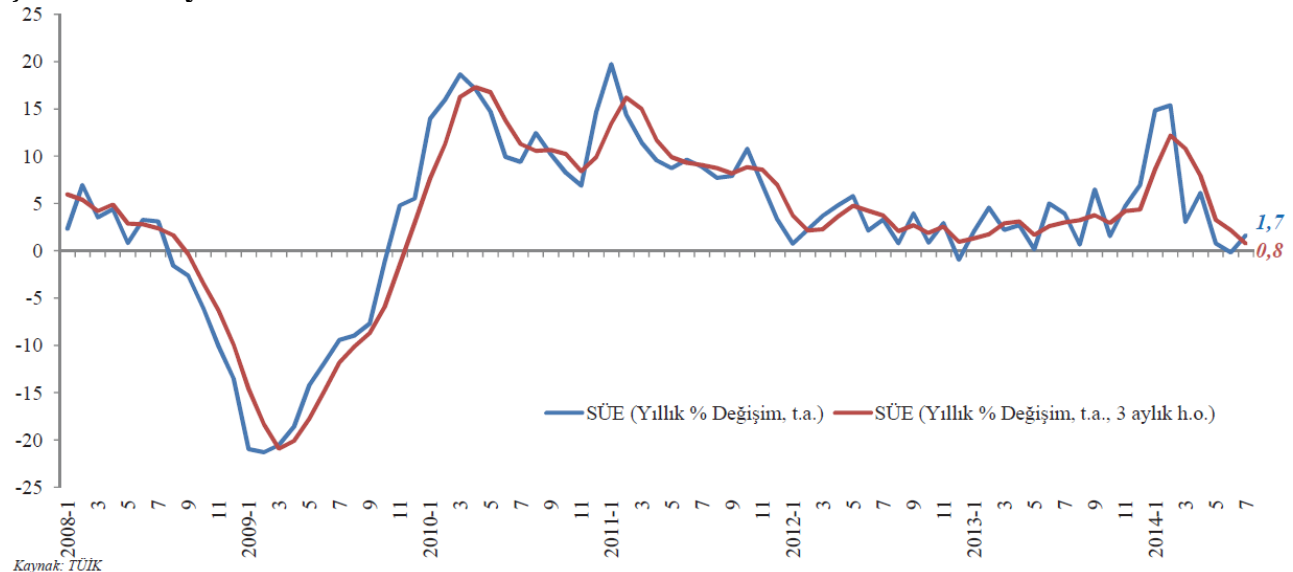

Kaynak: TÜİK

B. 2014 Yılıın İkinci Yarısına Dair Büyüme Göstergeleri

Üretimin en önemli eşanlı göstergelerinden biri olan sanayi üretim endeksi 2014'ün ilk yarısında dalgalı bir seyir izlemiştir. 2014 yılı Temmuz ayında mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksinin bir önceki çeyrek ortalamasının yaklaşık 2,2 puan üstünde seyrettiği görülmektedir. Takvim etkisinden arındırılmış endeks Temmuz ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3,6 artarken mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış endeks bir önceki aya göre yüzde 1,9 artmıştır. Buna karşın yılın ilk yedi ayına genel olarak bakıldığında sanayi üretiminin büyümesinde bir ivme kaybı gözlenmektedir.

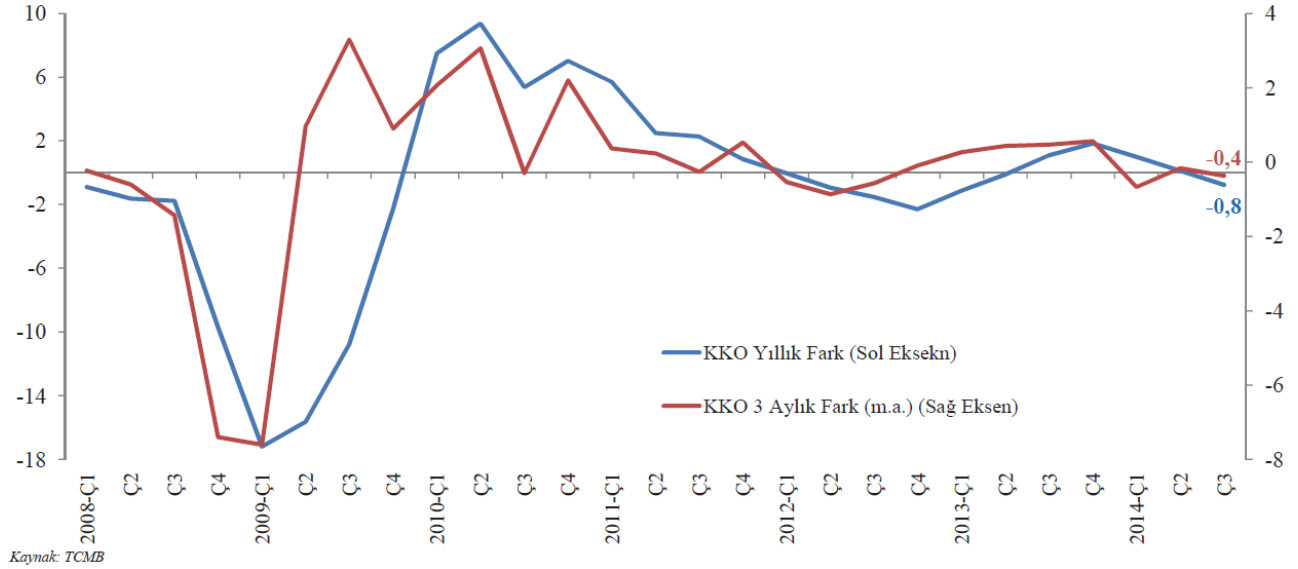
Şekil 6: Sanayi Üretim Endeksleri

Kaynak: TÜİK

Bir diğer önemli eşanlı üretim göstergesi imalat sanayi kapasite kullanım oranı yılın üçüncü çeyreğinde hem yıllık hem de aylık bazda bir miktar ivme kaybetmiş görünmektedir. Endeks yılın üçüncü çeyreğinde (Temmuz-Eylül dönemi) bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,8 azalarak ortalama 74,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış kapasite kullanım oranı da ikinci çeyrekte ortalama yüzde 74,6 seviyesinde iken üçüncü çeyrekte yüzde 74,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kapasite kullanım oranının bileşenlerine çeyreklik bazda bakıldığında en önemli yavaşlamanın ara ve yatırım malları kapasite kullanım oranlarında olduğu görülmektedir. Üçüncü çeyrekte dayanıklı tüketim mallarının kapasite kullanım oranı ise geçen yılın aynı dönemine göre artış göstermiştir.

Şekil 7: Kapasite Kullanım Oranı (3 Aylık Ortalama)

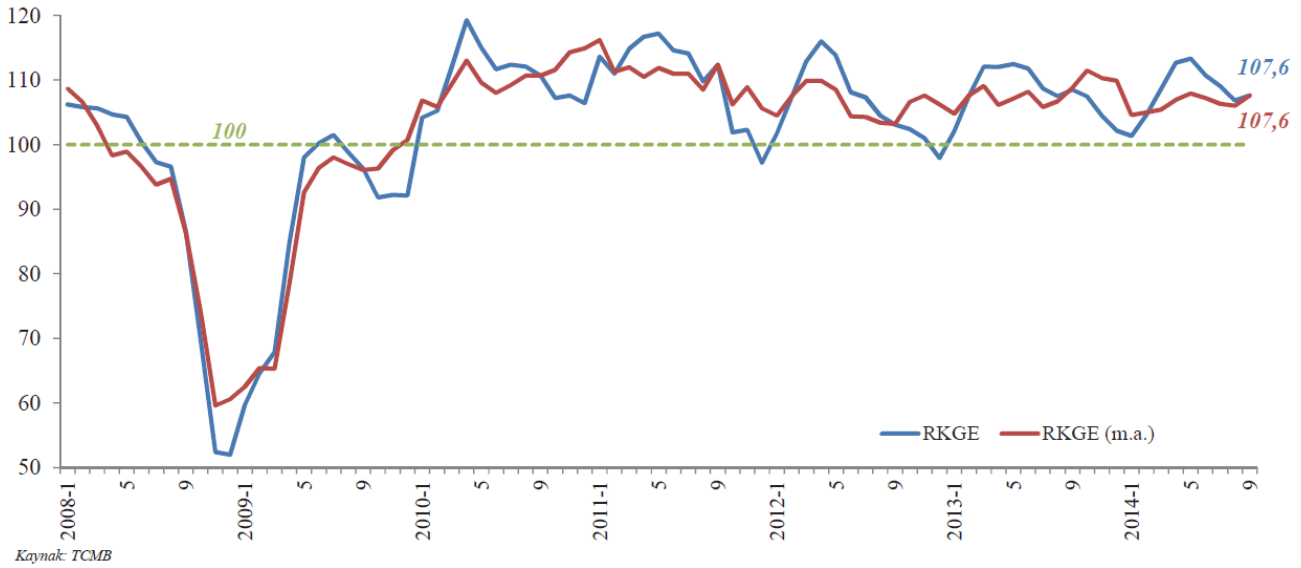

Ekonomik faaliyetlerin genel görünümünü ve beklentiler kanalına ilişkin ileriye yönelik fikir veren önemli bir öncü gösterge olan reel kesim güven endeksi Mayıs ayından itibaren azalan bir trend izlemesine karşın iyimserliğin göstergesi olan 100 seviyesinin üzerindeki değerini korumuştur.

Mevsimsel etkilerden arındırılmış endeks ise Eylül ayında bir önceki aya göre 0,8 puan artmış ve 107,6 puan düzeyinde gerçekleşmiştir.

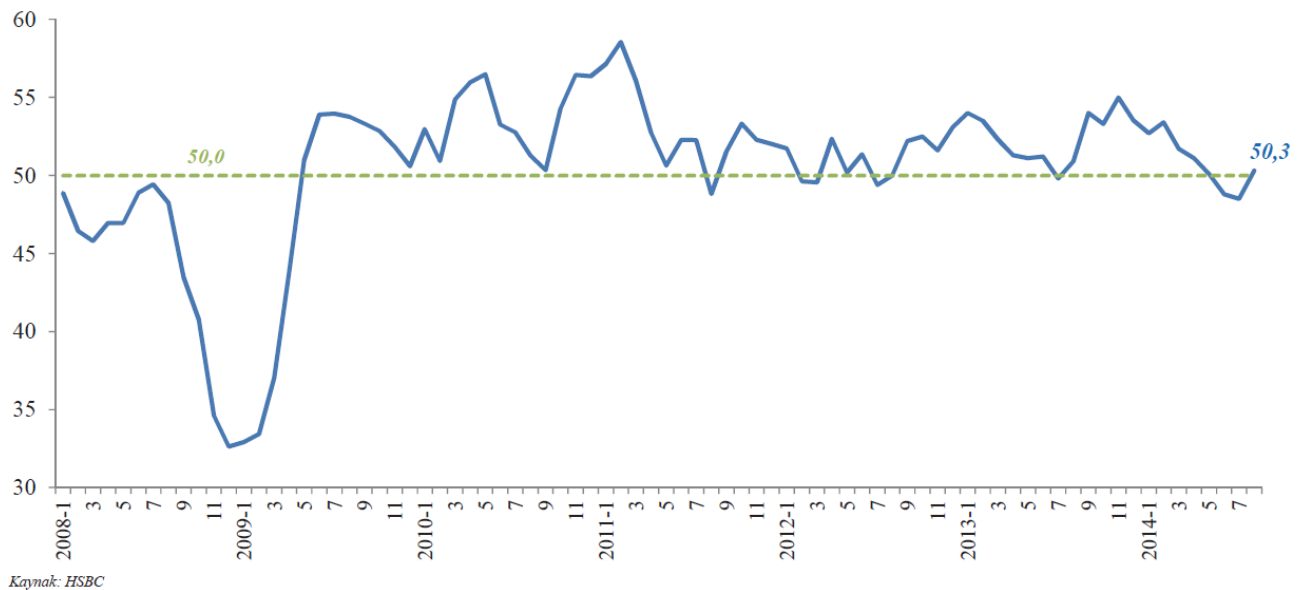
Reel kesim güven endeksinin alt kalemleri incelendiğinde geride bırakılan dokuz aylık süreçte sadece sabit sermaye yatırım harcaması kaleminde aşağı yönlü bir eğilim görülmektedir. Aynı dönemde alt kalemler arasındaki en yüksek artış ise 21,1 puanla genel gidişat kaleminde görülmüştür.

Şekil 8: Reel Kesim Güven Endeksi

Firmaların mal ve hizmet satın alma eğilimlerini inceleyen satın alma yöneticileri endeksi (PMI)2 Şubat ayında 53,4 ile 2014 yılının ilk sekiz ayında aldığı en yüksek değere ulaşmıştır. Ancak endeks Şubat ayını takip eden beş ay boyunca azalan bir trend göstermiştir. Temmuz ayında 48,5'e kadar gerileyen endeks Ağustos ayında 50,3 seviyesine ulaşarak kritik değer olan 50 puanın üzerine çıkmıştır. Ağustos ayındaki söz konusu artış; üretim endeksi, yeni ihracat siparişleri endeksi ve istihdam endeksinin pozitif katkısıyla gerçekleşmiştir. Ağustos ayında görülen iyileşmeye karşın endekste aşağı yönlü trend devam etmektedir.

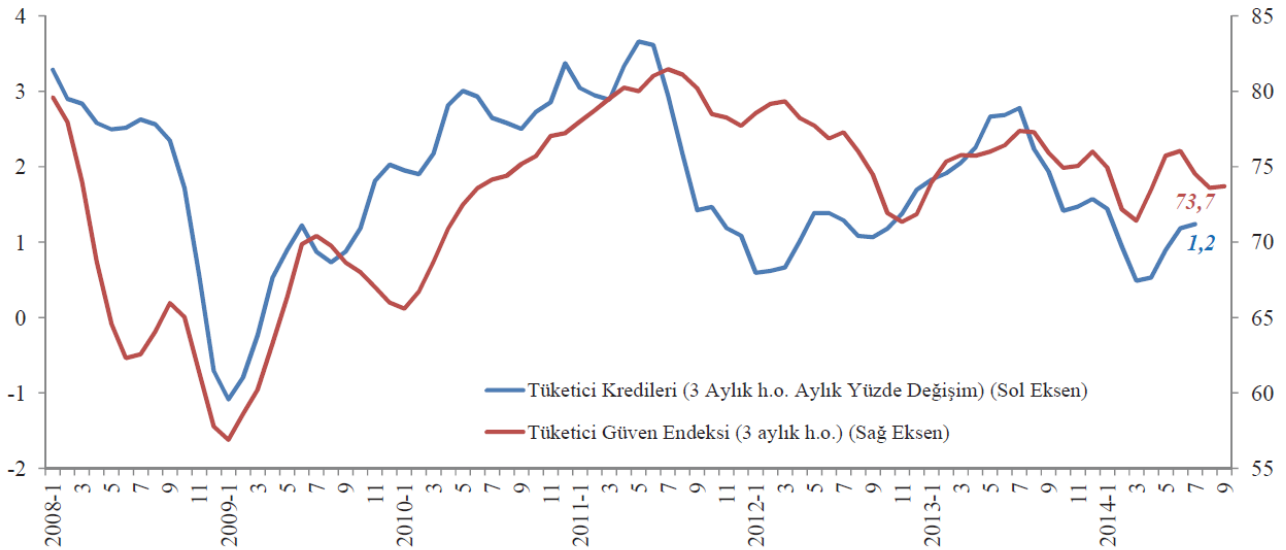
Şekil 9: Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI)

Harcamalar tarafından tüketimin önemli belirleyicilerinden birisi olan tüketici güven endeksi 2014 Nisan ayında 78,5 ile son iki yılın en yüksek değerine ulaştıktan sonra düşüş eğilimine girmiş, takip eden dört ay boyunca azalma eğilimini korumuştur. Üçüncü çeyrek ortalaması bir önceki çeyreğin 2,3 puan altında olan tüketici güven endeksi, hane halkı tüketiminin yılın üçüncü çeyreğinde azalış eğiliminde olduğunu göstermektedir. Hane halkı tüketim eğilimini gösteren önemli bir başka değişken olan tüketici kredileri ise yılbaşından Nisan ayına kadar yavaş da olsa artış eğilimini sürdürmüştür.

Mayıs ayından itibaren bir miktar hızlanan tüketici kredileri Temmuz ayında bir önceki aya göre yüzde 1,2 artmıştır.

Şekil 10: Tüketim Göstergeleri

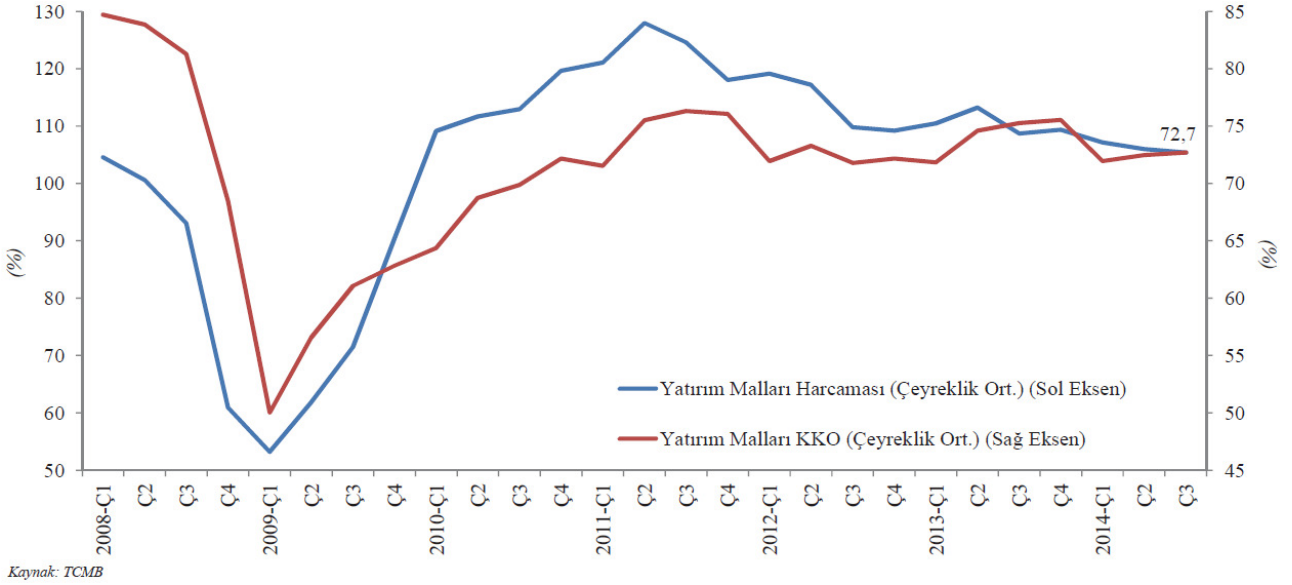

Kaynak: BDDK, TÜİK

İç talebin bileşenlerinden yatırım harcamalarına ilişkin göstergelerden biri olan yatırım malları kapasite kullanım oranı 2014 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre ortalama 2,6 puan azalmıştır. Ancak çeyreklik bazda az da olsa bir artış göstermiştir.

Reel kesim güven endeksinin alt kalemlerinden biri ve yatırım harcamalarına ilişkin önemli bir gösterge olan yatırım malları harcaması endeksi ise 2014 yılının ilk üç çeyreğinde aşağı yönlü bir trend izlemiştir. Üçüncü çeyrekte ortalama 105,4 değerini alan endeks bir önceki çeyrek ortalamasının 0,6 puan altında kalmıştır.

Şekil 11: Yatırım Göstergeleri

Yılın ikinci çeyreğinde mal ve hizmet ihracatı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,5 artmıştır.

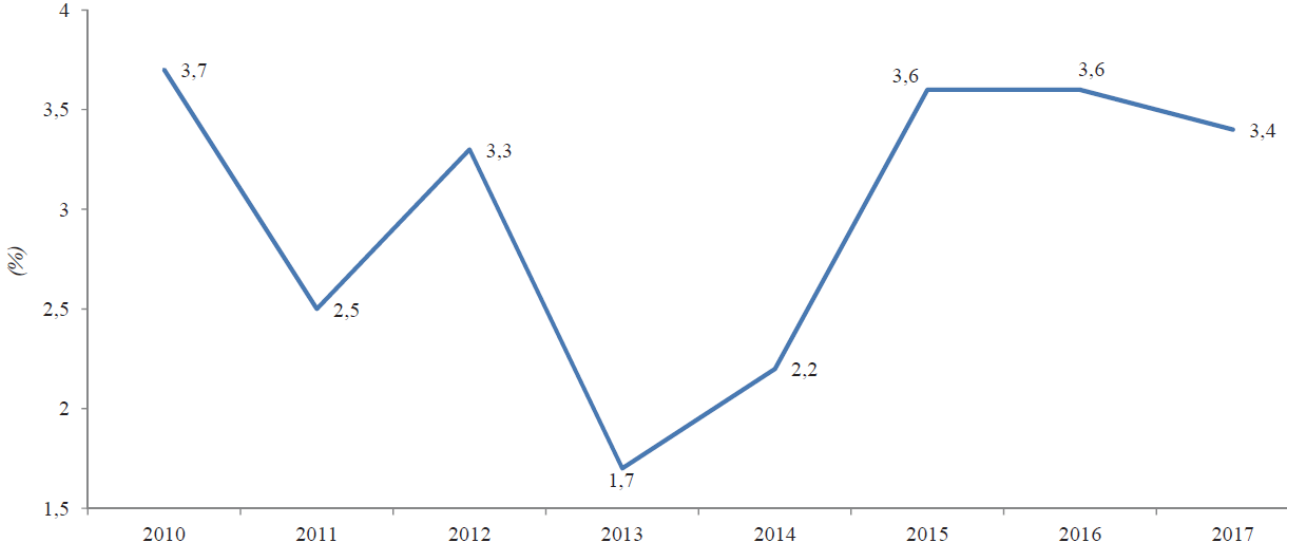
İhracat büyüme hızı 2014 yılının ilk yarısında ise yüzde 8,1 olmuştur. Söz konusu büyüme hızı 2013 yılının ilk altı ayındaki yüzde 1,4'lük büyümenin üstündedir.

Öte yandan Temmuz ayında ihracat miktar endeksi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,3 artarken mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış endeks bir önceki aya göre yüzde 8,0 artmıştır. Dış ticaret rakamları ihracatın önümüzdeki dönemde büyümeyi destekleyeceğine işaret etmektedir.

İhracat, sanayi üretim endeksi ve kapasite kullanım oranı gibi göstergeler ekonominin mütevazı bir hızda büyümeye devam ettiğini işaret etmektedir.

Yılın ikinci yarısında, pekişen siyasi istikrar ve para politikasındaki göreceli gevşemenin iç talebi bir miktar desteklemesi beklenmektedir. Buna karşın öncü ve eşanlı göstergeler yılın geri kalanında büyümenin dış talep öncülüğünde devam edeceğini göstermektedir. Önümüzdeki dönemde dış talep üzerinde etkili olabilecek en önemli faktör olarak ticaret ortaklarımızın ekonomik büyümesi ön plana çıkmaktadır. En önemli ticaret ortağımız AB'deki toparlanmanın istenen düzeyde olmaması dış talep üzerindeki risklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Şekil 12: Ticaret Ortaklarımızda Büyüme Görünümü

Kaynak: IMF

AB'deki toparlanmaya ilişkin söz konusu riskin yanı sıra Irak ve Suriye kaynaklı jeopolitik riskler de büyüme görünümü üzerinde dış ticaret ve beklentiler kanalı ile baskı yaratmaktadır. Gerginliklerin artarak devam etmesi petrol fiyatları, finansal koşullar, yatırım ortamı ile iç ve dış talep üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir. Bununla birlikte rekabetçi kur düzeyinin dış talepteki bu riski bir miktar dengelemesi beklenmektedir. Bu çerçevede Türkiye ekonomisinin 2014 yıl sonunda yüzde 3,3 büyümesi beklenmektedir.

3. İŞGÜCÜ PİYASASI

2014 yılının ilk yarısında iç talepteki yavaşlamaya rağmen nispeten güçlü istihdam artışı devam etmektedir. Özellikle tarım dışı istihdamdaki artış sayesinde toplam istihdamda önemli bir iyileşme görülmüştür. Ancak son dönemde işgücüne katılımdaki artış ve büyümedeki yavaşlama nedeniyle 2014 yıl sonunda işsizlik oranının yüzde 9,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

İstihdamdaki güçlü performansa rağmen işgücü piyasasının yapısal sorunlarından dolayı işsizlik oranı yüzde 9-10 seviyesinde direnç göstermektedir. Bu sorunları ortadan kaldırmak ve işsizlik sorununa kalıcı çözüm sağlamak amacıyla Ulusal İstihdam Stratejisi hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Belgede 4 temel eksene paralel olarak 20 ara hedef, hedeflere ulaşmak için 29 politika başlığı oluşturulmuştur.

A. İşgücü Göstergeleri

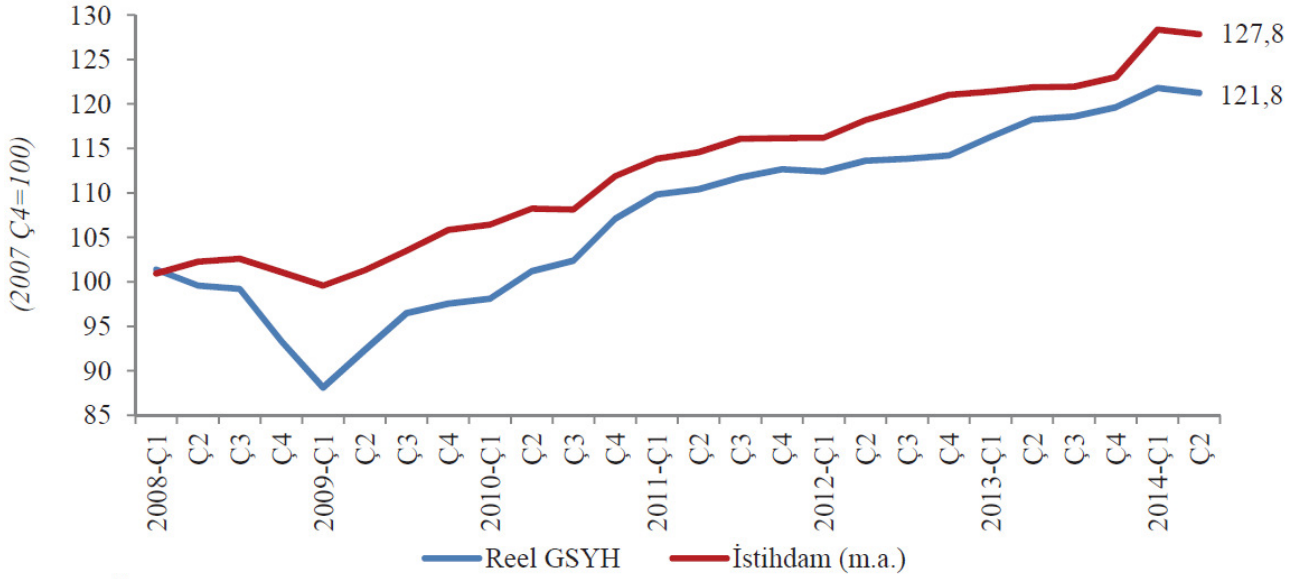
2014 yılının ikinci çeyreğinde büyümedeki yavaşlama nedeniyle istihdam artışında nispi bir azalma olsa da 2014 yılı Ocak-Haziran döneminde istihdamda kuvvetli bir artış yaşanmıştır. 2013 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 750 bin ilave istihdam yaratılmışken 2014 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 1 milyon 220 bin kişiye ilave istihdam sağlanmıştır. İstihdam artışıyla birlikte istihdam oranı da yüzde 46,7 oranıyla serinin tutulmaya başlandığı 2005'ten bu yana en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

İstihdamda yaşanan bu olumlu gidişatta büyümenin istihdam yaratma kapasitesinde ortaya çıkan artış etkili olmuştur. İstihdamın büyüme esnekliği incelendiğinde son yıllarda yüksek oranlar dikkati çekmektedir. Bu çerçevede tarım dışı istihdamın büyüme esnekliği 2013 yılında yüzde 0,8 olarak gerçekleşmiştir. Tarım sektöründe gözlenen negatif esnekliğin de etkisiyle 2013 yılında toplam istihdamın büyüme esnekliği bir miktar azalmış ve 0,7 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılının ilk yarısında ise tarım dışı istihdam esnekliği yüzde 1,5'e çıkmıştır.

Bu esneklikler kriz öncesi dönem olan 2005-07 ortalamasının (tarım dışı esneklik: 0,6) üzerindedir.

Bu artışta tarım sektörüne dönen işgücü ve inşaat sektöründeki istihdam artışı gibi geçici faktörler etkili olmuş olsa da yapısal değişimlerin payı büyüktür.

Şekil 1: 2008-14 Döneminde GSYH ve İstihdam

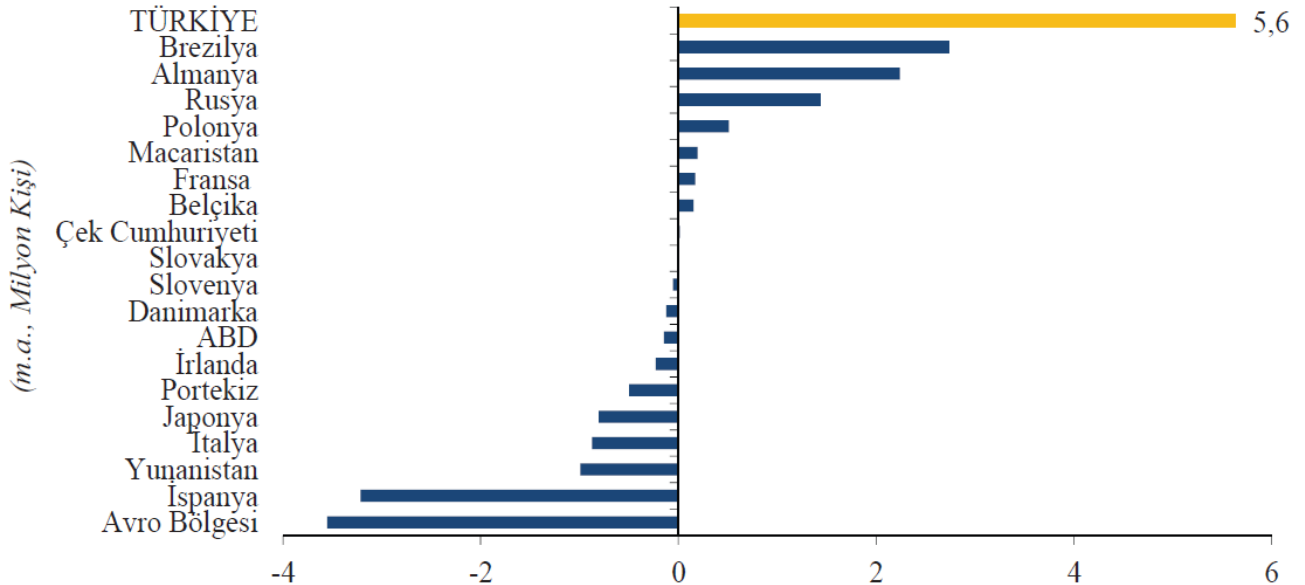

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de istihdamdaki artış eğilimi devam ederken birçok ülke küresel kriz öncesi istihdam seviyelerine hala dönememiştir. Türkiye’de istihdam, 2007 yıl sonundan 2014 yılı Haziran dönemine kadar mevsimsellikten arındırılmış verilere göre 5,6 milyon kişi artmıştır. Aynı dönemde Avro Bölgesi’nde yaklaşık 3,6 milyon istihdam kaybı yaşanmıştır.

Bu dönemde istihdamdaki artışa karşın işgücüne katılım oranının daha hızlı yükselmesi işsizlik oranının gerilemesine engel olmuştur. 2013 yılı Haziran döneminde yüzde 8,1 olarak gerçekleşen manşet işsizlik oranı 2014 yılı Haziran döneminde 1 puan artarak yüzde 9,1’e yükselmiştir.

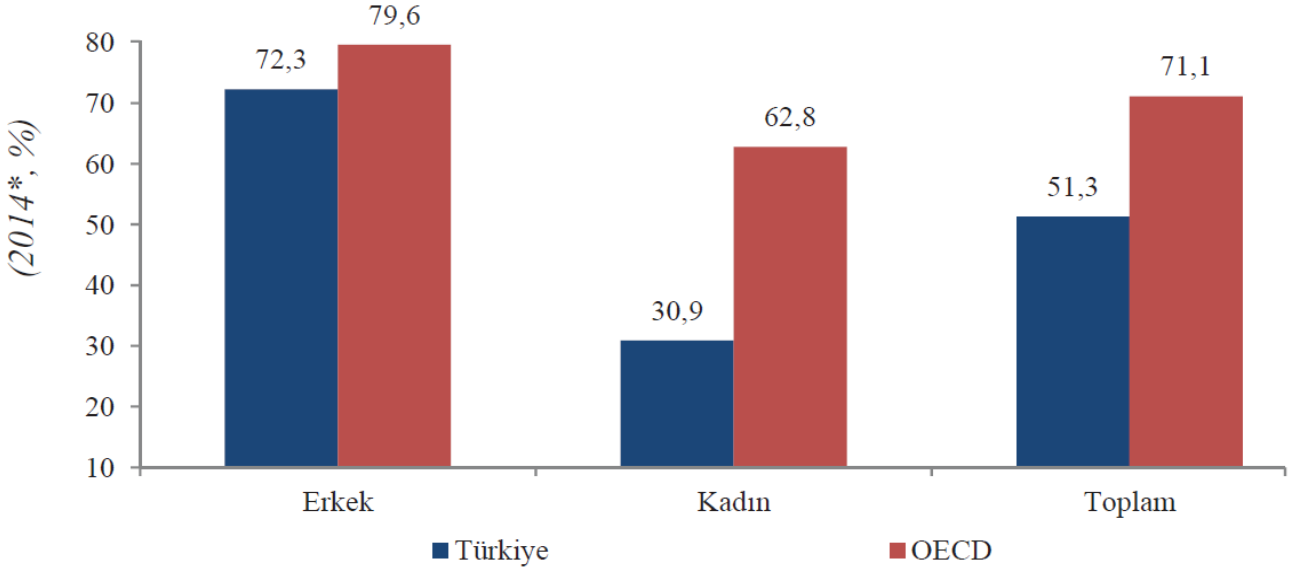
Şekil 2: Ülkeler İtibarıyla 2007-14 Döneminde Yaratılan İstihdam

Kaynak: Eurostat, OECD, TÜİK

İşgücü, bu dönemde 1 milyon 634 bin kişi artarak 29 milyon 240 bin kişiye ulaşmıştır. Böylece işgücüne katılım oranı Haziran 2014'te 1,9 puan yükselerek yüzde 51,3 oranıyla serinin değiştiği 2005 yılından bu yana en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Bu artışın başlıca nedeni kadınların işgücüne katılımındaki artıştır.

Şekil 3: Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları

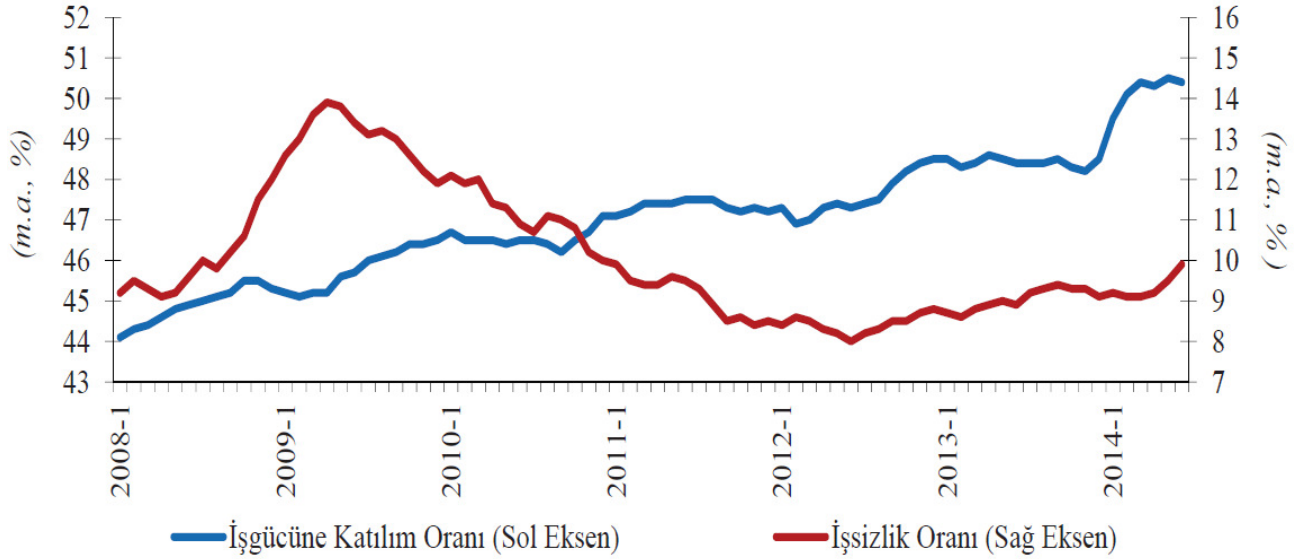
Kaynak: TÜİK, OECD

* Türkiye verisi Haziran ayı, OECD verisi ikinci çeyrektir.

Türkiye'de işgücüne katılım oranı geçmiş yıllara oranla bir iyileşme göstermiş olmakla birlikte uluslararası kıyaslamalara göre düşük bir seviyede seyretmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki işgücü piyasalarına bakıldığında bu oranın yüzde 70-80 civarlarında seyrettiği görülmektedir. Bunun başlıca sebebi Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranının hala oldukça düşük seviyelerde olmasıdır. Erkeklerin işgücüne katılım oranı yüzde 72,3 oranıyla OECD ortalamasından 7-8 puan daha düşükken kadınların işgücüne katılım oranı OECD ortalamasının yarısı kadardır.

İşsizlik oranındaki gelişmelerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesini sağlayan mevsimsellikten arındırılmış işsizlik oranı ise 2014 yılının Nisan ayına kadar yatay bir seyir izledikten sonra iç talepteki yavaşlamaya paralel olarak Haziran'da yüzde 10'a yükselmiştir. İşgücüne katılım oranı ise yüzde 50,5 olarak gerçekleşmiştir.

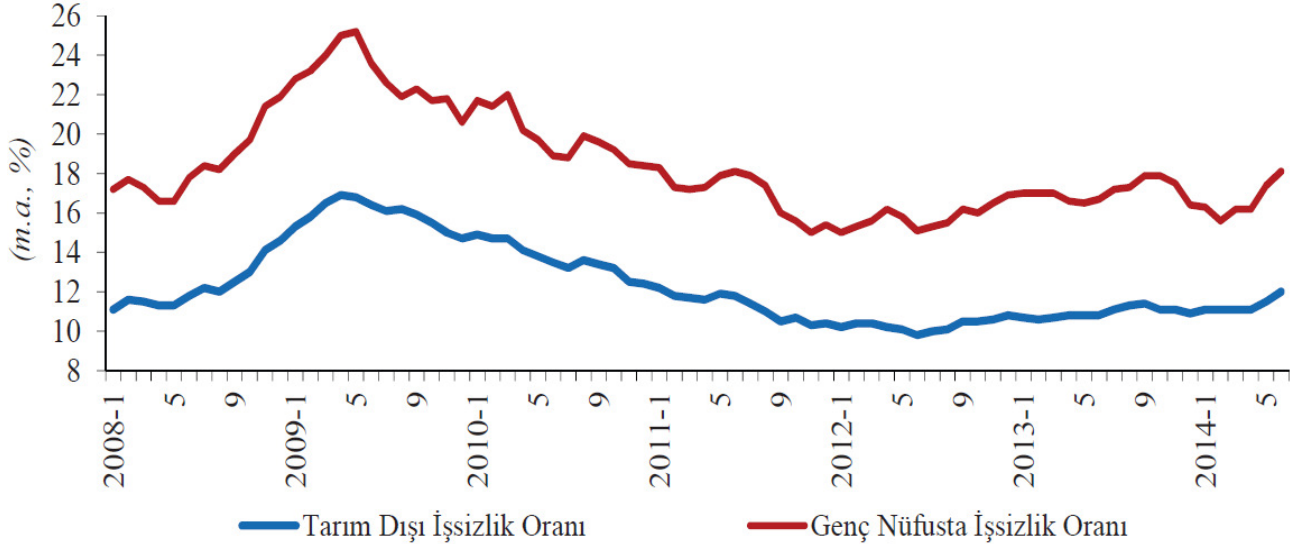
Şekil 4: İşsizlik ve İşgücüne Katılım Oranları

Kaynak: TÜİK

Diğer yandan sanayi ve hizmetler sektöründeki istihdam artışlarına rağmen tarım dışı işsizlik oranı Haziran 2014'te bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan artarak yüzde 11,1'e yükselmiştir.

Şekil 5: Tarım Dışı-Genç İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK

Türkiye Avrupa'da genç nüfusun toplam nüfusa oranının en yüksek olduğu ülke konumundadır.

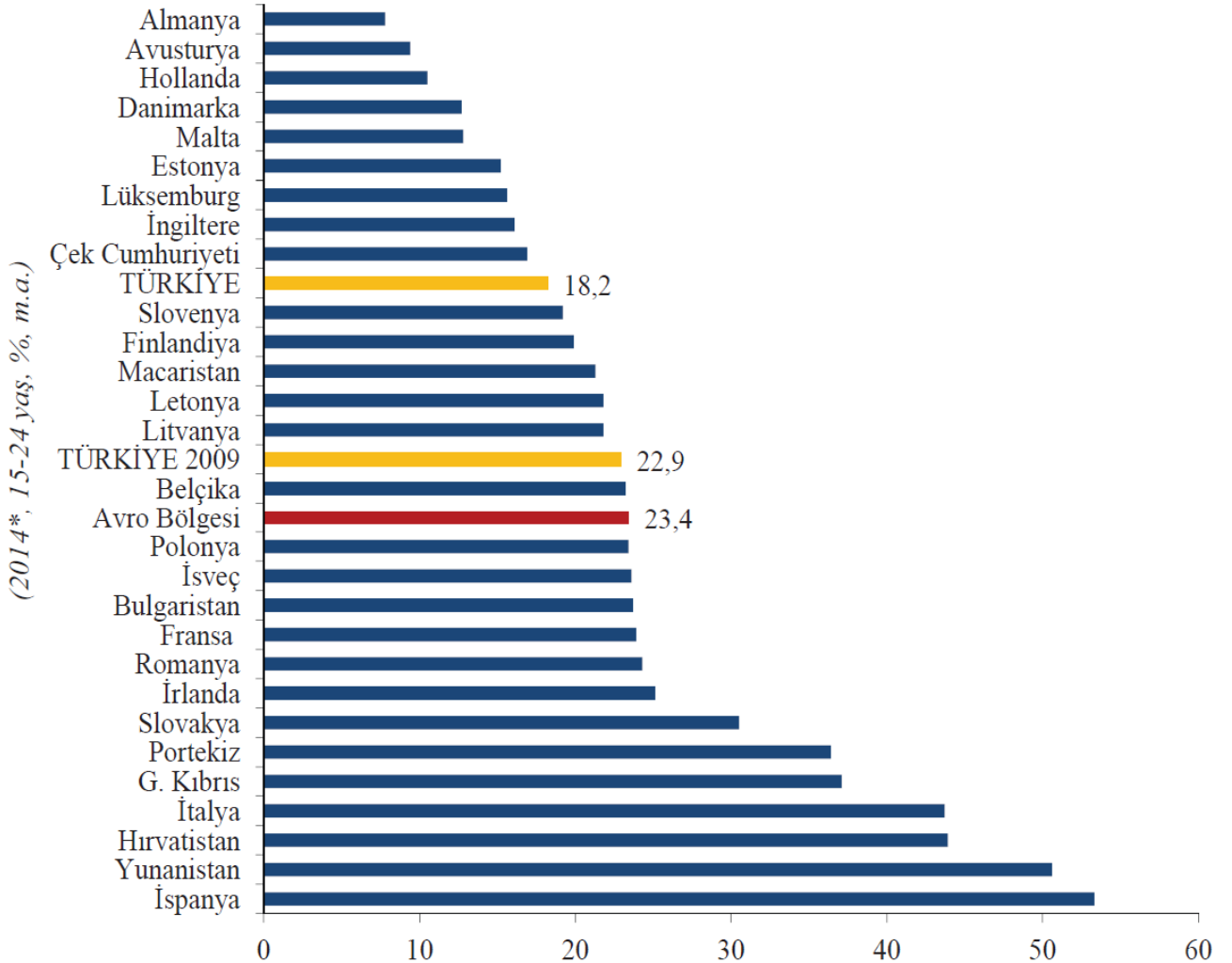
Toplam işgücü arzının yaklaşık yüzde 16'sı 15-24 yaş grubu gençlerden oluşmaktadır. Buna rağmen genç işsizlik kriz sonrası dönemde verilen teşvikler sayesinde azalış eğilimine girmiştir. Ancak manşet işsizliğe paralel olarak geçen senenin aynı dönemine göre 1,3 puan artan genç işsizlik oranı yüzde 16,7 olarak gerçekleşmiştir. Mevsimsellikten arındırılmış verilere göre kıyasladığımızda yüzde 18,2 oranıyla Avrupa Birliği'nde en düşük orana sahip onuncu ülke

olmuştur. Türkiye gelişmiş ekonomilere göre avantajlı demografik yapısını önümüzdeki on yıllarda daha verimli bir şekilde kullanarak ekonomik ve sosyal gelişme ivmesini artırma imkanına sahiptir.

“Bir yıl ve daha uzun süredir işsiz kalanlar” olarak tanımlanan uzun süreli işsizlerin toplam işsizlere oranı ise Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2007 yılı itibarıyla yüzde 30,3 iken 2014 yılı Haziran döneminde yüzde 21,6’ya düşmüştür.

Uzun süreli işsizlik, işsizliğin yapısıyla ilgili önemli ipuçları vermektedir. İşsizlik süresi arttıkça bireyin becerilerinin işgücü piyasasının taleplerini karşılama olasılığı ve iş bulma umudu azalmakta, işverenlerin uzun süreli işsizleri istihdam etme eğilimleri düşmektedir. Bu nedenlerle işsizlik kronikleşmekte ve işsizlik oranını azaltmak güçleşmektedir.

Şekil 6: Ülkeler İtibarıyla Genç İşsizlik Oranları

Kaynak: Eurostat, TÜİK

* Ülkelerin 2014 yılı Haziran ayına ait veriler kullanılmıştır.

B. İşgücü Piyasasının Yapısal Gelişimi

1. Sektörlere Göre İşgücü Göstergeleri

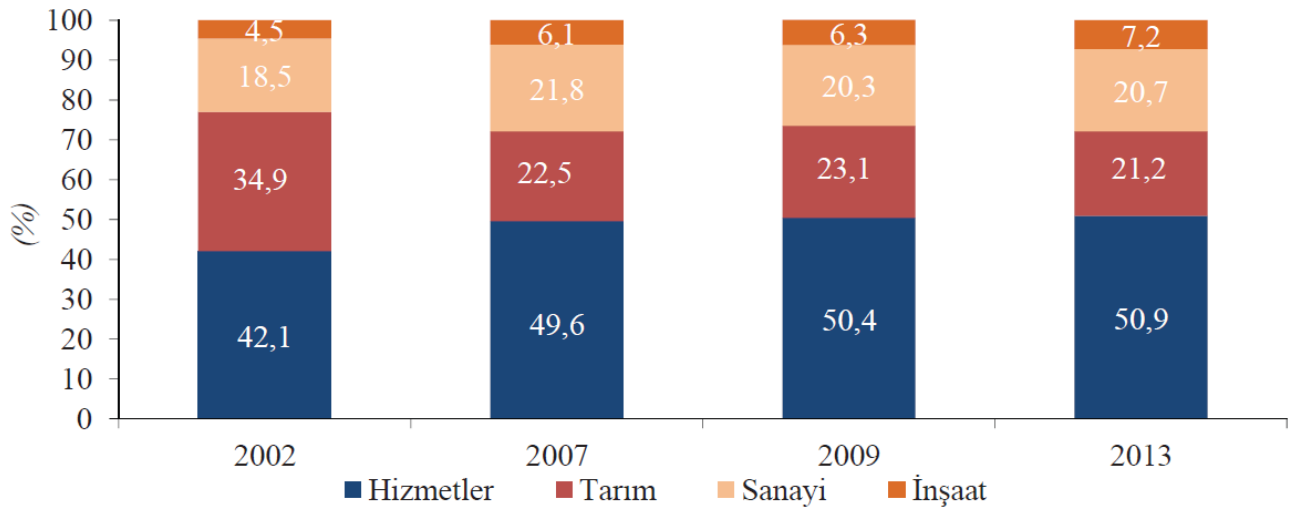
Türkiye’de ekonomideki yapısal dönüşümün bir sonucu olarak istihdam tarımdan daha üretken tarım dışı sektörlerle aktarılmaktadır. 2002-13 dönemini incelediğimizde istihdamın kompozisyonunda önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. 2002 yılında toplam istihdamın yaklaşık yüzde 34,9’u tarım sektöründe çalışırken bu oran kriz öncesi dönemde yüzde 22,5’e düşmüştür. Ancak hem dünya gıda fiyatlarının yükselmesi hem de tarım sektöründeki saat başına reel ücretlerin artması nedeniyle kriz döneminde artış göstermiştir. Ancak 2012 yılının başından itibaren yeniden azalma sürecine girmiştir.

2013 yılında tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payı yüzde 21,2 olarak gerçekleşmiştir.

Tarımın istihdamdaki payı ülkemizde son yıllarda hızla azalmış olsa da istihdama yaptığı katkı açısından tarım hala önemini koruyan bir sektördür.

Tarım dışı sektörlerde en fazla iş yaratan sektörün hizmetler olduğu görülmektedir. 2002 yılında yüzde 42,1 olan hizmetlerin toplam istihdam içindeki payı 2013 yılında yüzde 50,9’a yükselmiştir. İnşaat sektöründe ise istihdam konut inşaatlarında yaşanan artış nedeniyle yıllar içinde yavaş ama istikrarlı bir biçimde artmaktadır. 2002 yılında inşaat sektörünün toplam istihdam içindeki payı yüzde 4,5 iken 2013 yılında yüzde 7,2’ye yükselmiştir. Sanayi sektörünün istihdam içindeki payı ise kriz öncesi döneme kadar artış eğiliminde olmuştur. Ancak küresel ekonomik krizle birlikte sanayi sektörünün istihdam içindeki payı düşerken 2013 yılı sonunda bir önceki yıla göre 0,3 puan artarak yüzde 20,7 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 7: İstihdamın Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK

2014 yılının ilk yarısında istihdamını bir önceki yılın aynı dönemine göre en çok artıran sektör 726 bin kişiye istihdam sağlayan hizmetler sektörü olmuştur. Büyümedeki yavaşlamadan etkilenen sanayi sektöründe ise yılın ilk yarısında 169 bin kişilik istihdam artışı yaşanmıştır. Tarım sektöründe istihdam 316 bin kişi artarken inşaat sektöründe artış 10 bin kişi ile sınırlı kalmıştır. Böylece toplam istihdamın yaklaşık yarısından fazlasını hizmetler sektörü oluşturmuştur.

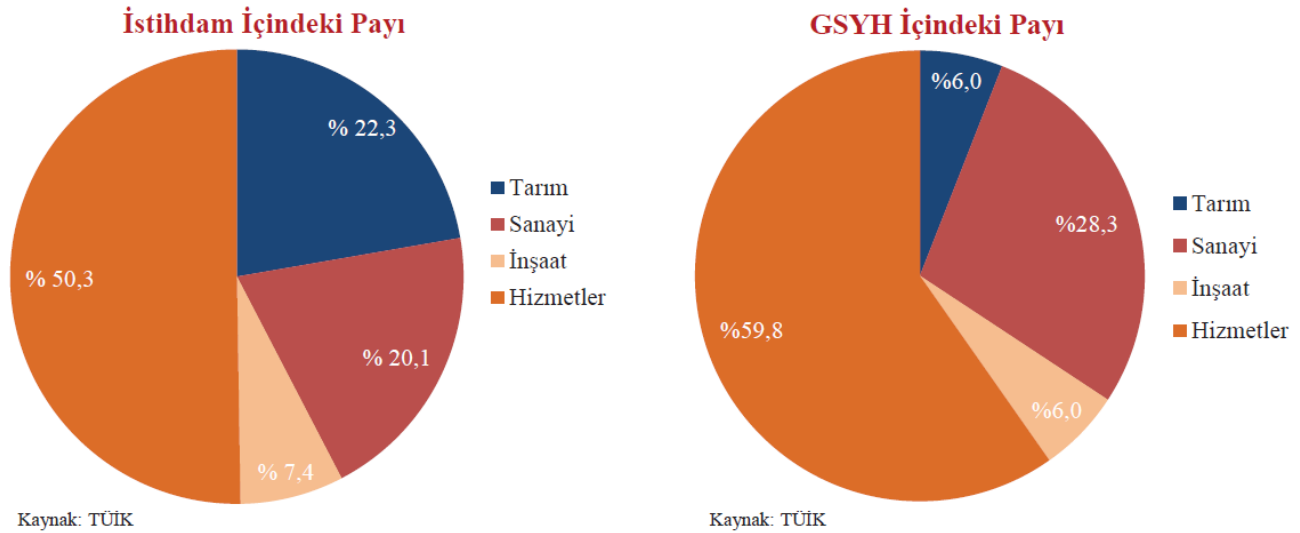
Ülkemizde 2014 yılının ilk yarısında GSYH içindeki en büyük pay yüzde 59,8 ile hizmetler sektörüne aittir.

Bu durum hizmetler sektörünün istihdam içindeki payını da artırmıştır. Dolayısıyla hizmetler istihdam içindeki en büyük paya sahip sektör olmuştur.

Ekonomik dönüşümle birlikte tarım, GSYH içindeki en düşük paya sahip sektör olmasına rağmen istihdam içindeki payı daha yavaş azalmaktadır.

Bu durum tarım sektöründeki emek verimliliğinin düşük olduğunun göstergesidir. Nitekim Türkiye’de tarım sektöründe çalışan bir kişiyi tarım dışı sektörde istihdam ettiğimizde ortalama 3,4 kat daha fazla üretim sağlanmaktadır. Sektörler arasındaki çalışan başına düşen katma değer karşılaştırıldığında ekonominin en verimli sektörünün sanayi olduğu görülmektedir.

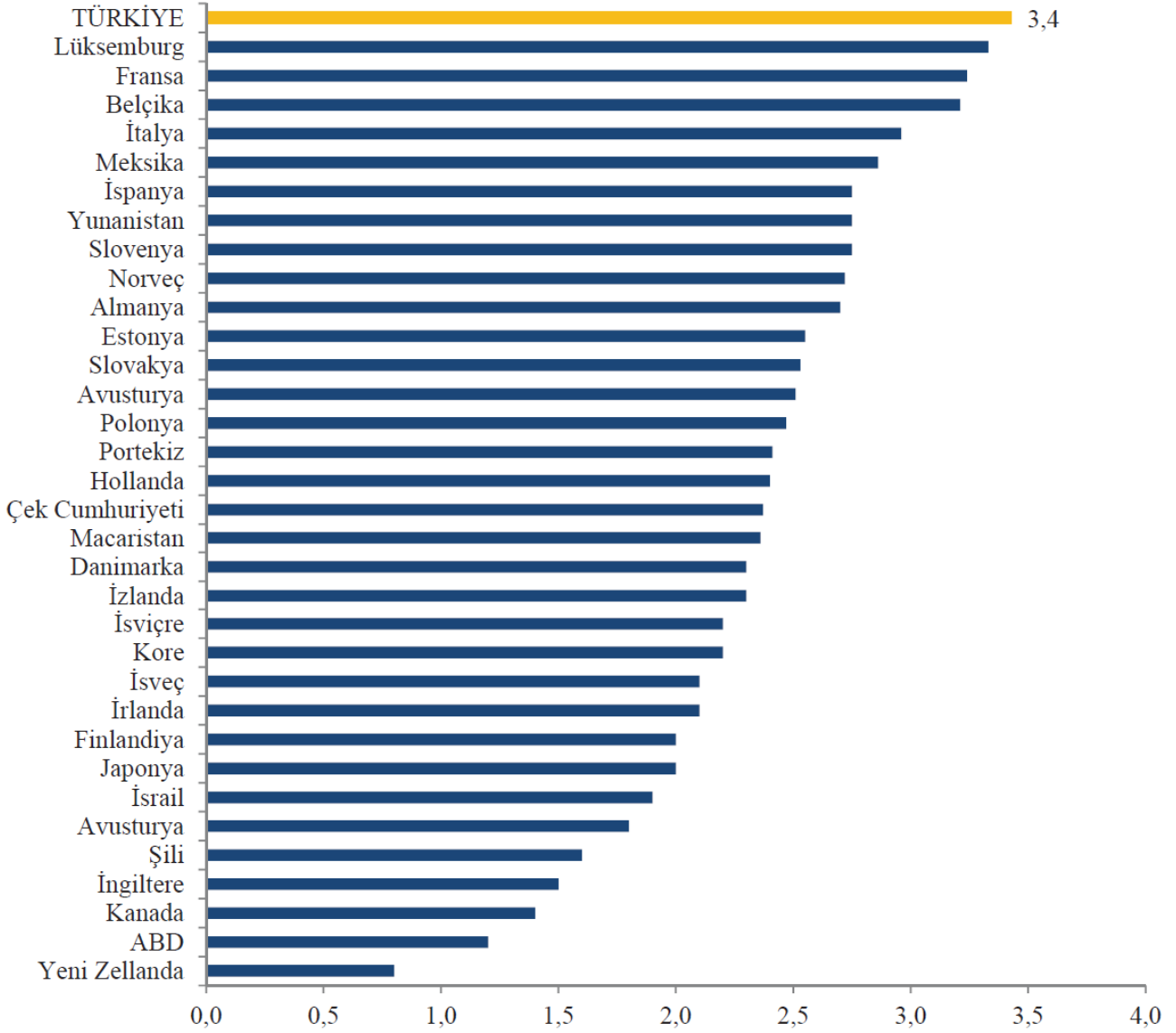
Şekil 8: Sektörlerin İstihdam ve GSYH İçindeki Payı (2014 Haziran)

2. İşgücü Piyasasında Esneklik

Ülkemizde istihdamı sınırlayan en önemli faktörlerden biri işgücü piyasasındaki katılıklardır. Esnek çalışma ile ilgili yeterli düzenlemenin yapılmaması nedeniyle Türkiye OECD ülkeleri arasında en katı işgücü piyasası mevzuatına sahip ülkedir.

Şekil 9: OECD'ye Üye Ülkelerde İstihdam Koruma Mevzuatı Endeksi

Kaynak: OECD

Ülkemizde haftalık 30 saatten az olan çalışmalar kısmi süreli olarak değerlendirilmektedir. Türkiye'de toplam istihdamın sadece yüzde 12,3'ü kısmi zamanlı olarak çalışmaktadır. Bu oran OECD'de ortalama 16,8'dir. Türkiye'de ortalama çalışma süresi haftalık 48 saattir. Bu süre OECD ortalamasının üstündedir. Bu sürenin azaltılması istihdam artışı sağlayacaktır.

Türkiye'de kıdem tazminatının yüksekliği işgücü piyasasında katılık yaratan unsurlardan bir diğeridir.

Türkiye'de 20 yıllık hizmete karşılık toplam 87 haftalık bir tazminat ödenmektedir.

3. Eğitim Durumuna Göre İşgücü Göstergeleri

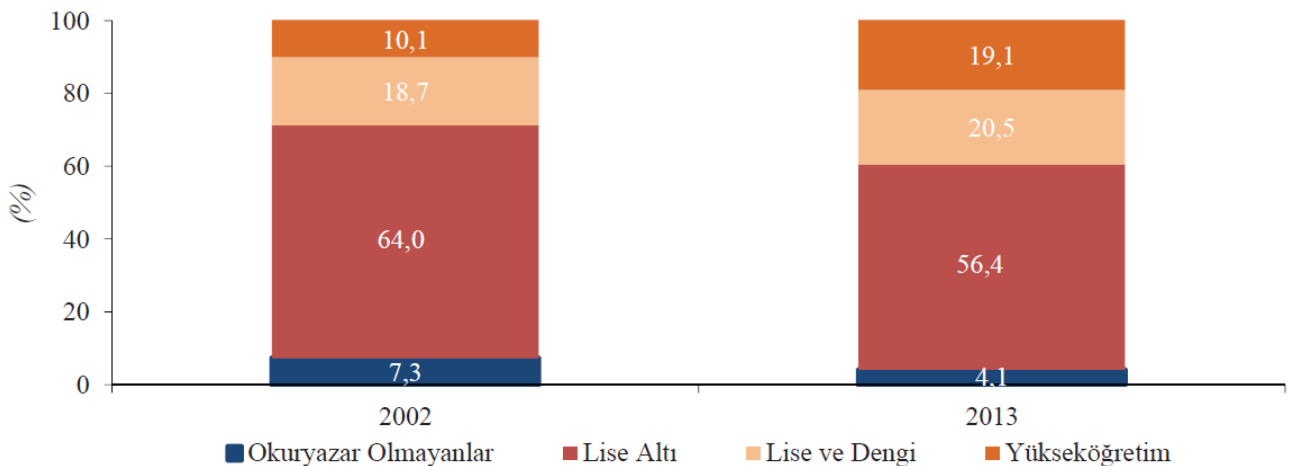
Türkiye’de işgücü piyasasının yapısal özelliklerinden birisi de eğitim ve işgücü talebi arasındaki uyumsuzluktur. Bunun en önemli nedeni eğitim sisteminin ekonominin ihtiyacına uygun insan gücü yetiştirememesidir. Bu durum bir taraftan işgücü piyasasının etkinliğini azaltırken diğer yandan ekonomik büyüme imkanlarını olumsuz etkilemektedir.

Türkiye’de eğitim harcamalarının GSYH’ye oranı 2002 yılında yüzde 3,2 iken 2013 yılında yüzde 4,4 olarak gerçekleşmiştir. Ancak UNESCO, gelişmekte olan ülkelere sürdürülebilir bir kalkınma için GSYH’nin yüzde 6’sını eğitim hizmetlerine ayırmalarını önermektedir. Son yıllarda eğitim alanında yapılan reformlar sonucunda okullaşma oranlarında artış sağlanmıştır. Diğer yandan, staj imkanlarının artırılması ve aktif işgücü piyasası programlarıyla öğrencilerin iş dünyası ile teması sağlanmış, işsizlere meslek deneyimi ve iş disiplini kazandırılmıştır. Aktif işgücü piyasası programlarından yararlananların sayısı 2007 yılında 23 bin kişi iken 2013 yılında 220 bine çıkmıştır. Bu sayede son dönemde işgücüne katılanların eğitim düzeyinde artış yaşanmaktadır.

2002-13 dönemine bakıldığında işgücünün eğitim durumu açısından olumlu değişiklikler görülmektedir.

Yükseköğretim mezunlarının toplam işgücü içindeki payı yüzde 10,1’den yüzde 19,1’e yükselirken lise altı eğitimlilerin payı yüzde 64’ten yüzde 56,4’e düşmüştür. Haziran 2014’te ise yükseköğretim mezunlarının ve lise altı eğitimlilerin payı sırasıyla yüzde 18,8 ve 56,7 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 10: İşgücünün Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Kaynak:TÜİK

Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranına baktığımızda eğitim düzeyine paralel bir seyir izlediği görülmektedir. Haziran 2014’te işgücüne en yüksek katılım yüzde 77,9 oranıyla yükseköğretim mezunları kategorisinde gerçekleşmiştir. Bunu yüzde 65,9 ile meslek lisesi mezunları takip etmektedir.

İşgücüne paralel olarak Haziran 2014'te toplam istihdamın yüzde 18,7'si yükseköğretim, yüzde 19,6'sı lise ve dengi eğitimlilerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde okuryazar olmayanların istihdamdaki payı ise yüzde 4,6 olarak gerçekleşmiştir.

İşsizlerin eğitim durumuna göre dağılımına bakıldığında ise önemli bir bölümünün lise altı eğitimlilerden oluştuğu görülmektedir. Haziran 2014'te toplam işsizlerin yüzde 55'i okuryazar olmayanlar dahil olmak üzere lise altı, yüzde 24,3'ü lise ve dengi okul ve yüzde 20,7'si ise yükseköğretim mezunudur.

Haziran 2014'te işsizlik oranı en yüksek grup yüzde 12,3 ile lise mezunlarıdır. En düşük işsizlik oranı ise yüzde 4,6 ile okuryazar olmayanlarda görülmektedir.

Okuryazar olmayanların daha düşük işsizlik oranına sahip olması bu kesimin diğerlerine kıyasla daha düşük ücretle ve güvencesiz bir şekilde çalışmayı kabul etmesiyle ilişkilidir.

4. Kadın/Erkek İşgücü Göstergeleri

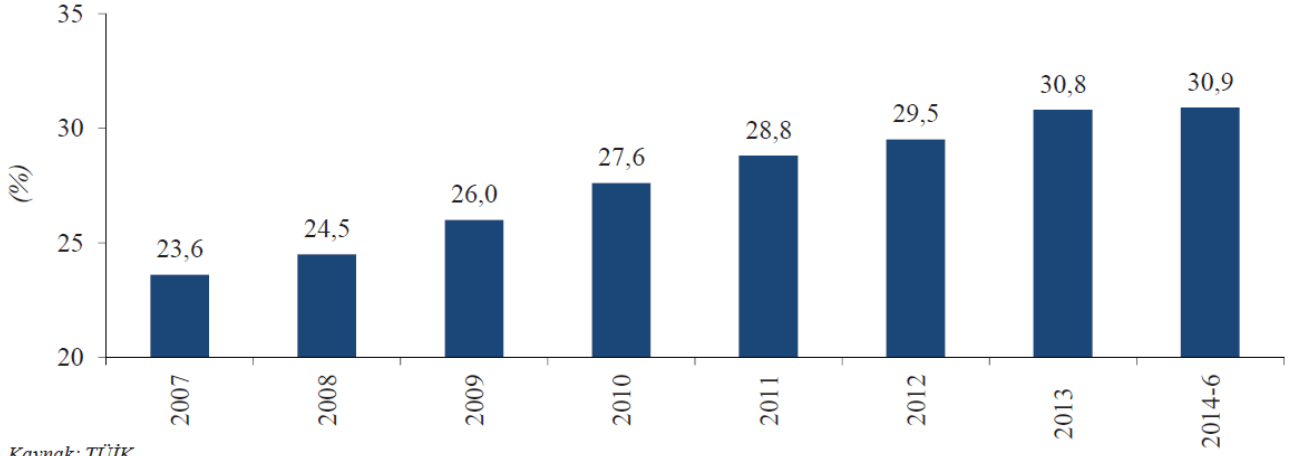
İstihdamda yaşanan güçlü artışlar kadın istihdamını da olumlu yönde etkilemiştir. Kadınların istihdam oranı 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,8 puan artarak yüzde 27,1'e çıkmıştır. Bu oran Haziran 2014'te ise yüzde 27,6 olarak gerçekleşmiştir. Kadın istihdam artışının büyük bölümü hizmet sektöründe gerçekleşmiştir. Özellikle çalışan kadınların tarım sektöründen hizmet sektörüne yönelmesi kalkınmanın bir göstergesidir.

Türkiye'de kadınların istihdam oranı ile erkeklerin istihdam oranı arasında büyük farklar bulunmaktadır.

Bunun nedeni kadınların işgücüne katılımında yaşadıkları zorluklardır. Erkeklerin istihdam oranı ise 2013 yılında bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 65,2'ye yükselmiştir. Bu oran Haziran 2014'te ise yüzde 66,3 olarak gerçekleşmiştir.

Kriz sonrası dönemde kadınların işgücüne katılım oranında önemli bir artış yaşanmaktadır. 2007 yılında yüzde 23,6 olan bu oran, 2013 yılında yüzde 30,8'e yükselmiştir. Haziran 2014'te ise yüzde 30,9 olarak gerçekleşmiştir. 2008'den itibaren gözlemlenen yüksek artışta ek çalışan etkisi sınırlı bir paya sahip olmuştur. Bu etki 2010 yılında zayıflamış, 2011 yılından itibaren de gücünü yitirmiştir. Bu nedenle yaşanan artış kadınların işgücüne katılımında yapısal olarak artış dönemine geçişin bir göstergesi olarak görülmektedir. Özellikle genç yaşta kadınların evlilik ve doğumlarını daha ileriki yaşlara ertelemesi ve eğitim seviyelerinin yükselmesi işgücüne katılımdaki artışta etkili olmaktadır.

Şekil 11: Kadınlarda İşgücüne Katılım Oranları

Kaynak: TÜİK

Birçok araştırmacı ekonomik gelişme süreci boyunca kadınların işgücüne katılımının U-biçimli olduğunu belirtmiştir. Türkiye’de de kadınların işgücüne katılım oranları 1980’lerden itibaren düşüş yaşamıştır. Bu dönemde Türkiye’nin U-biçiminin sol kanadında (inişte olan kısmında) olduğu düşünülmektedir. Günümüzde, Türkiye’de kadınların işgücüne katılımının U-biçiminin tabanında olduğu, önümüzdeki yıllarda ise U-biçiminin yükselen kısmına geçiş sürecinde olacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde kadınların işgücüne katılımını sınırlayan sebepler içerisinde hızlı kentleşme ve tarımda makinalaşma nedeniyle düşük eğitim düzeyine sahip kadınların kentlerde iş bulamaması, kadınların çoğunlukla ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı ile uğraşmaları önem arz etmektedir.

Diğer yandan erkeklerin işgücüne katılım oranı AB ortalaması düzeyindedir. 2007 yılında yüzde 69,8 olan bu oran 2013 yılında yüzde 71,5’e, Haziran 2014’te ise yüzde 72,3’e yükselmiştir.

Eğitim, işgücüne katılım oranını artıran önemli bir faktördür. Kadınlarda işgücüne katılım oranı eğitim düzeyi arttıkça büyük farklar göstermektedir.

Yükseköğretimden mezun kadınların işgücüne katılım oranı Haziran 2014’te yüzde 69,5 iken okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı ise yüzde 17,4’tür. Aynı yapı erkeklerin işgücüne katılımı için de geçerlidir. Yükseköğretimden mezun olan erkeklerin işgücüne katılım oranı yüzde 84,3 iken okuryazar olmayan erkeklerin işgücüne katılım oranı yüzde 35,6’dır.

İşsizlik oranı Haziran 2014’te kadınlarda yüzde 10,9, erkeklerde ise yüzde 8,3 olarak gerçekleşmiştir.

Kadınlarda işsizlik oranının erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. AB ülkeleri ile kıyaslandığında genel olarak tüm ülkelerde aynı durum söz konusudur.

5. Kayıt Dışı İstihdam

İşsizliğe kalıcı olarak çözüm bulunması ve istihdamın artırılması için işgücü piyasasının en temel yapısal sorunlarından biri olan yüksek kayıt dışı istihdamın azaltılması gerekmektedir. Kayıt dışılığın yüksek olmasının en önemli nedeni katı işgücü piyasası ve erken emeklilik yaşdır. Ancak kayıt dışı istihdam zaman içinde azalmıştır. Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı 2013 yılında bir önceki yıla göre 2,3 puanlık azalışla yüzde 36,7 olarak gerçekleşmiştir.

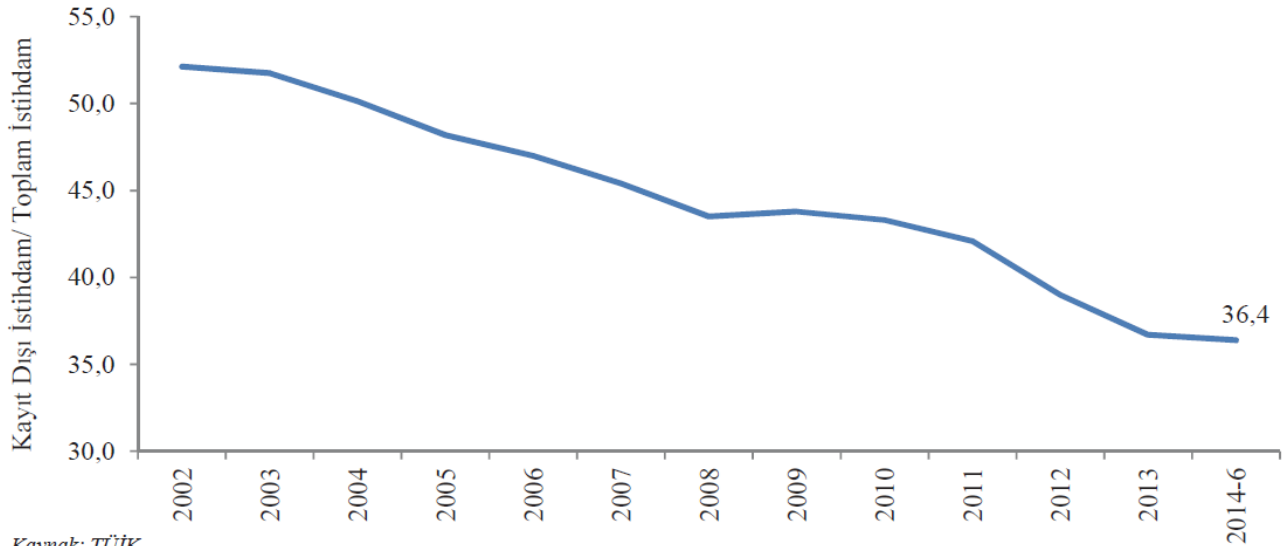
Haziran 2014'te ise bu oran yüzde 36,4'e inmiştir.

Kayıt dışılığın azalmasında Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi çerçevesinde kurumlar arası koordinasyon ve işbirliğinin güçlenmesi, denetimlerin ve çapraz kontrollerin artması, vergi ve prim teşvikleri ile şehirleşme ve tarım sektöründeki çözülme gibi faktörler etkili olmuştur.

Kayıt dışı istihdamın en yüksek olduğu sektör tarım sektörüdür. Haziran 2014'te sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı tarım sektöründe yüzde 83,6 iken tarım dışı sektörlerde yüzde 22,8 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların büyük bir bölümünün tarım sektöründe çalışması nedeniyle kayıt dışı istihdam oranı erkeklere göre daha yüksektir.

Kadınların kayıt dışı istihdam oranı Haziran 2014'te yüzde 50,7 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Şekil 12: Yıllar İtibarıyla Kayıt Dışı İstihdam

Kaynak: TÜİK

4. KAMU MALİYESİ

2013 yılının ilk sekiz ayında 231 milyon TL fazla veren merkezi yönetim bütçe dengesi bu yılın aynı döneminde faiz hariç harcamalardaki artış ve daralan iç talebe bağlı olarak düşük oranda artan vergi gelirlerinin etkisiyle 2,7 milyar TL açık vermiştir.

Buna rağmen merkezi yönetim bütçe dengesi yıl sonu bütçe hedefiyle uyumlu bir görünüm göstermektedir.

OVP (2015-17) ile revize edilen hedeflere göre 2014 yılında merkezi yönetim bütçe açığının 24,4 milyar TL, bütçe açığının GSYH'ye oranının ise yüzde 1,4 olması öngörülmektedir.

Diğer taraftan borç dinamiklerindeki güçlü seyir önceki yıllarda olduğu gibi 2014 yılında da Türkiye ekonomisinin sağlam duruşunu desteklemiştir. 2014 yılının ilk sekiz ayında kamu borç yükü azalmaya devam etmiş, borçlanmanın reel maliyeti düşük seviyelerde gerçekleşmiş, borç stokunun ortalama vadesi uzamış ve borç stoku içinde faiz ve döviz kuruna duyarlı borç senetlerinin payı azalmıştır.

A. Merkezi Yönetim Bütçesi

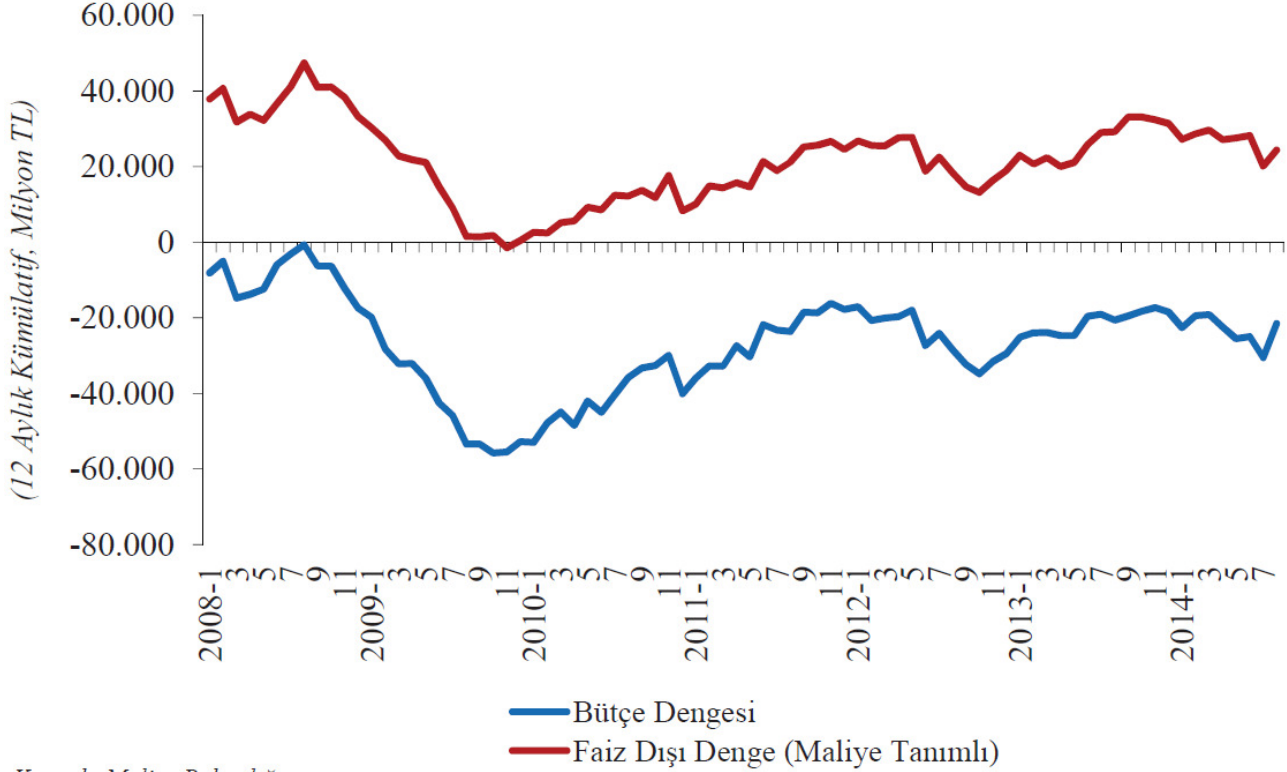
1. Bütçe Dengesi

2014 yılının ilk sekiz ayında merkezi yönetim bütçesi 2,7 milyar TL açık vermiştir. Bunda, bütçe giderlerinin bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,1 (26,2 milyar TL), bütçe gelirlerinin ise daha düşük oranda yüzde 8,9 (23,2 milyar TL) artması etkili olmuştur.

Böylelikle 2013 yılını 18,5 milyar TL bütçe açığı ile tamamlayan merkezi yönetim bütçesi, 2014 yılı Ağustos itibarıyla 12 aylık kümülatif olarak 21,5 milyar TL açık vermiştir.

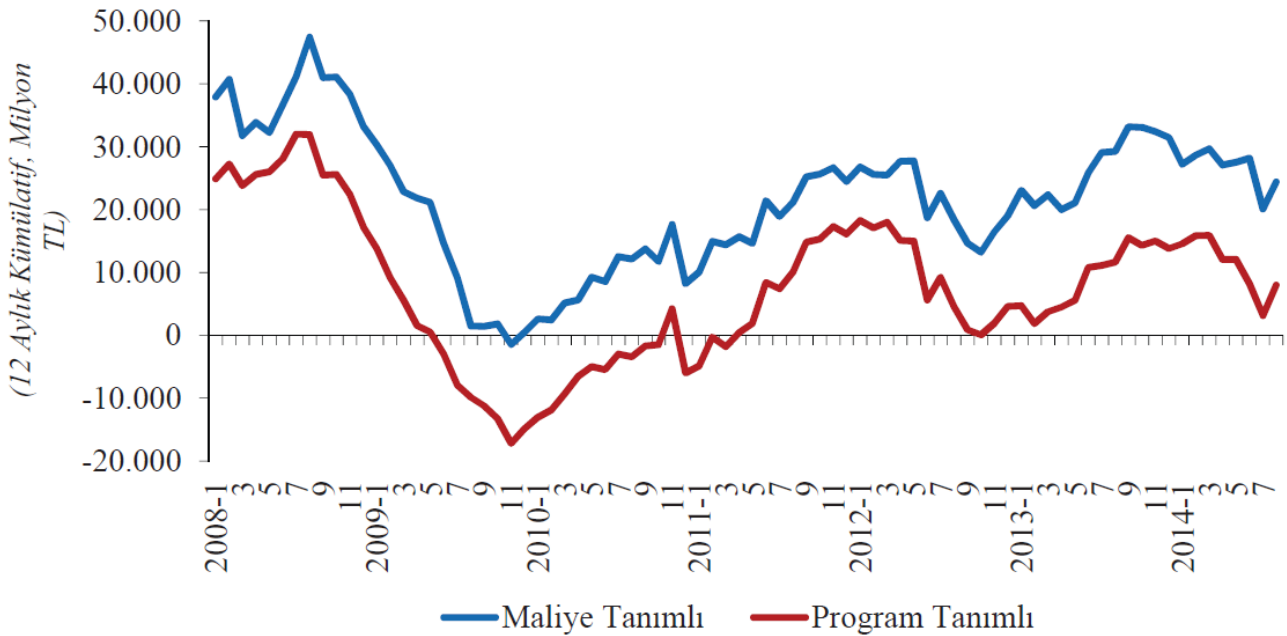
2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde maliye tanımlı faiz dışı fazla ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 18,6 azalarak 30,9 milyar TL olmuş ve buna rağmen 18,7 milyar TL olan yıl sonu hedefinin üzerindeki seyrini sürdürmüştür. 12 aylık kümülatif olarak bakıldığında ise 2013 yılında 31,4 milyar TL olan maliye tanımlı faiz dışı fazlanın 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 24,4 milyar TL olduğu görülmektedir.

Şekil 1: Bütçe Dengesi ve Faiz Dışı Denge

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Şekil 2: Faiz Dışı Denge

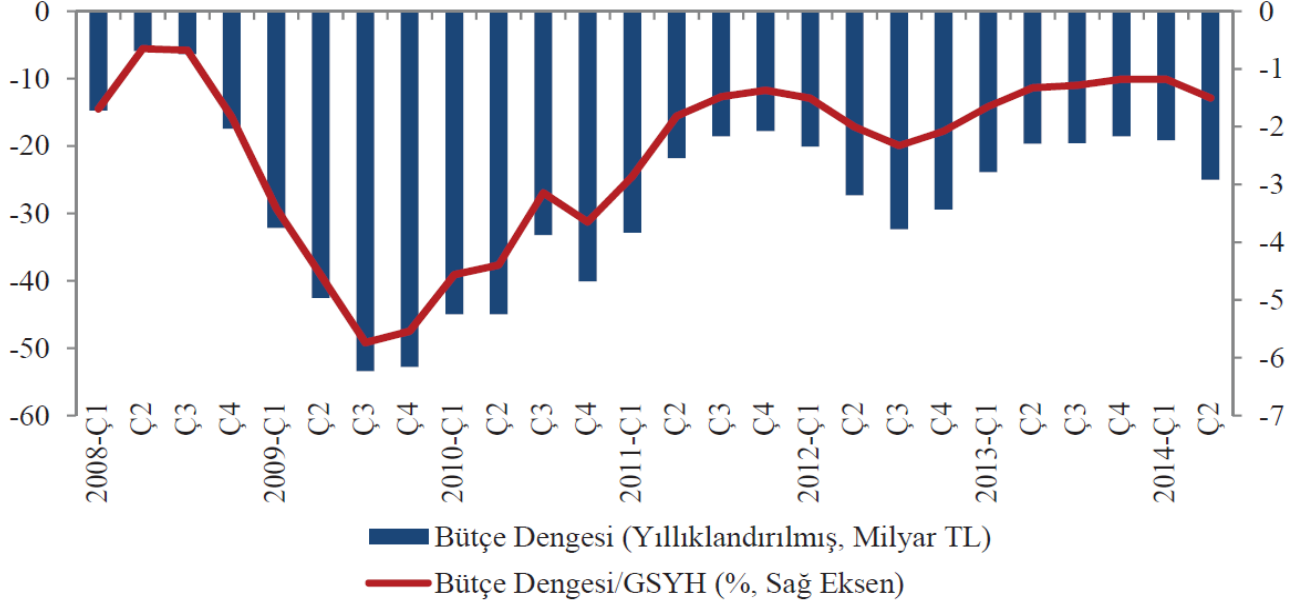

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı

2013 yılındaki güçlü bütçe performansının etkisiyle yüzde 1,2'ye düşen merkezi yönetim bütçe açığının GSYH'ye oranı 2014 yılının ilk yarısında yüzde 1,5 olmuştur. Maliye tanımlı faiz dışı bütçe fazlasının GSYH'ye oranı ise 2012 yılının üçüncü çeyreğinde indiği yüzde 1,1 oranındaki düşük seviyeden sonra artmaya başlamış ve 2013 yılında yüzde 2 olmuştur.

Bu oran 2014 yılının ilk yarısında bir miktar düşerek yüzde 1,7 olarak gerçekleşmiştir.

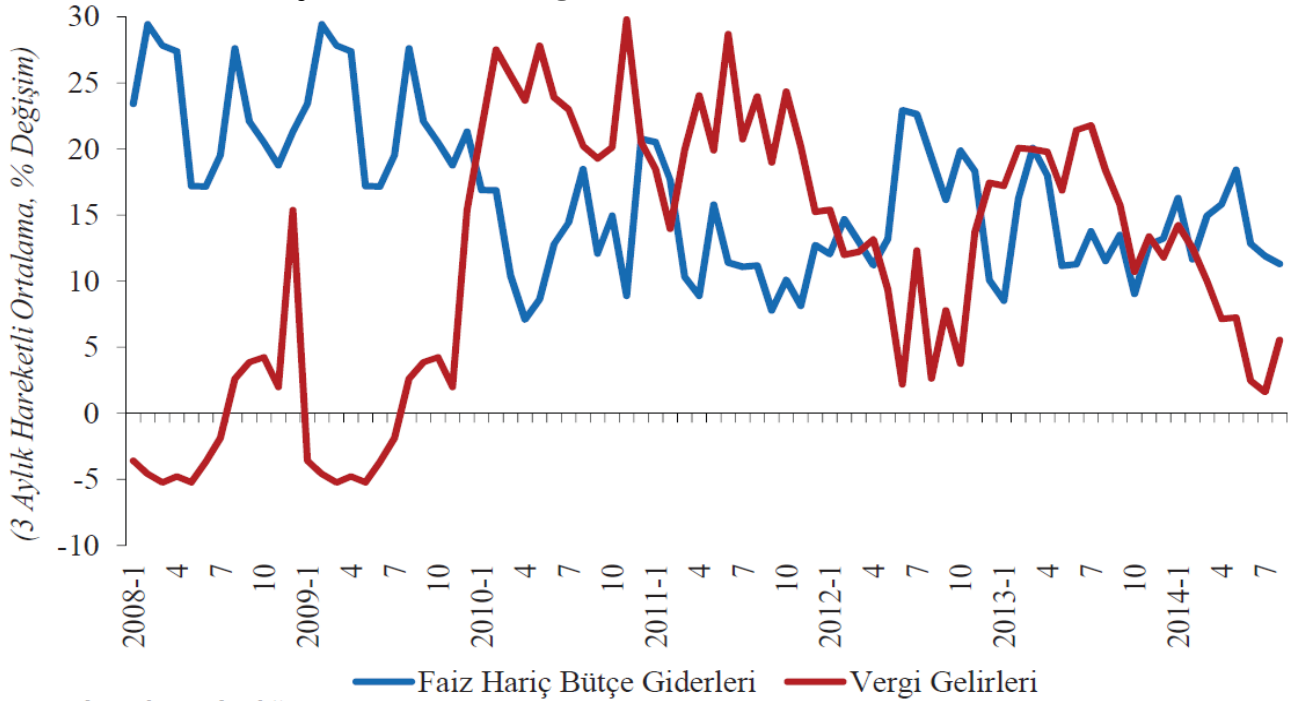
Şekil 3: Bütçe Dengesi

Kaynak: Maliye Bakanlığı

2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde merkezi yönetim bütçesi vergi gelirleri yıl sonu hedefiyle uyumlu seyrederken faiz hariç bütçe giderlerindeki artış eğilimi ise devam etmesine rağmen yıl sonu hedefleriyle uyumlu seyretmiştir.

Şekil 4: Faiz Dışı Bütçe Giderleri ve Vergi Gelirleri

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Bu dönemde bütçe gelişmelerindeki trendi daha yakından izlememize yardımcı olan faiz dışı bütçe giderleri ile vergi gelirleri arasındaki farkın bütçe giderleri lehine açıldığı görülmektedir. Başka bir ifade ile dönemsel dalgalanmalardan arındırmak için faiz dışı bütçe giderlerinin ve vergi gelirlerinin 3 aylık hareketli ortalamalarının yıllık yüzde değişimine bakıldığında aradaki makasın

faiz hariç bütçe giderleri lehine olduğu görülmektedir. 2014 yılı Ağustos ayında vergi gelirlerinin 3 aylık hareketli ortalamasının yıllık değişimi yüzde 5,5, faiz dışı bütçe giderlerinin 3 aylık hareketli ortalamasının yıllık değişimi ise yüzde 11,3 olmuştur.

2. Bütçe Giderleri

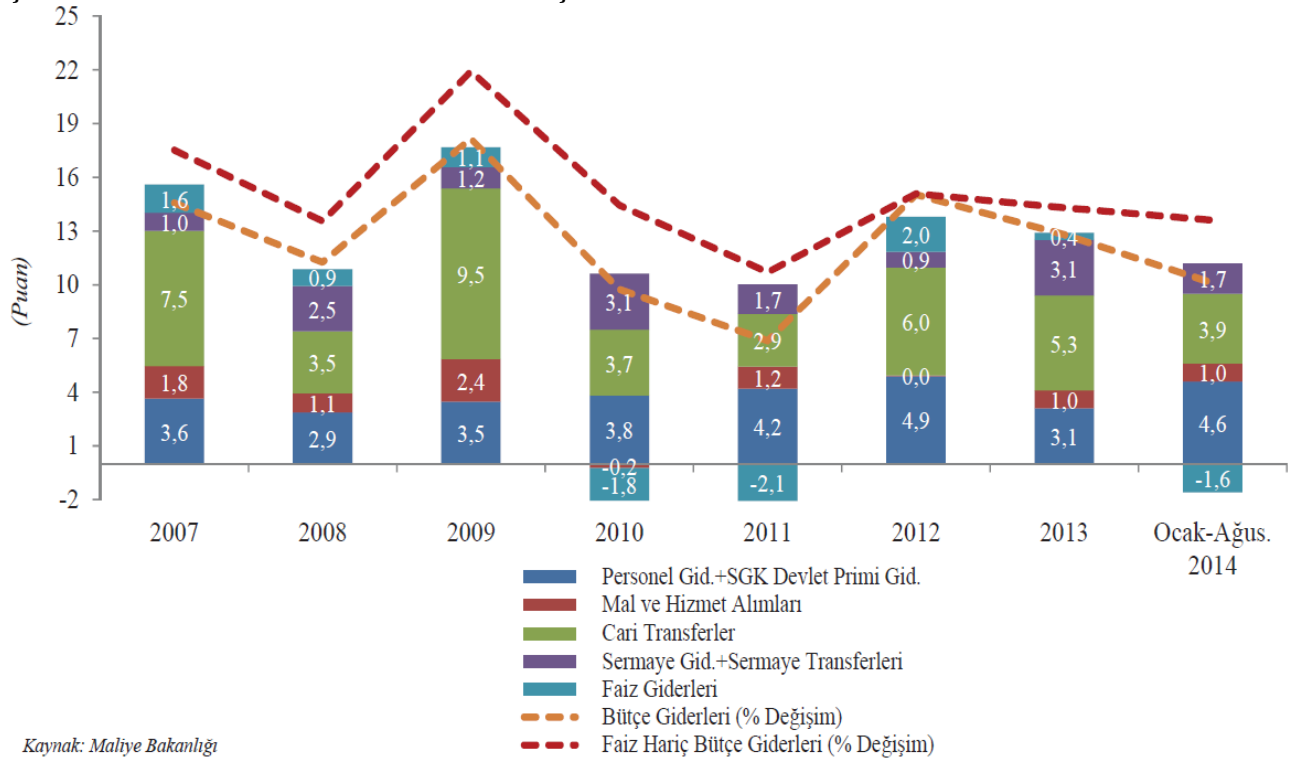
2014 yılının ilk sekiz ayında merkezi yönetim bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,1 artarak 285,9 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Merkezi yönetim faiz dışı bütçe giderlerinde ise 2012 yılının ikinci yarısından itibaren görülmeye başlanan artış eğilimi 2013 yılında olduğu gibi 2014 yılının ilk sekiz ayında da devam etmiştir. Bu dönemde faiz dışı bütçe giderleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,6 artarak 252,2 milyar TL olmuştur.

Faiz dışı giderlerdeki bu artışta esas olarak personel giderleri (sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri dahil) ve cari transferler belirleyici rol oynamıştır. Nitekim bütçe giderlerinde meydana gelen artışın 4,6 puanı (11,8 milyar TL) personel giderlerinden (sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri dahil), 3,9 puanı (10,2 milyar TL) cari transferlerden, 1,7 puanı (4,4 milyar TL) sermaye giderleri ve sermaye transferlerinden ve 1 puanı (2,6 milyar TL) da mal ve hizmet alım giderlerinden kaynaklanmıştır.

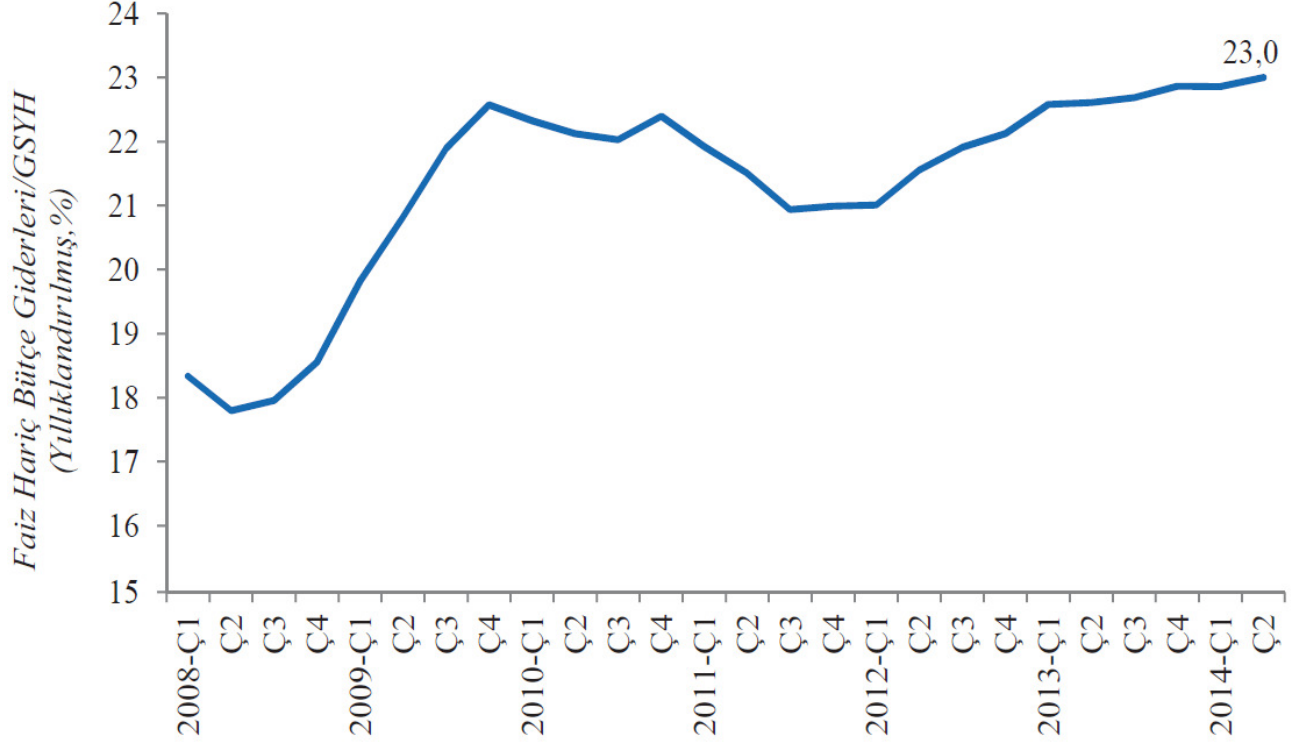
Diğer yandan 2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde faiz giderleri yüzde 10,9 azalışla (4,1 milyar TL) 33,6 milyar TL olmuştur. Bu dönemde faiz giderlerinin bütçe giderlerindeki artışa katkısı ise - 1,6 puan olmuştur.

Şekil 5: Merkezi Yönetim Harcama Artışına Katkı

2013 yılında yüzde 22,9 olan faiz dışı bütçe giderlerinin GSYH'ye oranı 2014 yılının ikinci çeyreği itibarıyla yüzde 23 olmuştur.

Şekil 6: Faiz Hariç Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri

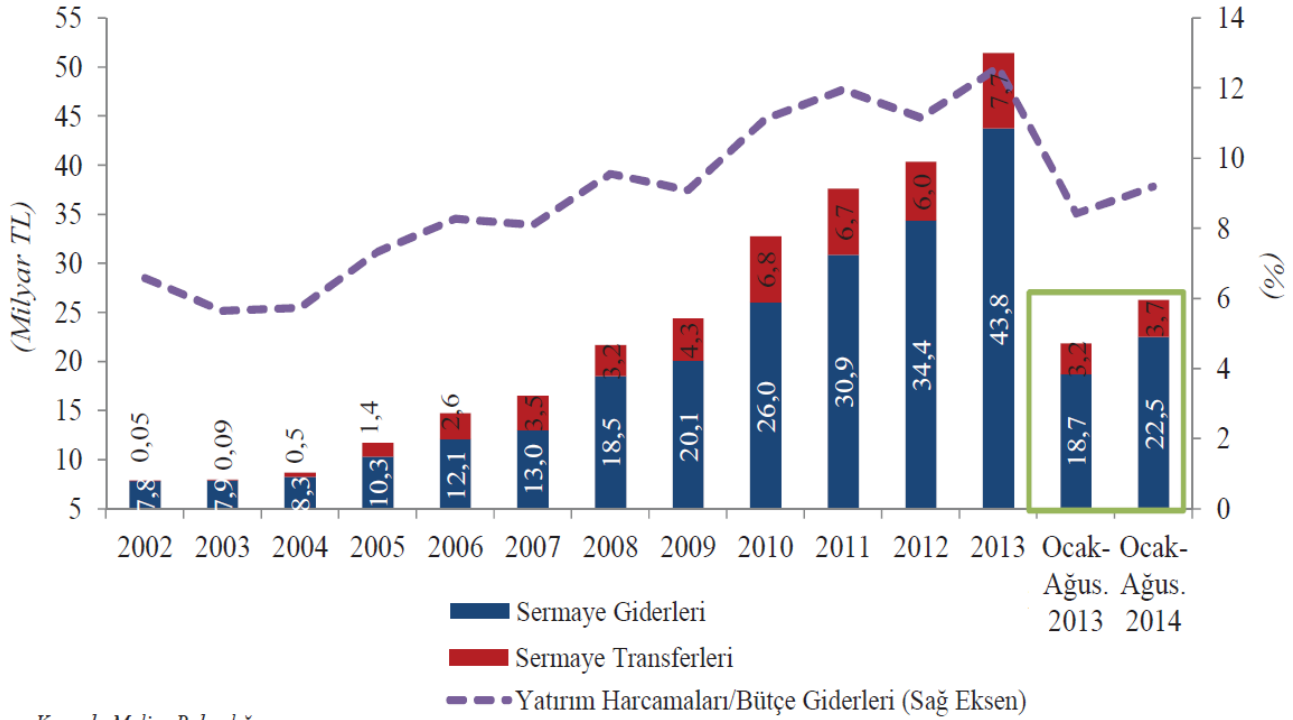

Kaynak: Maliye Bakanlığı

2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde yatırım giderleri ve personel giderleri, faiz dışı giderlerdeki artış eğiliminin ana belirleyicileri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde yatırım giderleri (sermaye giderleri ve sermaye transferleri) yüzde 20,1, personel giderleri (sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri dahil) yüzde 15,6, mal ve hizmet alım giderleri yüzde 13,6 ve cari transferler yüzde 10,2 oranında artmıştır.

2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde yatırım harcamaları (sermaye giderleri ve sermaye transferleri) geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 20,1 artışla 26,3 milyar TL olmuştur. Bu dönemde yatırım harcamalarının bütçe içindeki payı geçen yılın aynı dönemine göre 0,8 puan artarak yüzde 9,2'ye yükselmiştir.

Şekil 7: Merkezi Yönetim Yatırım Harcamaları

Kaynak: Maliye Bakanlığı

Diğer taraftan 2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde personel giderleri (sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri dahil) tahminler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu dönemde bir önceki yılın aynı dönemine göre personel giderlerinde yaşanan artış, mali ve sosyal haklara yönelik olarak 2013 yılı ikinci yarısında yapılan ve 2014 yılı harcamalarına yansıyan düzenlemeler ile 2014 yılı Ocak ayında yapılan düzenlemelerden kaynaklanmıştır.

2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde bütçeden yapılan sosyal amaçlı harcamalar da artış eğilimindedir. Bu dönemde cari transferler geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,2 artarak 109,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Cari transferlerin diğer harcama kalemlerine göre daha düşük bir oranda artış kaydetmiş olması faiz hariç bütçe giderlerindeki yükselişi bir miktar sınırlamıştır.

Cari transferlerde bu dönemde görülen artışta sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri ile tarımsal destekleme ödemelerindeki artış etkili olmuştur.

Cari transferlerin yüzde 49,2'sini oluşturan sağlık, emeklilik ve sosyal yardım giderleri bu dönemde yüzde 10,4 artarak 54 milyar TL olmuştur.

Bununla beraber cari transferler içinde yer alan tarımsal destekleme ödemeleri de 2014 yılının ilk sekiz ayında geçen yıla göre yüzde 3,2 artışla 7,5 milyar TL olmuş ve yıl sonu hedefinin yüzde 77,6'sına ulaşmıştır.

Diğer yandan, bu dönemde borç verme kaleminde gerçekleşen yüzde 21,9 oranındaki artışın önemli bir kısmı KİT'lere verilen borçlardaki yüzde 38,3'lük yükselişten kaynaklanmıştır.

3. Bütçe Gelirleri

2014 yılının Ocak-Ağustos döneminde bütçe gelirleri, iç talepteki yavaşlamaya bağlı olarak vergi gelirlerindeki artış hızının yavaşlamasının da etkisiyle bir önceki yılın aynı dönemine göre bir miktar ivme kaybetmiştir. Bu dönemde bütçe gelirleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 8,9 artarak 283,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2014 yıl sonu hedefleri dikkate alındığında yılın ilk sekiz aylık döneminde merkezi yönetim bütçe gerçekleştirmelerinin olumlu bir performans sergilediği görülmektedir. Nitekim bu dönemde bütçe gelirleri yıl sonu hedefinin yüzde 70,2'sine ulaşmıştır.

2014 yılının ilk sekiz ayında vergi gelirleri ise geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 7,6 artışla 232,4 milyar TL, vergi dışı diğer gelirler de yüzde 11,3 artış ile 39,7 milyar TL olmuştur. 2014 yılının Ocak-Ağustos döneminde genel bütçe gelirlerinin yaklaşık yüzde 85,4'ü vergi gelirlerinden, yüzde 14,6'sı da vergi dışı diğer gelirlerden oluşmuşken geçen yılın aynı döneminde bu oranlar sırasıyla yüzde 85,8 ve 14,2'dir.

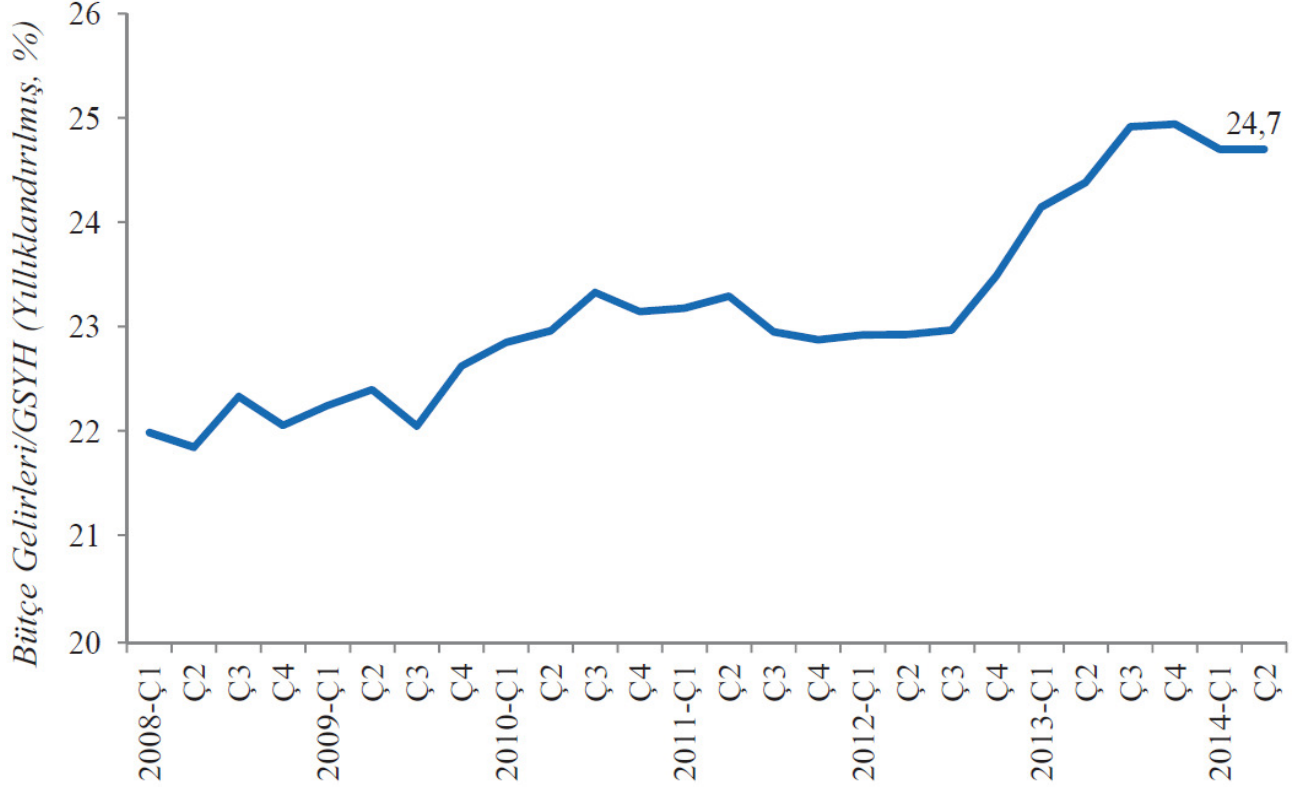
Tablo 3: Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri

(Milyon TL)	2014 Ocak-Ağustos	2013 Ocak-Ağustos	Dönemsel Değişim (%)
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	283.166	259.925	8,9
Genel Bütçe Gelirleri	272.107	251.717	8,1
Vergi Gelirleri	232.414	216.047	7,6
Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	71.799	61.808	16,2
Gelir Vergisi	48.003	41.104	16,8
Kurumlar Vergisi	23.796	20.704	14,9
Mülkiyet Üzerinden Alınan Vergiler	6.955	6.716	3,6
Veraset ve İntikal Vergisi	260	212	22,5
Motorlu Taşıtlar Vergisi	6.695	6.503	2,9
Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	91.624	88.303	3,8
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	26.067	25.965	0,4
Özel Tüketim Vergisi	57.083	54.772	4,2
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	5.001	4.125	21,2
Şans Oyunları Vergisi	506	457	10,6
Özel İletişim Vergisi	2.967	2.984	-0,6
Uluslararası Ticaret ve Muamelelerden Alınan Vergiler	45.926	44.143	4,0
Gümrük Vergileri	4.086	3.382	20,8
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	41.713	40.684	2,5
Damga Vergisi	6.757	6.195	9,1
Harçlar	9.351	8.777	6,5
Başka Yerde Sınıflandırılmayan Diğer Vergiler	2	105	-98,3
Vergi Dışı Diğer Gelirler	39.693	35.671	11,3
Özel Bütçeli İdarelerin Gelirleri	8.590	6.213	38,3
Düzenleyici ve Denetleyici Kurumların Gelirleri	2.469	1.994	23,8

Kaynak: Maliye Bakanlığı

2013 yılında yüzde 24,9 olan merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYH'ye oranı 2014 yılının ikinci çeyreği itibarıyla özellikle zayıflayan iç talebe bağlı olarak vergi gelirlerindeki yavaşlamanın etkisiyle yüzde 24,7 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 8: Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri

Kaynak: Maliye Bakanlığı

2014 yılının ilk sekiz ayında dolaysız vergiler geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık yüzde 14,8 artarken dolaylı vergiler sadece yüzde 4,2 artmıştır. Bu dönemde gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerdeki artış oranının dolaylı vergilerdeki artış oranından yüksek olması dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payını bir miktar yükseltmiştir.

Dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı geçen yılın aynı dönemine göre 2,1 puan artarak yüzde 31,8'den yüzde 33,9'a çıkmıştır.

2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde gelir ve kazanç üzerinden alınan vergilerdeki artışlar bütçe gelirlerini desteklemeye devam etmiştir. Bu dönemde gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler yüzde 16,2 oranında artmıştır. Bunda gelir vergisi tevkifatında görülen yüzde 18,3 ve geçici kurumlar vergisindeki yüzde 24,2'lik artışlar etkili olmuştur.

Gelir ve kazanç üzerinden alınan vergiler hariç tutulduğunda vergi gelirlerinde yaşanan yüzde 7,6'lık artış oranının yüzde 4,1'e düştüğü görülmektedir. Bu da büyük ölçüde yavaşlayan iç talebe bağlı olarak vergi gelirlerindeki yavaşlamadan kaynaklanmaktadır.

2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) yüzde 4,2, ithalde alınan KDV ise yüzde 2,5 artmıştır. Bunun yanında bu dönemde dahilde alınan mal ve hizmet vergileri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3,8 gibi sınırlı bir oranda artmıştır. Bunda dahilde alınan mal ve hizmet vergilerinin yüzde 32,1'ini oluşturan petrol ve doğal gaz ürünlerinden alınan ÖTV ile yüzde 28,5'ini oluşturan dahilde alınan KDV gelirlerinde 2013 yılında var olan tek seferlik bazı vergi gelirlerinin (BOTAŞ ve TEDAŞ vb.) 2014 yılında olmaması ve yeni KDV iade sisteminin devreye girmesi etkili olmuştur.

Diğer taraftan vergi dışı gelirlerde görülen yüzde 11,3'lük artışta ise özellikle teşebbüs ve mülkiyet gelirleri, faizler, paylar ve cezalardaki artışlar etkili olmuştur.

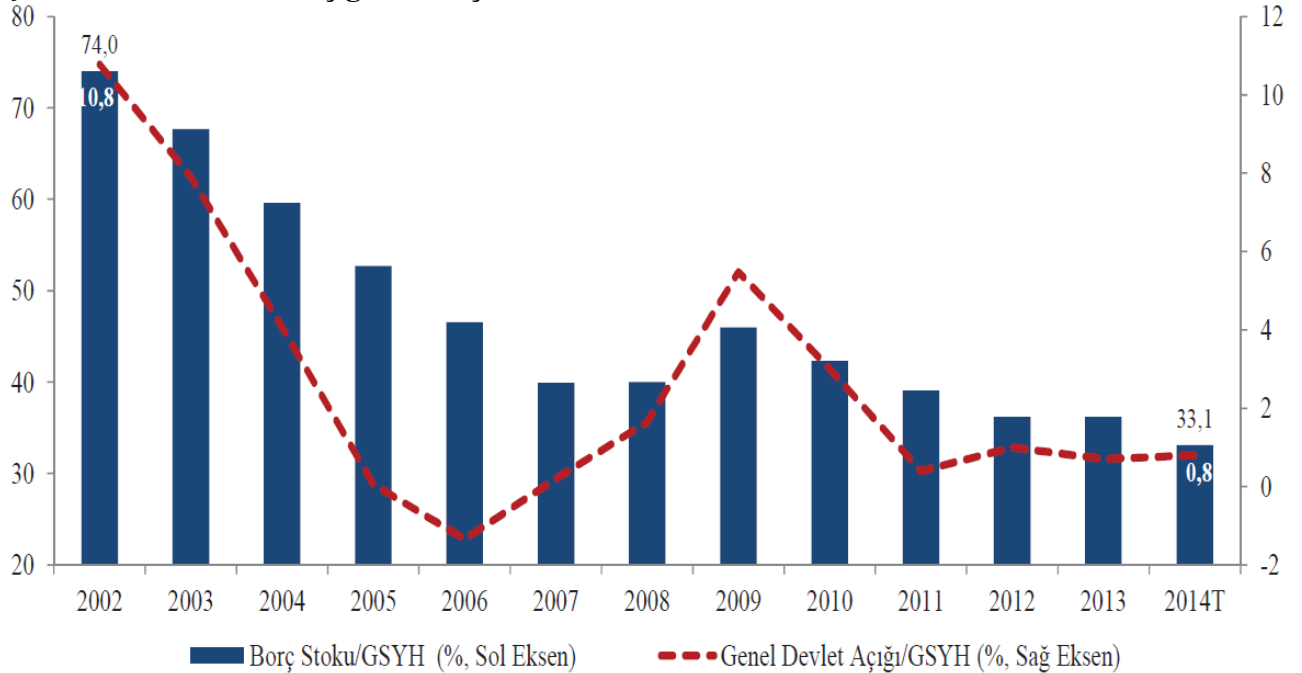
Vergi dışı gelirlerdeki artışın en büyük nedenlerinden biri bu dönemde 6360 sayılı Kanun gereği il özel idarelerine aktarılmış ancak kullanılmamış olan 3,4 milyar TL tutarındaki ödeneğin genel bütçeye geri aktarılmış olmasıdır. Ayrıca vergi dışı geliri destekleyen diğer bir unsur ise Merkez Bankasının 2013 yılı kârındaki artış sonucu Hazineye aktarılan tutar olmuştur.

Sonuç itibarıyla 2014 yılının ilk sekiz aylık döneminde merkezi yönetim bütçesi 2,7 milyar TL bütçe açığı, 30,9 milyar TL de faiz dışı fazla vermiştir. Buna rağmen merkezi yönetim bütçe dengesi yıl sonu bütçe hedefiyle uyumlu bir görünüm göstermektedir.

B. Genel Devlet Dengesi

Ülkemizde kamu mali dengeleri 2002 yılından bu yana küresel krizin etkilerinin en çok hissedildiği dönem olan 2009 yılı hariç sürekli iyileşme göstermiştir. Bu kapsamda, genel devlet bütçe açığının GSYH'ye oranı 2002-13 döneminde 10 puan azalarak yüzde 0,7'ye gerilemiştir. Bu oranın 2014 yıl sonunda yüzde 0,8, 2015 yılında ise yüzde 0,5 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Diğer taraftan aynı dönemde AB tanımlı borç stokunun GSYH'ye oranı ise yaklaşık 38 puan azalarak 2013 yılında yüzde 36,2'ye düşmüştür. Bu oranın 2014 yıl sonunda yüzde 33,1, 2015 yılında ise yüzde 31,8 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

Şekil 9: Genel Devlet Açığı ve Borç Stoku

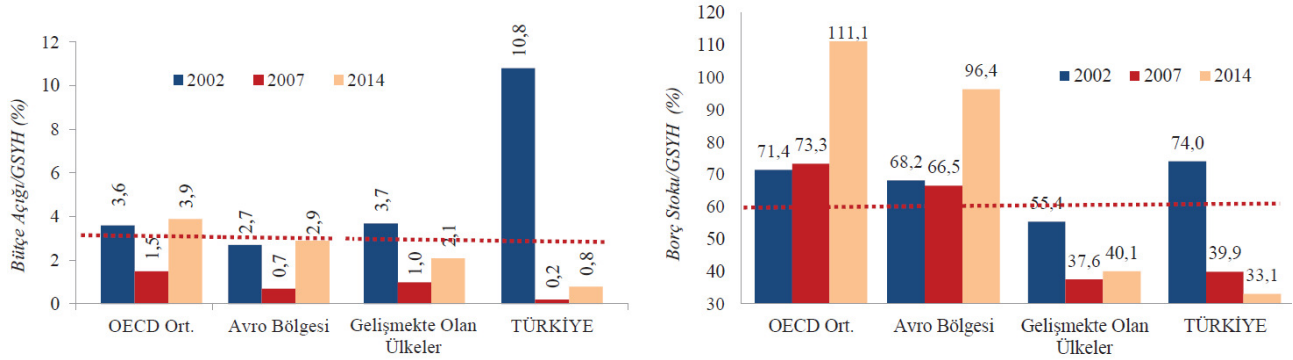
Mali disiplin sayesinde elde edilen bu kazanımların hem dış şoklara karşı Türkiye'ye önemli bir manevra alanı sağlaması hem de kamu tasarruflarını artırarak ekonominin temel sorunlarından biri olan cari açığın azaltılmasına katkı yapması beklenmektedir. Nitekim yapılan bazı çalışmalara göre devresel hareketlerden arındırılmış bütçe dengesinin GSYH'ye oranındaki 1 puanlık iyileşmenin cari açığın GSYH'ye oranında 0,3-0,4'lük bir düzelme sağlaması öngörülmektedir.

Türkiye, güçlü kamu mali dengeleri bakımından hem küresel krizde hem de sonrası dönemde özellikle gelişmiş ekonomilerden pozitif yönde ayrılmıştır.

Türkiye'de 2014 yılında yüzde 0,8 olarak öngörülen genel devlet bütçe açığının GSYH'ye oranı OECD ortalamasının dörtte birinden azdır.

Diğer yandan Türkiye, AB üyesi ülkelerin çok altında bütçe açığı ve kamu borç yüküne sahiptir. Bugün birçok AB üyesi ülke hala Maastricht Kriterlerini yerine getirmekte başarılı olamazken Türkiye bu dönemde hem bütçe dengesi hem de borç stoku açısından bu kriterleri yerine getirmektedir.

Şekil 10: Genel Yönetim Bütçe Açığı ve Borç Stoku

Kaynak: IMF, OECD, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı

AB-28'de yer alan sadece üç ülkenin (Estonya, Almanya ve Lüksemburg) bütçe açığının milli gelire oranı Türkiye'den daha iyi durumdadır.

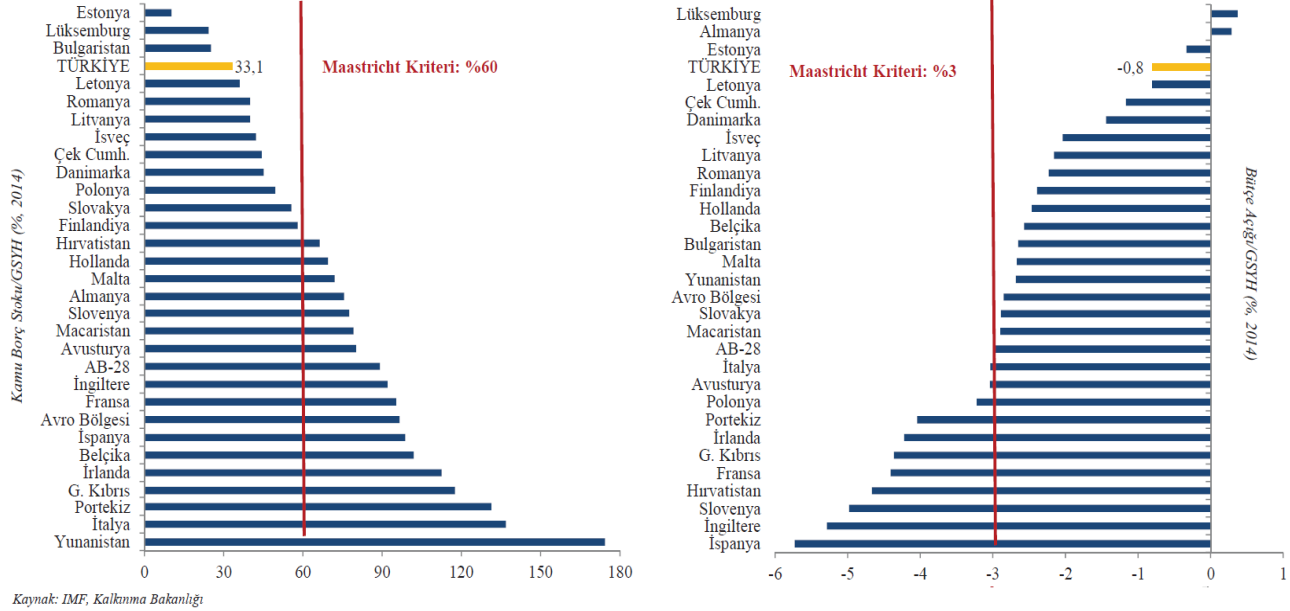
2014 yılı için yüzde 33,1 olarak öngörülen kamu borç stokunun milli gelire oranı, yüzde 111,1 olan OECD ortalamasının üçte birinden az, yüzde 96,4 olan Avro Bölgesi ortalamasının yaklaşık üçte biri ve Maastricht Kriterinin ise neredeyse yarısı kadardır.

AB, Maastricht Kriterlerine uymaları konusunda üye ülkelere verdiği tavizlerin sonuçlarını önce küresel kriz döneminde daha sonra da AB borç kriziyle görmüştür. Ülkelerin bütçe dengeleri ve kamu borcu hedefleri kapsamında kriterlere tam olarak uyum sağlamamaları, krizin yarattığı belirsizlik ortamında kamu finansman dengelerinin sürdürülebilirliğini iyice tehlikeye sokmuştur.

AB'nin kamu maliyesindeki zayıflıkları geç de olsa fark etmesiyle beraber daha önceden uygulamada olan ancak yeterince etkin kullanılmayan "Aşırı Açık Prosedürü" (AAP) yeniden gündeme gelmiştir.

Her ne kadar AAP, 2005 yılında belli başlı üye ülkeler lehine yapılan bazı değişikliklerle yumuşatılmış olsa da küresel krizin Avrupa'yı da olumsuz etkilemesi sonucunda 2011 ve 2013 yıllarında yapılan reformlarla daha da güçlendirilmiş ve daha sıkı kurallara bağlanmıştır.

Şekil 11: AB Ülkelerinde Bütçe Açıkları ve Borç Stokları

C. Kamu Borç Dinamikleri

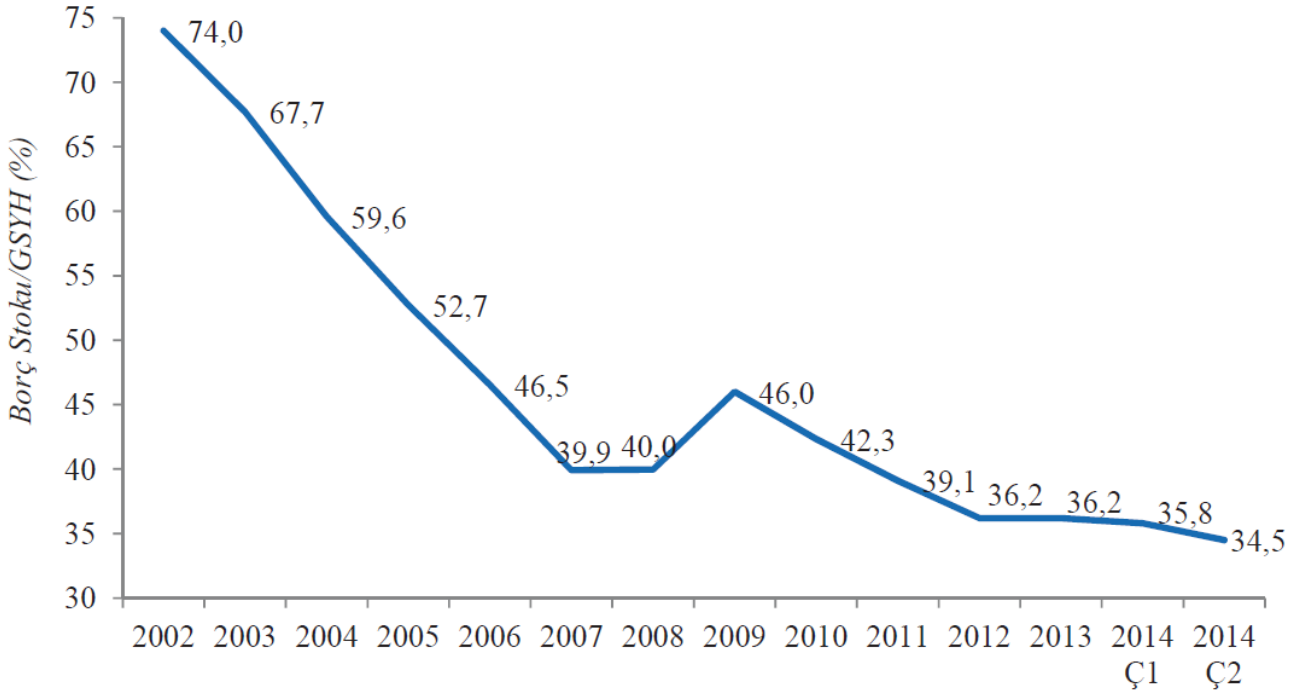
Kamu borç stoku göstergeleri, 2014 yılının ilk sekiz ayı itibarıyla olumlu bir görünüm sergilemiştir. Bu dönemde merkezi yönetim borç stoku, kamu net borç stoku ve AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYH'ye oranları azalmaya devam etmiş, sabit getirili borç senetlerinin toplam borç stoku içindeki payı artmış, borç stokunun ortalama vadesi uzamış ve borçlanmanın reel maliyeti düşük seviyelerde gerçekleşmiştir.

1. Borç Stoku Göstergeleri

a. AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku

Kamu borç dinamikleri 2014 yılında da güçlü yapısını korumaya devam etmiştir. Yürütülen ihtiyatlı kamu borç yönetimi politikaları, mali disiplin ve makro göstergelerdeki olumlu seyir sonucunda 2013 yılında yüzde 36,2 olarak gerçekleşen AB tanımlı genel yönetim borç stokunun milli gelire oranı gerilemeye devam ederek 2014 yılının ikinci çeyreğinde yüzde 34,5'e inmiştir.

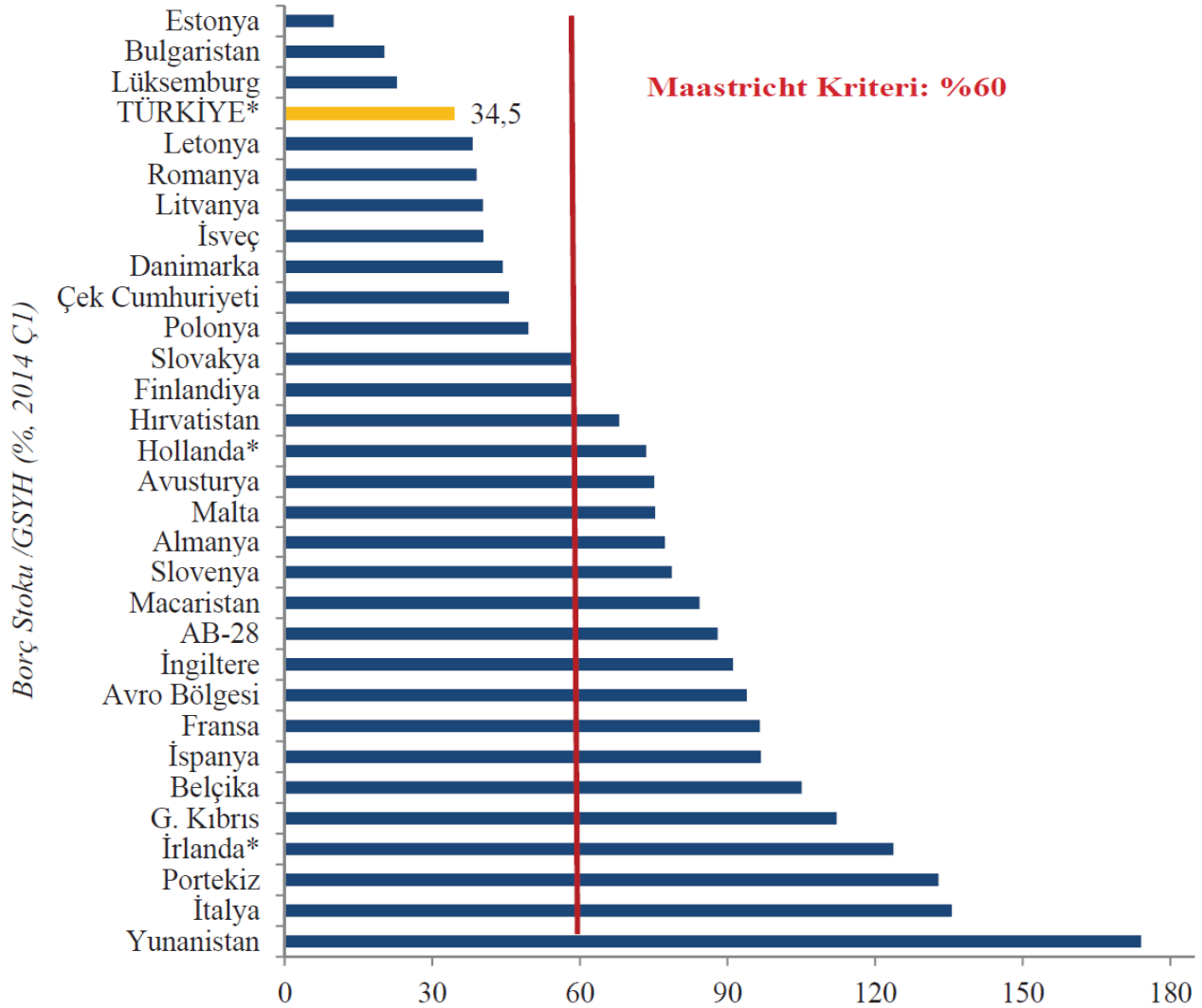
Şekil 12: AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2014 yılının ikinci çeyreğinde borç stoku bakımından Türkiye, birçok AB üyesi ülkeye göre oldukça iyi durumdadır. 2014 yılının ikinci çeyreğinde borç stokunun milli gelire oranı, Maastricht Kriteri olan yüzde 60'ın ve yüzde 93,9 olan Avro Bölgesi ortalamasının oldukça altındadır. Avro Bölgesi'nde yer alan 18 ülkeden sadece iki ülkenin (Estonya ve Lüksemburg) ve AB-28'de yer alan sadece üç ülkenin (Estonya, Bulgaristan ve Lüksemburg) borç stokunun milli gelire oranı Türkiye'den daha iyi durumdadır.

Şekil 13: AB Ülkelerinde Borç Stokları

Kaynak: Eurostat, Hazine Müsteşarlığı

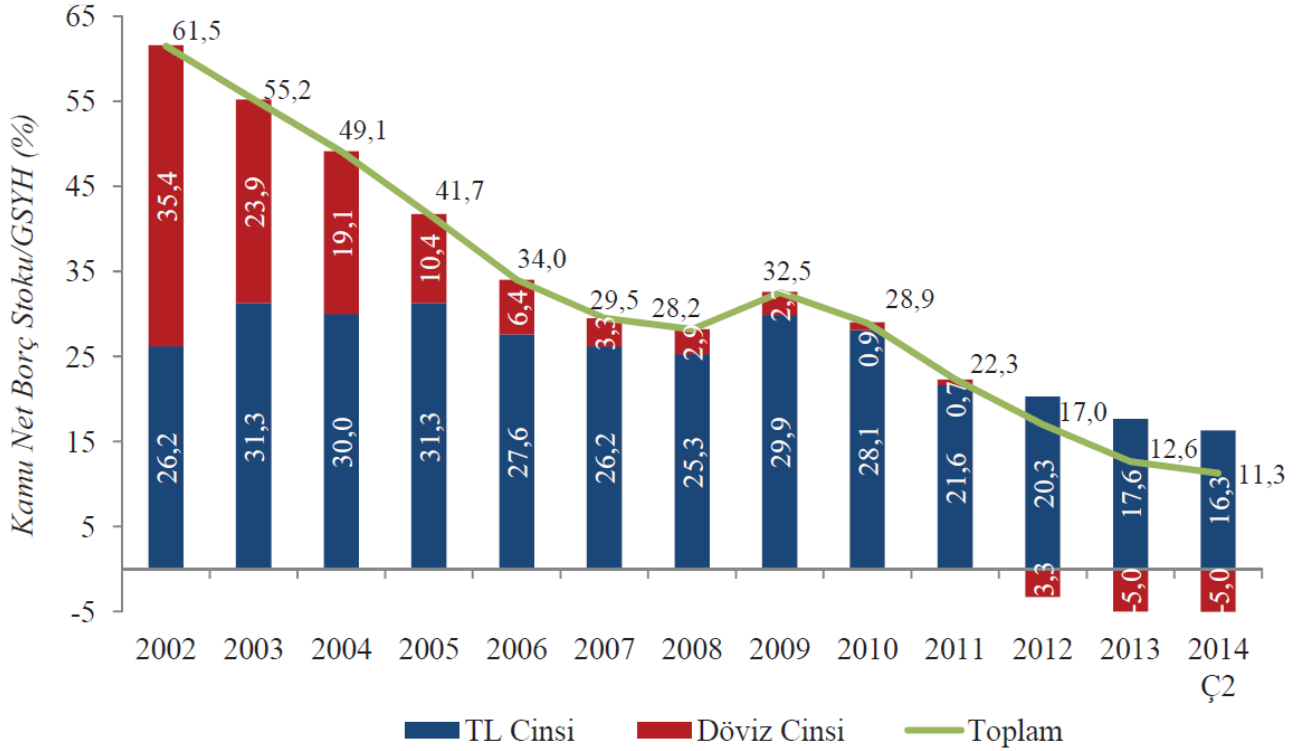
* Türkiye için 2014 yılı ikinci çeyrek verisidir. 2014 yılı birinci çeyrek verisi yüzde 35,8'dir. İrlanda ve Hollanda için ise 2013 yılı dördüncü çeyrek verisidir.

b. Kamu Net Borç Stoku

2014 yılı ikinci çeyreğinde kamu net borç stokunda da genel yönetim borç stokunda yaşanan gelişmelere paralel olarak iyileşme devam etmiştir. Kamu net borç stokunun GSYH'ye oranı 2014 yılı ikinci çeyreğinde 2013 yıl sonuna göre 1,4 puan azalarak yüzde 11,3 olarak gerçekleşmiştir. Bunda kamu sektörü finansal varlık ve mevduatlarının yükümlülüklerinden daha fazla artması etkili olmuştur. Bu dönemde toplam varlıklar 2013 yıl sonuna göre yüzde 4 artarken toplam yükümlülükler yüzde 0,9 oranında artış göstermiştir.

Kamu net borç stokundaki yapısal iyileşmenin önemli bir etkisi de kamunun döviz cinsi net yükümlülüklerinde görülmektedir. 2014 yılının ikinci çeyreğinde döviz cinsi kamu net borç stokunun GSYH'ye oranı yüzde -5 olurken TL cinsi borç stokunun GSYH'ye oranı yüzde 16,3 olmuştur. Bu durum kamu sektörünün net döviz cinsi varlık yükümlülük dengesinde önemli bir iyileşmeye işaret etmektedir.

Şekil 14: Kamu Net Borç Stoku

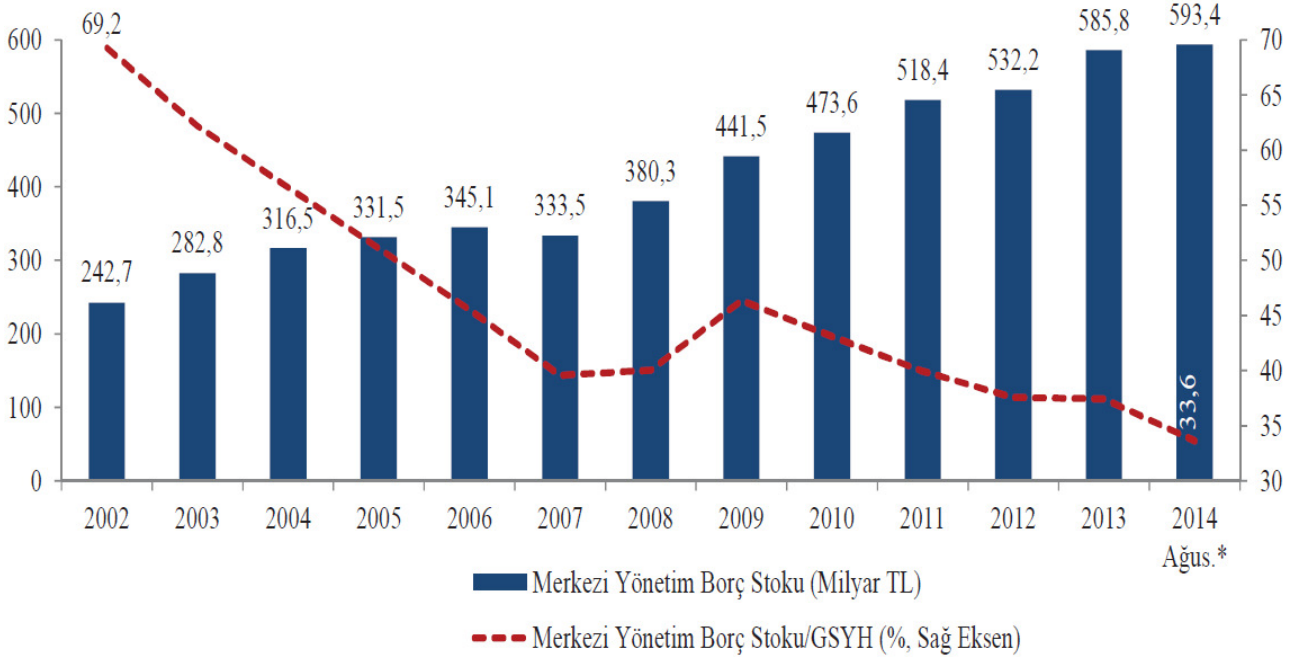
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

c. Merkezi Yönetim Borç Stoku

2014 yılında AB tanımlı borç stoku ve kamu net borç stokundaki gelişmelere paralel olarak merkezi yönetim borç stokunun yapısında da önemli iyileşmeler kaydedilmiştir.

Merkezi yönetim borç stoku 2014 yılı Ağustos ayında 2013 yıl sonuna göre yüzde 1,3 artış ile 593,4 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu dönemde merkezi yönetim toplam borç stokunun yüzde 68,7'sini (407,4 milyar TL) iç borç stoku, yüzde 31,3'ünü ise (186 milyar TL) dış borç stoku oluşturmuştur.

Şekil 15: Merkezi Yönetim Toplam Borç Stoku

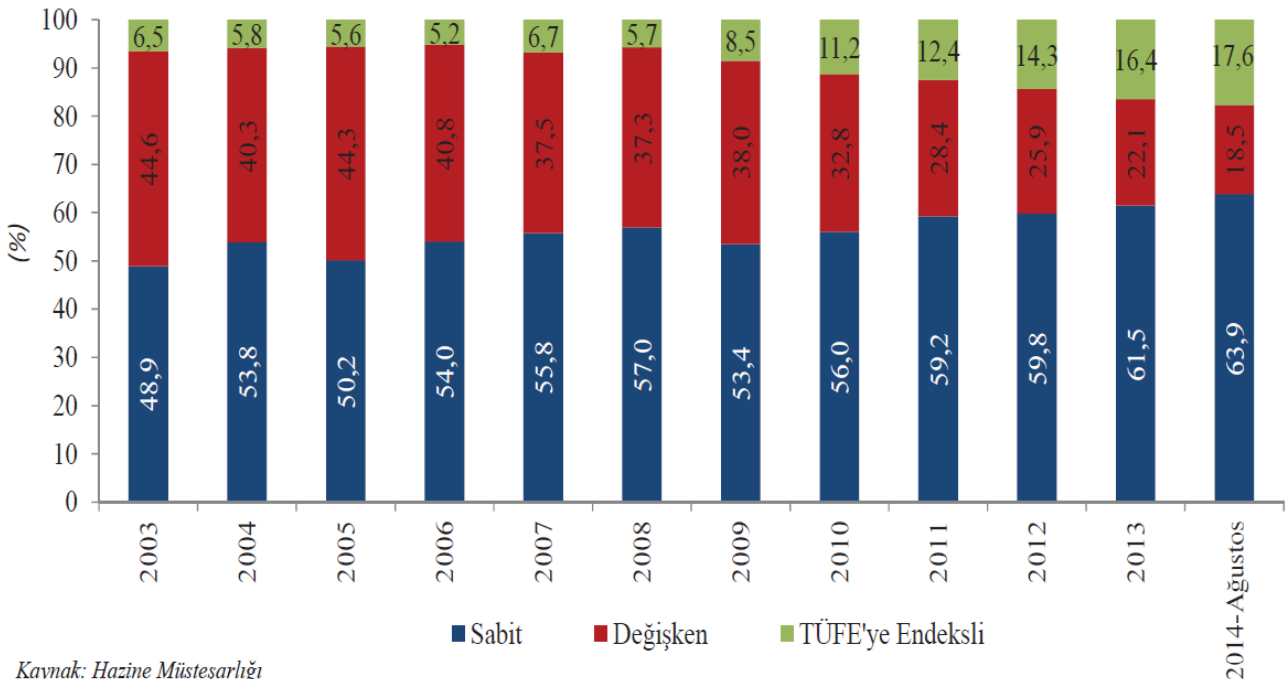

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

* Merkezi yönetim borç stokunun GSYH'ye oranı OVP (2015-17) 2014 yıl sonu tahmini kullamlarak hesaplanmıştır.

Bununla birlikte 2013 yılında yüzde 61,5 olan merkezi yönetim toplam borç stoku içindeki sabit faizli borçların ağırlığı 2014 yılı Ağustos ayında yüzde 63,9'a çıkmış, böylece toplam borç stokunun faiz değişimlerine olan duyarlılığı azalmaya devam etmiştir.

Şekil 16: Merkezi Yönetim Toplam Borç Stokunun Faiz Yapısı

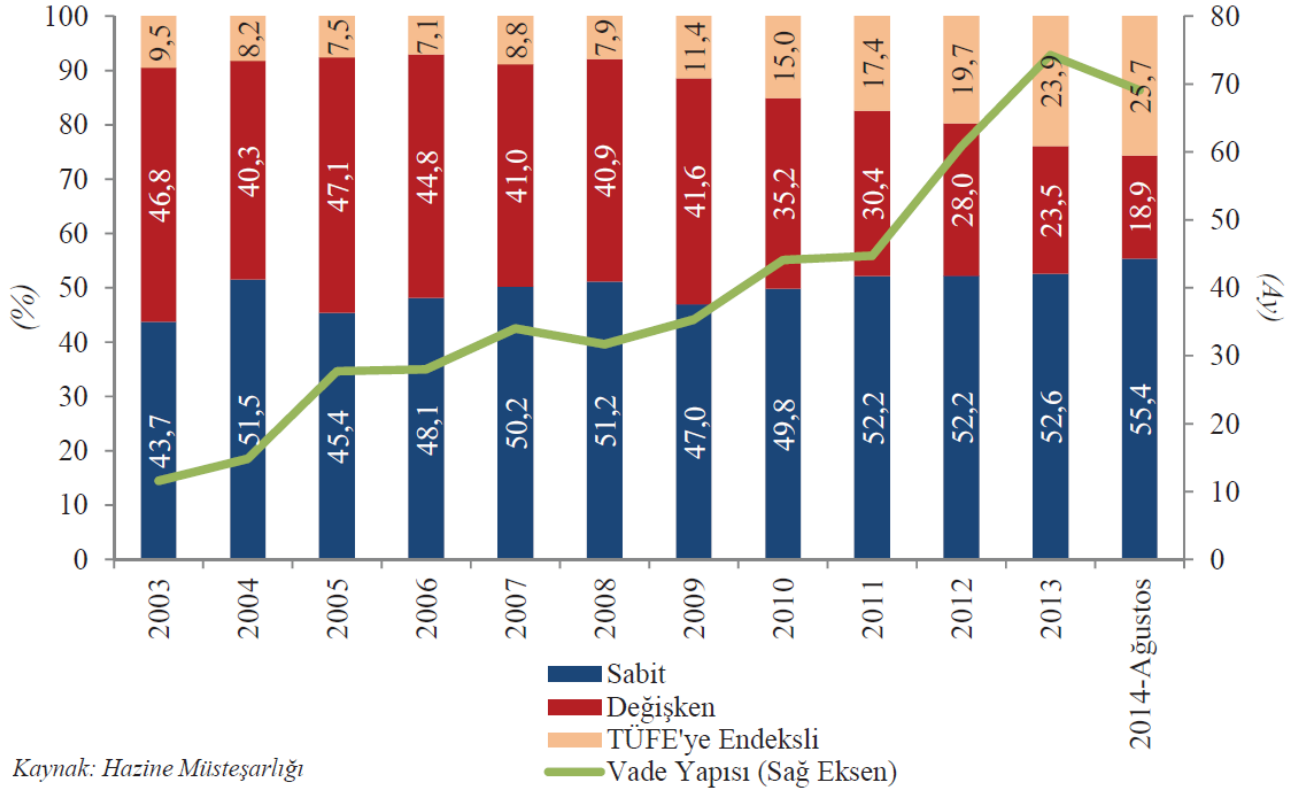

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

i. Merkezi Yönetim İç Borç Stoku

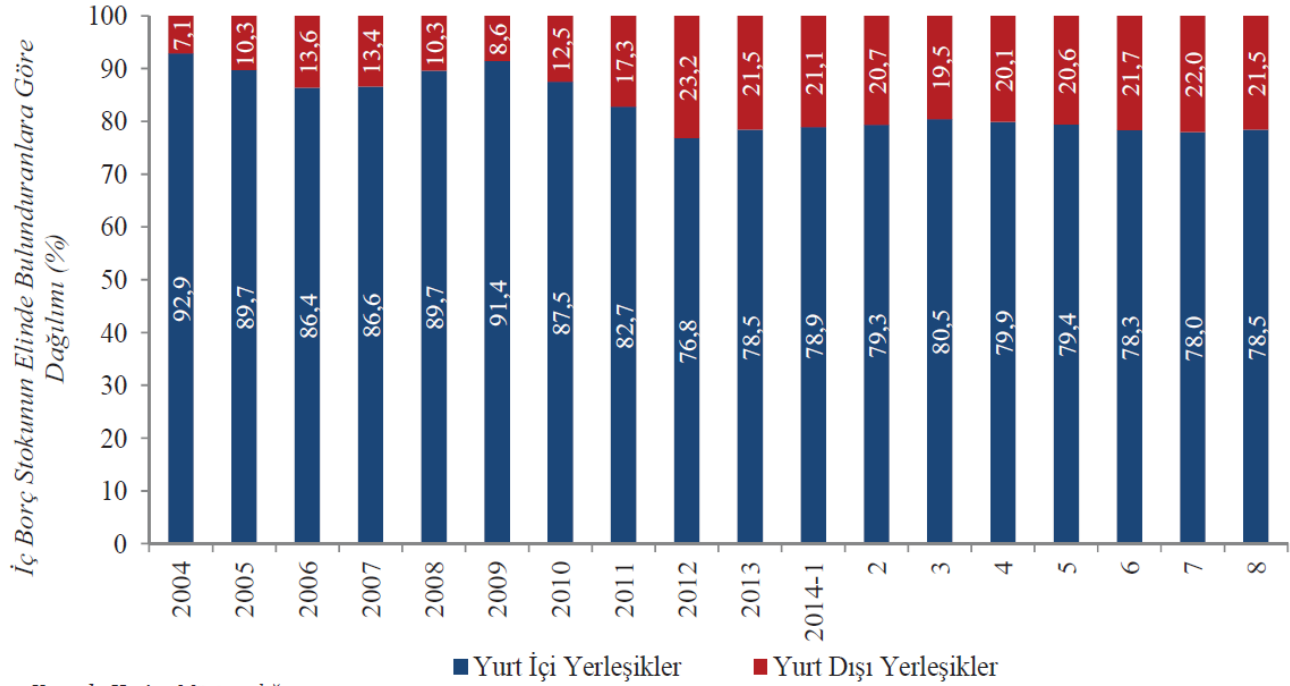
2014 yılının Ağustos ayında merkezi yönetim iç borç stoku 2013 yıl sonuna göre yüzde 1,1 artış ile 407,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde iç borç stokunun yapısına bakıldığında ise 2013 yıl sonuna göre değişken faizli borçların payının azaldığı, TL cinsinden sabit faizli borçlar ile TÜFE'ye endeksli borçların payının arttığı görülmektedir.

Şekil 17: Merkezi Yönetim İç Borç Stokunun Faiz Yapısı

2013 yılı Nisan ayında yüzde 25,7'ye kadar çıkan iç borç stoku içindeki yabancı yatırımcıların payı özellikle Fed'in genişletici para politikasını terk edeceği endişesiyle artan yabancı sermaye çıkışının da etkisiyle 2013 yılı Mayıs ayından itibaren azalmaya başlamış ve 2013 yılı sonunda yüzde 21,5'e kadar düşmüştür. 2014 yılı Ağustos ayında ise bu oran seviyesini koruyarak yüzde 21,5 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 18: İç Borç Stokunun Elinde Bulunduranlara Göre Dağılımı

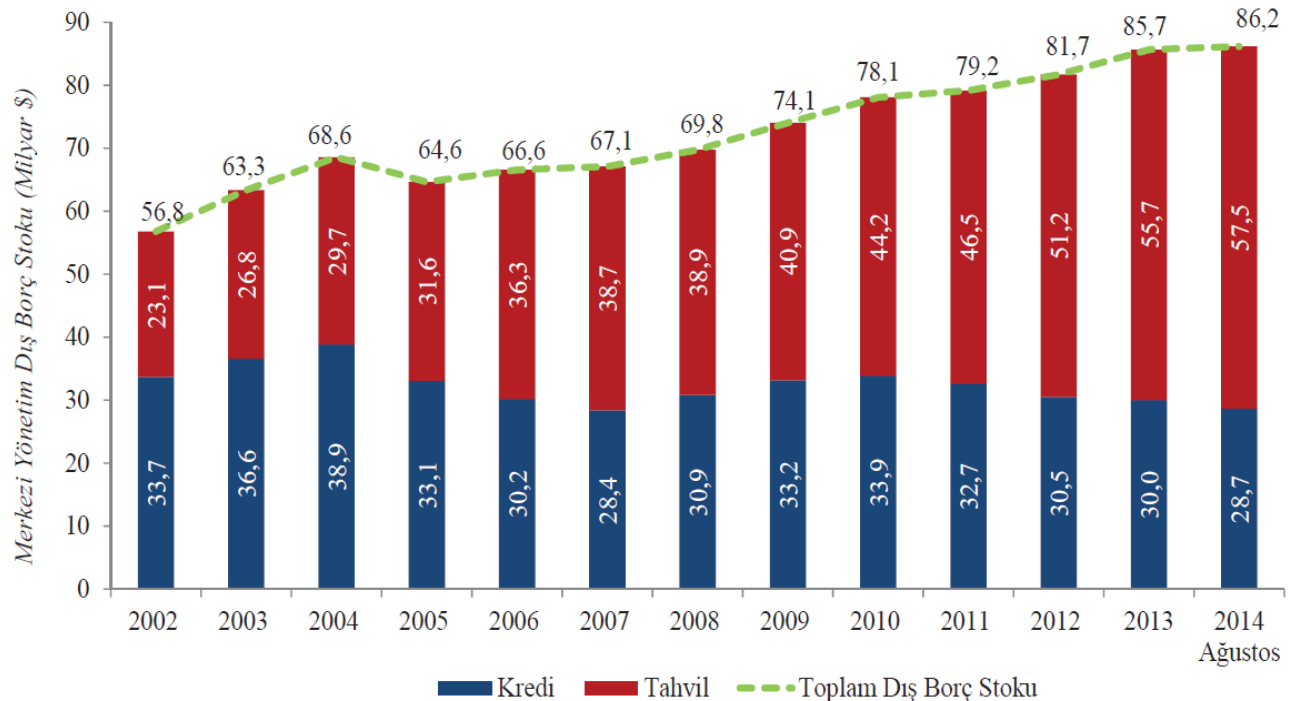

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

ii. Merkezi Yönetim Dış Borç Stoku

2013 yılında 85,7 milyar dolar olan merkezi yönetim dış borç stoku 2014 yılı Ağustos ayında 2013 yıl sonuna göre yüzde 0,6 artarak 86,2 milyar dolar olmuştur. Bu dönemde dış borç stokunun yüzde 33,3'ü (28,7 milyar dolar) kredilerden, yüzde 66,7'si (57,5 milyar dolar) ise tahvilden oluşmaktadır.

Şekil 19: Merkezi Yönetim Dış Borç Stoku

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2. Borç Yönetimi

a. 2014 Yılı Borçlanma Stratejisi

2014 yılında borçlanmanın ağırlıklı olarak TL cinsinden ve sabit faizli araçlarla yapılması, ortalama vadesinin uzatılması, güçlü rezerv tutulması ve faizi gelecek 12 ayda yenilenecek borcun payının azaltılması amaçlanmıştır.

Hazine Finansman Programına göre; 2014 yılının tamamında 129,5 milyar TL anapara ve 47,2 milyar TL faiz olmak üzere toplam 176,7 milyar TL tutarında borç servisi gerçekleştirilmesi, borç servisinin 156,5 milyar TL'sinin iç borç ve 20,2 milyar TL'sinin ise dış borç servisi olarak yapılması öngörülmüştür.

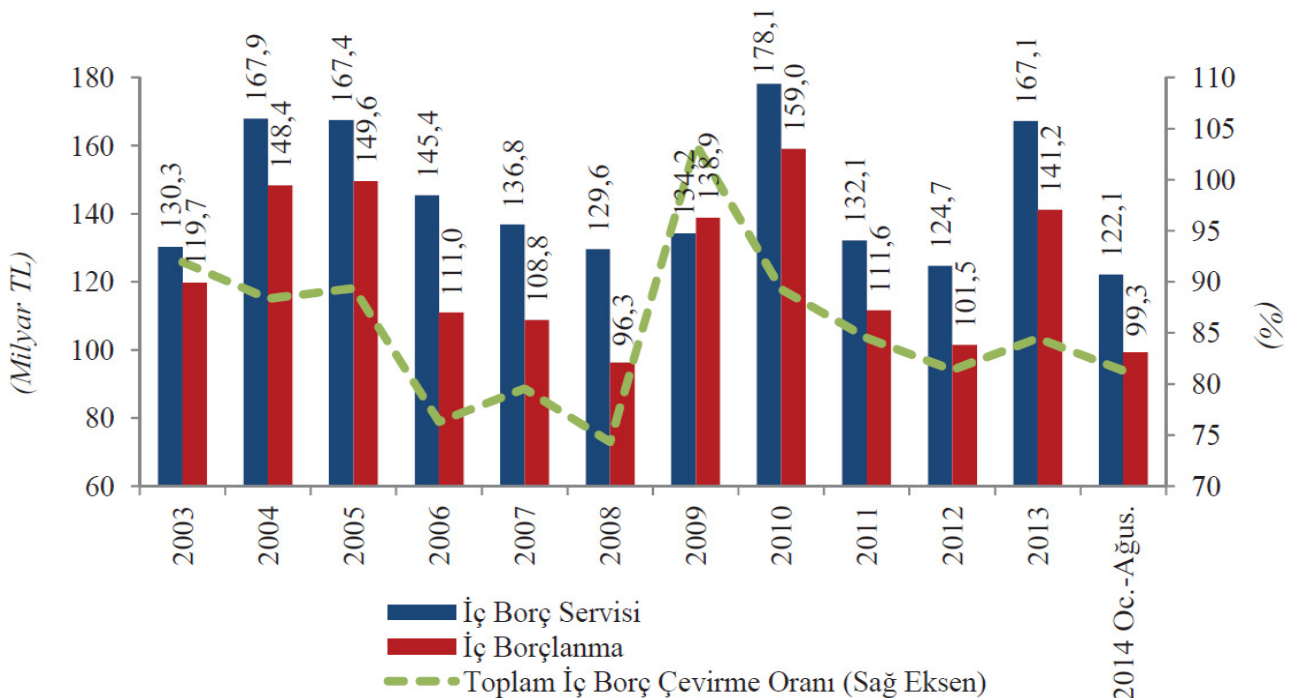
Bu öngörüler doğrultusunda, 2014 yılında 134,6 milyar TL tutarında iç borçlanma yapılması ve toplam iç borç çevirme oranının yüzde 86 olması beklenmektedir.

Diğer taraftan Programda geleneksel eurobond, yen ve kira sertifikası ihraçları yoluyla uluslararası sermaye piyasalarından 6,5 milyar dolar karşılığında finansman sağlanması öngörülmüştür. Söz konusu tutara ek olarak Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer dış finansman kuruluşlarından sağlanacak proje ve program kredisi ile birlikte toplam 14,8 milyar TL dış finansman elde edilmesi hedeflenmiştir.

b. Borçlanma Durumu

2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde 96,2 milyar TL'si anapara, 25,9 milyar TL'si faiz ödemesi olmak üzere toplam 122,1 milyar TL'lik iç borç ödemesine karşılık 99,3 milyar TL iç borçlanma yapılmıştır. Bu dönemde iç borç çevirme oranı yüzde 81,3 olarak gerçekleşmiştir. Yılın geriye kalan 4 aylık döneminde ise 21,6 milyar TL'si anapara, 13,2 milyar TL'si faiz ödemesi olmak üzere toplam 34,8 milyar TL'lik iç borç ödemesi yapılması öngörülmektedir.

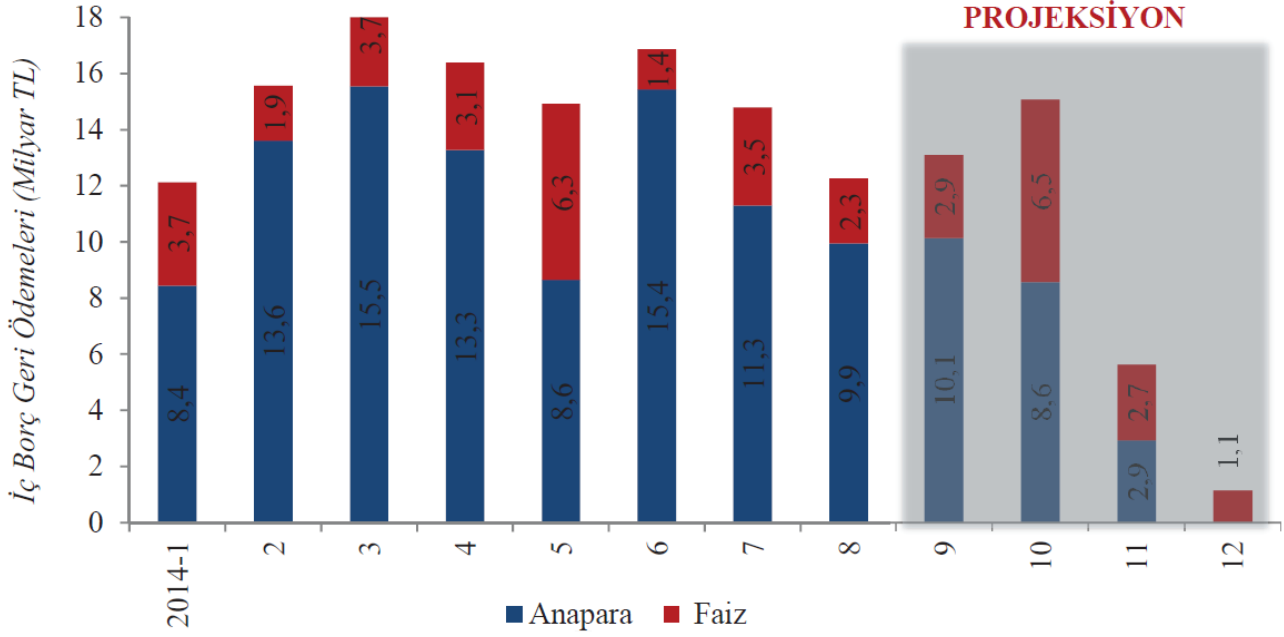
Şekil 20: İç Borçlanma Durumu

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Not: Nakit bazlı iç borçlanma ve iç borç ödeme verilerini içermektedir.

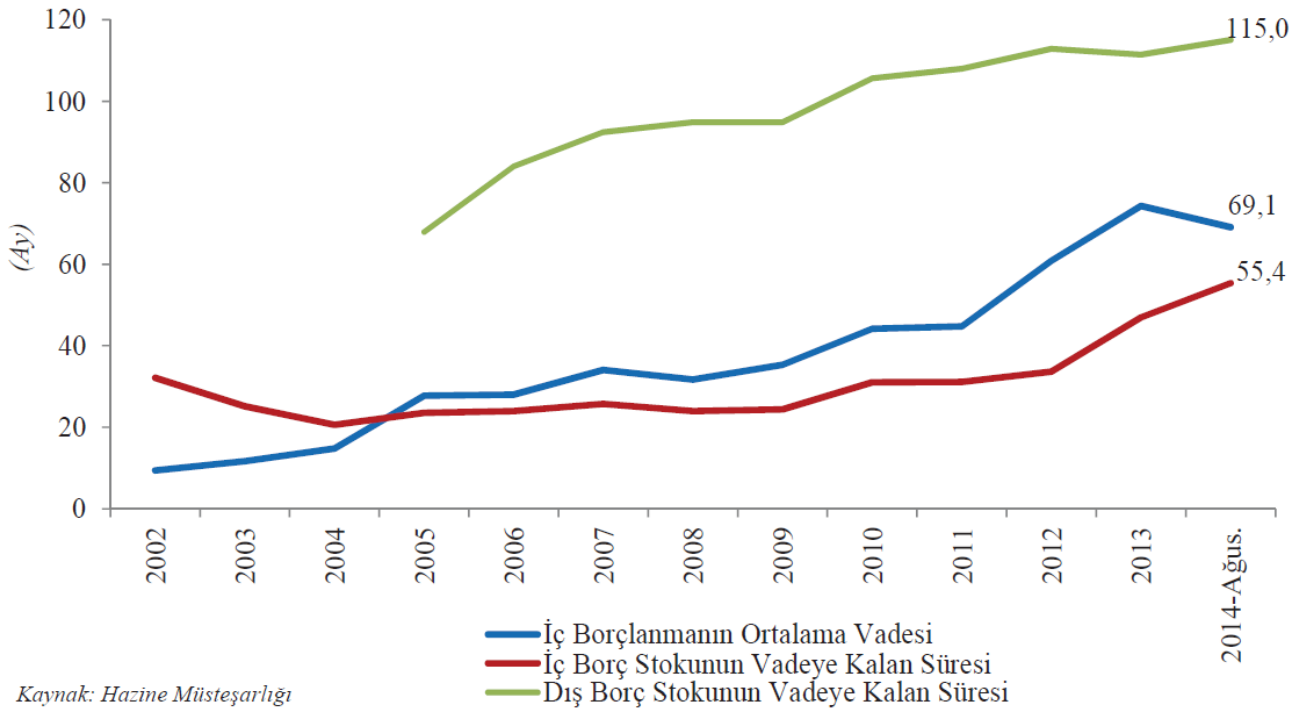
Şekil 21: İç Borç Geri Ödemeleri

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2002 yılından bu yana nakit iç borçlanmanın ortalama vadesinde görülen artış 2011 yılından itibaren hız kazanmış ve ortalama vade 2014 yılı Ocak ayında 75,1 aya kadar çıkmıştır. Ancak 2014 yılı Şubat ayında 67,5 aya kadar düşen vade Temmuz ayında tekrar artarak 69,1'e kadar çıkmıştır. Bu sayede toplam iç borç stokunun vadeye kalan süresi 55,4 aya, dış borç stokunun vadeye kalan süresi de 115 aya kadar çıkmıştır.

Şekil 22: Borçlanmanın Vade Yapısı

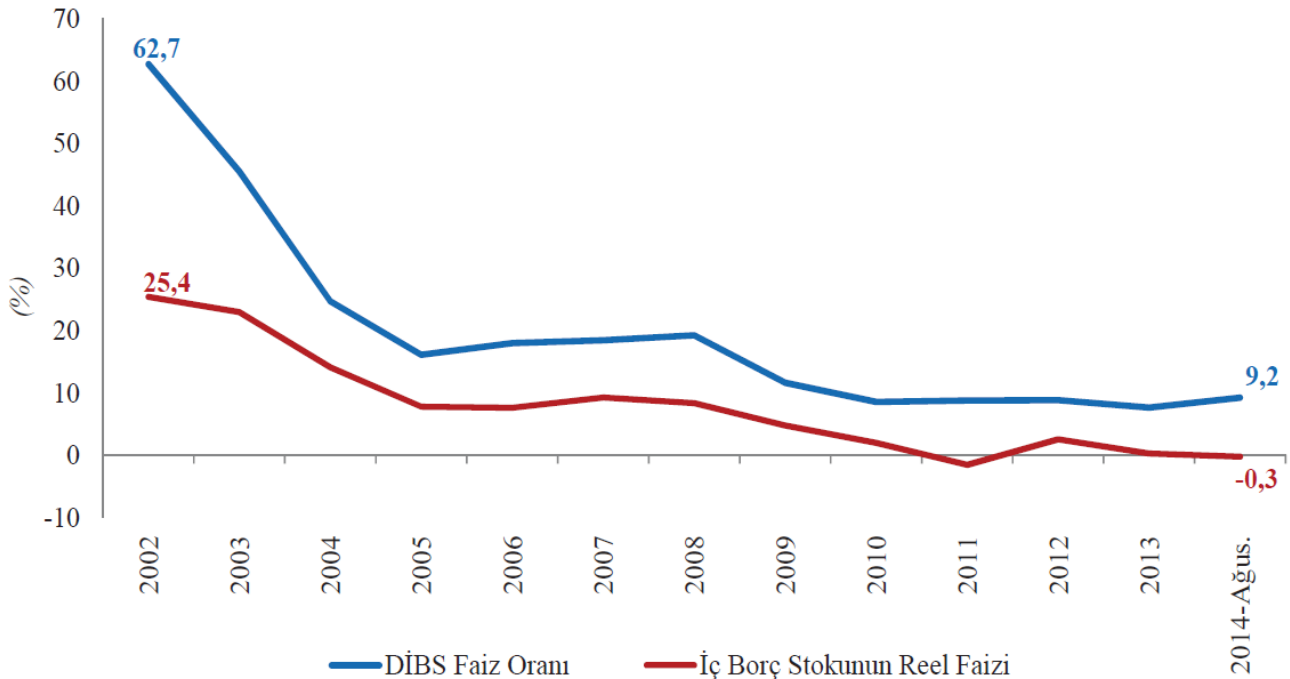

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

2013 yılı Mayıs ayında Fed'in tahvil alımlarını azaltacağına dair açıklamalar diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de iç borçlanma maliyetlerini bir miktar yükseltmiştir. 2013 yılının Mayıs ayına kadar kademeli olarak düşüş eğiliminde olan DİBS faiz oranları 2013 yılını yüzde 7,6 seviyesinde tamamlamış, 2014 yılı Ağustos ayında yüzde 9,2'ye kadar yükselmiştir.

2009 yılının başından 2011 yılının başına kadar hızlı bir düşüş eğilimi gösteren iskontolu hazine bonusu ihalelerinde gerçekleşen ortalama reel faiz oranı ise 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla yüzde -0,3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 23: İç Borçlanmanın Maliyeti

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Diğer taraftan 2014 yılının ilk sekiz ayında 4,6 milyar doları anapara, 2,8 milyar doları da faiz ödemesi olmak üzere toplam 7,4 milyar dolarlık dış borç ödemesi yapılmıştır. Yılın geri kalan döneminde ise 1,1 milyar doları anapara, 1,3 milyar doları da faiz ödemesi olmak üzere toplam 2,3 milyar dolarlık dış borç ödemesi yapılması öngörülmektedir.

3. 2014 Yılında Gerçekleştirilen Önemli Yurt Dışı Tahvil İhraçları

2014 yılı Hazine Finansman Programında uluslararası sermaye piyasalarından 6,5 milyar dolar finansman sağlanması öngörülmüştür. Bu kapsamda uluslararası sermaye piyasalarından 4 tahvil ihracıyla toplam 6,3 milyar dolar tutarında kaynak sağlanmıştır.

5. PARA POLİTİKASI VE ENFLASYON

Merkez Bankası, 2014 yılının başında küresel belirsizliklerin yarattığı makro finansal riskleri göz önüne alarak bir yandan faizleri artırırken diğer yandan piyasaya döviz satım ihaleleri yoluyla döviz likiditesi sağlamıştır. TCMB 2014 yılı Mayıs ayından itibaren ise azalan belirsizlikler nedeniyle para politikası duruşunu değiştirerek kademeli bir şekilde faiz indirimine gitmiştir. Ancak Temmuz ayından itibaren gıda fiyatlarının enflasyondaki düşüşü geciktirmesi nedeniyle mevcut durumunu korumuştur.

Enflasyon öngörülemez ve kısmen geçici faktörler nedeniyle yaz döneminde son iki yılın zirve noktasını görmüştür. Bu artışta Türk Lirasındaki değer kaybı ve son 13 yılın en kurak yazının etkisiyle yükselen gıda fiyatları etkili olmuştur. Alınan tedbirler ve Merkez Bankasının sıkı duruşu sayesinde çekirdek enflasyondaki artış kontrol altına alınmıştır. Tüketici fiyatları enflasyonun yıl sonunda yüzde 9,4'e yükseleceği tahmin edilmektedir. 2015 yıl sonunda ise gıda fiyatlarının normalleşmesi ile sıkı para ve maliye politikası sayesinde enflasyonun yüzde 6,3'e gerilemesi beklenmektedir.

A. Para Politikası

2013 yılı ortalarından itibaren küresel finansal piyasalarda yaşanan belirsizliğin etkisiyle gelişmekte olan ülkelerde gözlenen hareketlere paralel olarak Türkiye'ye yönelik portföy akımları yavaşlamış, TL'de değer kaybı ve risk priminde artış gerçekleşmiştir.

2014 yılına girerken ise yurt içindeki belirsizlikler risk primini artırıcı yönde etki etmiştir. Bu gelişmeler karşısında PPK Ocak ayında aylık olağan toplantısında faiz oranlarında bir değişikliğe gitmemiş ve ek parasal sıkılaştırılmalı yapılacağına dair açıklamalar yapmıştır. Ancak ek parasal sıkılaştırmanın da etkisiyle ortalama fonlama maliyeti politika faiz oranının üzerine çıkarak marjinal fonlama oranına yaklaşmıştır. TCMB bu dönemde doğrudan döviz müdahalesinde bulunarak döviz piyasasında fiyatlama mekanizmasındaki bozulmayı engellemeye çalışmıştır. Ancak TL'deki değer kaybı telafi edilememiştir. Kurdaki hızlı değer kaybının enflasyon ve makroekonomik istikrar üzerindeki olumsuz yansımalarının sınırlanması için TCMB, Ocak ayında yaptığı olağanüstü PPK toplantısında güçlü bir parasal sıkılaştırma yapmaya ve operasyonel çerçeveyi sadeleştirmeye karar vermiştir. Bu doğrultuda;

- Gecelik faiz oranları; marjinal fonlama oranı yüzde 7,75'ten yüzde 12'ye, açık piyasa işlemleri çerçevesinde piyasa yapıcısı bankalara repo işlemleri yoluyla tanınan borçlanma imkanı faiz oranı yüzde 6,75'ten yüzde 11,5'e, Merkez Bankası borçlanma faiz oranı yüzde 3,5'ten yüzde 8'e yükseltilmiştir.

- Bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı yüzde 4,5'ten yüzde 10'a yükseltilmiştir.
- Geç likidite penceresi kapsamında uygulanan Merkez Bankası borçlanma faiz oranı yüzde 0 düzeyinde sabit tutulurken borç verme faiz oranı yüzde 10,25 düzeyinden yüzde 15 düzeyine yükseltilmiştir.
- Merkez Bankası fonlamasının temel olarak marjinal fonlama oranı yerine bir hafta vadeli repo faiz oranından sağlanmasına karar verilmiştir.

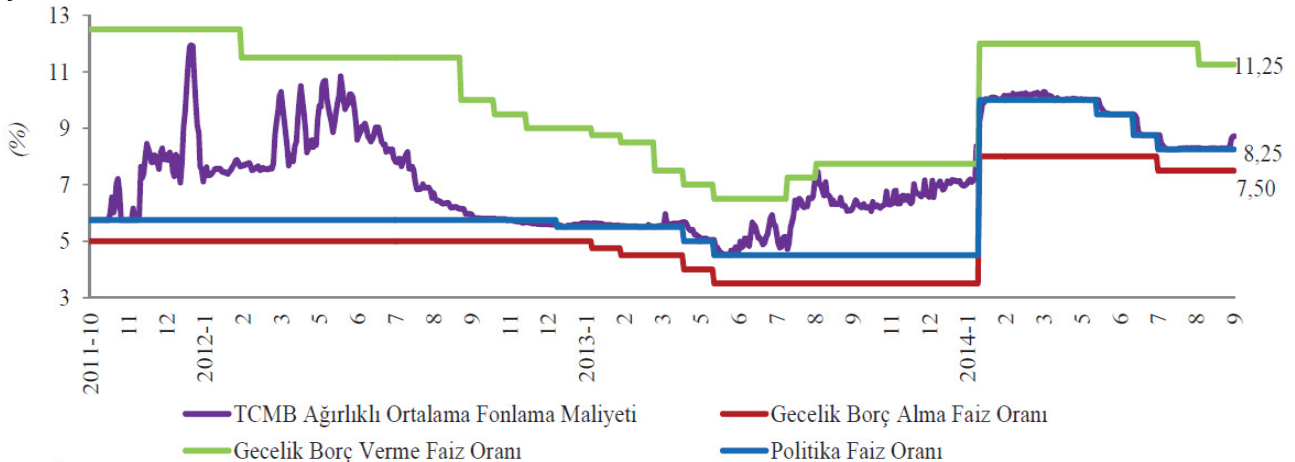
Faiz oranlarında yaşanan artışla beraber zayıf seyreden sermaye akımları nedeniyle döviz rezervlerini artırıcı yönde makro ihtiyati tedbirler uygulanmıştır. Rezerv Opsiyon Mekanizması ile ilgili yüzde 40 - 60 arası dilimler için rezerv opsiyonu katsayılarının 0,4 puan artırılmasına ilişkin düzenleme uygulanmaya başlamıştır.

Sıkılaştırma sonrası dönemde TCMB, döviz kuru gelişmelerinin yıllık enflasyon üzerindeki olumsuz etkilerinin azalmaya başlaması, enflasyonun düşeceğine ilişkin beklentilerin güçlenmesi, küresel likidite koşullarında iyileşme ve risk primlerinin düşmesi sonucunda ölçülü faiz indirimlerine gitmiştir. İlk olarak Nisan ayında, geç likidite penceresi borç verme faiz oranını yüzde 15'ten yüzde 13,5'e indirmiştir. Daha sonra bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında sırasıyla 50, 75 ve 50 baz puan olmak üzere toplam 175 baz puan indirmiştir. Borçlanma faiz oranını ise yüzde 8'den yüzde 7,5'e indirmiştir.

Ayrıca risk primindeki iyileşme ve azalan belirsizlikler ile birlikte tüm vadelerde faizler düşmüş ve getiri eğrisi daha yatay bir şekil almıştır. Son olarak Ağustos ayında marjinal fonlama oranını yüzde 12 düzeyinden yüzde 11,25 seviyesine indirmiştir.

Ancak gıda fiyatlarının yüksek seyri enflasyonda beklenen düşüşü geciktirmiştir. Bu nedenle TCMB faiz indirimlerine son vermiştir. Ayrıca enflasyon görünümünde belirgin bir iyileşme sağlanana kadar getiri eğrisini yataya yakın tutmak suretiyle para politikasındaki sıkı duruşu sürdürecektir. TCMB ortalama fonlama faizi 30 Eylül 2014 tarihi itibarıyla yüzde 8,72 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Şekil 1: TCMB Faiz Oranları

TCMB fiyat istikrarının yanı sıra finansal istikrara yönelik riskleri sınırlamak amacıyla kredi büyüme hızı ve döviz kuru gelişmelerini yakından izlemektedir.

Makro finansal risklerin dengelenmesi açısından krediler ile birlikte döviz kurunda aşırı dalgalanmaya kayıtsız kalınmaması önem taşımaktadır.

Artan piyasa faizi oranlarına bağlı olarak kredi faizi oranlarının yükselmesinin ve zayıf seyreden sermaye akımlarının etkisiyle toplam kredilerin büyüme hızı Ocak ayından itibaren yavaşlamıştır. Tüketici kredilerinin genel karşılık oranlarının artırılması, kredi kartlarında minimum ödeme tutarlarının yükseltilmesi, kredi kartı limitlerine gelirle orantılı sınırlamalar getirilmesi, kredi kartı taksit sayılarının sınırlandırılması ve taşıt kredilerinde kredi teminat oranları uygulanması gibi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nun aldığı makro ihtiyati tedbirler kredileri yavaşlatıcı yönde etkili olmuştur.

Mayıs ayı başında yüzde 10'a kadar gerileyen 13 haftalık yıllıklandırılmış, kur etkisinden arındırılmış kredi büyüme oranı para politikasında sınırlı da olsa gevşemeye gidilmesi ile yeniden artış trendine girmiştir. 19 Eylül 2014 itibarıyla yüzde 16,9 olarak gerçekleşen kredi büyümesi TCMB tarafından referans değer olarak kabul edilen yüzde 15 değerinin bir miktar üzerindedir.

Şekil 2: Kredi Büyümesi

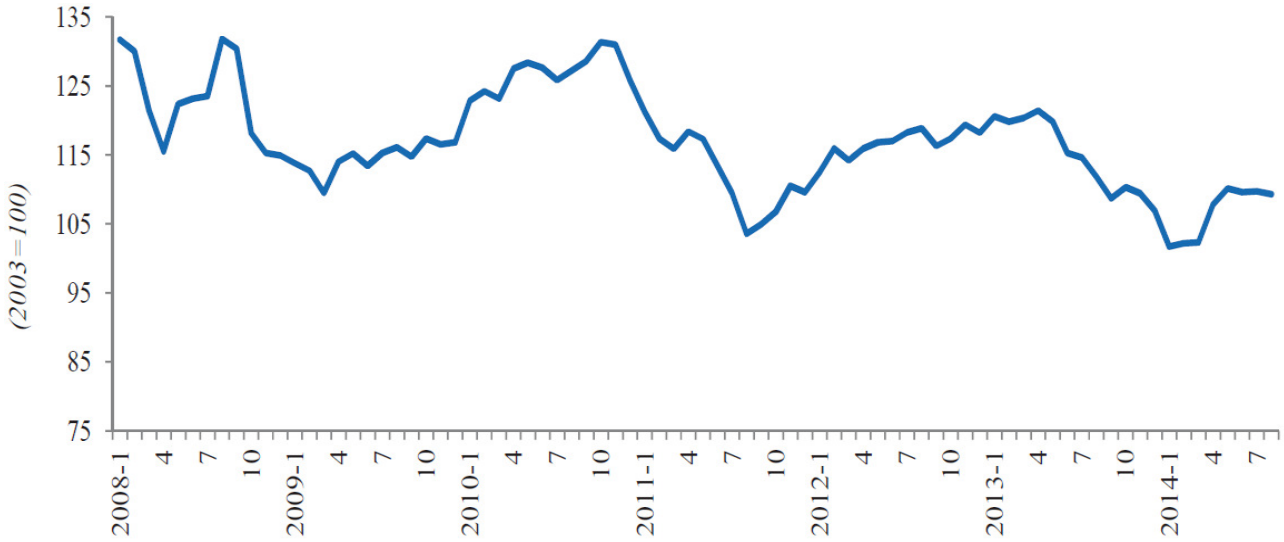

Kaynak: TCMB

Reel efektif döviz kuru ise 2014 yılının başında nominal kur gelişmeleri sonrasında değer kaybetmiştir. TCMB döviz kurundaki oynaklığın giderilmesi amacıyla piyasaya döviz satım ihaleleri ve müdahaleleri yoluyla döviz likiditesi sağlamıştır.

Nitekim Ocak ayında her gün en az 100 milyon dolar satacağını açıklamıştır. Ancak Ocak ayında yapılan parasal sıkılaştırma sonucunda TL'deki değer kaybının önlenmesiyle TCMB piyasaya sadece döviz satım ihaleleri yoluyla döviz likiditesi sağlamaya devam etmiştir. Ancak TCMB günlük döviz satım ihale tutarını kademeli olarak 40 milyon dolara kadar indirmiştir. Reel efektif döviz kuru son dönemde yatay bir seyir izleyerek Ağustos ayında 109,3 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 3: Reel Efektif Döviz Kuru

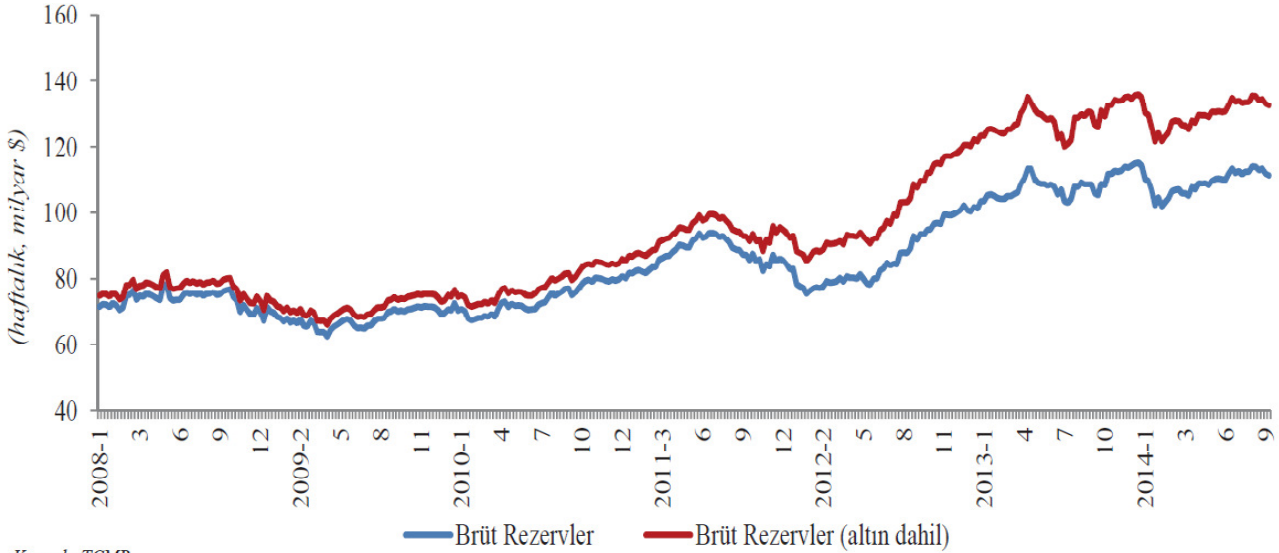

Kaynak: TCMB

Döviz müdahaleleri sonucunda toplam rezervler 2014 yılının Şubat ayının başında 121,6 milyar dolara düşmüştür. Şubat ayından sonra rezervlerin yeniden artmasında günlük döviz satım ihale tutarında aşağı yönlü güncellemeler yapılması etkili olmuştur.

Ayrıca aynı dönemde ihracat reeskont kredileri geri ödemelerinde görülen artış da TCMB rezervlerindeki artışa katkı sağlamıştır.

Şekil 4: Rezervler

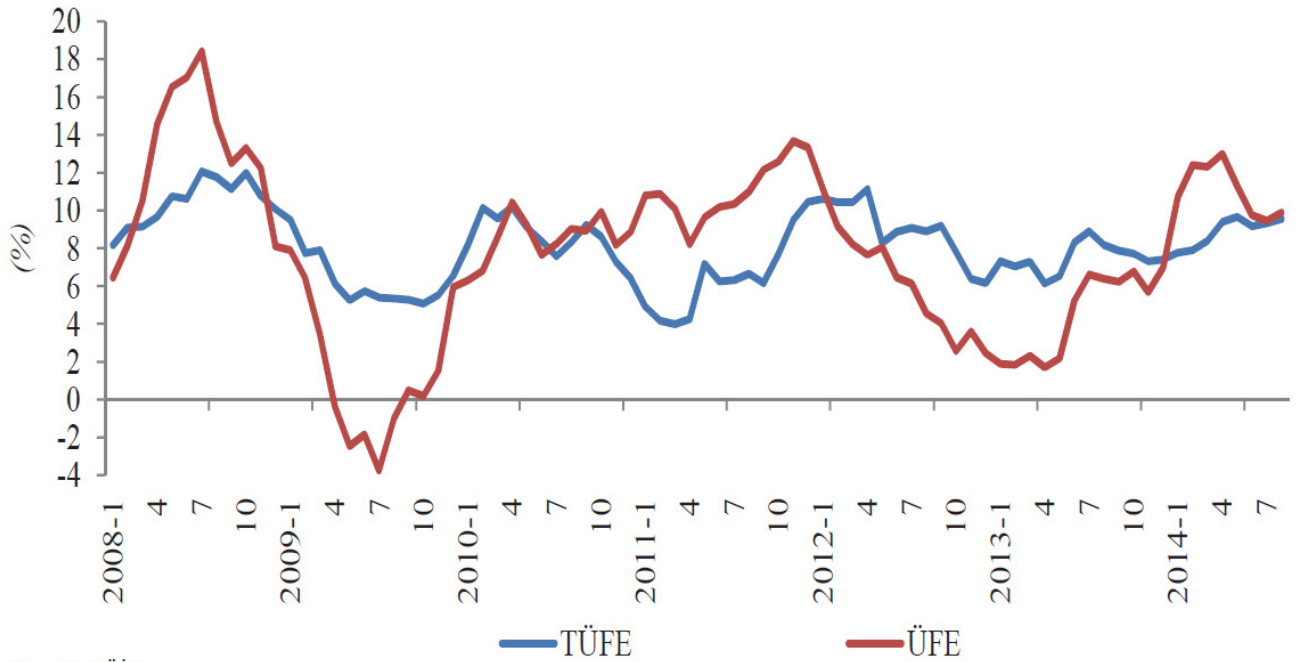

Kaynak: TCMB

B. Enflasyon Görünümü

Yıl genelinde yüksek seyreden gıda fiyatlarındaki artış, TL'deki değer kaybı ve vergi ayarlamaları nedeniyle Mayıs ayı itibarıyla yıllık olarak yüzde 9,7'ye yükselen TÜFE enflasyonu, Haziran ayında olumlu baz etkisi ve TL'nin değer kazanmaya başlaması sonucunda yüzde 9,2'ye düşmüştür. Ancak gıda fiyatlarındaki yüksek seyir ve hizmet grubu enflasyon eğiliminin yükselmesi neticesinde enflasyon, Ağustos ayı itibarıyla yüzde 9,5'e yükselmiştir. 2014 yıl sonunda enflasyonun yüzde 9,4 olarak gerçekleşmesi tahmin edilmektedir.

Şekil 5: Yıllık Enflasyon Oranları

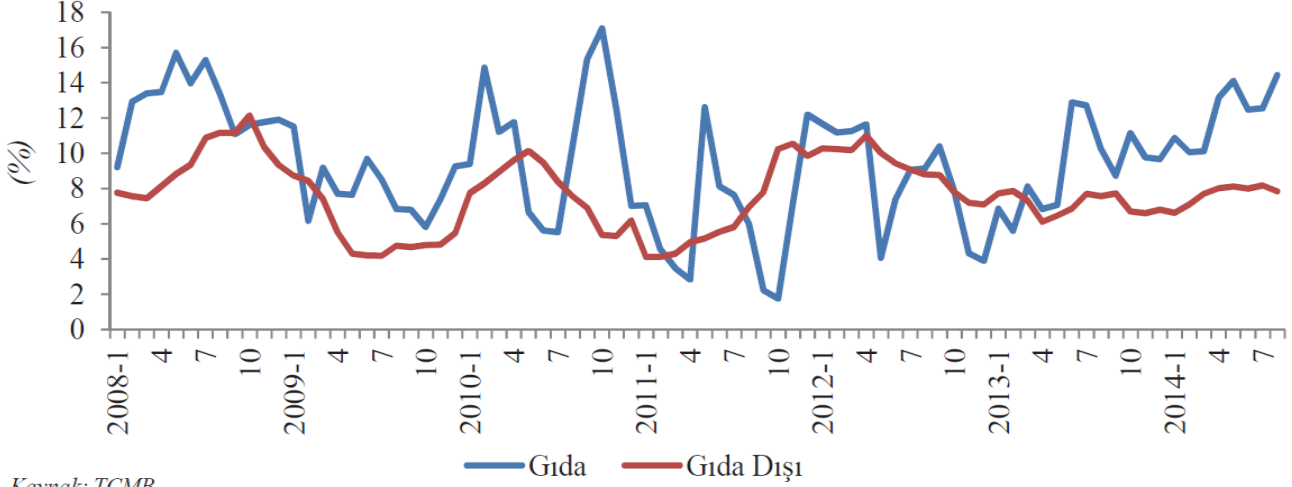

Kaynak: TÜİK

Öngörülerin çok üzerinde seyreden gıda fiyatları artan enflasyon üzerindeki temel etken olmuştur.

2013 yılında yüzde 9,7 olarak gerçekleşen gıda enflasyonu, 2014 yılının Mayıs ayında işlenmemiş gıda fiyatlarındaki seyir paralel olarak yüzde 14,11'e kadar yükselmiştir. Haziran ayında sınırlı bir düşüşle gerileyen gıda enflasyonu Ağustos ayında yüzde 14,44 ile zirve yapmıştır. Gıda fiyatlarındaki bu artışta son 13 yılın en kurak yazı nedeniyle düşük seyreden yağışlara bağlı arz yönlü kısıtlar ve TL'deki değer kaybının gecikmeli etkileri rol oynamıştır. Yurt içi fiyat artışı sergileyen birçok üründe yüksek miktarlı dış ticaret vergileri bulunmaktadır. Bu çerçevede, belirli tarım ürünlerinde uygulanacak aktif bir dış ticaret politikası gıda fiyatlarındaki yukarı yönlü riskleri sınırlamakta etkili olabilecektir.

Şekil 6: Gıda ve Gıda Dışı Yıllık Enflasyon

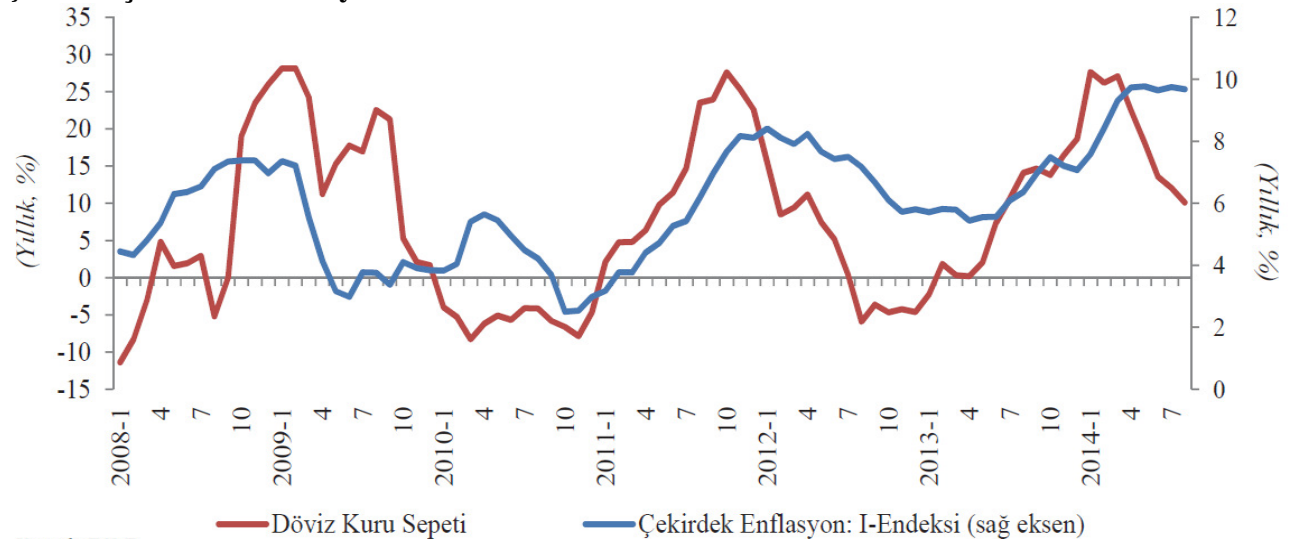

Kaynak: TCMB

Artan tüketici fiyatları enflasyonu üzerinde bir diğer önemli etki ise TL'deki değer kaybından kaynaklanmıştır. Nitekim yapılan bir çalışmaya göre döviz kurunda yüzde 10 düzeyindeki kalıcı bir artış çekirdek fiyat göstergesinin birikimli olarak bir yıl içinde yaklaşık yüzde 1,5 artmasına neden olmaktadır. 2013 yılının ikinci yarısından itibaren artmaya başlayan TL'nin döviz sepeti karşısındaki değer kaybı 2014 yılı Ocak döneminde yüzde 27,7'ye ulaşmıştır. TL'nin döviz kuru sepetine karşı değer kaybı Mayıs ayından itibaren düşüş eğilimine girmiştir. Ağustos ayı itibarıyla ise yıllık yüzde 10,1 olarak gerçekleşmiştir.

Yılın ilk dört ayında döviz kuru hareketleri ve hizmet fiyatlarının yukarı yönlü bir seyir izlemesi nedeniyle önemli bir artış gösteren "çekirdek enflasyon" oranları bu tarihten itibaren döviz kurunun gecikmeli etkilerinin azalmasıyla yatay bir seyir izlemiştir. 2013 yılında yıllık artışı yüzde 7,1 olarak gerçekleşen Özel Kapsamlı Tüketici Göstergelerinden H Endeksi 2014 yılı Ağustos ayında yıllık yüzde 10,4 artmıştır. Aynı dönemde I Endeksi yıllık artışı da buna paralel bir eğilim göstermiş, 2013 yılında yüzde 7,1 iken Ağustos ayında yüzde 9,7 olarak gerçekleşmiştir.

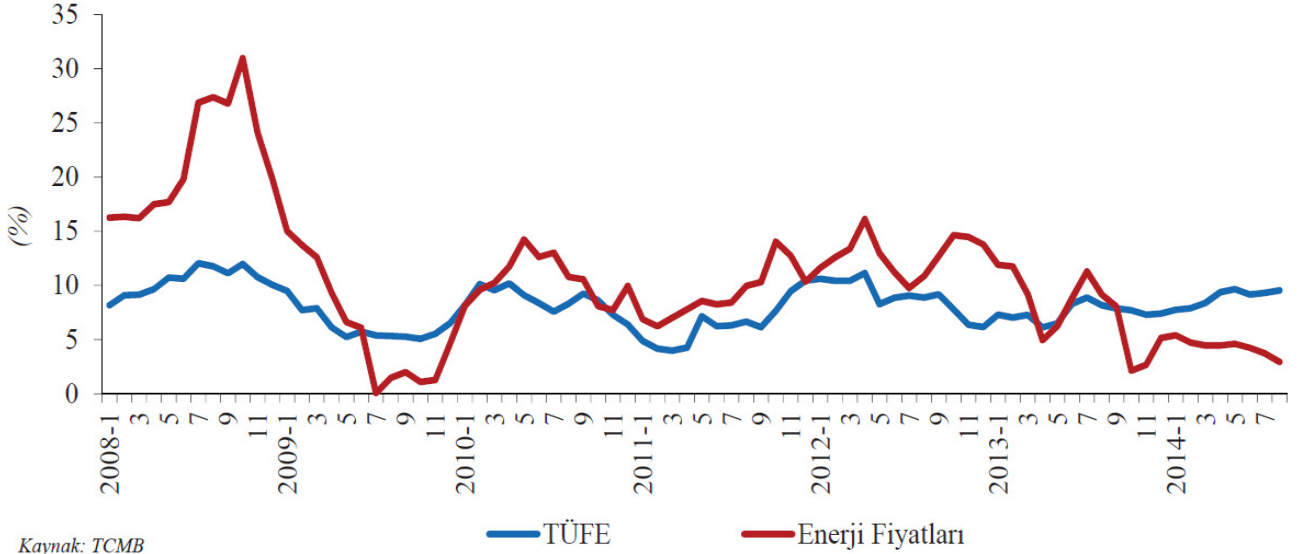
Şekil 7: Çekirdek Enflasyon ve Döviz Kuru

Kaynak: TCMB

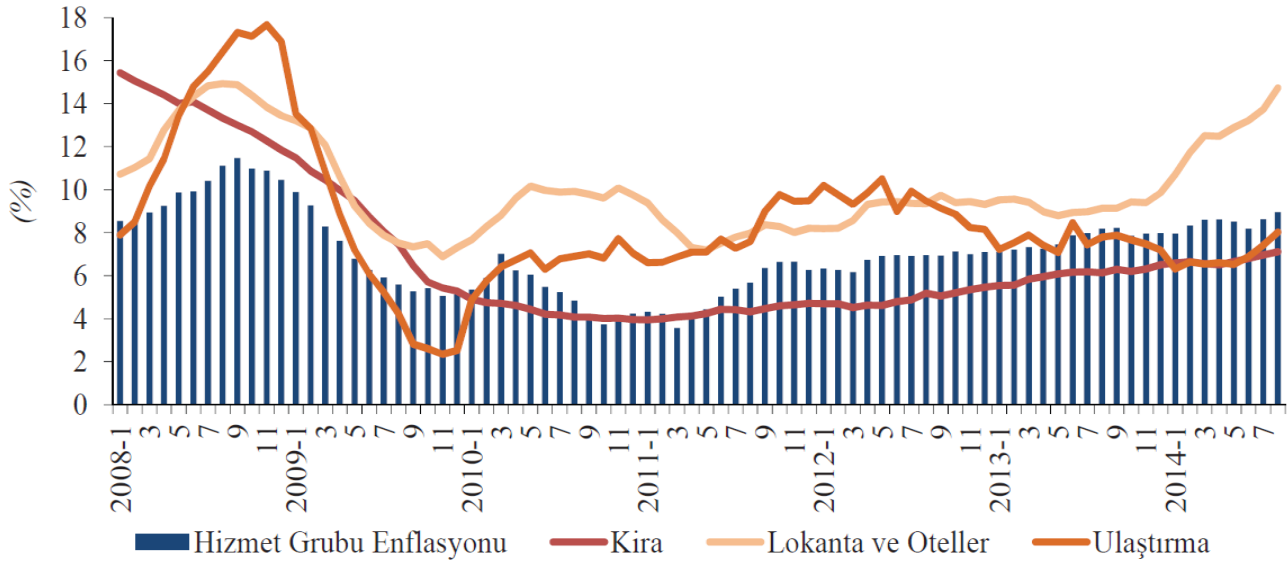
Enerji fiyatları 2014 yılının ilk çeyreğinde TL'deki değer kaybına rağmen petrol fiyatlarındaki azalma nedeniyle çok düşük bir oranda artmıştır. Yılın ikinci çeyreğinde ise petrol fiyatlarındaki artışa rağmen TL'nin değerlenmesi ve EPDK'nın tavan fiyat uygulamasının etkisiyle gerileyerek enflasyonun düşmesine katkı sağlamıştır. Böylece 2013 yılı sonunda yüzde 5,2 olan yıllık enerji grubu enflasyonu 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla yüzde 2,9'a düşmüştür.

Şekil 8: Enerji Fiyatları Yıllık Enflasyonu

2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla hizmet grubunda yıllık enflasyon geçmiş yıl ortalamalarının belirgin olarak üzerinde artmıştır. Hizmet fiyatlarının temel belirleyicileri arasında ücretler, talep koşulları ve geriye dönük fiyatlama davranışının yanında, enerji ve gıda fiyatları ile döviz kuru gibi maliyet yönlü unsurlar öne çıkmaktadır. Nitekim yüksek seyreden gıda fiyatları da dolaylı olarak hizmetler grubunu etkilemektedir. Ayrıca, enflasyon beklentilerindeki artış da etkili olmaktadır. Hizmetler grubunun alt kalemlerine baktığımızda lokanta-otel ve diğer hizmetler (kira, lokanta ve oteller, ulaştırma ile haberleşme hizmetleri dışında kalan hizmetler) gruplarındaki yükseliş belirleyici olmuştur. Ağustos ayı itibarıyla yıllık artış oranları incelendiğinde, lokanta-otelde hizmet grubu genelinin üzerindeki artış eğiliminin sürdüğü, kira grubunun yatay bir seyir izlediği, ulaştırma grubunun ise yatay bir seyir izledikten sonra yeniden yükselmeye başladığı görülmektedir. Ağustos ayı itibarıyla hizmetler sektöründe enflasyon yıllık bazda yüzde 9 civarında seyretmektedir.

Şekil 9: Hizmet Grubu Yıllık Enflasyonu

Kaynak: TCMB

Tablo 2: Özet Yıllık Enflasyon Gelişmeleri

(Yüzde)	2013	2014 Ağustos
TÜFE	7,4	9,5
Gıda ve Alkolsüz İçecekler	9,7	14,4
Alkollü İçecekler ve Tütün	10,5	4,6
Giyim ve Ayakkabı	4,9	8,6
Konut	4,8	5,4
Ev Eşyası	6,0	9,6
Sağlık	4,9	9,1
Ulaştırma	9,8	9,5
Haberleşme	1,2	1,5
Eğlence ve Kültür	5,2	9,0
Eğitim	10,1	8,6
Lokanta ve Oteller	9,9	14,7
Çeşitli Mal ve Hizmetler	2,2	8,1
H Endeksi	7,1	10,4
I Endeksi	7,1	9,7

Kaynak: TÜİK

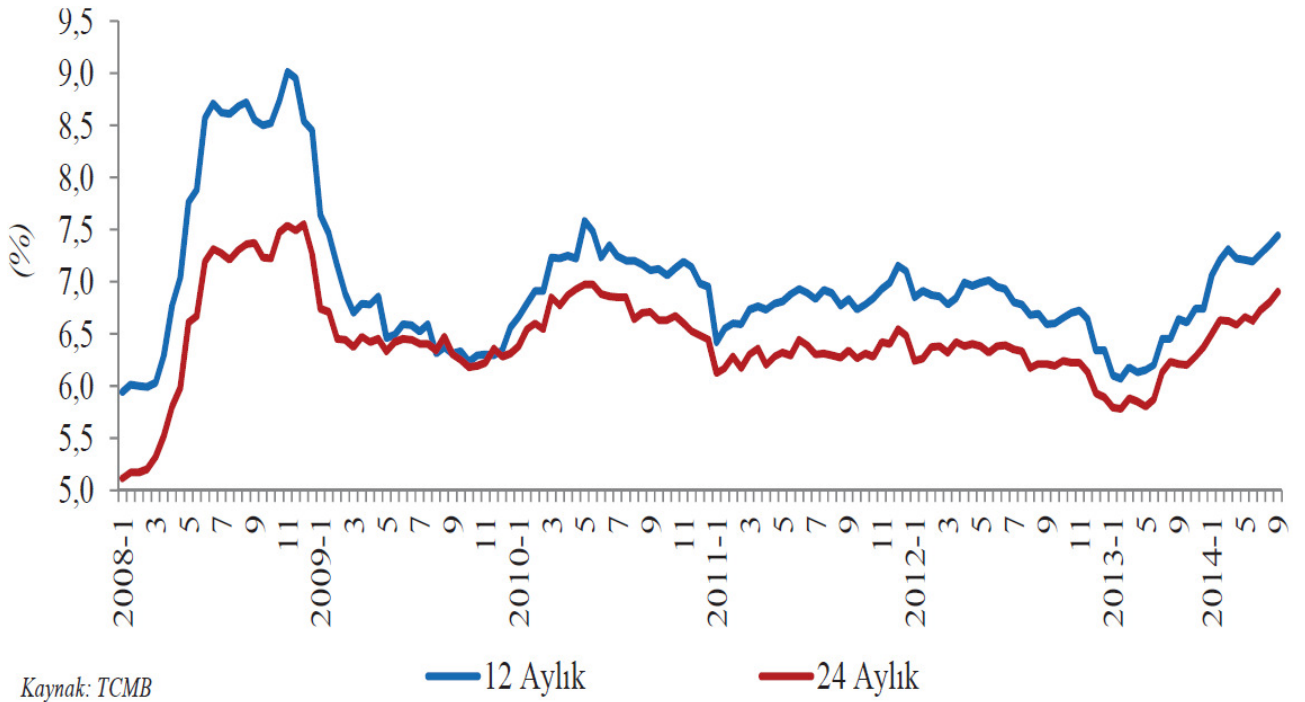
Yİ-ÜFE enflasyonu ise 2014 yılının ilk çeyreğinde imalat fiyatlarında artış ve TL’de gözlenen değer kaybıyla yükselmiştir. Yılın ikinci çeyreğinde ise imalat fiyatlarındaki ılımlı seyrin etkisi ve TL’deki değer kazancıyla birlikte Ağustos ayında yüzde 9,9’a gerilemiştir.

Bu dönemde yıllık enflasyon imalat sanayisinde yüzde 11 seviyesine, petrol ve ana metal hariç imalat sanayisinde ise yüzde 11,45’e gerilemiştir.

Ana sanayi gruplarına göre incelendiğinde ise son dönemde dayanıklı tüketim malları, ara ve sermaye malları fiyatları azalırken ve dayanıksız tüketim malları fiyatlarının Yİ-ÜFE'deki düşüşe rağmen artmaya devam ettiği görülmektedir. Dayanıksız tüketim malları fiyat artışında tüketici fiyatlarına da yansıyan gıda fiyatları etkili olmuştur. Gıda dışı imalat sanayi fiyatlarının seyri ise tüketici fiyatları üzerinde maliyet yönlü baskıların nispeten ılımlı seyrettiğini göstermektedir.

Önümüzdeki dönemde gerek alınan makro ihtiyati tedbirler gerekse özel kesim nihai yurt içi talebinde öngörülen ılımlı seyir enflasyonda düşüşü destekleyecek faktörlerdir. Ancak enflasyonun ulaştığı yüksek seviyeler orta vadeli beklentileri olumsuz etkilemektedir. 2014 yılı Eylül ayı itibarıyla gelecek 12 ve 24 aya ilişkin enflasyon beklentileri yüzde 7,4 ve 6,8 olarak gerçekleşmiştir. Beklentilerin artışı uzun vadede sınırlı olsa da yukarı doğru güncellenmiştir. 2015 yıl sonunda ise gıda fiyatlarının normalleşmesi ile sıkı para ve maliye politikası sayesinde enflasyonun yüzde 6,3'e gerileyeceği tahmin edilmektedir.

Şekil 10: Yıllık Enflasyon Beklentileri

6. YURT İÇİ FİNANSAL PİYASALAR

Amerikan Merkez Bankasının (Fed) tahvil alım programını azaltacağını açıklaması ile başlayan piyasalardaki dalgalı dönemin ardından 2014'ün ilk çeyreğinde devam eden para politikalarına dair belirsizliklerin etkisi ile sermaye akımları gelişmekte olan ülkelerde zayıf seyretmiştir. Fakat Fed'in destekleyici politikalarına uzun süre devam edeceğini açıklaması ve uzun vadeli faiz beklentilerini düşürmesi, ayrıca Avrupa Merkez Bankasının politika faiz oranlarını indirmesi ve son dönemde yeni bir nicel genişleme programını duyurması küresel likidite koşullarında iyileştirici yönde etki yaparak 2014'ün ikinci çeyreğinde risk primlerinin düşmesine, gelişmekte olan ülkelerde sermaye akımlarındaki zayıflığın tersine dönmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca Ocak 2014'te Türkiye'de, Fed'in tahvil alım programını azaltmaya başlamasının ve bölgesel jeopolitik risklerin etkisi ile artan kurun enflasyon üzerinde baskı oluşturması nedeniyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının politika faiz oranında yaptığı 5,5 puanlık artırımı finansal piyasaların normalleşmeye başlamasında etkili olmuştur. Bu tarihten itibaren faiz oranları ve kur düşmüş, borsa endeksi yükselmiştir. Fakat Haziran ayının ikinci haftasından sonra artan jeopolitik riskler ve Eylül ayında Fed'in faiz artırımına beklenenden önce başlamasına ilişkin endişeler finansal piyasaları olumsuz etkilemiştir. Bundan sonraki süreçte ise Fed'in faiz artırımının zamanlaması, ECB'nin genişletici politikalarının etkisi ve jeopolitik riskler finansal piyasalardaki gidişatı belirleyecek temel etkenler olacaktır.

Bankacılık sektörü 2014 yılında güçlü ve sağlıklı konumunu muhafaza etmiştir. Sermaye yeterlilik oranının yasal sınırın iki katı olması ve kredilerin takibe dönüşüm oranının oldukça düşük seviyelerde yatay bir seyir izlemesi bunun göstergesidir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun uyguladığı makro ihtiyati tedbirlerin etkisiyle düşen ve kompozisyonu ticari krediler lehine değişen toplam kredi artış oranları finansal istikrarın sağlanması adına önemli bir gelişme olmuştur.

A. Borsa İstanbul

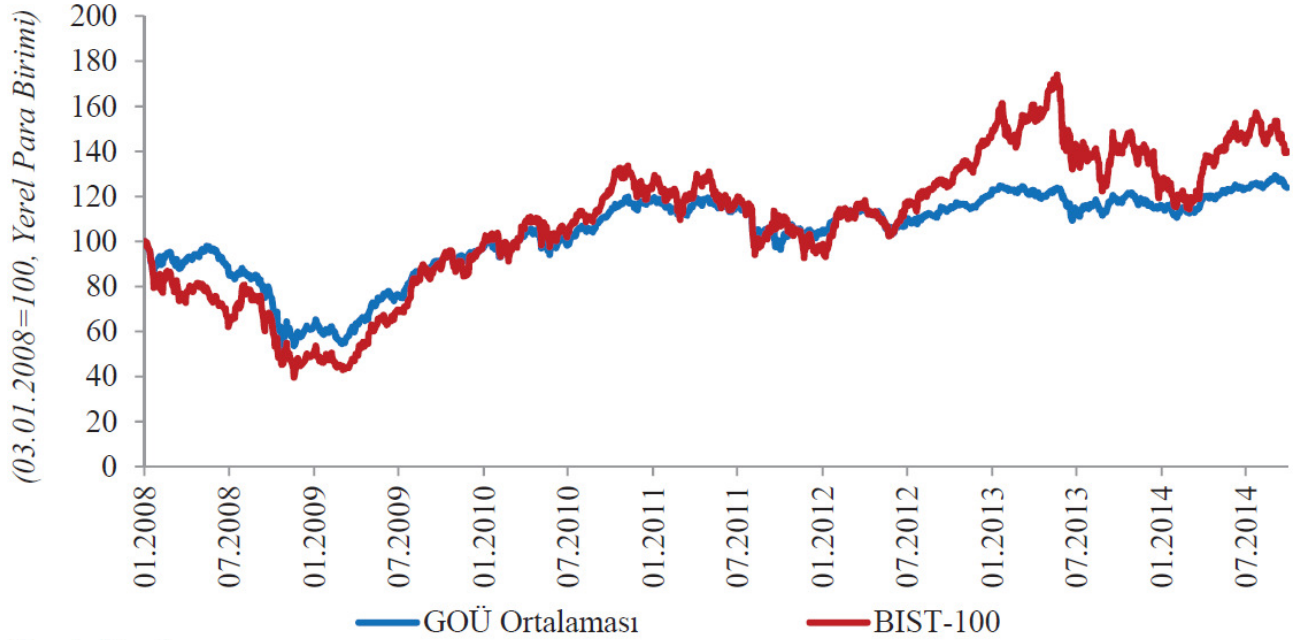
Küresel likidite bolluğu, yüksek risk iştahı ve Türkiye'nin kredi notundaki artışın etkisi ile 22 Mayıs 2013'te tarihi zirve olan 93.179 seviyesine kadar çıkan BIST-100 endeksi 2013 yılının tamamında yüzde 15 düşmüştür. Bu düşüşte Fed'in genişletici para politikasından çıkış sinyalini vermesi ve yıl sonunda yaşanan politik sorunlar etkili olmuştur.

Aralık 2013'te Fed'in genişletici para politikasından çıkışını başlatması ise Fed'in yeni başkanı Yellen'in yumuşak mesajları ve ECB'nin genişletici politikalara devam etmesi ile birleştiği için gelişmekte olan ülkelerin finansal piyasalarında beklendiği kadar sert dalgalanmalara neden olmamıştır.

2014 yılının ilk aylarında genel olarak yatay bir seyir izleyen BIST-100 endeksi küresel ekonomideki risk iştahındaki artış, Fed'in ilk faiz artırımının 2015'te gerçekleşeceği beklentisi, TCMB'nin Ocak ayından itibaren sergilediği sıkı para politikası duruşu ve Mart ayında yapılan yerel seçimlerin sonucunda siyasi istikrarın devam edeceğine yönelik beklentilerin etkisiyle yeniden yükseliş eğilimine girmiştir.

Gelişmekte olan ülkelerden pozitif ayrışma devam ederken son dönemde jeopolitik gerginliklerdeki artış ve Fed'in faiz oranlarını beklenenden erken artırdığına yönelik endişeler nedeniyle risk iştahının düşmesi endeksin aşağı yönlü hareketine neden olmuştur.

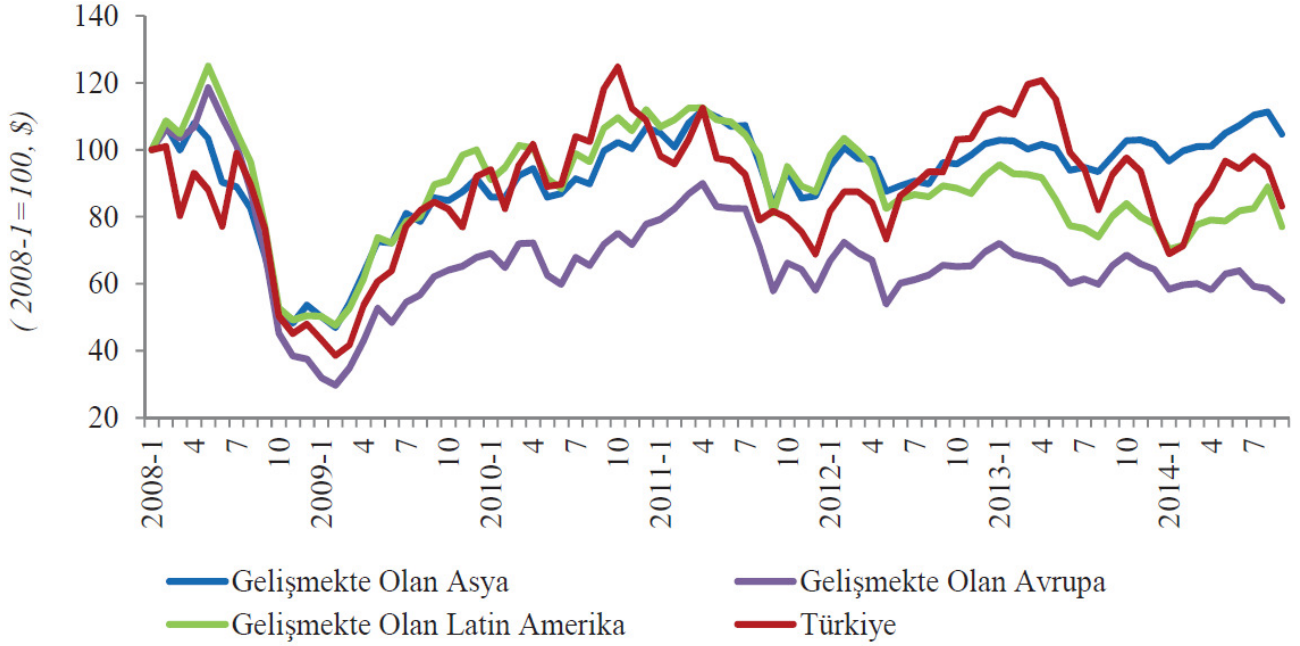
Şekil 1: Gelişmekte Olan Ülkelerin Borsa Endeksi

Kaynak: Bloomberg

MSCI endekslerine bakıldığında ise Türkiye'nin endeksi Mayıs 2013'ten Ocak 2014'e kadar yüzde 40 düşerek Gelişmekte Olan Asya'nın endeks seviyesinin altına gerilemiştir. Bu dönemde Gelişmekte Olan Latin Amerika'nın endeksinde de küresel gelişmelerden kaynaklı yüzde 17'lik belirgin bir düşüş dikkat çekmektedir. Ocak ayından Temmuz ayına kadar yukarıda bahsedilen olumlu gelişmelerin etkisi ile yeniden yükselişe geçen Türkiye'nin endeksi Temmuz ayından Eylül ayına kadar yüzde 15 düşmüştür.

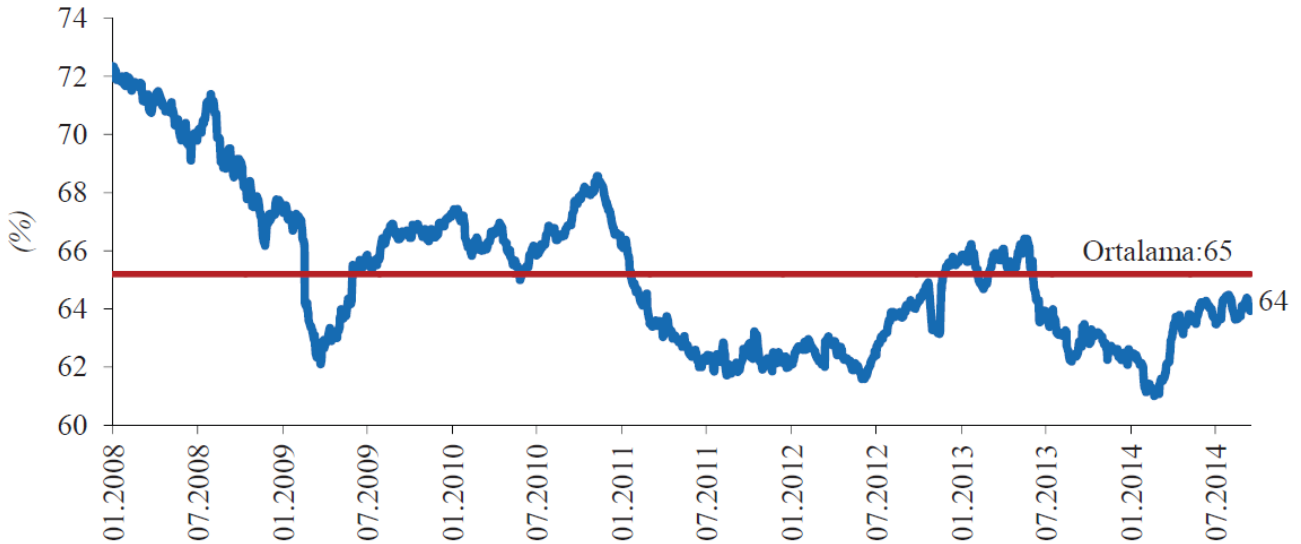
Şekil 2: MSCI Endeksi

Kaynak: Morgan Stanley Capital International

Küresel ortamdaki belirsizlikler ve risk iştahındaki kayıplar nedeniyle Mart 2013'teki yüzde 66 oranından Ocak 2014'te yüzde 61'e düşen hisse senedi piyasasındaki yabancı yatırımcıların payı bu tarihten itibaren tekrar yükselerek 15 Eylül itibarıyla yüzde 64'e kadar çıkmıştır.

Şekil 3: Hisse Senedi Piyasasındaki Yabancı Yatırımcıların Payı

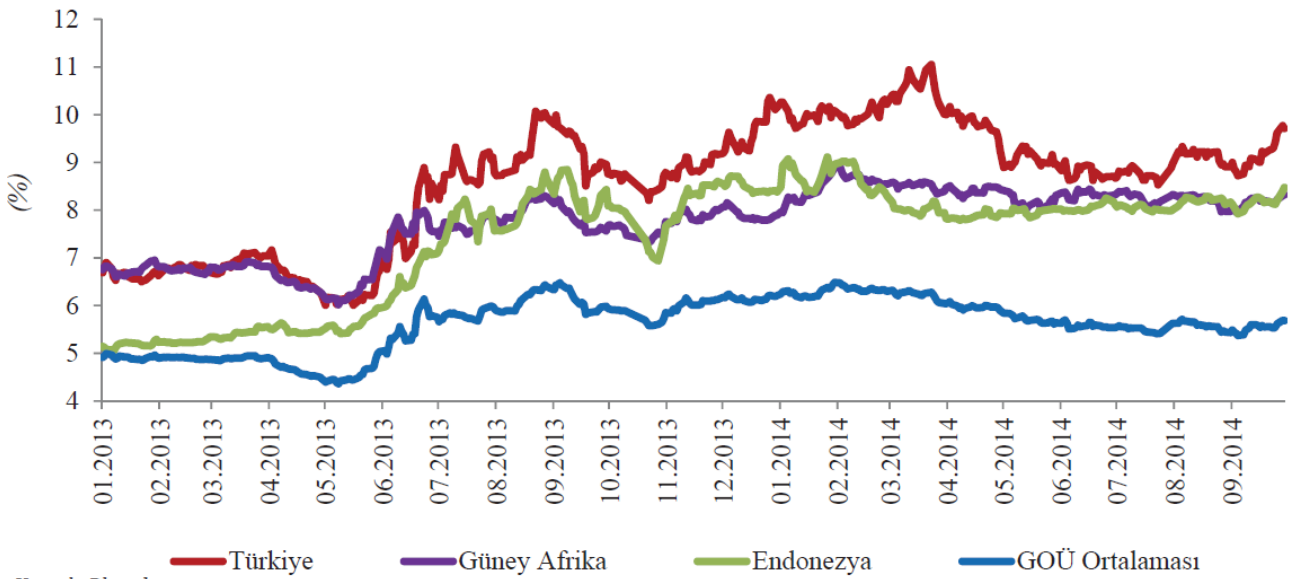
Kaynak: Merkezi Kayıt Kuruluşu

B. Tahvil ve Bono Piyasaları

Fed'in genişletici para politikasından çıkış sinyalini verdiği Mayıs 2013'te başlayan küresel belirsizlik ortamı faiz oranlarının özellikle gelişmekte olan ülkelerde yükselmesine neden olmuştur.

Gelişmekte olan ülkelerin 10 yıllık tahvil faiz oranlarının ortalamasına bakıldığında 2013 yılının Mayıs ayından itibaren yükselmeye başlayan ve 2013 yılının son çeyreğinde yatay seyreden faiz oranlarının piyasalardaki olumlu havanın etkisiyle 2014 yılında düştüğü görülmektedir. Eylül ayında ise faiz oranları yeniden yükselmeye başlamıştır.

Şekil 4: 10 Yıllık Tahvil Faizi (Yerel Para Birimi Cinsinden)

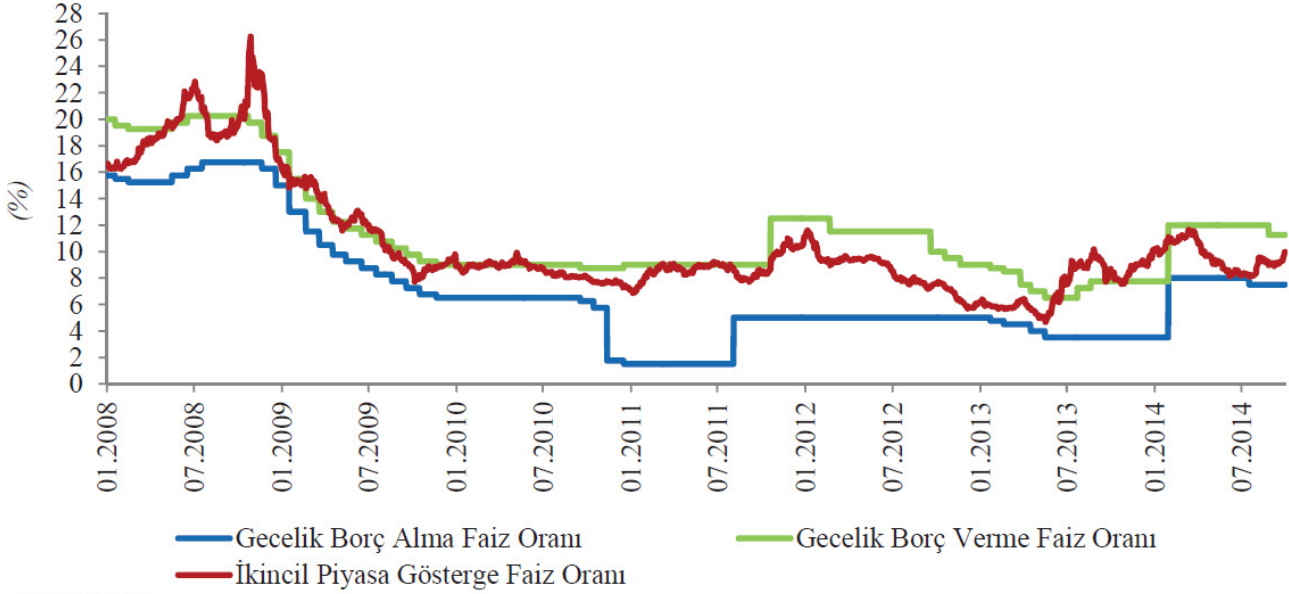

Kaynak: Bloomberg

Türkiye'de ise Fed'in parasal genişleme politikasına son vereceğinin sinyalini vermesinin ardından yükselmeye başlayan tahvil faiz oranları Temmuz 2013'ten itibaren TCMB'nin para politikası duruşunda sıkılaştırmaya gitmesinin etkisiyle bir miktar gerilese de Fed'in Aralık ayında tahvil alım programını azaltmaya başlamasının etkisiyle faiz oranlarındaki yükseliş trendi Nisan 2014'e kadar devam etmiştir. 28 Ocak 2014'te yapılan olağanüstü para politikası kurulu toplantısında politika faiz oranının yükseltilmesi ve piyasalardaki olumlu havanın desteği ile Nisan ayından itibaren gerileyen 10 yıllık tahvil faiz oranı Eylül ayında Fed'in beklenenden erken faiz arttırabileceği endişesi ile tekrar yükseliş eğilimine girmiştir.

2013 yılının Mayıs ayına kadar kademeli olarak düşüş eğiliminde olan gösterge tahvil faiz oranı ise Mayıs ayında risk iştahındaki azalmayla birlikte yükselişe geçmiş, Temmuz 2013'teki parasal sıkılaştırmanın etkisi ile bir miktar düşse de Mart 2014'te yüzde 11'e kadar yükselmiştir. Risk primlerindeki iyileşme ve azalan belirsizlik neticesinde gösterge tahvil faiz oranı Nisan ayından itibaren düşmeye başlayarak Temmuz ayı içerisinde yüzde 8'e kadar gerilemiştir. Ancak son dönemde yeniden yükselen tahvil faiz oranı Eylül ayında yüzde 10'a kadar çıkmıştır.

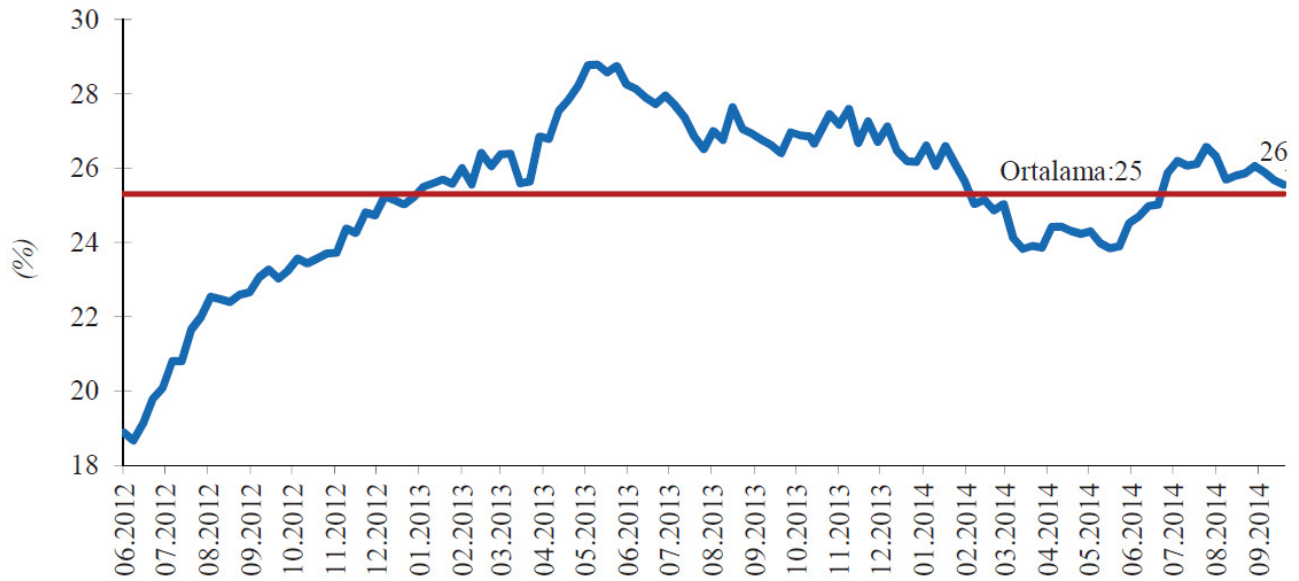
Şekil 5: İkincil Piyasa Gösterge ve TCMB Gecelik Borç Alma - Borç Verme Faiz Oranı

Kaynak: TCMB

Sermaye girişlerinin yavaşlaması nedeni ile Mayıs 2013'ten itibaren düşüş eğiliminde olan tahvil bono piyasasındaki yabancı yatırımcıların payı Mart 2014'te yüzde 24'e kadar gerilemiştir. Piyasalardaki olumlu havanın etkisi ile artan risk iştahına bağlı olarak gelişmekte olan ülkelerde sermaye akımlarındaki toparlanma ile birlikte Mayıs ayından itibaren artmaya başlayan tahvil-bono stokundaki yabancı payı Eylül ayında bir miktar gerileyerek 19 Eylül itibarıyla yüzde 26 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 6: Tahvil-Bono Piyasasındaki Yabancı Yatırımcıların Payı

Kaynak: TCMB

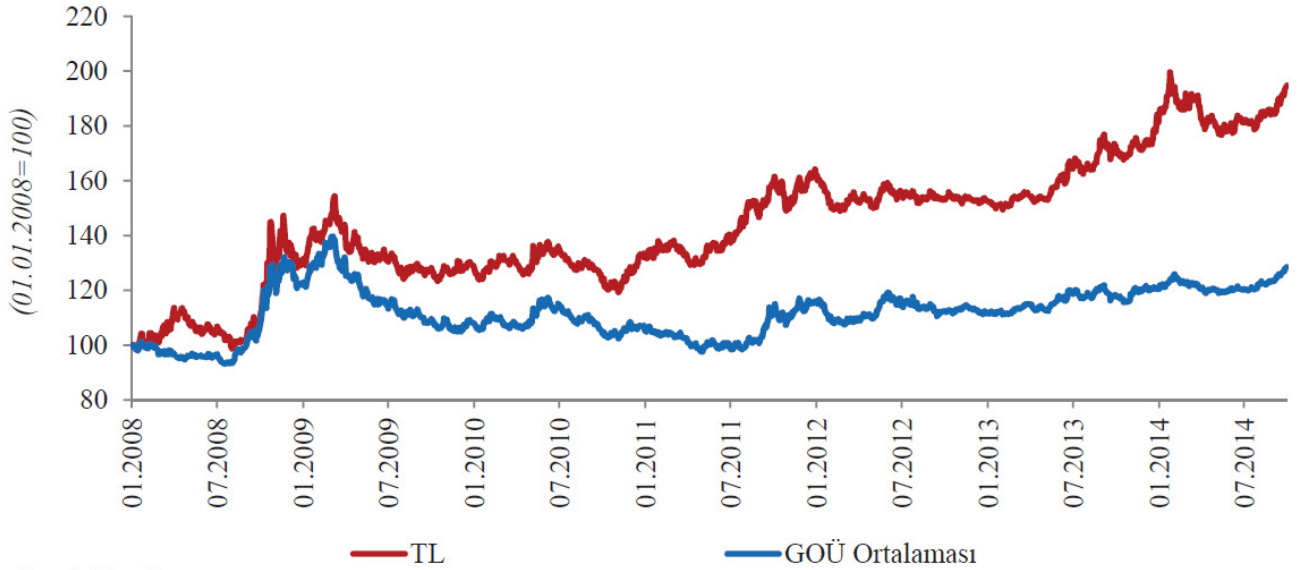
C. Döviz Kurlarındaki Gelişmeler

Küresel finansal belirsizliklerin arttığı Mayıs 2013'ten 2013 yılının sonuna kadar geçen süreçte gelişmekte olan ülkelerin para birimlerinde olduğu gibi Türk Lirasında da belirgin bir değer kaybı gözlenmiştir. Fed'in tahvil alımlarını Aralık 2013'te azaltacağını açıklaması ile bu yöndeki belirsizliğin azalması küresel piyasaları olumlu etkilemiştir.

Fakat bu dönemde Fed'in politika faizlerini ne zaman artırmaya başlayacağı belirsizlik unsuru olmaya devam etmiştir. Aralık 2013'te Fed'in para politikasını normalleştirmeye başlamasının piyasaları etkilemesi nedeniyle gelişmekte olan ülkeler sıkı para politikaları uygulayarak politika faizlerini artırmışlardır. Bu gelişmelerin etkisi ile Ocak ayından itibaren gelişmekte olan ülkelerin para birimleri yeniden değerlendirilmeye başlamıştır.

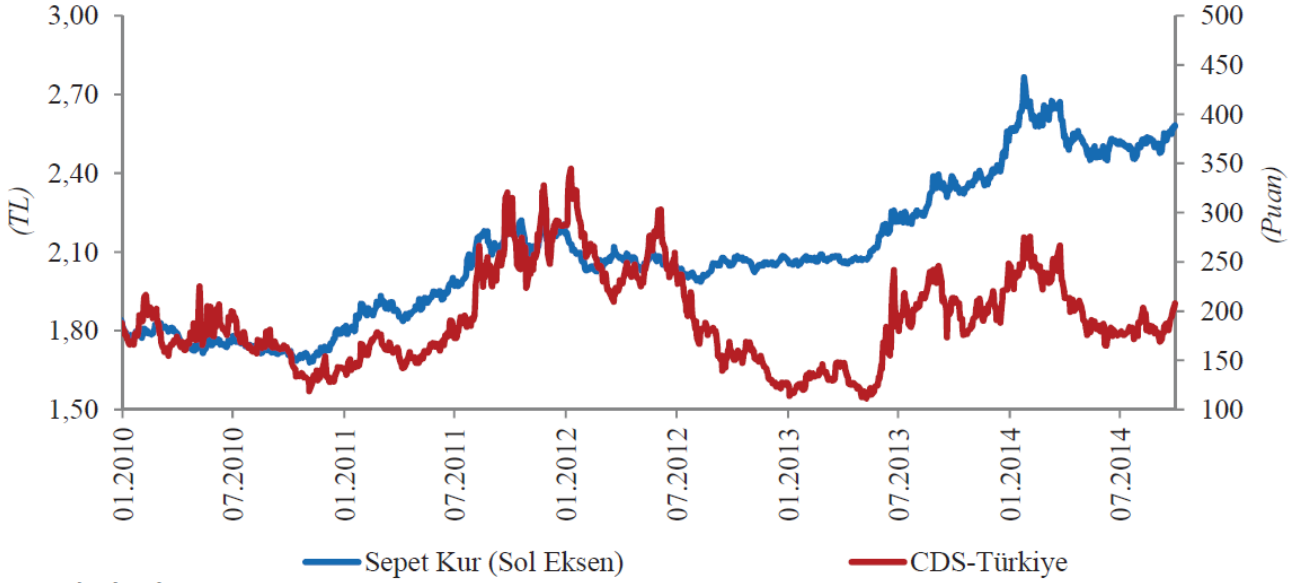
Türkiye'de Ocak ayı sonunda yapılan güçlü para politikası sıkılaştırması risk algısında iyileşme sağlamış, Türk Lirasındaki değer kaybının telafisi gelişmekte olan ülkelerin ortalamasından daha hızlı gerçekleşmiştir. Ancak Haziran ayının ikinci haftasından sonra artan jeopolitik riskler ve Eylül ayındaki Fed kaynaklı belirsizlik Türk Lirasının değer kaybetmesine neden olmuştur.

Şekil 7: Dolara Karşı Döviz Kurları

Bu dönemde sepet kur ile CDS risk primi arasındaki ilişki devam etmiştir. Risk priminin arttığı Ocak 2014'te 2,77 TL seviyesine kadar yükselen sepet kur bu tarihten itibaren Haziran ayına kadar düşüş eğilimini sürdürmüştür. Son dönemde risk primindeki artışa paralel olarak tekrar yükselen sepet kur Eylül 2014 itibarıyla 2,58 TL seviyesine gelmiştir.

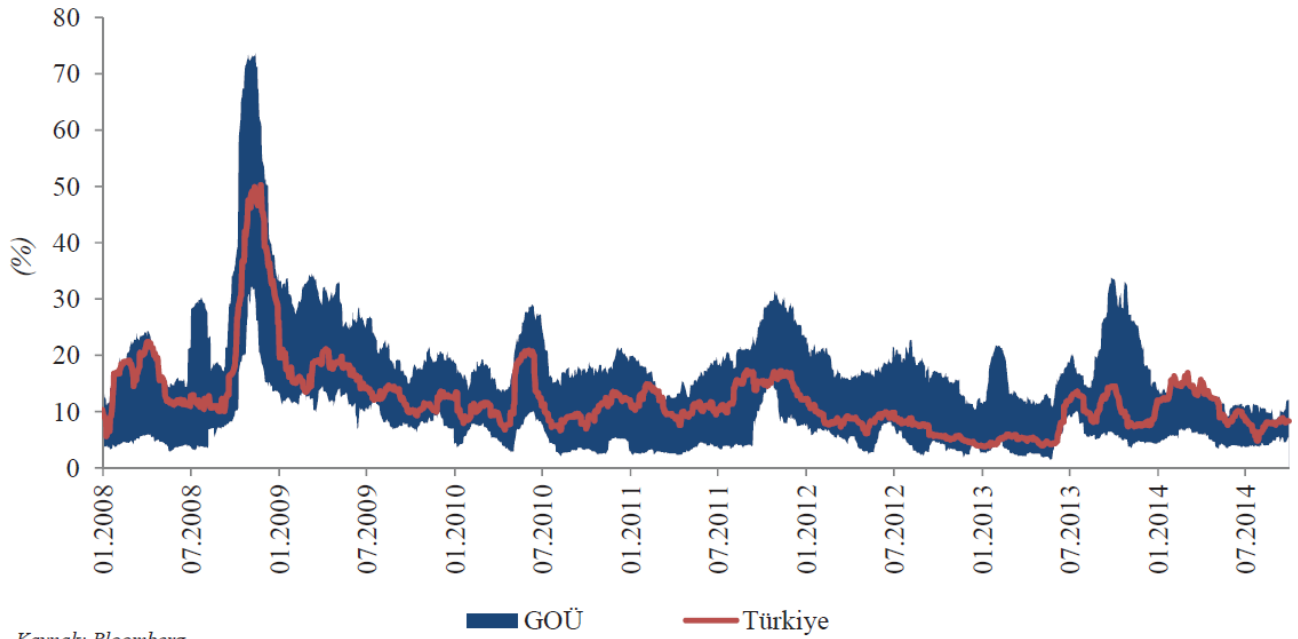
Şekil 8: Sepet Kur ve 5 Yıllık CDS Primi

Kaynak: Bloomberg

Özellikle 2013 yılı sonundaki belirsizlik artışı ile beraber kurdaki oynaklık da artmıştır. Fakat para politikasındaki sıkı duruşun ve gelişmiş ülke merkez bankalarının destekleyici para politikalarının devam edeceğine dair açıklamalarının etkisi ile 2014 yılının ikinci çeyreğinden itibaren azalan kur oynaklığı son dönemde bir miktar yükselmiştir.

Şekil 9: Kur Oynaklığı

Kaynak: Bloomberg

D. Bankacılık Sektörü

Bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı ve kârlılık oranlarıyla güçlü ve sağlam yapısını sürdürmektedir.

Fed'in genişletici para politikasından çıkışı süresince karşılaşılabilecek şokları absorbe edebilecek yeterlilikte olan bankacılık sektöründe oluşabilecek riskler makro ihtiyati politika tedbirleri ile bertaraf edilmektedir.

Mayıs 2013'ten itibaren artan küresel belirsizlik ortamı bankacılık sektöründe başta mevduat faiz oranları olmak üzere fonlama maliyetlerini artırmıştır.

Ayrıca kredi kullanımını sınırlandırıcı düzenlemelerin de etkisiyle sektörün büyümesi yavaşlamış ve 2013 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 7,9 büyüyen aktif toplamı 2013 yılının son çeyreğinde yüzde 5,1, 2014 yılının ikinci çeyreğinde ise yüzde 1,8 büyümüştür.

Tablo 1: Bankacılık Sektörü Temel Verileri

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013 Ağustos	2014 Ağustos
Toplam Aktifler (Milyon TL)	732.536	834.014	1.006.667	1.217.695	1.370.690	1.732.401	1.611.185	1.851.938
Özkaynaklar (Milyon TL)	86.424	110.887	134.542	144.646	181.940	193.724	183.165	218.640
Toplam Mevduat (Milyon TL)	454.599	514.620	617.037	695.496	772.217	945.770	880.804	991.452
Toplam Krediler (Milyon TL)	367.445	392.621	525.851	682.893	794.756	1.047.410	965.177	1.145.999
Dönem Net Kârı (Milyon TL)	13.421	20.182	22.116	19.844	23.523	24.664	17.927	16.658
Sermaye Yeterlilik Oranı (%)	18,0	20,6	19,0	16,6	17,9	15,3	15,5	16,3

Kaynak : BDDK

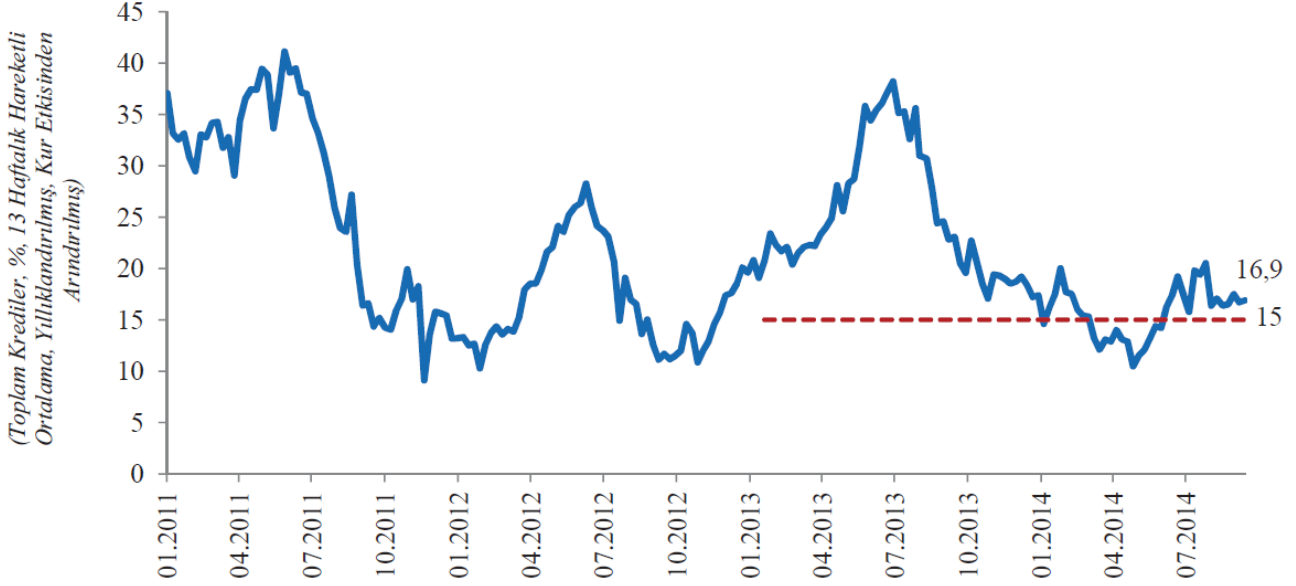
Bankacılık sektörünün önemli göstergelerinden biri olan aktif toplamı yılın ilk sekiz ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15 büyüyerek 1,9 trilyon TL olmuştur. 2014 yılının ilk aylarındaki kur ve faiz oynaklığına rağmen bankacılık sektörü güçlü likidite oranları ve sermaye yapısıyla büyümesini sürdürürken aktif kalitesini korumayı başarmıştır.

Diğer yandan kredilerin takibe dönüşüm oranı oldukça düşük seviyelerdedir. Kredi büyümesinin BDDK'nın aldığı makro ihtiyati tedbirler sonrasında baskılanması aktif kalitesinin korunmasında rol oynamıştır.

Dünyada yaşanan likidite bolluğunun sermaye akımlarına etkisi ve kredi faizlerinin gerilemesi nedeniyle kredi büyümesindeki artış eğilimi Temmuz 2013'e kadar devam etmiştir. Fed'in Mayıs ayında yaptığı açıklamaların ve 2013'ün üçüncü çeyreğinden itibaren BDDK'nın kredi kartı limitlerini sınırlaması, aşgari ödeme tutarını yükseltmesi, taksit sınırlaması, konut kredileri haricindeki tüketici kredilerinde ihtiyat payını artırması, taşıt ve ihtiyaç kredilerine vade sınırlaması getirmesi gibi makro ihtiyati tedbirlerinin etkisiyle kredi büyüme oranları düşmeye başlamıştır. Mayıs 2014'te yüzde 10'a kadar gerileyen kredi büyümesini TCMB'nin Ocak ayında yaptığı faiz artırımını desteklemiştir.

Risk iştahındaki artış ve faiz oranlarındaki düşüş eğiliminin etkisi ile Mayıs ayından itibaren kredi büyümesi yeniden yükselmeye başlamış, ancak son dönemdeki düşüşle birlikte 19 Eylül itibarıyla yüzde 16,9'a gelerek referans değer olarak kabul edilen yüzde 15'in üzerinde kalmıştır.

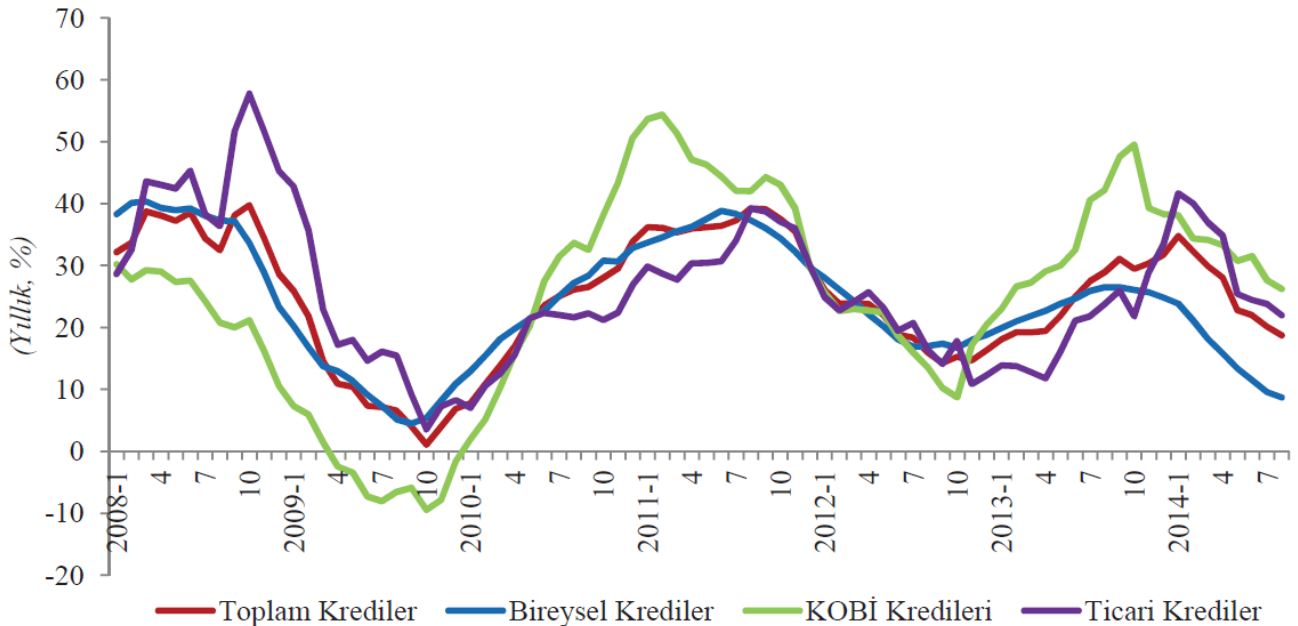
Şekil 10: Kredilerde Büyüme

Kaynak:TCMB

Tüm kredi türlerinde kredi büyümesi hız kesmekle birlikte bireysel kredilerin büyümesindeki hızlı düşüşte kredi kartlarına taksit sınırlandırması yapan ve Şubat 2014'te yürürlüğe giren düzenlemenin etkisi olmuştur. Bununla birlikte şirketler kesimine kullanılan kredilerdeki yıllık artış oranının bireysel kredilerdeki yıllık artış oranının önüne geçtiği gözlenmektedir.

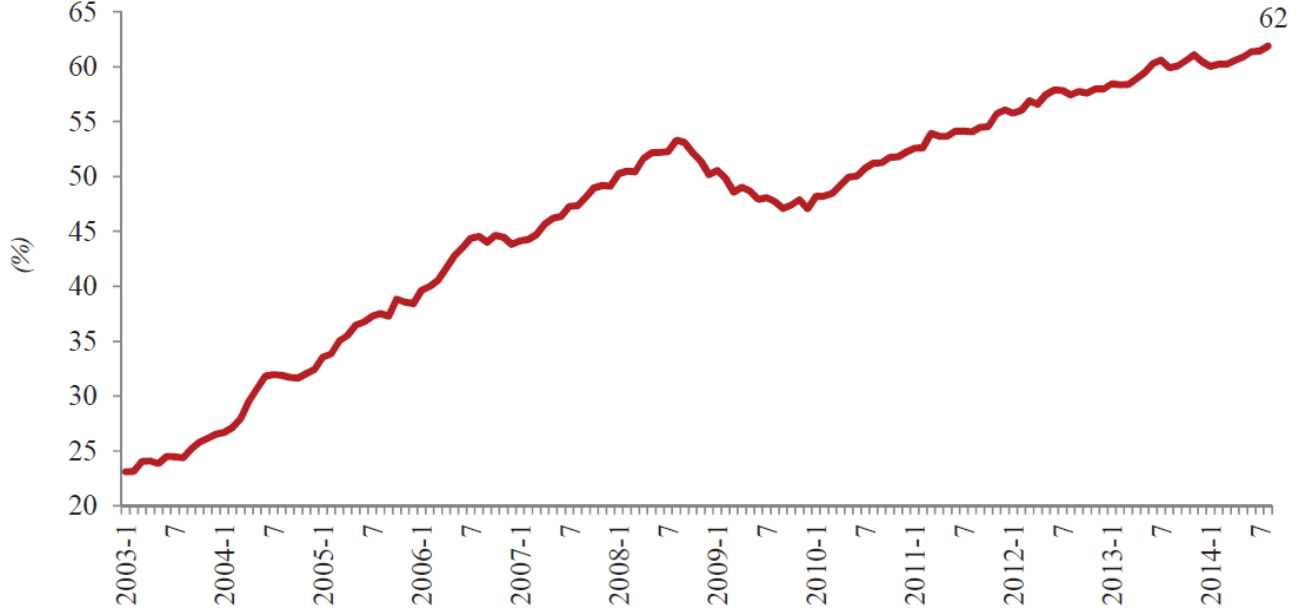
Şekil 11: Kredi Bileşenleri

Kaynak:BDDK

Bankacılık sektörünün en önemli plasman kalemi olan kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2013 yıl sonu itibarıyla yüzde 60,5 iken 2014 Ağustos ayı itibarıyla yüzde 61,9'a yükselmiştir. Kredi hacmi ise 991,5 milyar TL olmuştur.

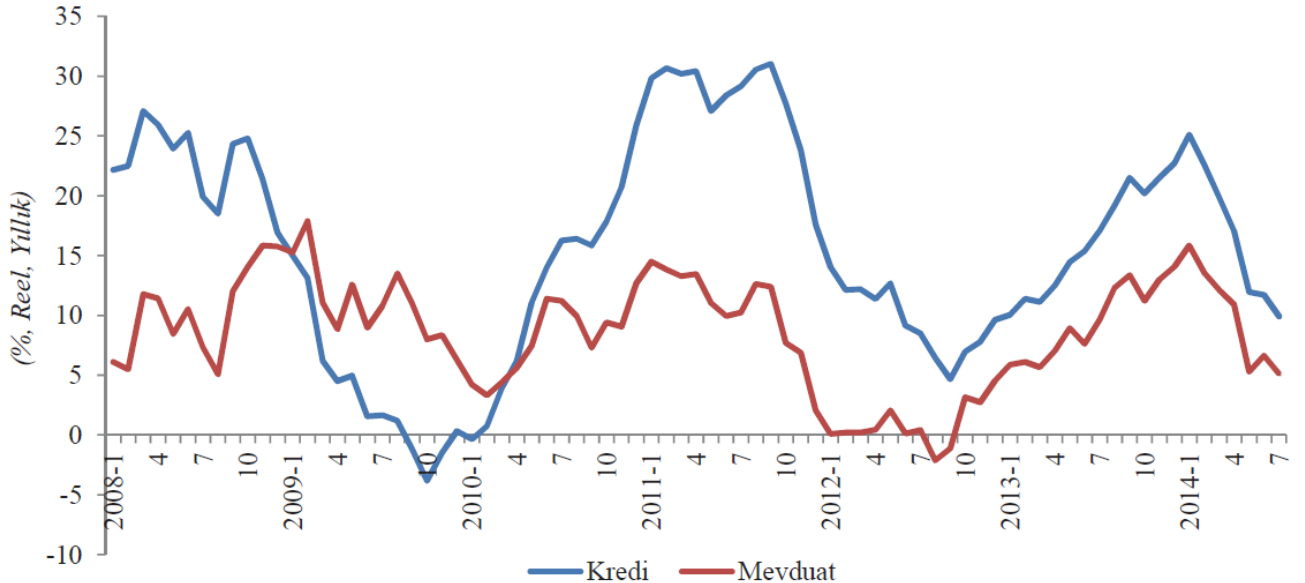
Şekil 12: Kredilerin Aktifler İçindeki Payı

Kaynak: BDDK

TCMB ve BDDK tarafından gerçekleştirilen düzenlemeler neticesinde yavaşlayan kredi büyümesi kademeli olarak mevduat büyüme oranına yaklaşmaktadır. Kredi ve mevduat büyümeleri arasındaki farkın azalması bankacılık sektörünün dış finansman ihtiyacını azaltacağından bankacılık sektörünün olası şoklara karşı direncini artıracaktır.

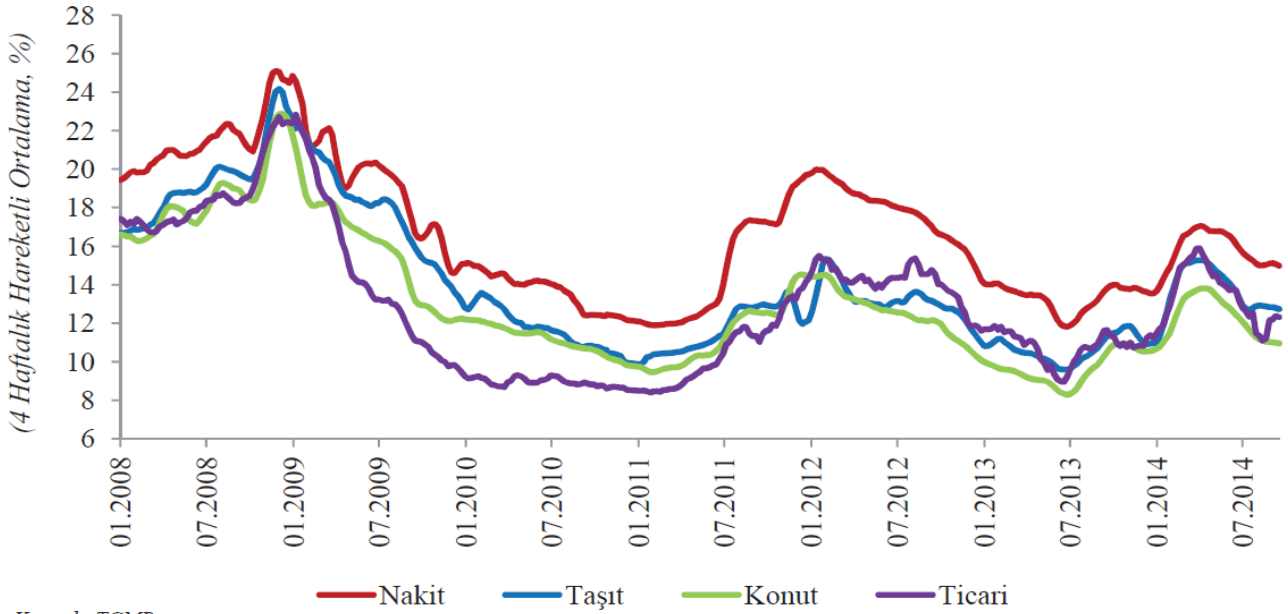
Şekil 13: Kredi ve Mevduat Stoku Büyümesi

Kaynak: BDDK

2013 yılının Haziran ayı itibarıyla en düşük seviyelerine gelen kredi faiz oranları bu tarihten itibaren yükseliş eğilimine girmiştir. Ayrıca TCMB'nin 2014 Ocak ayında yaptığı parasal sıkılaştırma ile faiz oranlarını artırması bu eğilimi hızlandırmıştır. 2014 yılının ikinci çeyreğinde faiz oranları yeniden düşüş eğilimine girmiştir. Bunda TCMB'nin Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında bir hafta vadeli repo faiz oranını toplamda 175 baz puan düşürmesi ve küresel likidite koşullarındaki yumuşama etkili olmuştur.

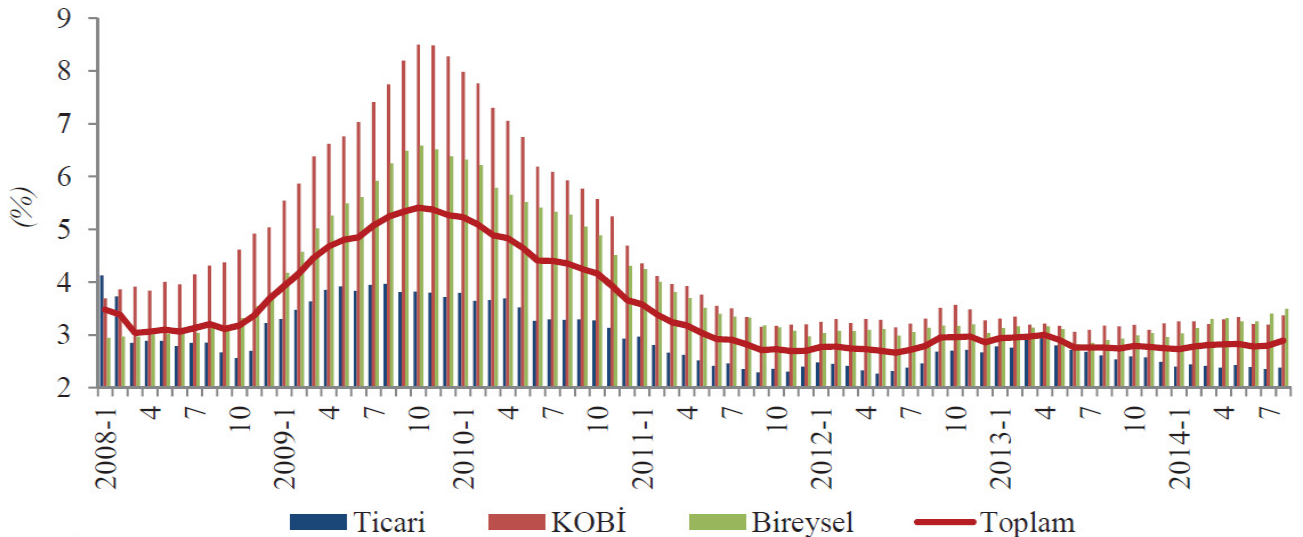
Şekil 14: Kredi Faiz Oranları

2013 sonu itibarıyla 29,6 milyar TL seviyesinde gerçekleşen takipteki alacaklar Ağustos 2014 itibarıyla 34,2 milyar TL seviyesine ulaşmıştır.

Kredilerin takibe dönüşüm oranı ise düşük seviyelerde yatay bir seyir izlemeye devam etmektedir. Bu oran Ağustos 2014'te yüzde 2,9 olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 15: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı

Avrupa Birliği bankacılık sisteminde yaşanan sorunlar ve küresel belirsizlikler nedeniyle kredilerin takibe dönüşüm oranı bazı Avrupa ülkelerinde yüksek seyretmeye devam etmektedir. Açıklanan son verilere göre bu oran Fransa’da yüzde 4,3, Danimarka’da yüzde 4,8, Çek Cumhuriyeti’nde yüzde 5,2, İspanya’da yüzde 8,2, Portekiz’de yüzde 11, İtalya’da yüzde 15,1, Romanya’da yüzde 21,6’dır.

Ayrıca gelişmekte olan ülkelerden Endonezya’da yüzde 1,7, Brezilya’da yüzde 2,9 olan kredilerin takibe dönüşüm oranı Güney Afrika’da yüzde 3,6’dır. Sektörün özkaynakları Ağustos 2014 itibarıyla 218,6 milyar TL olup, Ağustos 2013’e göre yüzde 19 artmıştır. Kâr dağıtımının sınırlandırılması ve kârların bünyede bırakılmasının teşvik edilmesi yönünde BDDK tarafından sürdürülen politikalar çerçevesinde yedek akçelerin ve ödenmiş sermayenin artması sektörün özkaynaklarının güçlenmesini sağlamıştır.

Özkaynaklardaki artış, sektörün mali yapısını güçlendiren ve sermaye yeterliliğini de artıran bir gelişme olması bakımından olumludur.

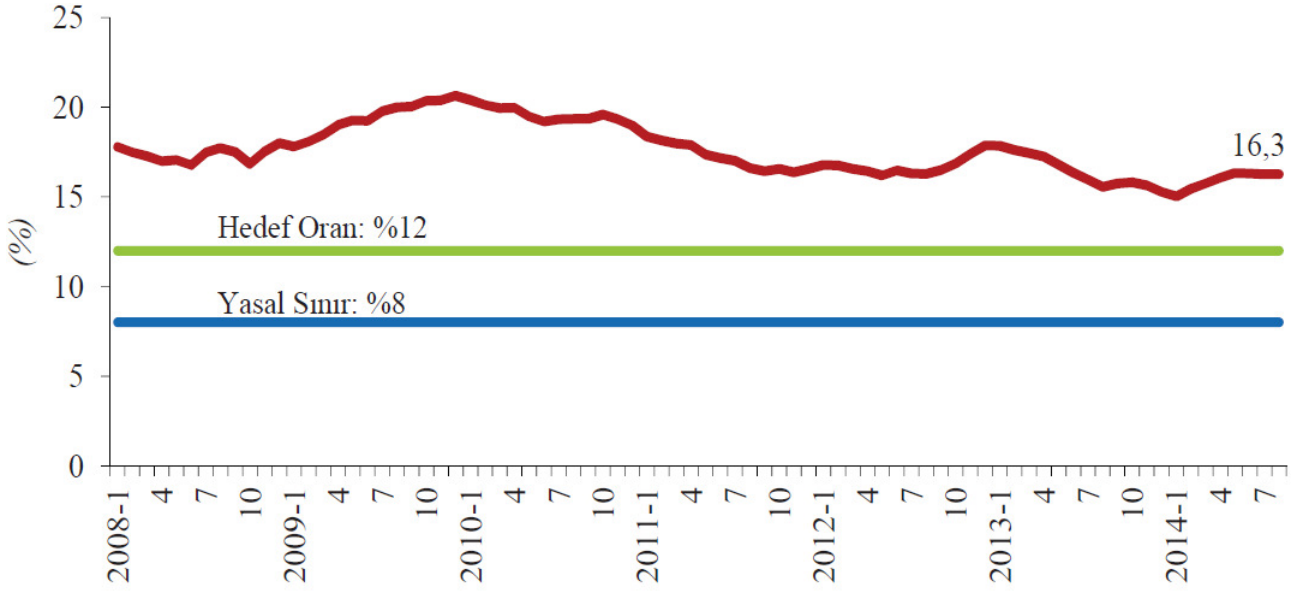
2012 Temmuz ayından itibaren Basel II düzenlemelerinin uygulandığı bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik oranı yasal sınır olan yüzde 8 ve hedef oran olan yüzde 12’nin oldukça üzerindedir.

Sermaye yeterlilik oranı Aralık 2013’te yüzde 15,3, Ağustos 2014’te ise yüzde 16,3 olarak gerçekleşmiştir.

Her ne kadar risk ağırlıklı varlıklardaki yıllık artış oranının yasal özkaynaklardaki yıllık artış oranından fazla olduğu dönemlerde sermaye yeterlilik oranı düşse de son dönemde tekrar yükselmeye başlamıştır.

2014 yılı Ocak ayında Basel III kurallarını içeren “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”in yürürlüğe girmesi asgari oran olan yüzde 8’lik oran uygulamasında bir değişiklik getirmemiştir. Yalnızca yüzde 8’lik oranın alt oranları olarak yüzde 4,5 oranında asgari çekirdek sermaye yeterliliği oranı ve yüzde 6 oranında asgari ana sermaye yeterlilik oranı belirlenmiştir. Yapılan yeni düzenlemeler çerçevesinde hesaplanan çekirdek sermaye yeterlilik oranı Ağustos 2014 itibarıyla yüzde 14,1’dir.

Şekil 16: Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranı

Kaynak: BDDK

Ayrıca Basel III kurallarına uyum çerçevesinde kaldıraç ve likidite karşılama oranları alanındaki düzenlemelerin son hali Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. İlgili yönetmeliklerin bazı maddeleri Ocak 2014’te yürürlüğe girmekle birlikte tüm maddelerinin yürürlüğe girmesi Ocak 2015’te gerçekleşecektir.

Görüldüğü gibi bankacılık sektörünün gerek çekirdek sermaye yeterlilik oranı gerekse sermaye yeterlilik oranı yasal sınırların oldukça üzerindedir. Sektör yeterli özkaynakları sayesinde riskleri rahatlıkla yönetebilecek yeterlidir.

Açıklanan son verilere göre sermaye yeterlilik oranı Brezilya’da yüzde 16,1, Rusya’da yüzde 13,5, Portekiz’de yüzde 13,4, İspanya’da yüzde 12 ve İngiltere’de yüzde 16,4 olarak gerçekleşmiştir. Bankacılık sektörü kârlılık göstergeleri incelendiğinde 2013 yılı sonunda dönem net kârının 24,7 milyar TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Ağustos 2013’te 17,9 milyar TL olan dönem net kârı Ağustos 2014’te 16,7 milyar TL’ye gerilemiştir.

Dönem net kârının gerilemesindeki esas etkenlerin, net faiz gelirlerinin azalması ile sermaye piyasası işlem kârlarının zarara dönüşmesine bağlı olarak bozulan diğer faiz dışı gelir/gider dengesi olduğu görülmektedir. Ağustos 2014’te sektörün özkaynak kârlılığı yüzde 12,8, aktif kârlılığı ise yüzde 1,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Küresel piyasalardaki dalgalanmaların ve makro ihtiyati tedbirlerin etkisiyle son bir yıllık dönemde özkaynak kârlılığı 2,9 puan, aktif kârlılığı ise 0,4 puan düşmüştür.

7. ÖDEMELER DENGESİ

2014 yılında iç talepte yaşanan durgun seyir, petrol fiyatlarının nispi olarak düşük seyretmesi, altın ticaretinde yaşanan normalleşme süreci ve rekabetçi kur düzeyi nedeniyle cari açık önemli ölçüde daralma sürecine girmiştir. İç talepteki ılımlı seyir, altın ticaretinin ihracat lehine seyrini sürdürmesi halinde, son dönemde artan jeopolitik sorunlara bağlı olarak petrol fiyatlarında artış görülmediği takdirde cari açığa iyileşmenin yıl sonuna kadar devam edeceği tahmin edilmektedir.

Cari açığı iyileşme süreci 12 aylık rakamlarda açıkça görülmektedir. 2013 yıl sonunda 65,1 milyar dolar olan cari açık 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 48,5 milyar dolara gerilemiştir. Enerji hariç denge ise 15,9 milyar dolar açıktan 1,4 milyar dolar fazlaya dönmüştür. Benzer şekilde 2013 yılının aynı döneminde altın ve enerji hariç 4,1 milyar dolar açık verilirken 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 5 milyar dolar fazla verilmiştir.

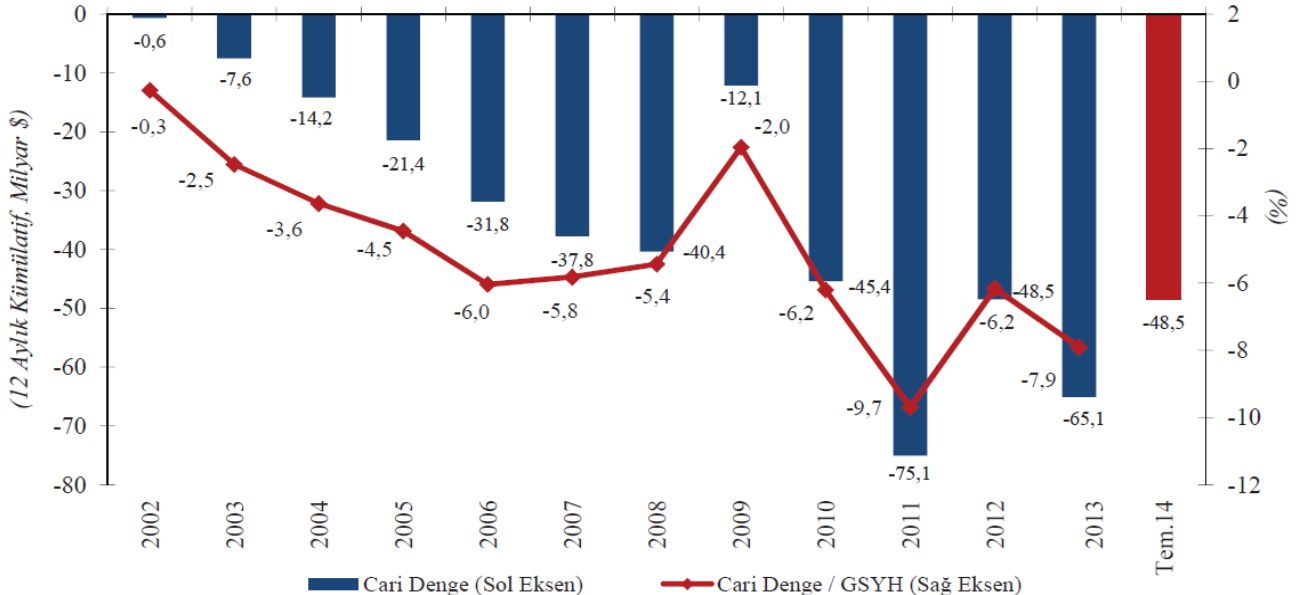
A. Cari İşlemler Hesabı

1. Cari İşlemler Dengesi

Ekonomide yeni bir dengelenme sürecinin yaşandığı 2014 yılında cari açık özellikle altın ticaretinin ihracat lehine seyrini sürdürmesi, iç talepteki daralmanın dış ticaret açığını aşağı çekmesiyle düşüşünü sürdürerek ilk yedi ayda geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 38,3 oranında azalarak 26,8 milyar dolara gerilemiştir. Mevcut seyrin devam etmesi halinde 2014 yıl sonunda cari açığın bir önceki OVP’de belirlenen hedeften daha düşük bir seviye olan 46 milyar dolar olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Cari açığın GSYH’ye oranının 2014 yılında yüzde 5,7, 2015 yılında ise yüzde 5,4 olması öngörülmektedir.

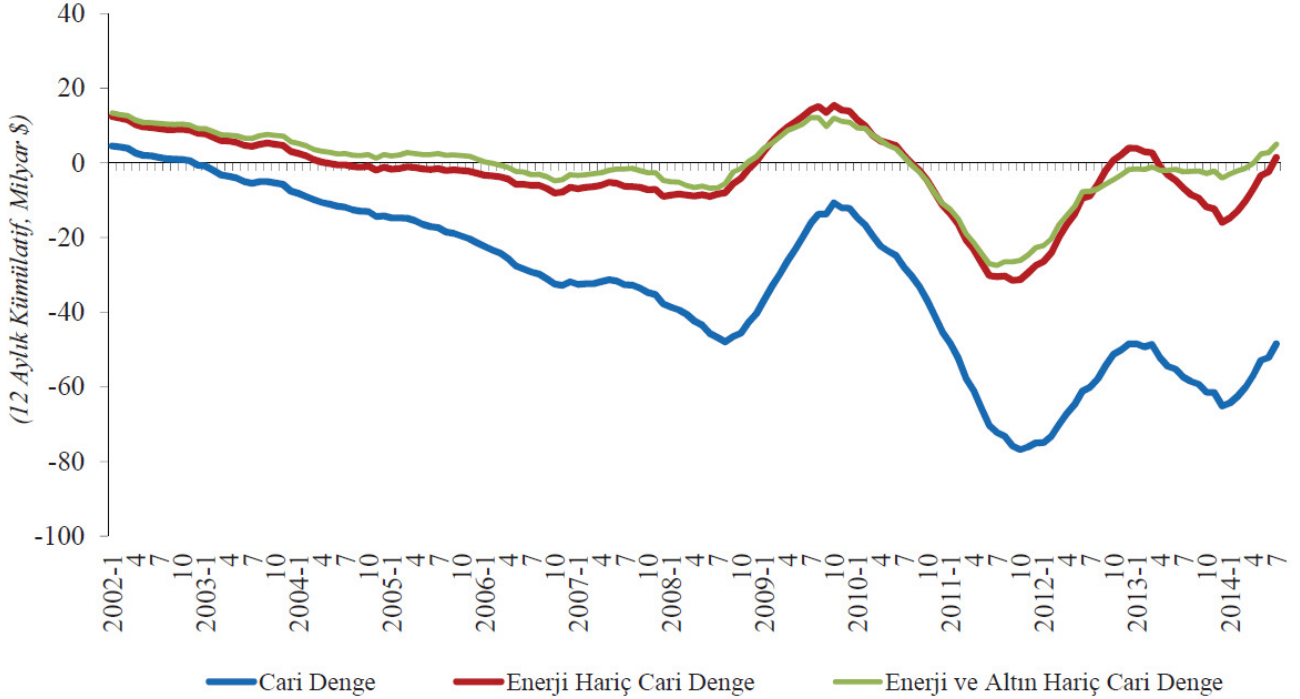
Önemli ticari ortaklarımızdan olan MENA ülkelerinde yaşanan sıkıntılara rağmen rekabetçi kur düzeyi ihracata pozitif katkı yapmıştır. Altın ticaretinde yaşanan normalleşme, iç talepte yaşanan daralma ve petrol fiyatlarının düşük seyrine bağlı olarak ithalatın azalmasıyla enerji dışı cari dengede önemli ölçüde daralma yaşanmıştır.

Şekil 1: Cari İşlemler Dengesi

Türkiye’de enerji verimliliği ve alternatif enerji kaynaklarının kullanımı enerji ihtiyacını azaltıcı bir unsur oluşturmaktadır. Böylece artan sınai üretiminin enerji ihtiyacına rağmen kaynak kullanım verimliliği ve maliyetlerin daha fazla artmıyor olması enerji faturasının 55-60 milyar dolar aralığında sabitlenmesine neden olmaktadır. 2012 yılında 60,1 milyar dolar, 2013 yılında 55,9 milyar dolar olan enerji ithalatı 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 56,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak enerji ithalatı hariç bakıldığında 2013 yıl sonunda 9,1 milyar dolar cari açık verilirken 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 7,8 milyar dolar fazla elde edilmiştir.

Şekil 2: Enerji ve Altın Hariç Cari İşlemler Dengesi

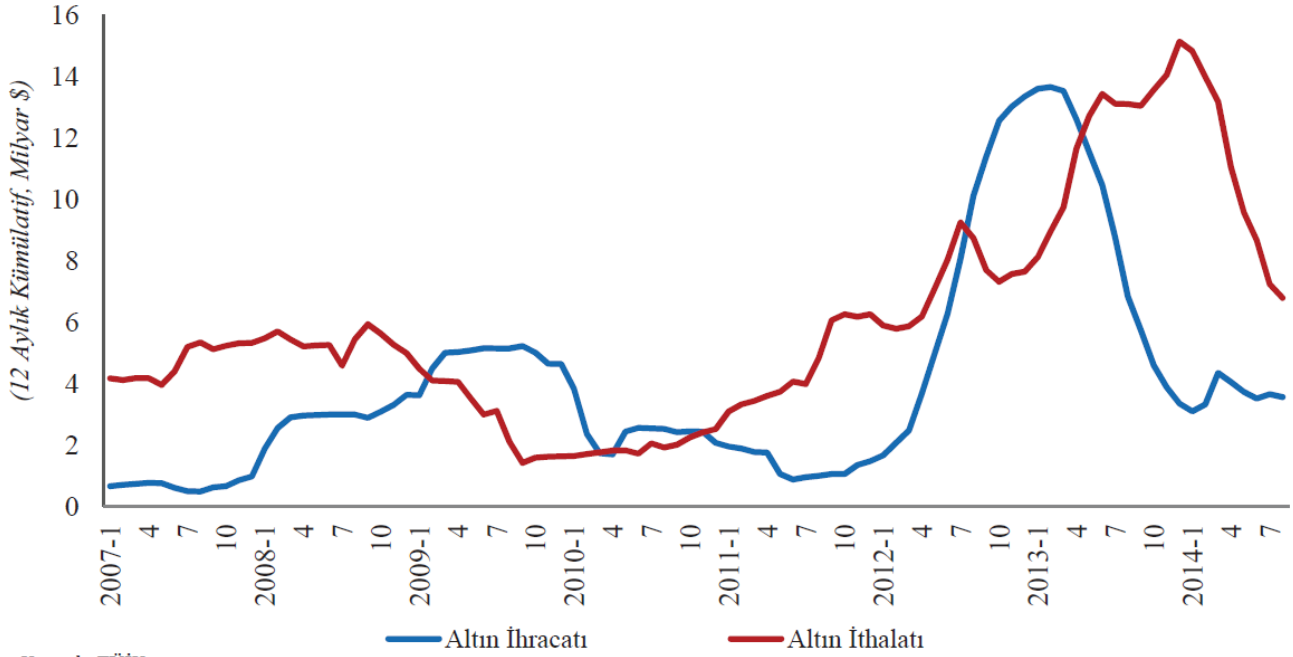
a. Dış Ticaret Dengesi

2013 yılının tersine 2014 yılında ithalat daralma, ihracat ise artış eğilimindedir. MENA ülkelerinde yaşanan siyasi sorunlara rağmen ihracat 2014 yılının ilk sekiz ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 5,7 oranında artış göstermiştir. Aynı dönemde ithalat ise yüzde 4,7 oranında daralmıştır.

İthalatta yaşanan bu daralma iç talepteki yavaşlama ve altın ithalatında yaşanan normalleşmeden kaynaklanmaktadır. Buna bağlı olarak dış ticaret açığı 2014 Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20 daralmıştır.

2014 yılında dış ticaret dengesinde altın ticaretinin etkisi geçtiğimiz yıl yaşananın tersine pozitif yönde olmuştur. 2013 yıl sonunda 11,8 milyar dolar olan altın açığı 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 3,2 milyar dolara gerilemiştir. 2012 yılında altın ticaretinin 5,7 milyar dolar fazla verdiği düşünüldüğünde önümüzdeki dönemde altın ticaretinde yaşanan bu seyrin devamı halinde dış ticaret ve cari dengede yaşanacak daralmanın daha da artacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 3: Net Altın Dengesi

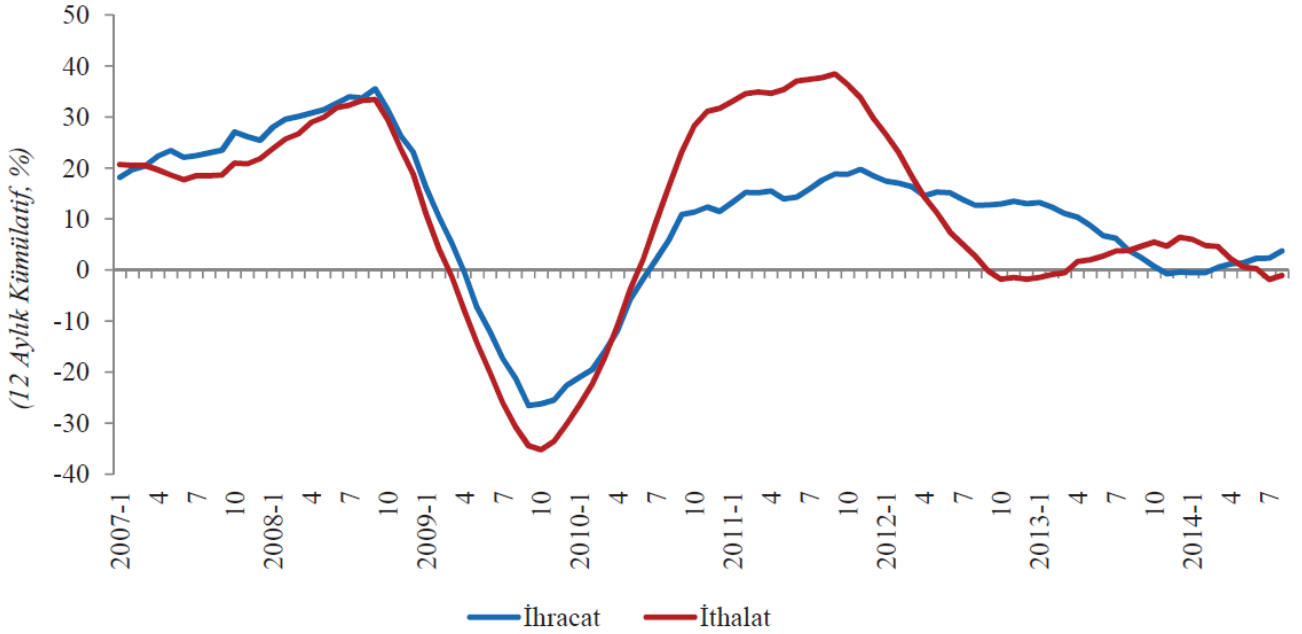
Kaynak: TÜİK

Altın ithalatı 2012 yılının son çeyreğinden itibaren ciddi bir artış sürecine girerek 2013 yıl sonunda 15,1 milyar dolara kadar yükselmişken yaşanan normalleşme ile birlikte 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 6,8 milyar dolara gerilemiştir.

Altın ihracatı ise 2012 yılında ciddi bir artış yaşamış ancak 2013 yılı Şubat ayıyla birlikte tekrar azalış trendine girmiş ve 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 3,6 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda ihracat 157,4 milyar dolar, ithalat 243,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak yılın ilk sekiz ayında yüzde 20 oranında azalan dış ticaret açığı da Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 86,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 4: İhracat-İthalat Büyümesi

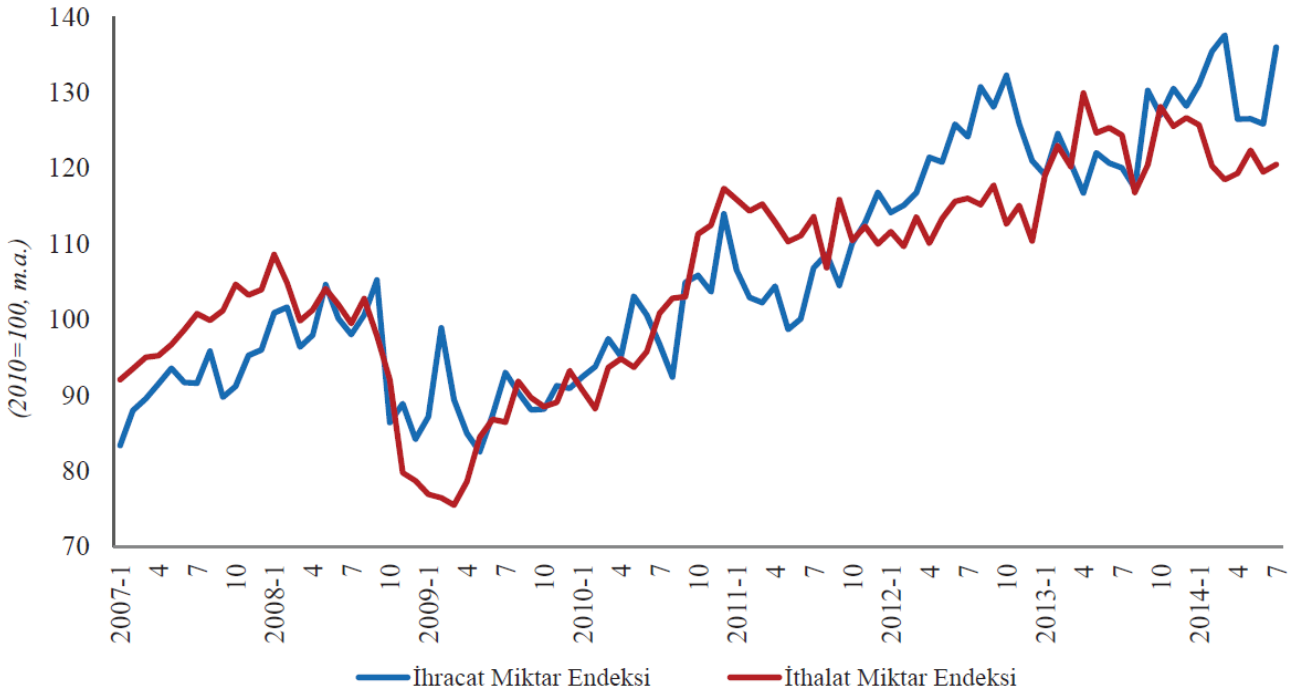

Kaynak: TÜİK

İhracat ve ithalat, miktar endeksleri bazında incelendiğinde; 2013 yılında endeks ithalat lehine bir değişim gösterirken 2014 yılında Türkiye ekonomisindeki dengelenme süreciyle birlikte dış ticaret endeksleri ihracat lehine gelişim göstermiştir.

İhracatta dış talep kaynaklı artış yaşarken iç talepteki daralma kaynaklı ithalat azalışı miktar endekslerinin ithalat aleyhine gelişmesine neden olmuştur.

Şekil 5: Dış Ticaret Endeksleri

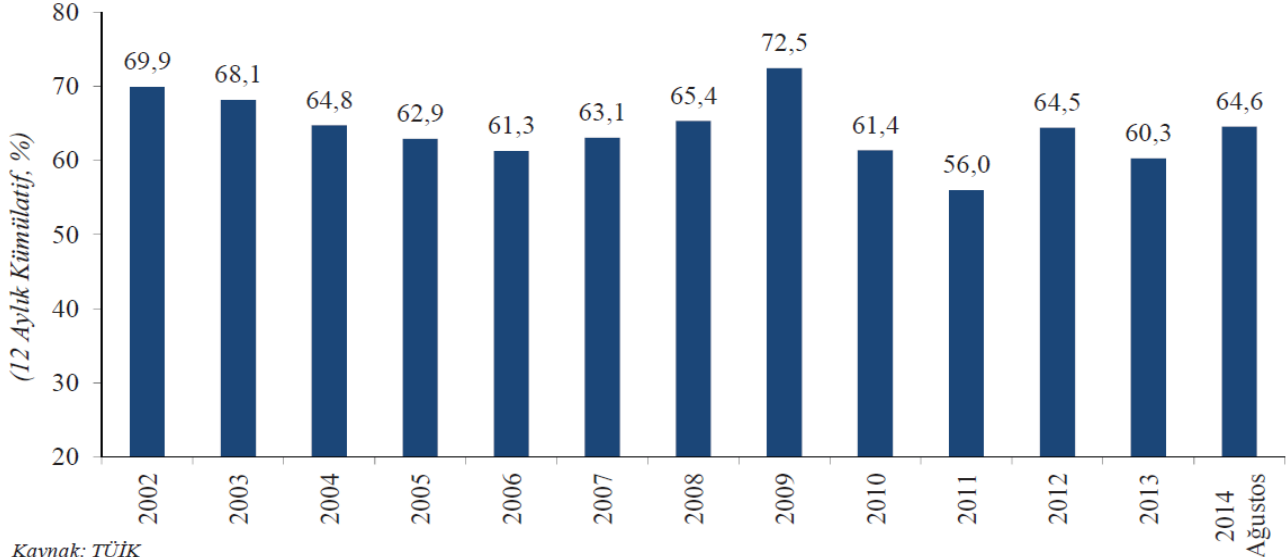
Kaynak: TÜİK

İhracat miktar endeksi 2014 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 0,8 artarken ithalat miktar endeksi yüzde 14 azalmıştır. Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış seriye göre ihracat miktar endeksi ise 2014 yılı Temmuz ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 13,3 oranında artarken ithalat miktar endeksi yüzde 3,1 azalmıştır.

Aynı dönem için ihracat birim değer endeksi yüzde 1,9 artarken ithalat birim değer endeksi de yüzde 0,5 oranında artmıştır.

2013 yılının özellikle ikinci çeyreğinde dış ticarete ithalat lehine seyreden gelişmelerle birlikte yüzde 60,3'e kadar gerileyen ihracatın ithalatı karşılama oranı 2014 yılında ithalatın daralması ve ihracatın artması ile beraber 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda yüzde 64,6'ya yükselmiştir. 2014 yılı Ağustos ayında ithalat lehine yaşanan gelişmeler bu rakamın daha yüksek olmasını engellemiştir.

Şekil 6: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

2014 yılında tekrar artış eğilimine giren ihracatta, ara malları ihracatı toplam içerisinde en yüksek orana sahiptir. 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda ara malları ihracatı 76,6 milyar dolar ile toplam ihracatın yüzde 48,7'sini, tüketim malları 63,5 milyar dolar ile toplam ihracatın yüzde 40,4'ünü ve sermaye malları 16,3 milyar dolar ile toplam ihracatın yüzde 10,3'ünü oluşturmaktadır.

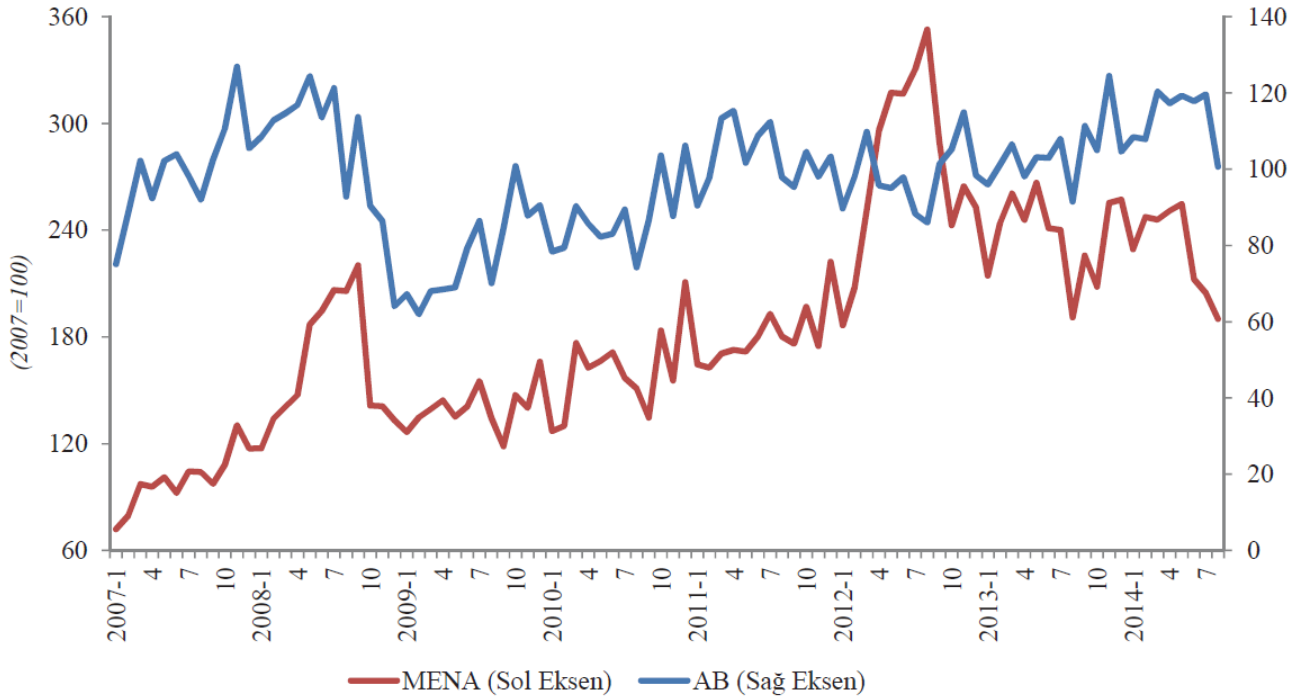
İhracatta kriz öncesi dönem için 2007 yılı baz alındığında 2013 yılının ilk çeyreğine kadarki dönemde Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı olan AB ülkelerinin ağırlığının azaldığı ve bazı Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Asya ülkelerinin önem kazandığı görülmektedir. 2013 yılının ikinci çeyreği ile birlikte AB'deki talep artışı ihracata yansımaktadır. Yine bu dönemde MENA ülkelerinde yaşanan gerginlikler nedeniyle bölge ülkelerine yönelik ihracat önceki döneme göre hız kaybetmiştir. AB'ye yönelik ihracatta yaşanan toparlanmanın ve rekabetçi kur düzeyinin devam etmesi halinde önümüzdeki dönemde ihracattaki artışın devam edeceği tahmin edilmektedir.

Tablo 2: İhracatın Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı

(12 Aylık, Milyon \$)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
								Temmuz	Ağustos
Sermaye Malları	13.755	16.725	11.117	11.771	14.192	13.734	15.592	16.238	16.268
Ara Malları	49.403	67.734	49.734	56.381	67.942	82.656	74.817	76.534	76.611
Tüketim Malları	43.696	47.077	40.733	45.321	52.219	55.556	60.732	63.335	63.538
Diğerleri	418	491	559	411	555	516	661	992	1.004
Toplam	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.099	157.421
Paylar (%)									
Sermaye Malları	12,8	12,7	10,9	10,3	10,5	9,0	10,3	10,3	10,3
Ara Malları	46,1	51,3	48,7	49,5	50,4	54,2	49,3	48,7	48,7
Tüketim Malları	40,7	35,7	39,9	39,8	38,7	36,4	40,0	40,3	40,4
Diğerleri	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,6	0,6

Kaynak: TÜİK

Şekil 7: İhracatın Bölgesel Dağılımı

Kaynak: TÜİK

2013 yılının birinci çeyreğinden itibaren AB'ye yönelik ihracatın toplam ihracat içindeki payı toparlanma eğilimine girmiştir. 2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki döneme göre toplam ihracatta yaşanan yüzde 5,7'lik artışa karşın AB ülkelerine yönelik ihracat yüzde 12,9 oranında artmış ve toplam içindeki payı yüzde 43,7'ye yükselmiştir.

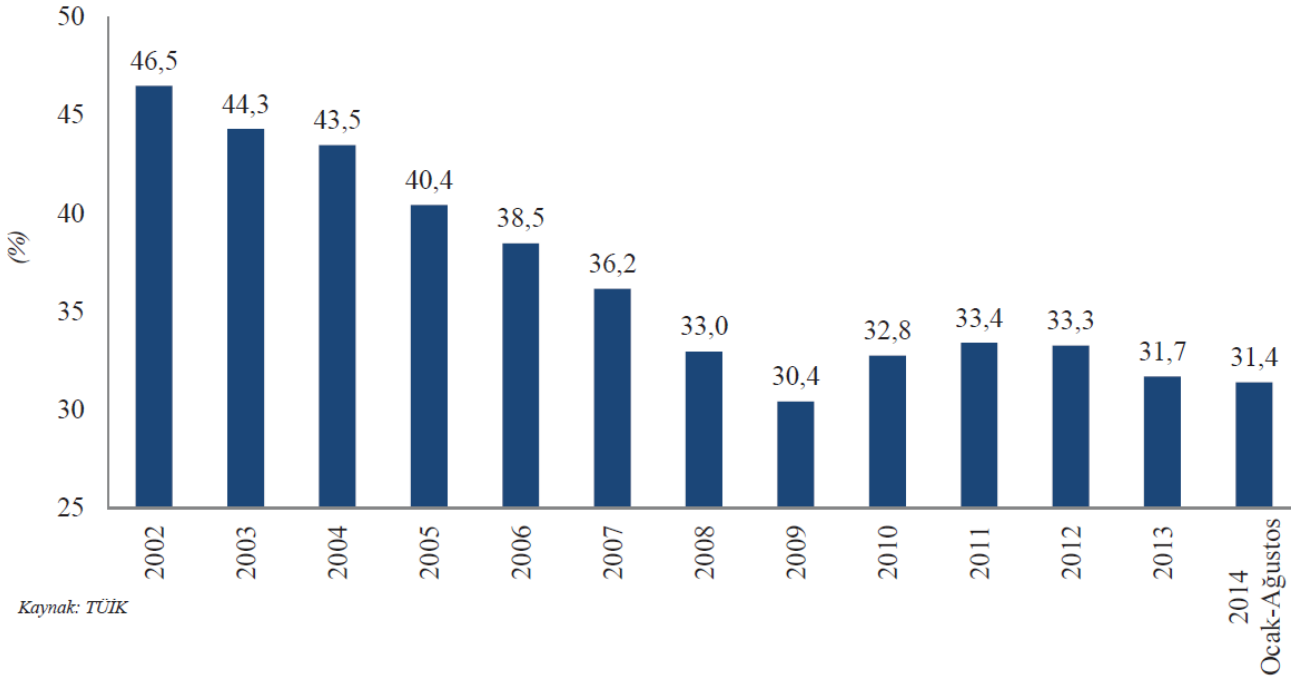
MENA bölgesine yönelik ihracat ise 2014 yılı Ağustos ayında 12 aylık bazda 40,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 25,7'ye gerilemiştir. Küresel kriz sonrası dönemde AB ülkelerine yönelik ihracattaki daralma MENA bölgesine yapılan ihracat ile telafi edilirken son dönemde Ortadoğu'da yaşanan gerginliklere bağlı olarak bu bölgeye yönelik daralan ihracat AB ülkeleri kanalı ile telafi edilmiştir.

Türkiye'nin ihracat pazarlarındaki olası risklere karşı duyarlılığı ihracatta gerçekleştirilen ürün ve ülke çeşitlendirmesine yönelik çalışmalara bağlı olarak azalmıştır. İhracatın bölgesel ve sektörel kompozisyonundaki bu çeşitlenme, cari dönemde Türkiye ekonomisinin dış ticaret kanalıyla aktarılan dışsal şoklara duyarlılığının azaldığını gösterirken orta ve uzun vadede hedef pazarların büyüme öngörülerini de dikkate alındığında Türkiye'nin ihracat potansiyelinin önümüzdeki dönemlerde de güçlü seyredeceğine işaret etmektedir.

Ülkeler bazında incelendiğinde, 2014 yılının ilk sekiz ayında en fazla ihracatın, uzun yıllardır ihracatımızda en büyük paya sahip olan Almanya'ya yapıldığı görülmektedir. Almanya'ya yönelik ihracat 2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki döneme göre yüzde 14,9 oranında artarak 10,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 9,7 olmuştur. Aynı dönemde ikinci sırada yer alan Irak'a yönelik ihracat ise yüzde 4,9 oranında azalarak 7,1 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 6,8 olmuştur.

Irak'a yönelik ihracat bölgede yaşanan siyasi gerginliklerin etkisiyle olması gerekenin altında seyretmiştir.

Şekil 8: İhracattaki İlk Beş Ülkenin Payı

Tablo 3: Ülke Gruplarına Göre İhracat

(12 Aylık, Milyon \$)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
								Temmuz	Ağustos
Toplam	107.272	132.027	102.143	113.883	134.907	152.462	151.803	157.099	157.421
Avrupa Birliği Ülkeleri	60.754	63.719	47.228	52.934	62.589	59.398	63.040	67.821	68.281
Türkiye Serbest Bölgeleri	2.943	3.008	1.957	2.084	2.545	2.295	2.413	2.337	2.323
Diğer Ülkeler	43.575	65.300	52.957	58.865	69.773	90.768	86.350	86.941	86.817
Diğer Avrupa (AB Hariç)	10.487	15.349	11.103	11.124	12.735	14.167	14.214	16.177	16.062
Kuzey Afrika	4.030	5.850	7.416	7.025	6.701	9.444	10.042	9.727	9.609
Diğer Afrika	1.947	3.212	2.739	2.258	3.633	3.913	4.104	4.034	4.023
Kuzey Amerika	4.541	4.802	3.579	4.242	5.459	6.663	6.580	6.649	6.713
Orta Amerika ve Karayipler	549	829	622	598	626	770	1.004	966	908
Güney Amerika	514	901	678	1.237	1.840	2.191	2.127	1.966	1.972
Yakın ve Orta Doğu	15.081	25.430	19.193	23.295	27.935	42.451	35.575	34.918	35.040
Diğer Asya	5.227	7.074	6.706	8.581	10.199	10.575	12.017	11.811	11.796
Avustralya ve Yeni Zelanda	343	435	362	403	481	490	538	582	590
Diğer Ülke ve Bölgeler	857	1.417	561	102	164	105	149	110	105

Kaynak: TÜİK

Tablo 4: İthalatın Ana Mal Gruplarına Göre Dağılımı

(12 Aylık, Milyon \$)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
								Temmuz	Ağustos
Sermaye Malları	27.054	28.021	21.463	28.818	37.271	33.925	36.771	36.139	36.274
Ara Malları	123.640	151.747	99.510	131.445	173.140	174.930	183.811	176.283	177.245
Tüketim Malları	18.694	21.489	19.290	24.735	29.692	26.699	30.416	29.538	29.726
Diğerleri	675	707	666	546	739	990	663	516	508
Toplam	170.063	201.964	140.928	185.544	240.842	236.545	251.661	242.475	243.752
Paylar (%)									
Sermaye Malları	15,9	13,9	15,2	15,5	15,5	14,3	14,6	14,9	14,9
Ara Malları	72,7	75,1	70,6	70,8	71,9	74,0	73,0	72,7	72,7
Tüketim Malları	11,0	10,6	13,7	13,3	12,3	11,3	12,1	12,2	12,2
Diğerleri	0,4	0,3	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,2	0,2

Kaynak: TÜİK

İç talepteki daralma ve altın ticaretinde yaşanan normalleşmeye bağlı olarak ithalat Ağustos ayındaki artışa rağmen 12 aylık bazda 2014 yılı Ağustos ayında 2013 yıl sonuna göre yüzde 3,1 oranında daralarak 243,8 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

2014 yılında ithalatın tüm mal gruplarında düşüş yaşanmaktadır. Ancak ara malı ithalatında yaşanan düşüş nispi olarak daha yüksek olmuştur. 2013 yıl sonunda 183,8 milyar dolar olan ara malı ithalatı 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 177,2 milyar dolara gerilemiştir. Bu dönem içinde toplam ithalat 7,9 milyar dolar daralırken 6,6 milyar dolarlık kısmı ara malı ithalatından kaynaklanmaktadır.

Sermaye ve tüketim malları ithalatında yaşanan daralma ara malı ithalatında yaşanan daralmanın oldukça gerisinde kalmıştır. Sermaye malı ithalatı 2013 yıl sonunda 36,8 milyar dolar iken 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda 36,3 milyar dolara gerilemiştir. Aynı dönem için tüketim malı ithalatı 30,4 milyar dolardan 29,7 milyar dolara gerilemiştir.

AB üyesi ülkelerden yapılan ithalatın toplam ithalatın önemli bir kısmını oluşturduğu ve bu ülkelerden yapılan ithalatın toplamdaki payının tıpkı ihracatta olduğu gibi arttığı görülmektedir. Bölge ülkelerinden yapılan ithalatın toplam ithalattaki payı 2002 yılında yüzde 49,8 iken bu oran 2013 yılında yüzde 36,7'ye gerilemiştir. 2014 yılı Ağustos itibarıyla 12 aylık bazda ise bu rakam yüzde 37,2'ye yükselmiştir.

İthalatın ağırlıklı olarak yapıldığı diğer bir bölge ise Yakın ve Orta Doğu ile Diğer Asya ülkeleridir.

Bölge ülkelerinden yapılan ithalat özellikle kriz sonrası dönemde önemli oranda artış gösterse de 2014 yılında Orta Doğu'da yaşanan gerginliklere bağlı olarak bir miktar daralmıştır. Bölgeden gerçekleştirilen ithalat 2009 yılında 35,9 milyar dolar iken 2013 yılında 76,9 milyar dolara yükselmiş ve toplam ithalat içindeki payı yüzde 30,5 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı Ağustos ayı itibarıyla 12 aylık bazda bölgeden gerçekleştirilen ithalat 76,4 milyar dolara gerilese de toplamdaki payı yüzde 31,3'e yükselmiştir.

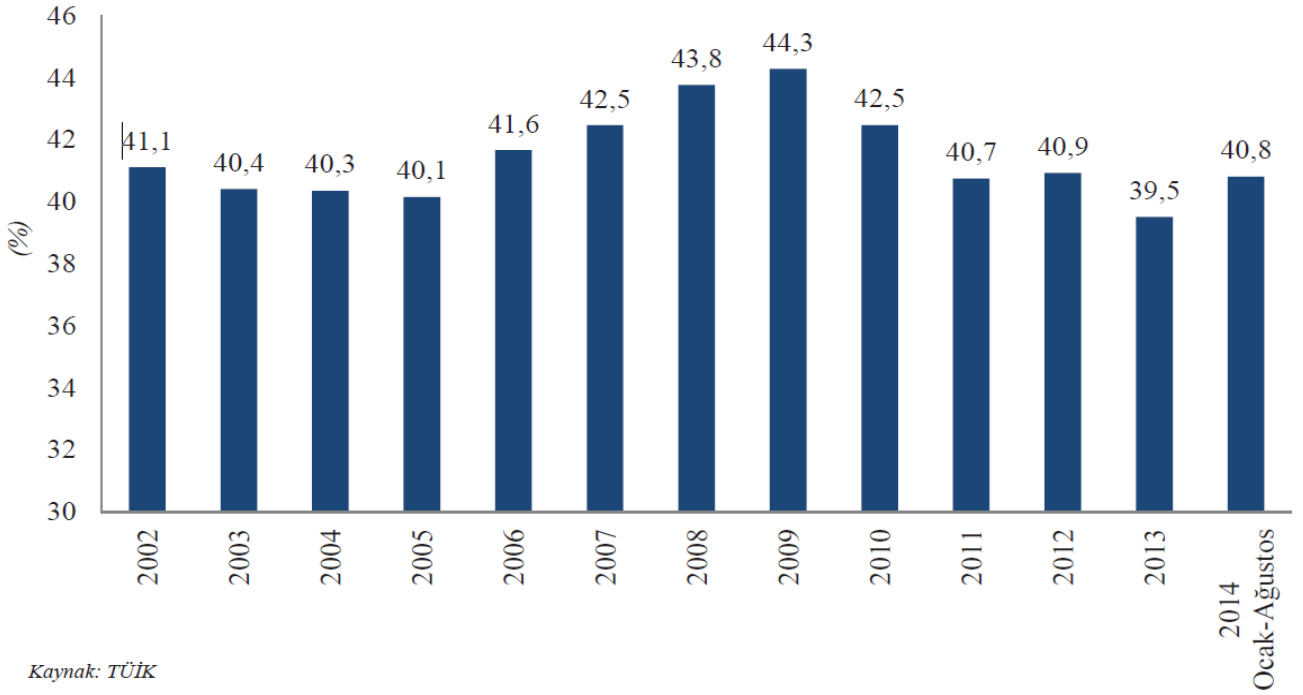
Tablo 5: Ülke Gruplarına Göre İthalat

(12 Aylık, Milyon \$)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
								Temmuz	Ağustos
Toplam	170.063	201.964	140.928	185.544	240.842	236.545	251.661	242.475	243.752
Avrupa Birliği Ülkeleri	68.472	74.513	56.616	72.391	91.439	87.657	92.458	90.287	90.664
Türkiye Serbest Bölgeleri	1.224	1.334	965	878	1.038	1.046	1.268	1.285	1.308
Diğer Ülkeler	100.367	126.116	83.347	112.275	148.364	147.842	157.935	150.903	151.780
Diğer Avrupa (AB Hariç)	34.176	44.091	25.779	30.101	35.668	37.206	41.319	37.693	37.565
Kuzey Afrika	2.285	3.536	2.238	3.098	3.342	3.308	3.508	3.440	3.455
Diğer Afrika	2.821	2.060	1.700	1.726	3.425	2.613	2.523	2.281	2.273
Kuzey Amerika	9.033	13.404	9.513	13.234	17.346	15.084	13.953	13.409	13.447
Orta Amerika ve Karayipler	448	560	476	623	903	1.069	1.362	1.146	1.158
Güney Amerika	2.671	3.260	2.286	2.942	4.500	4.080	3.666	3.698	3.696
Yakın ve Orta Doğu	10.149	13.145	7.134	13.011	20.439	21.410	22.214	20.152	20.287
Diğer Asya	33.658	37.616	28.749	40.343	53.144	49.602	54.648	55.225	56.116
Avustralya ve Yeni Zelanda	672	876	648	493	807	861	1.318	724	635
Diğer Ülke ve Bölgeler	4.453	7.567	4.824	6.703	8.789	12.608	13.424	13.136	13.147

Kaynak: TÜİK

Özellikle enerji ithalatına bağlı olarak 2013 yılı hariç 2006 yılından itibaren ithalattaki en yüksek paya sahip olan Rusya, 2014 yılı Ocak-Ağustos döneminde de birinci sırada yer almıştır. Bu dönemde Rusya'dan gerçekleştirilen ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7 oranında artarak 17,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde toplam ithalat içinde en yüksek paya sahip ikinci ülke geçen senenin birincisi Çin olmuştur. Çin'den gerçekleşen ithalat bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 0,2 oranında daralarak 16,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Şekil 9: İthalattaki İlk Beş Ülkenin Payı

Kaynak: TÜİK

b. Hizmetler Dengesi, Gelir Dengesi ve Cari Transferler

Cari işlemler dengesinin dış ticaretten sonra en önemli belirleyicisi olan hizmetler kalemi yılın ilk yedi ayında cari dengeye yaptığı olumlu katkıyı az da olsa artırarak devam ettirmiştir. Hizmetler dengesi 2014 yılının Ocak-Temmuz döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,5 oranında artarak 12,3 milyar dolar fazla vermiştir. 12 aylık bazda incelendiğinde 2013 yıl sonunda 23,1 milyar dolar fazla veren hizmetler dengesi 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 24,3 milyar dolar fazla vermiştir.

Hizmetler dengesinin bir diğer önemli kalemi olan taşımacılık sektöründe 2014 yılında bir artış eğilimi yaşanmış ve Temmuz ayında 12 aylık bazda 3,9 milyar dolar giriş yaşanmıştır.

2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 3 milyar doları doğrudan yatırımlardan, 3,8 milyar doları portföy yatırımlarından, 5,5 milyar doları da faiz giderlerinden olmak üzere toplam 12,4 milyar dolar transfer gerçekleşmiştir.

2. Sermaye ve Finans Hesabı

Küresel krizi izleyen dönemde artan likidite ve risk iştahındaki yükseliş 2013 yılı Mayıs ayında Fed'in genişletici para politikasından çıkış sinyali vermesiyle birlikte gerilemeye başlamış, 2013 yıl sonu itibarıyla dip noktaya gerilemiştir. 2014'ün ilk çeyreği ile birlikte küresel bazda likidite koşullarının bir süre daha olumlu olacağı algısıyla özellikle gelişmekte olan ülke devlet ve kurumsal tahvil piyasasına yönelik görüşler görece olarak tekrar olumluya dönmüştür.

2014 yılının ilk yarısı küresel risk iştahının dalgalı seyrettiği ve iç gelişmelerin de etkisiyle geçen yılın aynı dönemine göre sermaye girişlerinin önemli ölçüde yavaşladığı bir dönem olmuştur. Sermaye ve finans hesabı 12 aylık bazda 2012 yılı Eylül ayından beri en düşük seviyeye gerilemiştir. Temmuz 2014 itibarıyla sermaye ve finans hesabı 12 aylık bazda 35,2 milyar dolara kadar gerilemiştir

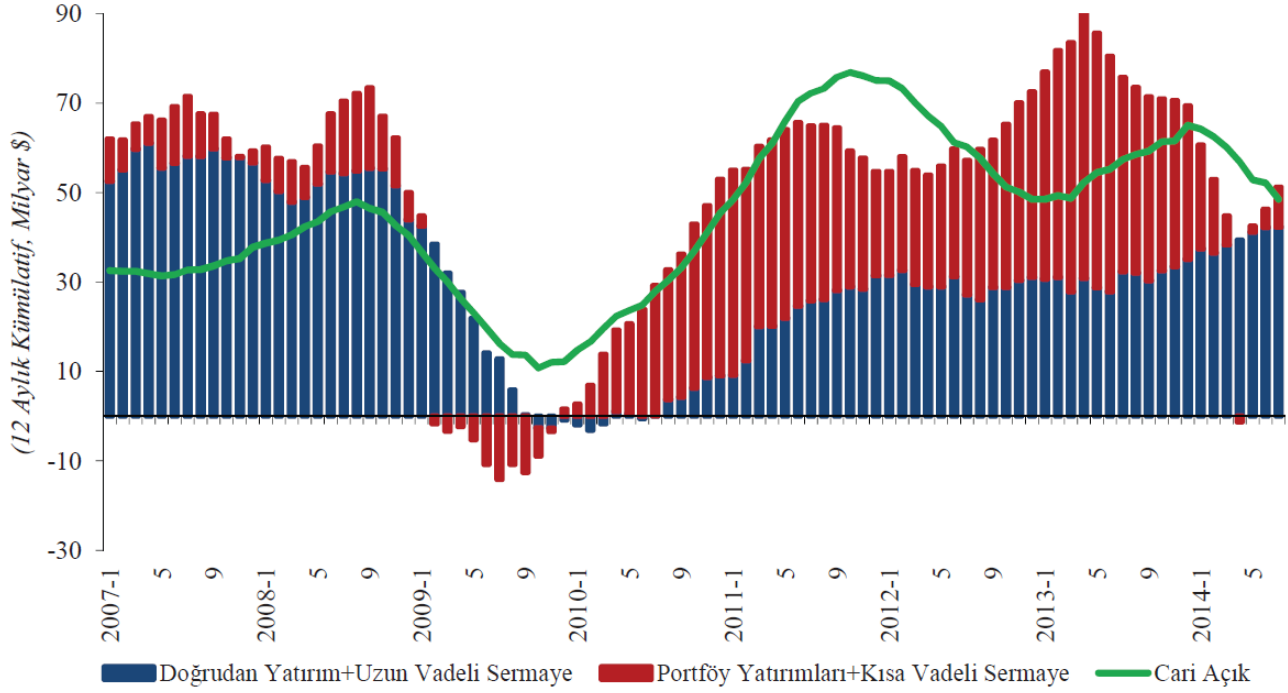
Tablo 6: Sermaye Dengesi

(12 Aylık, Milyon \$)	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
							Haziran	Temmuz
Sermaye ve Finans Hesabı	37.460	9.046	44.492	65.947	47.438	62.301	38.727	35.187
Doğrudan Yatırım (Net)	17.213	7.076	7.594	13.822	9.150	9.791	10.695	9.726
Doğrudan Yatırım Çıkışı	-2.549	-1.553	-1.464	-2.349	-4.074	-3.114	-3.813	-3.859
Doğrudan Yatırım Girişi	19.762	8.629	9.058	16.171	13.224	12.905	14.508	13.585
Portföy Yatırımı (Net)	-5.014	227	16.073	21.986	40.789	23.691	15.794	22.651
Hisse Senedi	716	2.827	3.468	-986	6.274	841	2.495	3.761
Borç Senedi	-4.486	111	16.149	20.284	31.858	20.249	13.871	19.167
Diğer Yatırımlar (Net)	24.265	1.897	33.685	28.351	18.365	38.823	16.973	9.524
Rezerv Varlıklar	1.057	-111	-12.809	1.813	-20.814	-9.911	-4.681	-6.652
Net Hata ve Noksan	2.912	3.078	928	9.135	1.059	2.765	13.411	13.298

Kaynak: TCMB

Küresel piyasalardaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'deki portföy yatırımları 12 aylık bazda Mayıs 2013'teki 52,5 milyar dolarlık seviyesinden Mart 2014'e kadar ciddi ölçüde daralarak 7,9 milyar dolara kadar gerilemiş ve izleyen süreçte özellikle DİBS'lerden kaynaklı yaşanan artışla 2014 yılı Temmuz itibarıyla 12 aylık bazda 22,7 milyar dolara yükselmiştir. 2014 yılı Haziran-Temmuz aylarında toplam 4,3 milyar dolar tutarında DİBS satışı yaşanmış, bankalar tahvil ihracı yoluyla 3,7 milyar dolar, diğer sektörler ise 1,8 milyar dolar net borçlanmışlardır. Buna bağlı olarak finansman kalitesi bakımından riskli sayılan portföy yatırımları ve diğer kısa vadeli sermaye girişi 2013 yılı Nisan ayında 12 aylık bazda 61,1 milyar dolar iken 2014 yılı Temmuz ayında 8,9 milyar dolara kadar gerilemiştir.

Şekil 10: Cari Açığın Finansmanı

Finansman kalitesi bakımından olumlu olan küresel doğrudan yatırım girişleri ile uzun vadeli krediler toplamı ise artış eğilimini sürdürmüş ve 2013 yıl sonundaki 35,1 milyar dolarlık seviyesinden 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 42,3 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

Türkiye'ye yönelik doğrudan yabancı yatırım girişi 2008 yılı son çeyreğinden itibaren girdiği azalış eğilimini 2013 yılında da sürdürmüş, Haziran 2013 itibarıyla 9,9 milyar dolara kadar gerilemiş, izleyen dönemde tekrar bir artış eğilimine girerek Temmuz 2014 itibarıyla 12 aylık bazda 13,6 milyar dolara yükselmiştir. Toplam doğrudan yatırım girişlerinin yüzde 79,3'ünü oluşturan AB'de yaşanan toparlanma sayesinde bu bölgeden ülkemize gelen doğrudan yatırımlar yılın ilk yedi ayında yüzde 19,2 oranında artış göstermiştir. Öte yandan, önceki yıl yürürlüğe giren ve yabancıların yurt içinde gayrimenkul almasını kolaylaştıran kanun değişikliği sayesinde gayrimenkul yatırımlarında 2012 yılının ikinci yarısıyla birlikte başlayan artış eğilimi 2014 yılında da devam etmiş ve Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 4 milyar dolar giriş gerçekleşmiştir.

Bankaların yurt dışından kısa vadeli net kredi kullanımlarında 2013 yılının ikinci yarısından itibaren yaşanan belirgin yükseliş 2014 yılı ile beraber yavaşlamış ve bankacılık sektörünün net kredi kullanımı 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda 14,8 milyar dolara gerilemiştir. Bu dönemde bankacılık sektörü, uzun vadeli kredilerde 10 milyar dolar, kısa vadeli kredilerde de 4,8 milyar dolar tutarında net kullanım gerçekleştirmiştir.

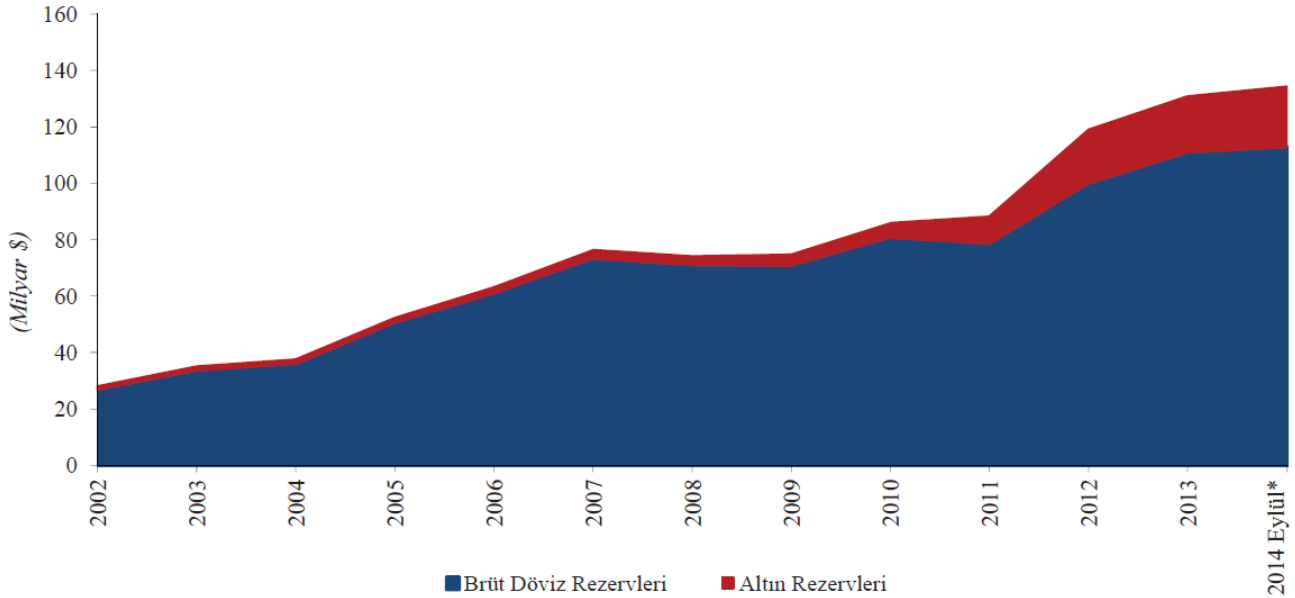
Diğer sektörlerin yurt dışından kullandığı kredilerle ilgili olarak Haziran ayındaki 1,4 milyar dolar net geri ödemeye rağmen ilk yedi aylık dönemde 3,7 milyar dolar net kullanım olmuştur. Bir önceki yılın aynı döneminde ise 608 milyon dolar net geri ödeme gerçekleşmişti.

2013 yılı Mayıs ayı ile rezervlerde başlayan daralma süreci 2014 yılı Nisan ayına kadar devam etmiş, ancak artan portföy yatırımlarına bağlı olarak rezerv varlıklar tekrar toparlanmaya başlamıştır. 2013 yılı Nisan ayında 12 aylık bazda 34,1 milyar dolar rezerv artışı yaşanırken sermaye girişlerindeki daralmaya ve 2014 yılı Ocak ayı içinde Merkez Bankasının piyasalara doğrudan satış yönlü döviz müdahalesine paralel olarak rezervler erimiştir. Buna bağlı olarak 2014 yılı Nisan ayı itibarıyla 12 aylık bazda rezerv varlıklardaki daralma 6,5 milyar dolar olmuştur.

İzleyen dönemde portföy yatırımlarındaki artış sayesinde Temmuz ayı itibarıyla 12 aylık bazda rezervlerde 6,7 milyar dolarlık artış yaşanmıştır.

Kriz sonrası dönemde özellikle rezerv opsiyon mekanizmasının kullanım oranındaki ve ihracat reeskont kredilerindeki artış nedeniyle uluslararası rezervlerde önemli bir artış yaşanmıştır. TCMB toplam rezervleri 13 Aralık 2013 itibarıyla 136 milyar dolara ulaşmış, izleyen dönemde döviz kuruna yönelik müdahaleler sonucu 121,7 milyar dolara kadar gerilemiş ve bu noktadan sonra toparlanarak 26 Eylül 2014 itibarıyla 134,4 milyar dolara yükselmiştir.

Şekil 11: TCMB Uluslararası Rezervleri

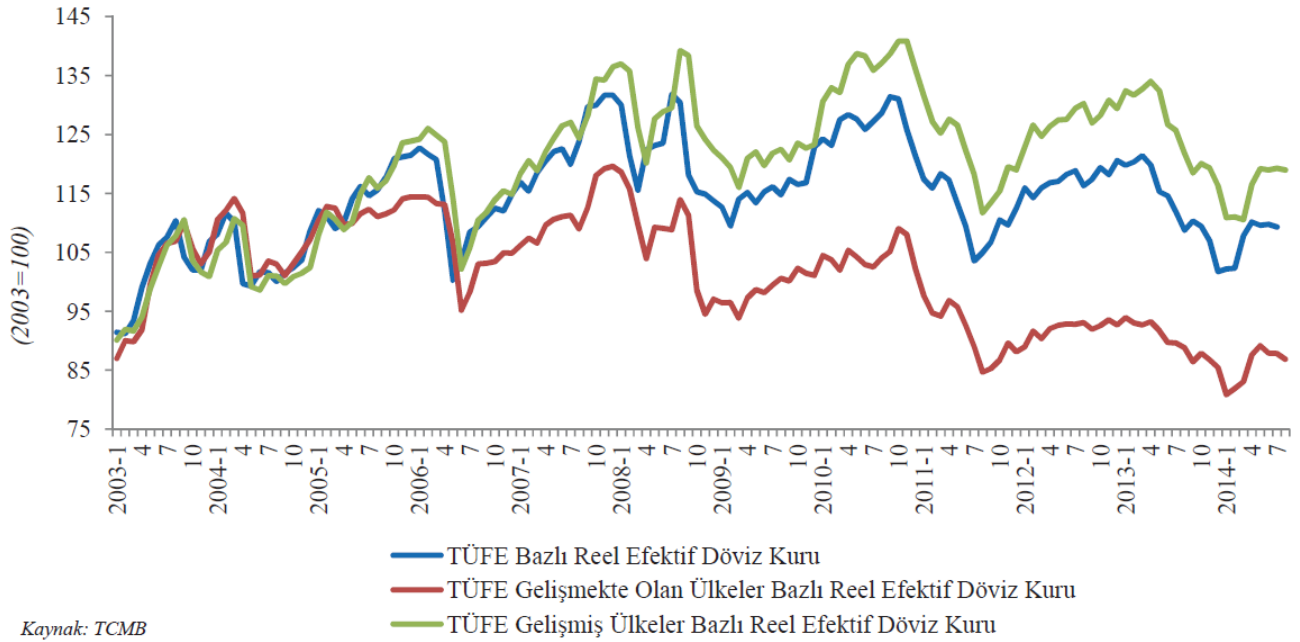

Net hata ve noksan kalemi, 2013 yılının ilk yedi ayında 2,3 milyar dolar çıkış kaydederken bu yılın aynı döneminde yaklaşık 8,2 milyar dolar net giriş kaydetmiştir. 12 aylık bazda ise Temmuz 2014 itibarıyla 13,3 milyar dolar giriş gerçekleşmiştir.

B. Reel Efektif Döviz Kuru

Makro finansal risklerin dengelenmesi açısından kredilerdeki artış ile birlikte döviz kurunda aşırı dalgalanmaya kayıtsız kalınmaması önem taşımaktadır. Cari açığa 2013 yılındaki artışı engellemek için alınan önlemlere bağlı olarak öncelikle döviz kurundaki aşırı değerlendirme baskısı giderilmiş, ardından da kredi büyümesi makul oranlara indirilmiştir. Kredi büyümesinin yavaşlatılması ve Türk Lirasındaki aşırı değerlendirilmenin giderilmesi büyüme kompozisyonunun net ihracat lehine değişmesini sağlamıştır. 2013 yılında düşüş eğilimine giren TÜFE bazlı reel efektif döviz kuru 2014 yılı Ocak ayında Haziran 2006'dan bu yana hesaplanan en düşük seviye olan 101,7'ye gerilemiş ancak izleyen dönemde tekrar artış eğilimine girerek Ağustos ayı itibarıyla 109,3 olarak gerçekleşmiştir. Sadece gelişmekte olan ülkeler dikkate alınarak oluşturulan TÜFE bazlı reel kur endeksinin ise 2014 yılı Ocak ayı itibarıyla 2003 yılından beri gözlenen en düşük seviyenin altına gerilediği dikkat çekmektedir.

Şekil 12: Reel Efektif Döviz Kuru

Kaynak: TCMB

C. Dış Finansman

1. Uluslararası Yatırım Pozisyonu

2013 yılının ikinci çeyreği ile birlikte daralma sürecine giren uluslararası yatırım pozisyonu açığı 2014 yılının ikinci yarısıyla birlikte tekrar artış eğilimine girmiştir. 2013 yılı sonunda 393,7 milyar dolara yükselen net uluslararası yatırım pozisyonu açığı 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla 438,2 milyar dolara yükselmiştir. Uluslararası yatırım pozisyonu verilerine göre, Türkiye'nin yurt dışı varlıkları, 2013 yıl sonuna göre yüzde 3,4 oranında artarak 233,3 milyar dolar, yükümlülükleri ise yüzde 8,4 oranında artışla 671,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Uluslararası yatırım pozisyonu açığındaki bu dalgalanmada yükümlülüklerin 2013 yıl sonunda 619,2 milyar dolara gerilemesi ve 2014 yılı birinci çeyreğinde bu daralmanın devam ederek 604,7 milyar dolara inmesi, izleyen dönemde doğrudan yatırımların piyasa değeri ile döviz kurlarındaki değişimlerin ve portföy yatırımlarındaki artışın etkisiyle 671,4 milyar dolara yükselmesi belirleyici olmuştur.

Tablo 7: Uluslararası Yatırım Pozisyonu

(12 Aylık, Milyar \$)						2014
	2009	2010	2011	2012	2013	Temmuz
Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu	-276,1	-361,4	-314,3	-422,4	-393,7	-438,2
Varlıklar	181,0	184,5	179,1	214,0	225,5	233,3
Yurt Dışında Doğrudan Yatırımlar	22,3	22,5	27,7	31,0	33,4	35,8
Portföy Yatırımları	1,9	2,2	1,8	1,3	0,9	1,0
Diğer Yatırımlar	82,0	73,7	61,3	62,6	60,3	63,8
Rezerv Varlıklar	74,8	86,0	88,3	119,2	131,0	132,7
Yükümlülükler	457,1	545,8	493,3	636,4	619,2	671,4
Yurt İçinde Doğrudan Yatırımlar	143,7	186,9	136,5	189,9	149,2	169,5
Portföy Yatırımları	91,2	118,4	109,4	179,0	167,7	197,1
Diğer Yatırımlar	222,2	240,5	247,5	267,5	302,2	304,8
Uluslararası Yatırım Pozisyonu (Net)/GSYH (%)	-44,8	-49,4	-40,6	-53,7	-47,9	
Varlıklar/GSYH (%)	29,4	25,2	23,1	27,2	27,4	
Yükümlülükler/GSYH (%)	74,1	74,6	63,7	80,9	75,3	

Kaynak: TCMB

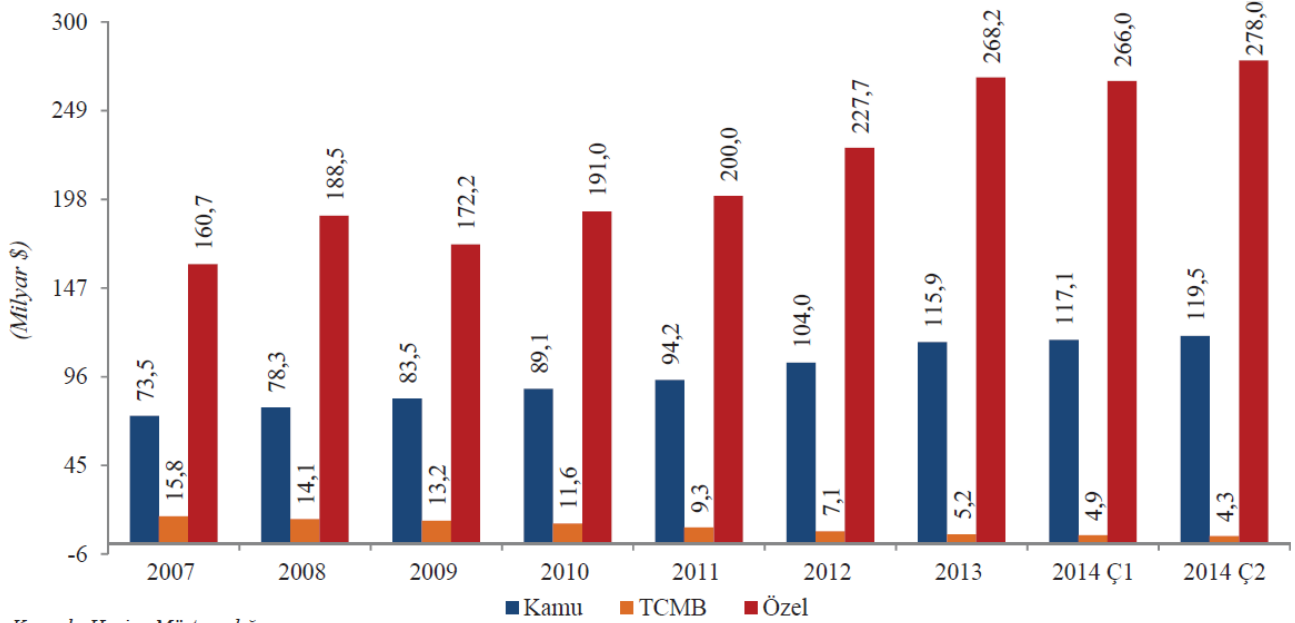
2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla yurt içinde doğrudan yatırımlardan kaynaklanan yükümlülükler döviz kurundaki ve piyasa değerlerindeki değişimin de etkisiyle 2013 yıl sonuna göre 20,2 milyar dolar artış göstermiştir. Portföy yatırımlarından kaynaklanan yükümlülükler 2014 yılının ilk çeyreğinde 2013 yıl sonuna göre 3,7 milyar dolar daralırken 2014 Nisan-Temmuz döneminde ise yılın ilk çeyreğine göre 33,1 milyar dolar artarak 197,1 milyar dolara yükseldiği görülmektedir.

2. Özel Sektör Dış Borç Stokundaki Gelişmeler

Kriz sonrası küresel ölçekte artan likidite, risk iştahındaki yükseliş ile beraber gelişmekte olan ülkelere yönelmiştir. Bu süreçte 2013 yıl sonunda 389,3 milyar dolar olan Türkiye brüt dış borç stoku 2014 ikinci çeyrek itibarıyla 401,7 milyar dolara yükselmiştir. Bu rakamın 119,5 milyar dolarlık kısmı kamu sektöründen, 4,3 milyar dolarlık kısmı TCMB'den ve 278 milyar dolarlık kısmı ise özel sektörden kaynaklanmaktadır.

Brüt dış borç stoku içerisinde özel sektörün payı yüksek seviyelerde seyretmektedir. 2014 yılı ikinci çeyreğinde özel sektörün dış borcunun toplam dış borç içerisindeki payı yüzde 69,2 oranında gerçekleşmiştir.

Şekil 13: Borçlulara Göre Brüt Dış Borç Stoku

Özel sektörün toplam dış borç stoku içerisindeki payı kriz dönemi dışında sürekli artış eğilimindedir.

Kamu sektörünün dış borcu da 2005 yılından bu yana sürekli artma eğiliminde olmakla birlikte artış miktarı özel sektörün gerisinde kalmaktadır. 2005 yılında kamu sektörünün dış borcunun toplam içindeki payı yüzde 41,2 iken bu rakam 2014 yılı ikinci çeyreğinde yüzde 29,7'ye gerilemiştir.

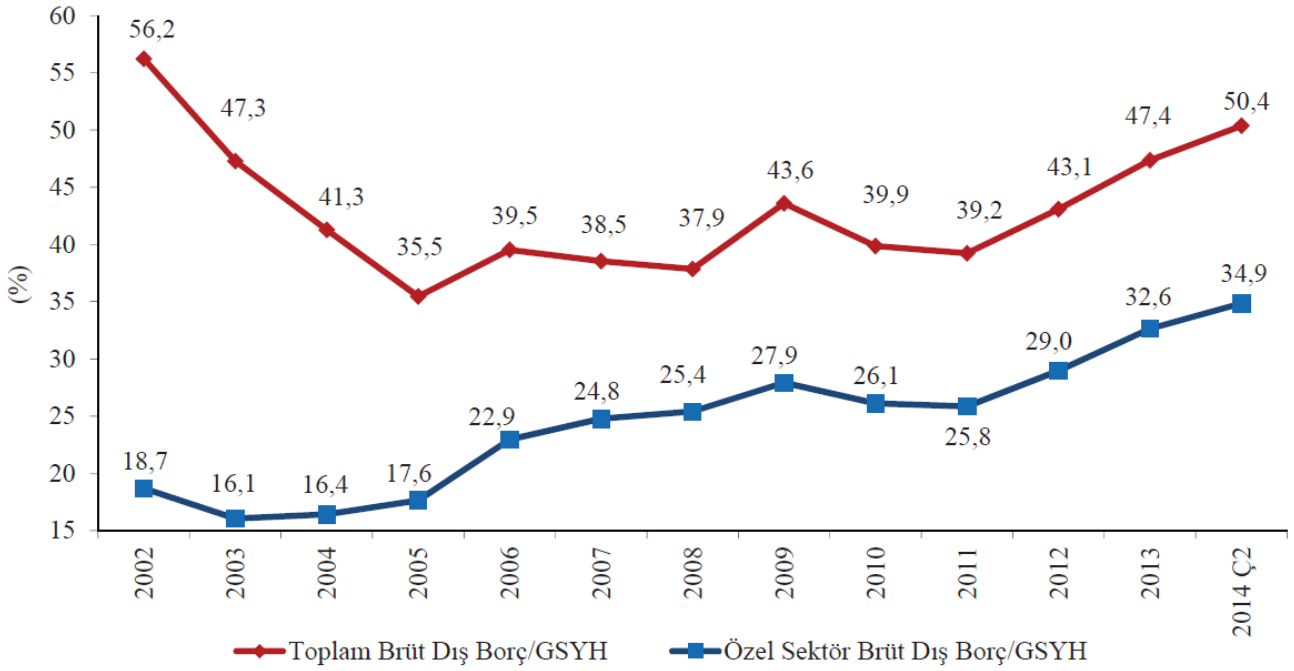
Özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu 2014'ün ikinci çeyreğinde de artmaya devam etmiştir. 2013 yılı Temmuz ayı itibarıyla özel sektörün yurt dışından sağladığı uzun vadeli kredi borcu, 2013 yıl sonuna göre 8,8 milyar dolar artarak 166,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönem içerisinde özel sektörün yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcu da 2,7 milyar dolar artış göstermiş ve 43 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Özel sektörün yurt dışından sağladığı toplam kredi borcu, Temmuz sonu itibarıyla kalan vadeye göre incelendiğinde, 1 yıl içinde gerçekleştirilecek olan anapara geri ödemelerinin toplam 72,6 milyar dolar tutarında olduğu görülmektedir.

2012 yılından sonra brüt dış borç stokunda yaşanan bu artışa bağlı olarak brüt dış borç stokunun GSYH'ye oranında da artış yaşanmaktadır. 2009 yılında toplam brüt dış borç stokunun GSYH'ye oranı yüzde 43,6 iken 2011 yılında bu rakam 39,2'ye gerilemiş ancak 2012 yılından itibaren özellikle özel sektörün dış borcunda yaşanan artışla birlikte 2014 yılı ikinci çeyreğinde bu rakam 50,4'e yükselmiştir.

2013 yıl sonunda 129,3 milyar dolar olan kısa vadeli dış borç stoku 2014 yılı birinci çeyreğinde 4,6 milyar dolar daralmasına rağmen ikinci çeyrekte tekrar artarak Temmuz ayında 130,2 milyar dolara yükselmiştir. 2014 yılı Temmuz ayı itibarıyla orijinal vadesine bakılmaksızın vadesine 1 yıl veya daha az kalmış dış borç verisi kullanılarak hesaplanan kalan vadeye göre kısa vadeli dış borç stoku, 167,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Şekil 14: Brüt Dış Borç Stoku/GSYH

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Bankaların yurt dışından kullandıkları kısa vadeli kredilerde yaşanan artışa bağlı olarak bankaların kısa vadeli dış borç stoku 2013 yılı sonundaki 91 milyar dolarlık seviyesinden 2014 Temmuz ayı itibarıyla 92,5 milyar dolara yükselmiştir. Diğer sektörler altında yer alan ithalat borçları, 2013 yıl sonuna göre yüzde 3,7 oranında azalışla 26,8 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir.

2014 yılı Ocak-Temmuz döneminde 23,1 milyar doları anapara, 5,6 milyar doları da faiz olmak üzere toplam 28,8 milyar dolar dış borç ödemesi yapılmıştır.

8. EKONOMİK COĞRAFYA

Antalya'nın coğrafi, doğal ve ekolojik özellikleriyle ekonomik işleyişinin doğrudan ve dolaylı etkileşimleri bu ve takip eden bölümlerin kapsamını oluşturmaktadır.

8.1. Coğrafi Yapı

Antalya; 36,06° – 37,25° kuzey enlemleri ile 39,12° – 32,35° doğu boylamları arasında 20.723 km²'lik alanı ile Türkiye'nin % 2,6'sını kaplayan Batı Akdeniz'de yer alan bir ilimizdir. Gazipaşa – Anamur sınırından Kaş – Fethiye sınırına kadar 640 km.'lik sahil şeridinde sahiptir. Bu uzunluk toplam Türkiye kıyı şeridinin % 11'ini teşkil eder. Tarihsel ve doğal zenginlikleri ile ün salmış olan Antalya aynı zamanda bir Akdeniz limanıdır. Kuzeyinde Burdur ve Isparta, kuzeydoğusunda Konya, doğusunda İçel, batısında da Muğla illeri vardır; güneyini tamamen Akdeniz çevreler.

Antalya körfezi, Akdeniz bölgesi'nin batı kesiminde, Anadolu içine sokulan geniş bir girintiye sahiptir. Batıda Teke yöresinin dik falezlerine dayanır ve Gelidonya Burnu ile onun uzantısı olan Beşadalar tarafından sınırlanır; doğuda ise Anamur Burnuna kadar uzanır. Körfezin karaya en fazla sokulduğu kuzeybatı ucunda, Antalya kenti ve limanı vardır.

Antalya Körfezinin batı kesiminde oldukça dar bir kıyı şeridi vardır. Bu şeritte, akarsuların getirdiği alüvyonlardan oluşan küçük kıyı ovaları ile plajlar yer alır. Antalya – Kemer arasındaki dik falezler bu genel yapının dışında kalır. Fazla girintili çıkıntılı olmayan bu kesimde, deniz hızla derinleşerek birden 100 – 200 m. derinliğe ulaşır. Kemer'in batısı, Kocaburun ile Beşadalar arası, oldukça girintili çıkıntılıdır. Burada Çıralı Limanı, Çavuş (Adrasan) Limanı, Frenkçi Koyu gibi birçok girinti vardır. Akarsuların ve zaman zaman denizin içlerine kadar ilerleyen tatlı su kaynaklarının çokluğu nedeniyle, tuzluluk çok fazla değildir. Antalya kenti ve çevresinde yer alan 30 – 40 m. yükseklikteki dik falezlerin önünde, denizin derinliği birden 200 m.'ye iner.

Ancak kentin batısındaki Konyaaltı ve doğusundaki Lara plajlarında, deniz daha yavaş derinleşir, ancak birkaç yüz metre açıkta derinlik 200 m.'yi bulur.

Antalya Körfezinin doğu ve kuzeydoğu kıyıları, Anamur Burnu'na kadar geniş yaylar çizerek uzanır. Dağların doğrudan denize indiği kesimlerde dik falezler vardır. Ama kıyı şeridi Manavgat yakınlarında genişler ve ünlü Side plajlarını oluşturur. Burada denizin derinliği fazla değildir. Aynı özellik Alanya ve çevresinde de görülür.

Körfezde tuzluluk genel olarak yüksektir. Ortalama % 39 – 40 arasında değişen tuzluluk oranı, akarsu ağzlarında ve denizde kaynayan tatlı su kaynaklarının çevresine düşer. Deniz suyu sıcaklığı ise kışın 15 – 17°C, yazın 22 – 27°C arasındadır. Antalya Körfezi, gerideki yüksek topografyanın bir sonucu olarak oldukça derindir. Derinlik birden artar ve bir deniz mili içinde 1.000 – 1.500 m.'yi bulur. Körfezin en derin yeri batıda, Beş adaların 30 km. doğusundadır (2.500 m.).

8.2. Topoğrafik Yapı

Antalya Havzası yüzey şekilleri açısından oldukça büyük bir çeşitlilik gösterir, temel oluşumları da dağlardır. Bunlar genellikle havzanın doğu ve kuzey kesimlerini kaplar. Yer yer yüksekliği 2.000 m.'yi aşan dağların çevrelediği kuzeydoğu kesimlerinde, yükseltilerin arasında, kısmen fluvio-karstik, kısmen de tektonik çukurluklar ve bu çukurlukların ortasında yer alan alüvyal ovalar bulunur. Kuzeydoğuda, özellikle Akseki Korkuteli yöresinde ilginç karstik erime çukurları dikkati çeker.

Havzadaki ovalar, güneyde Akdeniz'e açılan ve ortalama yüksekliğin 100 m. olduğu kıyı ovalarıyla, batı ve kuzeyde yer alan ve yüksekliğin 800 – 1.200 m. arasında değiştiği yüksek ovalardır. Akarsuların oluşturduğu kıyı ovaları batı kesiminde daha geniştir, doğuya doğru daralarak ince bir kıyı şeridi durumuna girer. Torosların çoğunlukla denize paralel olmasından dolayı bu ovalar iç kesimlere fazla sokulamaz. Yüksek ovalar ise, özellikle batıda yüksek dağların arasına sıkışıp kalmış kapalı karstik erime çukurlukları (polye) niteliğindedir.

Havzanın akarsuları genellikle düzensiz rejimlidir. Hemen hemen tümü, kalker kütlelerinin kalsiyumca zengin sularını taşır. Kıyıya yakın alanlarda, taban suyunun yüzeye yakın olması göllenmelere yol açtığından, havzanın taban topraklarında yaygın bir tuzluluk ve alkalilik sorunu vardır.

8.3. Dağlar, Akarsular ve Irmaklar

Antalya toprakları temel olarak, geniş ve parçalanmış iki platodan oluşur. Bu platolardan batıdakine Teke Yaylası, doğudakine Taşeli Yaylası adı verilir. Söz konusu platolar, kıyıda denize dik inen ve falezler oluşturan içerde ise kıyıya paralel uzanan Toros dağları ve kolları tarafından parçalanmıştır. Buradaki en yüksek tepe (3.070 m.), Teke yaylasının doğusunda, Antalya kentinin hemen batısında yer alan ve denize dik yamaçlarla inen, kuzey – güney doğrultulu Bey dağlarındadır. Yüksekliği 2500 m.'yi geçen doruklara da sık rastlanır.

Elmalı ovasının güneybatısına yayılmış olan ve Muğla il sınırına paralel uzanan Akdağ sırası üstündeki At Kuyruk Sallamaz Tepesi (3.024 m.), Ziyaret Tepesi (2.591 m.), Taşeli Yaylasında kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanan ve Konya il sınırı çizen Geyik Dağları (2.560 m.)'dir.

Teke ve Taşeli Yaylaları, Toros Dağlarından doğan, rejimleri genellikle düzensiz, büyüklü küçüklü bir çok akarsu ile de yarılmıştır. Bu akarsuların en önemlileri Aksu, Köprü, Manavgat, Düden, Dim, Kargı, Alara, Karpuz, Korkuteli ve Alakır çaylarıdır.

Manavgat yakınlarında ünlü Manavgat çağlayanını oluşturan Manavgat Çayı üzerinde Oymapınar, Alakır Çayı üzerinde Alakır, Korkuteli Suyu üzerinde de Korkuteli barajları bulunur. Bu akarsuların denize döküldükleri yerlerde oluşmuş ovaların en önemlisi Teke ve Taşeli Yaylalarının arasında, Antalya Körfezi kıyısında yer alan, alüvyal Antalya ovasıdır.

8.4. Bitki Örtüsü

Havzanın iklim, toprak ve topografya özelliklerinin çeşitliliği, doğal bitki örtüsünün de çeşitlenmesine yol açmıştır. Makiler hemen kıydan başlar ve 600 m. yüksekliğe kadar çıkar. Bir çok yerde bunların arasına gene kıydan başlayan ve 1.200 m.'ye kadar çıkan Kızılcamlar da girmiştir. 1.000 –1.400 m. arasında sedir ve karaçama rastlanır. Sedir ormanları yer yer (özellikle de 1.400 –1.700 m.'ler arasında) göknar ve ardıçla karışıktır. Ardıç ve sedir karışımı ormanlar 2.100 m.'ye kadar devam eder. 2.500 m.'nin üstünde ise Alp tipi çayırlar başlar. Havzadaki akarsu boylarında söğüt, kavak, karaağaç, akçaağaç ve çınarlardan oluşan bitki toplulukları yer alır. Tüm bu ağaç topluluklarının altında çeşitli otsu bitkiler yetişmektedir.

8.5. İklim

Antalya ili iklimini; yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı olarak tanımlayabiliriz. İlimizde iki çeşit iklim görülebilir. Birincisi sahil bölgesindeki tipik Akdeniz iklimi, ikincisi ise yukarı bölgedeki, Akdeniz iklimi ile İç Anadolu iklimi arasında geçiş oluşturan kara iklimidir.

Antalya ili güney ve güneydoğudan gelen rüzgarlara açık olduğu için kış ayları ılık, yaz ayları sıcak ve nemlidir. Yağışlarda mevsimlere göre büyük farklılıklar gösterir. Yağışlar, güneyden kuzeye gidildikçe azalır. En çok yağış kış ve ilkbahar aylarında, en az yağış ise yaz aylarında görülür. Antalya'nın fazla yağış almasının nedeni merkezin doğusunda bulunan Toros Dağları ile batısında bulunan Beydağları'nın hava kütlelerinin hareketlerini Antalya üzerine çekmeleridir.

Tablo-2.1. Meteorolojik Değerler ve Sıcaklıklar

AY	ORTALAMA MAKSİMUM (° C)	ORTALAMA MİNİMUM (° C)	ORTALAMA SICAKLIK (°C)	NEM (%)	EKSTREM MAKSİMUM (° C)	EKSTREM MİNİMUM (° C)	ORTALAMA RÜZGAR (m/sn)	TOPLAM YAĞIŞ (Kg/m ²)	TOPLAM BUHARL. (Litre)
OCAK	15.3	7.1	10.7	46.1	18.2	3.5	2.5	12.8	0.0
ŞUBAT	15.8	7.6	11.3	52.1	23.2	0.6	2.4	8.0	64.6
MART	20.0	12.1	15.7	64.3	27.0	7.6	2.2	96.6	85.5
NİSAN	21.1	14.4	17.6	70.7	25.8	10.8	2.0	61.4	90.3
MAYIS	25.6	17.9	21.1	62.7	34.6	14.8	2.0	5.2	4.2
HAZİRAN	32.1	23.5	27.1	57.3	40.5	20.0	2.1	0.6	164.7
TEMMUZ	34.6	26.0	29.5	56.4	41.9	23.5	2.2	0.0	179.4
AĞUSTOS	34.6	26.9	30.2	60.8	40.7	21.0	1.9	20.4	156.6
EYLÜL	29.4	22.9	26.0	64.2	35.4	17.6	1.9	6.6	0.0
EKİM	26.8	18.6	22.1	52.0	30.9	14.3	2.0	13.0	94.6
KASIM	22.4	15.3	18.3	59.4	32.1	10.4	1.8	48.0	56.0
ARALIK	17.8	10.0	13.2	54.9	23.0	4.2	2.1	75.0	50.7
ORT	24.6	16.9	20.2	58.4	31.1	12.4	2.1	347.6	78.9
MAX	34.6	26.9	30.2	70.7	41.9	23.5	2.5	96.6	179.4
MİN	15.3	7.1	10.7	46.1	18.2	0.6	1.8	0.0	0.0

(Kaynak: Meteoroloji Bölge Müdürlüğü)

8.6. Demografik Yapı

Bu bölümde Antalya'nın nüfus ve sosyo-ekonomik özellikleri ele alınmaktadır.

2008 Yılında gerçekleştirilen Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) uygulaması sonuçlarına göre Türkiye'nin toplam nüfusu 71,517,100 kişi olmuştur. Böylece nüfus yıllık %1.3'lük bir artışa konu olmuştur.

Antalya nüfusunun ilçelere göre dağılımı Tablo-2.2'de verilmektedir. Bu dağılımda ADNKS verileri ve yeni kurulan ilçeler de dikkate alınmıştır.

Tablo-2.2. Nüfus ve Yerleşim

	Toplam Nüfus	Belde Sayısı	Köy Sayısı
TOPLAM	2.222.562	93	538
Akseki	12.254	7	41
Alanya	285.407	17	68
Elmalı	38.598	3	49
Finike	46.853	5	14
Gazipaşa	48.561	2	41
Gündoğmuş	7.949	4	23
Demre	26.059	2	9
Kaş	55.574	6	48
Kemer	41.621	4	3
Korkuteli	52.913	7	47
Kumluca	66.783	4	24
Manavgat	215.526	10	78
Serik	117.670	10	47
İbradı	2.800	2	3
Aksu	68.106	2	12
Döşemealtı	53.554	5	14
Kepez	470.759	1	7
Konyaaltı	145.648	1	10
Muratpaşa	465.927	1	--

Kaynak: Valilik İl Planlama Md., TÜİK

Antalya'nın nüfusu 1985-2000 yılları arasında yıllık ortalama %6,2 artışla en yüksek seviyesine ulaşmış, 2000 yılından itibaren 2007 yılına kadar yavaşlayarak nüfus artış hızı en düşük seviyesine inmiştir. 2008 yılından itibaren de yavaşlama eğilimini sürdürerek 2013/2014 yılları arasında nüfus artış hızı %2,98 seviyesine inmiştir.

TÜİK tarafından açıklanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre Antalya ili 2014 yılı nüfusu 2.222.562'dir. Antalya'da nüfus yoğunluğu 2013 yılında 106,97 iken 2014 yılında 110,16'ya yükselmiştir. Nüfus yoğunluğu %2,98 oranında artmıştır. Nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçe, km2 başına 4.853 ile Muratpaşa İlçesi olmuştur. Bu ilçeyi Kepez, Konyaaltı ve Alanya takip etmektedir. Nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu ilçeler sırası ile İbradı, Gündoğmuş ve Akseki'dir. Nüfus yoğunluğu en fazla artan ilçe Konyaaltı (%+5,8) olurken, en fazla düşen ilçe Akseki (%-6,34) olarak kaydedilmiştir.

9. Tarımsal Yapı ve Ticareti

Antalya İlinin toplam yüzölçümü 20.723.000 dekarıdır. Bu alanın ancak % 17,69'luk bölümü olan 3.666.553,35 dekarını Tarım Alanları, % 4,32 ile 896.102 dekarını Çayır-Mera, % 53,99 ile 11.189.084 dekarını Orman ve Fundalıklar ve % 24'lük oran ile 4.971.260,65 dekarını da Tarım dışı alanlar ve yerleşim alanları oluşturmaktadır.

Antalya İlinin tarım alanları dağılımı ilçeler bazında ve detaylı olarak aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo-3.1. Antalya İli ve İlçeleri Tarım Alanları

Antalya Tarım Alanları			
Toprakları Azalan İlçelerimiz(da)			
İlçeler	2005	2014	Fark
Akseki	112.690,00	42.254,14	70.435,86
Alanya	252.090,00	244.313,00	7.777,00
Elmalı	566.730,00	555.922,48	10.807,52
Gazipaşa	164.100,00	148.147,00	15.953,00
Kaş	212.380,00	121.246,00	91.134,00
Kemer	23.260,00	19.338,00	3.922,00
Manavgat	419.080,00	346.896,80	72.183,20
Serik	360.490,00	335.585,00	24.905,00
Sonuç	2.110.820,00	1.813.702,42	297.117,58
Toprakları Artan İlçelerimiz(da)			
İlçeler	2005	2014	Fark
Merkez	433.080,00	434.011,93	931,93
Finike	64.040,00	68.268,00	4.228,00
Gündoğmuş	92.630,00	106.229,00	13.599,00
İbradı	12.000,00	12.777,00	777,00
Demre	53.430,00	53.767,00	337,00
Korkuteli	932.590,00	1.008.056,00	75.466,00
Kumluca	168.720,00	169.742,00	1.022,00
Sonuç	1.756.490,00	1.852.850,93	96.360,93

KAYNAK: TÜİK

Tarımsal arazi büyüklüğü itibariyle Korkuteli, Elmalı ve Manavgat ilçeleri ilk üç sırayı almaktadır. Buna karşılık İbradı, Kemer ve Demre ilçeleri ise son üç sırayı oluşturmaktadır.

Toplam tarım alanları incelendiğinde son on yılda Kaş, Manavgat ve Akseki ilçelerinde tarım alanlarımız azalırken, Korkuteli, Gündoğmuş ve Finike ilçelerinde tarım alanlarının arttığını gözlemlemekteyiz.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ilimiz tarım alanları incelendiğinde son 10 yılda (2005-2014) tarım topraklarında 200.756,65 azalma meydana gelmiştir.

9.1. Tarımsal Alanlar ve Kullanımı

Antalya, tarımsal alanların özellikleri ve kullanımı itibariyle ciddi zenginliğe sahip bir kenttir. Her ne kadar son yıllardaki genel eğilime uygun olarak tarımın hem arazi kullanımını hem de üretim değeri itibariyle daraltıldığı bir dönem söz konusu olsa da Kent, sahip olduğu potansiyelini korumaya ve geliştirmeye önem vermelidir.

Antalya, tüm Türkiye’de olduğu gibi son 10 yılda tarımsal alanlarını koruyamadığı gibi azımsanmayacak düzeyde arazi kaybetmiştir. Gerek tarım sektörünü terk, gerek diğer etmenler nedeniyle tarım topraklarımız azalmıştır. Yukarıdaki oransal dağılımın 2014 yılı zaman serisi ve rakamsal dağılımı Tablo-3.2’de verilmiştir.

Tablo-3.2. Antalya’da 2014 Yılı Tarımsal Alanların Kullanım Eğilimi. (Dekar)

İlçe Adı	Toplam Alan(dekar)	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı(dekar)	Nadas alanı(dekar)	Sebze bahçeleri alanı(dekar)	Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı(dekar)	Süs Bitkileri Alanı(Dekar)
Akseki	42.254,14	20.833,00	13.053,00	679	7.680,00	9,14
Alanya	244.313,00	97.213,00	55.847,00	39.602,00	51.513,00	138
Elmalı	555.922,48	367.139,00	7.418,00	65.970,00	115.354,00	41,48
Finike	68.268,00	12.137,00	4.944,00	11.303,00	39.884,00	0
Gazipaşa	148.147,00	53.862,00	9.825,00	31.545,00	52.915,00	0
Gündoğmuş	106.229,00	21.848,00	76.609,00	2.990,00	4.782,00	0
İbradı	12.777,00	10.017,00	524	43	2.193,00	0
Demre	53.767,00	14.664,00	11.003,00	18.624,00	9.476,00	0
Kaş	121.246,00	51.848,00	5.014,00	20.746,00	43.638,00	0
Kemer	19.338,00	2.222,00	8.106,00	207	8.803,00	0
Korkuteli	1.008.056,00	848.758,00	9.737,00	19.930,00	129.631,00	0
Kumluca	169.742,00	33.957,00	52.066,00	38.079,00	45.632,00	8
Manavgat	346.896,80	183.714,00	76.861,00	39.143,00	46.799,00	379,8
Serik	335.585,00	142.714,00	41.594,00	95.607,00	54.924,00	746
Aksu	200.761,00	95.710,00	7.990,00	61.782,00	34.541,00	738
Döşemealtı	103.763,00	65.360,00	7.967,00	2.872,00	27.564,00	0
Kepez	85.600,00	37.064,00	205	17.578,00	27.550,00	3.203,00
Konyaaltı	37.614,00	3.105,00	3.322,00	7.978,00	23.209,00	0
Muratpaşa	6.273,93	50	404	5.188,00	208	423,93
TOPLAM	3.666.553,35	2.062.215,00	392.489,00	479.866,00	726.296,00	5.687,35

KAYNAK: TÜİK

Tarımsal açıdan önemli konu sulama potansiyelidir. Özellikle su fakiri olan ülkemiz ve kentimiz açısından hayati bir tarımsal performans konusudur. Bu sebeple yapılan depolamalı baraj ve HES çalışmaları büyük önem taşımaktadır.

Tablo-3.3’de yıllara göre yapımı tamamlanan barajlar ve faydaları(Büyük Su İşleri programında DSİ tarafından inşa edilen depolamalı baraj ve HES'ler) verilmektedir. Serik ve Finike ilçeleri %90’nın üzerindeki sulama oranıyla en şanslı ilçelerdir.

Sulama potansiyelini ve kapasitesini geliştirme yatırımları, ilin tarımsal geleceği bakımından hayati derecede önem taşımaktadır. Zira tüm varlığı ile küresel rekabete açılmış bulunan Türk Tarımı; zaten makro ve mikro nitelikli zayıflatıcı politikalar ve icraatlarla vahşi ve yok edici küresel rekabete maruz bırakılmış durumdadır. Doğrudan gelir desteği gibi ataletle uğrattıcı destekler yerine, sulama alt yapısı ve teknolojileri gibi alanlarda üreticiye gerçekten destek olan politikalar ve icraatlar için çok geç kalınmıştır ve artık daha fazla geç kalınmamalıdır.

Tablo-3.3. Yıllara Göre Yapımı Tamamlanan Barajlar ve Faydaları

Baraj ve HES Adı	Bitiş Yılı	S (Sulama) İ (İçmesuyu) E (Enerji)	Baraj Sayısı	Brüt Sulama Alanı (ha)	Kurulu Güç (MW)	Ortalama Enerji (GWh/Yıl)	İçme suyu (hm3/yıl)
Alanya Dim	2008	S + İ + E	1	3.564,00	38,00	123,00	47,30
Elmalı Çayboğazı	2000	S	1	13.593,00			
Finike Alakır	1971	S	1	6.752,00			
Korkuteli	1975	S	1	5.986,00			
Manavgat Naras	2014	S	1	6.556,00			
Manavgat Oymapınar	1984	E	1		540,00	1.620,00	
			6	36.451,00	578,00	1.743,00	47,30

İlimizde örtülü alanlar önemli bir yer kaplamakta ve bu alanlar her geçen gün daha da artmaktadır. Antalya ili Türkiye’de örtü altı yetiştiriciliğin miktar ve oransal olarak en fazla yapıldığı ildir. Antalya’da 2013-2014 sezonu itibariyle 248.252 da örtü-altı alan bulunmaktadır. Türkiye cam sera alanlarının % 82.77’si, plastik seraların % 51,93’ü Antalya’da bulunmaktadır. Örtülü alanların yaklaşık % 30’luk bölümünde, yılda 2 kez ekiliş yapılmaktadır.

2013-2014 döneminde ilimiz örtü-altı alanların dağılımı incelendiğinde cam sera varlığında 422 dekar, plastik sera varlığında ise 4.577 dekar, plastik tünel biçiminde bulunan sera varlığında ise 12.352 dekarlık bir büyüme gerçekleşmiştir.

Tablo-3.4'de 2007-2014 dönemindeki örtü altı tesislerine göre alan değişimleri, aşağıda zaman serisi olarak verilmiştir.

Tablo-3.4. Örtü Altı Alanların Dağılımı (da)

TESİSLER	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Cam Sera	84.382	91.304	90.097	67.012	64.624	66.268	66.602	67.024
Plastik Sera	126.947	129.227	144.779	120.298	131.568	148.498	150.514	155.091
Plastik Tünel (Yük. ve Alçak)	29.846	27.396	24.911	28.359	28.687	24.938	13.785	26.137
Toplam Örtülü Alan	241.175	247.927	259.787	215.669	224.879	239.704	230.901	248.252

(TÜİK)

9.2. Tarımsal Üretim Değeri ve Ticareti

Antalya için belirleyici konumda olan sektörlerden biri kuşkusuz tarımdır. Tarımsal faaliyetler ve ulusal düzeydeki yeri itibarıyla tarımı, Antalya Ekonomisinde ayrı bir yere ve gündeme getirmek son derece önemlidir. Antalya tarımının da belirleyici alanı bilindiği gibi örtü altı tarımdır. Örtü altı tarımsal üretiminin 2011 – 2014 dönemindeki üretim performansı, sebze ve meyve ürünlerinde ayrı ayrı verilmiştir.

Tablo-3.5. Antalya Örtü Altı Sebze ve Meyve Üretimi (ton)

Grup Adı	Ürün Adı	2011 Üretim(Ton)	2012 Üretim(Ton)	2013 Üretim(Ton)	2014 Üretim(Ton)
Örtü Altı (Alçak Tünel)	Domates	100	146	175	302
	Fasulye (Taze)	200	200	200	200
	Kabak (Sakız)	14.023	12.943	12.990	15.691
	Karpuz	8.400	8.400	8.400	15.000
	Marul (Aysberg)	600	0	0	0
	Marul (Göbekli)	150	150	150	138
	Marul (Kıvırcık)	100	100	100	100
	Patlıcan	2.313	2.125	2.040	3.025
	Çilek	2.900	29.000	30.600	19.450
Örtü Altı (Cam Sera)	Biber (Çarliston)	0	0	0	10.400
	Biber (Dolmalık)	25.443	31.398	35.878	35.420
	Biber (Salçalık, Kapyra)	0	0	0	7.680
	Biber (Sivri)	53.099	49.009	50.405	43.768
	Domates	643.891	613.778	643.579	658.135
	Fasulye (Taze)	14.481	14.513	20.504	15.716
	Hıyar	254.978	236.813	220.043	230.141
	Kabak (Sakız)	573	573	582	690
	Karpuz	3.730	6.170	5.950	6.978
	Kavun	3.797	4.047	4.855	4.600
	Marul (Göbekli)	567	747	867	747
	Marul (Kıvırcık)	513	498	495	498
	Maydonoz	7	7	35	39
	Patlıcan	52.107	53.620	55.685	54.045
	Roka	5	6	6	3
	Semizotu	3	3	7	1
Çilek	1.300	860	680	680	

Örtü Altı (Plastik Sera)	Biber (Çarliston)	0	0	0	16.506
	Biber (Dolmalık)	24.380	28.776	31.685	31.073
	Biber (Salçalık, Kapyra)	0	0	0	10.958
	Biber (Sivri)	129.837	139.824	138.765	140.641
	Domates	1.319.769	1.433.304	1.474.703	1.397.023
	Fasulye (Taze)	6.149	5.838	6.773	6.712
	Hıyar	221.236	228.041	233.285	235.368
	Kabak (Sakız)	28.421	29.509	30.756	29.704
	Karpuz	11.643	13.303	12.513	15.613
	Kavun	26.643	26.783	27.648	23.642
	Marul (Aysberg)	30	2.960	3.114	3.011
	Marul (Göbekli)	2.150	2.185	2.585	2.175
	Marul (Kıvırcık)	5.608	5.545	5.536	5.545
	Maydonoz	9	10	135	54
	Patlıcan	61.222	63.897	66.975	61.710
	Pepino	0	0	100	100
	Roka	8	8	20	8
	Semizotu	4	4	7	4
	Tere	4	4	20	10
	Çilek	5	8.611	2.850	3.400
	Üzüm (Çekirdekli)	38	39	39	39
Üzüm (Çekirdeksiz)	11.565	6	6	6	
Muz	2.286	2.472	9.675	13.613	
Örtü Altı (Yüksek Tünel)	Biber (Çarliston)	0	0	0	175
	Biber (Dolmalık)	750	150	260	480
	Biber (Salçalık, Kapyra)	0	0	0	225
	Biber (Sivri)	2.438	175	158	4.200
	Domates	135.755	14.866	15.917	15.371
	Fasulye (Taze)	1.623	1.250	1.250	3.775
	Hıyar	4.300	500	600	5.040
	Kabak (Sakız)	5.708	2.460	2.505	2.480
	Karpuz	700	930	905	3.300
	Kavun	30	30	35	24
	Marul (Aysberg)	2.145	125	125	125
	Marul (Göbekli)	35	35	35	35
	Marul (Kıvırcık)	20	20	20	20
	Maydonoz	8	8	2	8
	Patlıcan	14.225	11.850	12.405	13.510
	Çilek	26.246	23.485	23.280	23.658

KAYNAK: TÜİK.

- 2014 yılı Türkiye sebze üretiminin %14,11'i ve meyve üretiminin %7,62'si Antalya'da gerçekleştirilmektedir. Toplam bitkisel üretimin ise %4,29'u Antalya'ya aittir. Bu da yaklaşık 6,3 milyon tondur.
- Yıllar itibariyle kesme çiçek ihracatına bakıldığında, 2010 yılında 284 milyon adet olan taze kesme çiçek ihracatı 2014 yılında %28,2 oranında artarak 364 milyon adete ulaşmıştır. 2010 yılında 5.055 dekar olan süs bitkileri üretim alanı ise 2014 yılında %12,5 artarak 5.687 dekar olmuştur.

Antalya’da tarımın üretim performansı, Türkiye ortalamasına göre nispeten daha iyi konumda olmuştur. Ancak özellikle temel girdi malları olan yakıt ve gübre fiyatlarındaki artış tüm Türkiye ile birlikte Antalya’yı da ciddi bir biçimde olumsuz etkilemiştir. Özellikle tarımı terk edişin kaynağında önemli ölçüde girdi maliyetlerindeki geometrik artışa karşın, tarım ürünleri fiyatlarındaki manşet enflasyonun bile altında kalan artışlardır. Bu seyrin bir diğer göstergesi de tarımsal borçlanmalardaki aşırı artıştır.

Şekil-3.3’de, 2008-2014 döneminde yakıt ve gübre fiyatlarında yaşanan yükselişler tablosu zaman serisi halinde verilmiştir.

Tablo-3.6. Yakıt ve Gübre Fiyatlarında Yaşanan Yükselişler

Girdi / Yıllar		2002 ort.	2008 ort.	2009 ort.	2010 ort.	2011 ort.	2012 ort.	2013 ort.	2014 ort.
MAZOT (TL/L)	Türkiye	1,10	2,95	2,61	3,08	3,61	3,99	4,28	4,35
	AB	1,13	2,45	2,22	2,45	3,28	3,61	3,80	4,24
	ABD	0,53	1,29	1,01	1,19	1,69	1,89	1,98	2,22
GÜBRE (TL/TON)	A.Sülfat %21	162	564	325	347	571	583	564	566
	A.Nitrat %26	176	510	436	439	619	675	799	762
	A.Nitrat %33	193	585	479	531	721	787	891	880
	ÜRE	237	760	630	631	980	1.071	1.054	1.039
	DAP	354	1.672	689	919	1.316	1.343	1.425	1.405
	20.20.0	254	1.110	520	617	913	968	965	946

Kaynak: Gübre fiyatları BÜGEM, mazot fiyatları OPET kayıtlarından alınmıştır.

- 2014 yılında Antalya'nın keçi sayısının Türkiye içindeki payı %6,08'e yükselmiştir.

Tablo-3.7. Canlı Hayvan Sayıları

(Adet)

Yıl	Sığır	Manda	Koyun	Keçi	Kümes Hayvanı	At, Katır ve Eşek	Deve	Domuz
2009	127 220	100	188 113	357 452	513 441	6 582	94	734
2010	127 542	106	279 125	419 194	529 511	6 257	129	761
2011	139 819	86	321 175	470 008	552 943	5 716	132	996
2012	145 440	311	357 359	512 621	535 168	5 420	130	1 884
2013	153 300	309	368 498	537 634	534 466	5 317	139	1 924
2014	159 192	242	412 349	629 208	550 738	4 979	153	1 834

- Süt üretimi içinde en fazla üretim inek sütündedir.

Tablo-3.8. Hayvansal Ürün Rakamları

(Ton)

Yıl	İnek sütü	Manda sütü	Koyun sütü	Keçi sütü	Bal
2009	150 069	48	6 359	18 209	2 113
2010	158 162	46	11 212	22 655	2 204
2011	169 567	31	12 760	25 542	2 488
2012	178 347	142	13 749	26 942	2 355
2013	181 810	132	13 639	28 765	2 332
2014	182 730	80	14 038	32 600	2 711

- Antalya'nın toplam tarımsal üretim değeri 2014 yılında bir önceki yıla göre %0,9 oranında artarak 8,7 milyar TL olmuştur. Bitkisel üretim değeri %0,13 oranında azalarak 7,4 milyar TL, canlı hayvan değeri %6,9 oranında artarak 1 milyar TL ve hayvansal ürünler değeri ise %7,5 oranında artarak 320 milyon TL olmuştur.

Tablo-3.9. Bitkisel - Hayvansal Üretim Rakamları

(Bin TL)

Yıl	Toplam	Bitkisel üretim değeri	Canlı hayvan değeri	Hayvansal ürünler değeri
2009	5 663 159	4 983 151	364 918	315 090
2010	8 773 976	7 717 584	624 776	431 616
2011	8 453 024	7 303 840	882 238	266 946
2012	8 602 835	7 368 085	942 346	292 404
2013	8 692 442	7 442 774	951 996	297 672
2014	8 770 775	7 432 784	1 017 806	320 185

Antalya İhracatçı Birliklerinin (AİB) verilerine göre son üç yılın sektörel ihracatı Tablo-3.13'deki gibi gerçekleşmiştir. 2014 yılında kentimiz dış ticaret açısından büyüme hızını artırmıştır.

Tablo-3.10. Antalya Sektörel İhracatı

(1000 ABD Doları)	2012	2013	2014
Ağaç Mamülleri ve Orman Ürünleri	64.580	80.777	120.444
Çelik	15.413	18.776	12.864
Çimento Cam Seramik ve Toprak Ürünleri	51.966	58.055	80.092
Değerli Maden ve Mücevherat	23.699	8.815	10.914
Demir ve Demir Dışı Metaller	17.493	22.012	68.273
Deri ve Deri Mamulleri	43.795	73.256	50.872
Diğer Sanayi Ürünleri	1.265	2.604	3.602
Elektrik - Elektronik	7.705	11.321	15.595
Fındık ve Mamulleri	31	18	36
Gemi Ve Yat	2.332	1.158	3.070
Halı	298	410	2.479
Hazır Giyim ve Konfeksiyon	17.380	20.036	31.475
Hububat, Bakliyat, Yağlı Tohumlar ve Mamulleri	22.552	29.625	23.530
İklimlendirme Sanayii	14.111	23.238	38.155
Kimyevi Maddeler ve Mamulleri	76.135	92.152	152.443
Kuru Meyve ve Mamulleri	608	664	2.506
Maden ve Metaller	170.556	187.007	329.318
Makine ve Aksamları	20.612	19.904	23.570
Meyve Sebze Mamulleri	19.617	12.646	12.777
Savunma Ve Havacılık Sanayii	4.198	6.484	6.983
Su Ürünleri Ve Hayvancılık Mamulleri	13.058	14.726	13.110
Süs Bitkileri ve Mamulleri	35.589	35.689	5.227
Taşıt Araçları ve Yan Sanayi	3.357	5.657	7.143
Tekstil ve Hammaddeleri	32.945	19.917	51.784
Tütün	0	1	0
Yaş Meyve ve Sebze	398.260	428.496	526.760
Zeytin ve Zeytinyağı	0	2	51
TOPLAM	1.057.553	1.175.240	1.593.073

Dış ticaret verilerindeki farklılaşmaların temel kaynağı, kapsam tanımındaki farklılardır. Bu farklılaşmaya rağmen son üç yıl içerisindeki AİB işlem hacmi büyüme eğilimi, İl dış ticaretindeki büyüme eğilimi ile paralellik göstermektedir.

Antalya tarımsal dış ticareti son yıllarda hızlı bir gelişim ivmesi kazanmaktadır. Sahip olduğu potansiyel ile bu ivmesini hızlandırarak devam ettirme eğiliminde olan kent, gerek yerli gerek yabancı sermayenin cazibe merkezi olma durumundadır.

Tarımsal üretim değerinin ve hacminin artırılmasında önemli gelişmelerden sayılan bu eğilim, özellikle ölçek ekonomilerine dayalı olarak yaratılan yeni kapasite artışlarıyla kendisini önümüzdeki dönemde daha etkin bir biçimde gösterecektir.

Tarımsal dış ticaret açısından en önemli konulardan biri de tanımlanmış standartlara uyum sorununun aşılmasında bulunmaktadır. Özellikle kalıntı, aynı standartta ve süreklilikte üretim, üretimde menşe-i belirleme prosedürleri ve uygulamaları önümüzdeki dönemin en önemli rekabet ve satış unsurları arasındaki yerini daha ön plana çıkaracaktır.

Tarımsal ticaretin yurtiçi yapısı değerlendirildiğinde, son dönemde hal sisteminin yanı sıra üretici birliklerinin de öneminin artacağı görülmektedir. Özellikle örgütlü ve organize pazarlama uygulamalarının destekleneceği bir dönem ortaya çıkmaktadır.

Rekabette avantaj sağlama amacının yanı sıra bu türden örgütlenmelerle tarımsal ticarete var olan kayıt dışılığın önlenmesi ya da azaltılması amacı da güdülmektedir.

Tarımsal üretimin ve ticaretin özellikle küresel rekabete açılması konusu, tüm dünya ülkeleri için olduğu kadar, ülkemiz ve kentimiz için de çok boyutlu ve hayati bir önem taşımaktadır.

10. Tarımsal Üretim

Antalya tarımsal üretiminin 2014 yılı sonu itibariyle üretim miktarları ve değerleri; madde kalemleri, ilçeler ve üretim yöntemleri ile dış ticareti yukarıdaki bölümlerde incelenmiştir.

Altı temel grupta toplanan ve Antalya tarımında önemli yer tutan seçilmiş tarım ürünlerinin yıllar itibariyle gerçekleştirmeleri, Türkiye payı ve gelişim hızları bu raporda tartışılmış ve değerlendirilmiştir.

Temel gruplar itibariyle Türkiye gelişim hızına göre en iyi performansı meyveler grubu gösterirken, en kötü performansı ise sebzeler grubu göstermiştir.

Türkiye içindeki pay itibariyle sebzeler grubu tüm yıllar boyunca ve özellikle son beş yılda açık ara ağırlığını sürdürmüştür. Daha sonraki sırada ise meyveler grubu gelmektedir.

11. Antalya Ticaret Borsası

11.1. Kuruluş ve Tarihçe

Borsamız 30.Nisan.1302 tarihli Borsalar Nizamnamesine göre; geçici encümen azaları olan Ak Hüseyin Bey, Ahmet Muhtar Bey, Hacı Kadir Bey, Tacettin Bey, Hacı İstavri Bey ve Komiser Salih Zeki Bey idaresinde 23.06.1920 tarihinde kurulmuş, ilk toplantısını 02.07.1920 tarihinde yaparak çalışmalarına **ANTALYA TİCARET ve ZAHİRE BORSASI** olarak başlamıştır.

Hükümet caddesinde küçük bir binada çalışmalarına başlayan Borsaya ürününü getiren müstahsiller daha çok Ekşili Bahçe, Bir Kapılı Han ve Kışlahan'da ürününü bekletirler ve Borsada müzayedeye çıkarırlardı. Müzayedeye çıkarılan ürünler simsarlar tarafından müstahsil ve tacirin hazır olduğu salonda açık ihale ile satılırdı.

Borsamız Kuruluş tarihi itibariyle ülkemizin en eski üçüncü Borsası olup, göller bölgesinin en gelişmiş borsası olarak görevini sürdürmektedir.

Borsamız 1924 yılında 655 sayılı Kanuna, 25.Nisan.1944 tarihinde 4355 sayılı Kanuna, 08.Mart.1950 tarihinde 5590 sayılı Kanuna intibak olunmuş ve **ANTALYA TİCARET BORSASI** unvanı kazanmıştır, 24.Aralık.1981 tarihinde 2567 sayılı Kanuna intibak olunmuştur.

Antalya Ticaret Borsası'nın ilk Bütçesi **1920 yılında 6.260.TL.**Umumi Gelire karşılık **2.960.TL.** Umumi Masraf tespit edilmiştir.

Borsamızın **2005 Yılı Bütçesi 715.000- YTL,**

2006 Yılı Bütçesi 1.030.000- YTL,

2007 Yılı Bütçesi 1.150.000- YTL,

2008 Yılı Bütçesi 1.330.000- YTL,

2009 Yılı Bütçesi 1.642.200- TL,

2010 Yılı Bütçesi 1.855.000- YTL,

2011 Yılı Bütçesi 2.150.000- TL,

2012 Yılı Bütçesi 2.250.000- TL,

2013 Yılı Bütçesi 2.475.000- TL,

2014 Yılı Bütçesi ise 2.475.000- TL olarak tespit edilmiştir.

Kuruluşunda **45** üyesi bulunan Borsamız üye sayısı hayatın paralelinde devamlı artış göstermiştir.

2010 Yılı itibariyle ise Borsamızda **774** aktif üye,

2011 Yılı itibariyle ise Borsamızda **914** aktif üye,

2012 Yılı itibariyle ise Borsamızda **900** aktif üye,

2013 Yılı itibariyle ise Borsamızda **999** aktif üye,

2014 Yılı itibariyle ise Borsamızda **1051** aktif üye bulunmaktadır.

11.2. Temsil, İmza Yetkisi ve Ehliyet

Borsaları protokolde Meclis Başkanı veya başkanın görevlendireceği bir meclis üyesi temsil eder.

Borsanın hukuki temsilcisi Yönetim Kurulu Başkanıdır.

Borsa adına düzenlenen taahhütname, sözleşme ve vekaletname gibi borsayı hukuken bağlayan belgeleri Yönetim Kurulu Başkanı veya başkan vekiliyle diğer birkaç üyenin birlikte imzalaması gerekir.

Borsaların taşınmaz mal alması, satması, rehin, ifraz ve tevhid ettirmesi ve yapı yapması, ödünç para alması ve bağışta bulunabilmesi için meclislerinin kararı gereklidir.

11.3. Gelir Kaynakları

Borsamız Gelir Kaynakları şöyledir.

- A) Borsaya kayıt ücretleri ile üyelerimizden alınan yıllık aidatlar,
- B) Borsaya tescil olunan muamelelerden alınan tescil ücretleri,
- C) Borsamızca yapılan diğer hizmetler karşılığı alınan ücretler,
 - Fatura tasdik ücreti,
 - Eksperlik ücreti,
 - Komisyoncu, ajan ve simsar sıfatıyla alınan nispi ücretler,
 - Borsaya konu alıcı ve satıcının ihtilâfı halinde alınan hakem ücretleridir,
- D) Kira gelirleri (gayrimenkul)
- E) Mevduat faizleri,
- F) Hisse senetleri temettüleri.

11.4. Yayın Faaliyetleri

Borsada muamele gören maddeler günlük, haftalık, aylık, yıllık bültenler vasıtasıyla diğer borsalar ve ilgili kuruluşlara gönderilmektedir.

Ayrıca diğer kişi ve kuruluşlarca yayımlanan Kanun-Tüzük, Yönetmelikler üyelerimize bildirilmekte ve üyelerimizin istekleri doğrultusunda kendilerine müşavirlik hizmetleri verilmektedir.

İki aylık sürelerle yayınladığımız Borsanomi Dergisi hem tüm üyelerimize ve üst kurulumuza, hem de protokol ve kütüphaneler başta olmak üzere ilgili kamuoyuna dağıtılmaktadır.

11.5. Borsa Tescilleri

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın onaylarıyla borsalarda işlem gören maddeler "Ticaret Borsalarına kote edilen maddeler" olarak 241 ürün borsalarda işlem görmektedir.

Borsalara dahil maddelerin en az miktarları üzerinde yapılan alım-satım işlemlerinin borsalarda tescili zorunludur.

Borsamız yasadan kaynaklanan bu görevlerini yerine getirirken tarım ve hayvancılık sektörlerinde üretici, tacir ve tüketicilerin hak ve menfaatlerini korumakta, haksız rekabetin önlenmesini sağlamakta ve vergi ziyanın önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır.

Bir maddenin borsaya dahil edilebilmesi için aranan özellikleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

O yörede ürünün önemli miktarda üretilmesi veya ithalat-ihracatının yapılması,

Standartlarının veya tiplerinin tespit edilmiş olması, veya numune ile temsil edilebilmesi,

Stoklamaya elverişli olması ve çabuk bozulan mallardan olmaması,

Alınıp satılabilecek asgari miktarının günün şartlarına göre belirlenmiş olması,

Borsa meclisinin; o maddeyle ilgili tescil kararı olması, Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca onaylanması.

11.6. Ticaret Borsaları Kotasyonuna Dahil Maddeler (Ana Grup İtibariyle)

Hububat ve Hububat Mamulleri,

Bakliyat,

Yağlı Tohumlar,

Küspeler,

Nebati Yağlar,

Bitkisel ve Hayvani Yağlar,

Bitkisel ve Hayvansal Gıda Maddeleri,

Kuru ve Yaş Meyveler,

Orman Mahsulleri,

Tekstil Hammaddeleri,

Canlı Hayvanlar,

Deriler,

Çeşitli Maddelerdir.

Antalya Ticaret Borsası, kendi kapsama alanında anlamlı yoğunlaşmaya sahip ana grupları, gerekli prosedürleri yerine getirerek, kotasyonuna dahil etmiştir. Diğer taraftan bu türden kotasyon listeleri statik yapıya değildir. Bölgenin ve sektörün zaman içerisindeki gelişimine paralel olarak bu listelerde değişimler veya güncelleştirmeler yapılagelmektedir.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın 02/12/1988 tarih ve 1988/789 sayılı onayıyla 01/03/1989 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan Borsa Kotasyonuna Dahil Maddeler, güncelleştirilmiş haliyle aşağıda verilmektedir:

Tablo-5.1. ATB Kapsamındaki Maddeleri Gösterir Kotasyon Cetveli

Maddenin Adı	En az Miktar	Maddenin Adı	En az Miktar
I) HUBUBAT		VII) ÇEŞİTLİ GIDA MADDELERİ	
Arpa	100 Kg	A) Bitkisel Gıda Maddeleri	
Buğday	100 Kg	Tahin	100 Kg
Çavdar	100 Kg	Kanola	500 Kg
Çeltik	100 Kg	Pekmez (üzüm-harnup)	150 Kg
Mısır	100 Kg	Patates	200 Kg
Pirinç	100 Kg	Sarımsak	200 Kg
Yulaf	100 Kg	Kabak	200 Kg
II) HUBUBAT MAMULLERİ		Mantar	500 Kg
Buğday Kepeği	100 Kg	B) Hayvansal Gıda Maddeleri	
Buğday Unu	144 Kg	Büyük Baş Hayvan Etleri	25 Kg
Bulgur	100 Kg	Küçük Baş Hayvan Etleri	16 Kg
III) BAKLİYAT		Peynir	16 Kg
Burçak	100 Kg	Bal	100 Kg
Kuru Börülce	100 Kg	Yumurta	500 Adet
Kuru Fasulye	100 Kg	Sade yağ	85 Kg
Mercimek	100 Kg	Tere yağ	85 Kg
Nohut	100 Kg	Canlı Tavuk ve Piliç	250 Adet
IV) YAĞLI TOUMLAR		Tavuk ve Piliç Eti	50 kg
Anason	100 Kg	Peynir (Beyaz-Tulum-Kaşar)	100 Kg
Ay Çiçeği	100 Kg	Yoğurt	100 Kg
Pamuk Çekirdeği (Çiğit)	500 Kg	Hindi Eti	100 Kg
Soya Fasulyesi	200 Kg	VIII) KURU VE YAŞ MEYVELER	
Susam	100 Kg	A) Kuru Meyveler	
Yer Fıstığı	100 Kg	Keçi Boynuzu (Harnup)	100 Kg
V) KÜSPELER		B) Yaş Meyveler	
Soya Küspesi	500 Kg	Altıntop	500 Kg
Pamuk Çekirdeği Küspesi	500 Kg	Limon	500 Kg
Ay Çiçeği Küspesi	500 Kg	Mandarin	500 Kg
VI) NEBATİ YEMEKLİK YAĞLAR		Portakal	500 Kg
Ay Çiçeği Yağı	50 Kg	Nar	500 Kg
Pamuk Yağı	50 Kg	XII) SU ÜRÜNLERİ	
Soya Yağı	50 Kg	Balık (Deniz ve Çiftlik)	50 Kg
Zeytin Yağı	50 Kg	Kerevit	50 Kg
Nebati Margarınler	50 Kg	Ceviz	100 Kg
IX) TEKSTİL HAMMADDELERİ		XIII) ORMAN MAHSULLERİ	
İpek Kozası	5 Kg	Defne Yaprağı	500 Kg
Pamuk (Mahlıç)	50 Kg	Kekik (Kekik Otu)	300 Kg
Çekirdekli Pamuk (Kütlü)	100 Kg	Adaçayı	300 Kg
Pamuk İpliği	500 Kg	Ihlamur	50 Kg
Yapağı	25 Kg	Kavak	1000 Kg
X) KASAPLIK CANLI HAYVANLAR		XI) HAM DERİLER	
A) Büyük Baş Canlı Hayvanlar	50 Kg	Büyük Baş Hayvan Derileri	50 Adet
B) Küçükbaş Canlı Hayvanlar	15 Kg	Küçük Baş Hayvan Derileri	3 Adet

11.7. Borsanın İşlem Hacmi

Borsanın 2013-2014 yılları arasındaki işlem hacimleri ve yıllık gelişmeleri aşağıda verilmiştir:

Tablo-5.2. ATB Tescil ve İşlem Hacmi Cetveli

MADDELER	2013		2014	
	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)	MİKTAR (kg)	TUTAR (TL)
BAKLİYAT	4.220.476,35	9.991.170,58 TL	7.280.336,28	14.538.024,09TL
BİTKİSEL YAĞLAR	4.591.735,64	6.799.090,92 TL	1.605.331,59	2.405.629,79 TL
BÜYÜKBAŞ HAYVAN ETLERİ	4.739.035,88	73.083.235,11 TL	4.931.990,27	92.735.448,87 TL
ÇEŞİTLİ MADDELER	113.007.080,98	24.664.869,26 TL	155.722.013,50	31.290.407,39 TL
HAYVANSAL GIDA MAD.	224.741.920,65	233.147.163,16 TL	244.614.628,62	294.412.512,90 TL
HAYVANSAL YAĞLAR	464.406,61	5.987.533,66 TL	1.064.690,99	17.557.566,16 TL
HUBUBAT	246.196.840,20	141.401.208,00 TL	280.471.725,06	189.146.781,86 TL
HUBUBAT MAMÜLLERİ	727.606,00	587.416,46 TL	390.897,00	633.222,40 TL
KANATLI HAYVAN ETLERİ	1.134.467,26	6.469.971,13 TL	288.148,12	2.331.742,03 TL
KASAPLIK CANLI HAYVANLAR	47.713,00	59.926.456,31 TL	53.827,16	76.110.301,68 TL
KURU MEYVELER	7.509.647,51	8.040.818,35 TL	7.857.698,00	12.250.816,91 TL
KÜÇÜBAŞ HAYVAN ETLERİ	790.017,94	13.712.212,24 TL	861.642,77	17.187.952,78 TL
MEYVE ÇEKİRDEKLERİ	419.975,00	1.183.372,28 TL	69.500,00	382.346,09 TL
ORMAN MAHSULLERİ	13.780.809,02	21.918.515,26 TL	13.882.932,00	27.014.496,03 TL
SU ÜRÜNLERİ	1.855.856,12	15.931.940,20 TL	941.078,51	11.174.351,99 TL
TEKSTİL HAMMADDELERİ	47.190.480,00	80.308.564,57 TL	22.869.593,00	45.397.453,39 TL
YAĞLI TOHUMLAR	6.862.123,27	7.643.071,65 TL	6.171.663,29	6.945.300,69 TL
YAŞ MEYVELER	248.169.006,11	210.493.164,71 TL	291.247.174,12	273.975.615,71 TL
YAŞ SEBZELER	239.372.269,26	180.584.686,36 TL	299.069.211,60	265.058.394,77 TL
KASAPLIK HAMDERİLER	15.453,00	44.087,00 TL	2.755,00	13.249,00 TL
KÜSPELER	542.530,00	302.415,80 TL	31.736,00	30.856,70 TL
TOPLAM	1.166.379.449,80	1.102.220.963,01TL	1.339.428.572,88	1.380.592.471,21 TL

11.8. Yönetmelik Proje ve Ar-ge Faaliyetleri

Antalya Ticaret Borsası Yönetimi ve Meclisi olarak geçtiğimiz yıl yaptığımız çalışmalara bakacak olursak bunları girişimler, toplantılar, projelerimiz ve etkinliklerimiz olarak gruplandırabiliriz.

Başlıca projelerimiz ve katılım gösterilecek fuar, sergi ve etkinlikler;

- Endüstriyel Amaçlı Organik Siyah Mersin Yetiştiriciliği'nin Geliştirilmesi' projesine devam edilmesi,
- Canlı Hayvan Borsası hakkında yapılan çalışmalara devam edilmesi,
- Zeytinpark A.Ş çalışmalarına devam edilmesi,
- 5.YÖREX - Yöresel Ürünler Fuarı Kapsamında panel düzenlenmesi,
- İlimize ait coğrafi işaret alabilecek yöresel ürünlerin belirlenerek çalışmalar yapılması,
- ISO 9001 kalite Belgesi ve Akreditasyon çalışmaları.
- Growtech Tarım Fuarı,
- 10.Çiçek Festivali,

11.9. Sosyal ve Kültürel Etkinlikler

1. ANTALYA TİCARET BORSASI SEMT POLİKLİNİĞİ

3,500 m² alanda kurulu Semt Polikliniği 25.05.2000 tarihinde Sağlık Bakanı Osman DURMUŞ tarafından açılmıştır.

Borsamız tarafından armağan edilen bir ambulans acil servis hizmetinde kullanılmaktadır.

Genel cerrahi, Ortopedi, Kadın doğum, Göz, Üroloji, Çocuk, Cildiye, Kulak-Burun-Boğaz, Fizik Tedavi, Diş, Röntgen, Ultrason poliklinik hizmetleri verilmektedir.

2. ANTALYA TİCARET BORSASI ANADOLU TİCARET ve TİCARET MESLEK LİSESİ

8.500 m² alanda kurulu lise, 13.10.1997 tarihinde Sn.Cumhurbaşkanı Süleyman DEMİREL'in huzurlarıyla açılmış ve 1997-1998 yılında eğitime başlamış, 30 derslik ve 7 bilgisayar laboratuvarıyla, 17 bilgisayar destekli eğitim verilmektedir.

Anadolu Ticaret ve Ticaret Meslek Lisesinde 2014 yılında 1780 öğrenci eğitim görmektedir. Her iki lisede 114 öğretmen görev yapmaktadır.

12. 2015 Yılı Hedefleri ve Planları

Uzun süredir ciddi ve yapısal bir krizin içinde olsak da Antalya Ticaret Borsası, kalite yönetim sistemi yönetici hedefleri ve stratejik planı unsurları gereği ülke ve sektör ortalamalarının üzerinde bir büyümeyi kendine referans kabul etmiştir.

Bu referansının doğal sonucu olarak 2015 yılında da, daha önceki yıllarda başarıldığı gibi Türkiye ve sektör ortalamalarının üzerinde bir büyümeye uygun faaliyetler yürütme planlamalarını yapmıştır.

Borsa yönetimi olarak bir yıllık faaliyetimizin temel dayanağı olan katılımcı ve paylaşımcı anlayış ve birlikte hareket ederek sinerji üretme gayretimizin bir uygulamasını, çalışma grupları organizasyonu ile gerçekleştirmeye çalıştık. Bu uygulamanın ilk ürünlerini de aynı yıl içerisinde almayı başardık.

2014 yılında da giderek artan bir yoğunlukta bu çalışma grupları organizasyonunu geliştirmeye devam ettik. Böylece ekip çalışması alışkanlığını Borsa faaliyetleri geneline yaymaya çalıştık.

Borsa yönetimi olarak 2006 yılında ilk örneklerini verdiğimiz sektör araştırmalarını ve eğitim çalışmalarını, 2014 yılında geliştirerek devam ettirme planlarına sahibiz.

Tarım ve tarımsal ticaretin en yoğun sektörlerini oluşturan yaş meyve ve sebze, mısır başta olmak üzere hububat, örtü altı üretim, süs bitkileri üretimi ve mantar üretimi sektörleriyle ilgili sorunları tespit etme ve çözüm önerileri hazırlama planları öncelikli konular olacaktır.

Tarım ve tarımsal ticarete standardizasyon, organizasyon ve planlama çalışmalarının projelendirilmesi önemini koruyacaktır.

Borsamız ilgi alanlarına yönelik sektörel araştırmalar için ortak çalışmalar yapılması ile ilgili planlarımız güncelliğini korumaya devam edecektir.

Borsamızın kurumsal düzeyde sahip olduğu ISO:9000 Kalite Yönetim Sistemi belgesi ile AB Akreditasyon belgesi gereklerini yerine getirmeye devam edecektir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu Raporda, 2014 yılı ekonomik gelişmelerinin bir zaman serisi algılayışı ile değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Yapılan tespit ve değerlendirmelerin Borsamız faaliyetlerine yansımaları sayısal olarak farklı boyutlarda ve detayda gösterilmeye çalışılmıştır.

2014 yılı genel olarak Borsamız faaliyetleri bakımından, özellikle Türkiye ortalamasının çok üzerinde, %30'luk bir büyüme ile geçirilmiştir.